

ANIT AĞA

ADIM : PLATANUS ORIENTALIS
YAŞIM : 850

BOYUM: 30 m.
CEVREM: 860 cm.

TÜRKİYE'NİN İLK FOLKLOR YAZ OKULU
İLHAN BAŞGÖZ
GÜRE YAZ KURSU

HAZIRLAYAN: SERPİL AYGÜN CENGİZ

ürün yayımları

e-kültür

Ürün Yayınları
e-kültür dizisi 8

Türkiye'nin İlk Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu

Hazırlayan
Serpil Aygün Cengiz

© Ürün Yayınları, 2020

Ankara
Haziran 2020

Ürün Yayınları e-kültür Dizisi Editörü
Serpil Aygün Cengiz

Kapak Fotoğrafı
İlhan Başgöz, Temmuz 1997, Kızılkeçili Köyü/Balıkesir (fotoğraf: Serpil Aygün Cengiz)

Kapak Tasarımı
Dağsu Sönmez

ISBN: 978-625-7037-24-2
Sertifika No: 14684

Ürün Yayınları
Konur Sokak No: 36/13
Kızılay 06420 Ankara
Telefon: 0312 4253920
Faks: 0312 4175723
urunyayinlari@gmail.com
bilgi@urunyayinlari.com
<http://www.urunyayinlari.com>

Türkiye'nin ilk folklor yaz okulu olan Güre Yaz Kursu için
İlhan Başgöz'e esin veren Cengiz Bektaş'ın anısına

Cengiz Bektaş ile İlhan Başgöz
(18 Temmuz 1997, Bergama, *fotoğraf*: Serpil Aygün Cengiz)

İçindekiler

“Maşşerin ortalık yerinde size rastladık. Elinizi şuramıza koydunuz. / (...) / Siz tebeşirle kara tahtaya ne güzel yazan.”: Türkiye’de Bir Folklor Adası Olarak İlhan Başşöz Güre Yaz Kursu Serpil Ayşün Cengiz	i
İlhan Başşöz’ün Güre’de Halk Bilimi Yaz Okulu Cengiz Bektaş	1
Güre’deki “Prof. Dr. İlhan Başşöz Kültür ve Konak Evi”nin Hikâyesi Cemil Kurt	5
Çok Derinlerde Yatan Kaplumbağaları Bulma Arayışı: İlhan Başşöz ve Güre Yaz Kursu Serpil Ayşün Cengiz	20
Güre Yaz Okulu ve “Folklorun Mutlu Azınlığı”nda Olmak Nihal Kadioğlu Çevik	38
1997 Folklor Yaz Okulu: İlhan Başşöz ve Alibey Kudar Ali Abbas Çınar	44
Güre Yaz Kursu: Bir Yaz Türküsü, Başka Bir Yaşam Örgüsü, Taze Ekmek Kokusu Öznur Tanal	50
İlhan Başşöz’le Türk Folkloru Üzerine Mustafa Sever	57
Güre’den Kalan Abdulkadir Emeksiz	67
I’m on a Long Narrow Road / I Walk All Day, I Walk All Night Joyce Deaton	69
Uzun İnce Bir Yoldayım / Gidiyorum Gündüz Gece Joyce Deaton (Çev.: Gülgün Şerefoğlu).....	74
Güre Yaz Okuluna Dair Selma Ergin Sol	79
Yaz Okulu ve Dilimde Bir Türkü Züleyha Durak Özen	86
Bir Eğitim Çınarı İlhan Başşöz K. Kerem Yılmaz	89

'O Vakit' Güre'de Selda Erdurak Açıl	95
Güre Folklor Yaz Okulu Aysun Çobanoğlu Davulcu	97

Ekler

"Söze Başlamak Daima Zordur": İlhan Başgöz'le Söyleşi Serpil Aygün Cengiz Solmaz Karabaşa Meryem Karagöz Aysun Ezgi Bülbül Yılmaz Safiye Özkan Aygün	101
İlhan Başgöz'le Sivas'ta İki Gün Tekin Şener	118
Sivas, Sivas, Sivas... İlhan Başgöz	128
2001 Güre Yaz Kursu'ndan Kalan İmgeler K. Kerem Yilmazer	140
Balım Sultan Yetgin'in Albümünden	191
İlhan Başgöz'ün Yaşamöyküsü Üzerine İki Kitap (Künye Bilgileri).....	200

**“Mahşerin ortalık yerinde size rastladık. Elinizi şuramıza koydunuz. / (...) /
Siz tebeşirle kara tahtaya ne güzel yazan.”¹:
Türkiye’de Bir Folklor Adası Olarak İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu**

Serpil Aygün Cengiz²

“Birisi şöyle demişti: ‘Gelecekte okuma yazma bilmemek, fotoğraf çekmeyi bilmemek demek olacak.’ Ama kendi fotoğraflarını okuyamayan bir fotoğrafçı da okuma yazma bilmiyor sayılmamalı mı?”

Walter Benjamin³

“Zaman içinde geriye doğru ne kadar ilerlenebileceği, topluluğa göre değişir elbette. (...) Zaman, bir içeriğe sahip olduğu ölçüde gerçektir, yani düşünceye bir olaylar bütünü sunduğu durumlarda. Sınırlı ve görelidir, ama tam bir gerçekliğe sahiptir. Bununla birlikte bireysel bilinçlerin yerleşmelerine ve anılarını yeniden bulmalarına olanak sağlayacak zenginlikte bir çerçeve sunabilecek kadar da geniştir.”

Maurice Halbwachs⁴

“Sözlü aktarıcının aksine yazar, topluma sunduğu metinden sorumludur ve bu metni, yeni, o zamana kadar söylenmemiş bir bilgi ile meşrulaştırmak zorundadır.”

Jan Assmann⁵

İlhan Başgöz⁶

Haklısınız, önsöz için uzun bir başlık.

¹ Dizeler, Cemal Süreya’nın “Siz Saatleri” adlı şiirinden alınmıştır.

² Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü (serpilayguncengiz@gmail.com)

³ Walter Benjamin, 2014, *Fotografinin Küçük Tarihi*, çev.: Barış Tanyeri, İstanbul, Altıkkırkbeş Yayın. (Alıntı s. 53’ten)

⁴ Maurice Halbwachs, 2007, “Kolektif Bellek ve Zaman”, çev. Şule Demirkol, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi* “Bellek: Öncesiz, Sonrasız”, Sayı 50, 55-76. (Alıntı s. 76’dan)

⁵ Jan Assman, 2015, *Kültürel Bellek -Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, çev.: Ayşe Tekin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları. (Alıntı s. 309’dan)

⁶ İlhan Başgöz kara tahta önünde (2001, Güre köyü, *fotoğraf*: K. Kerem Yılmaz)

İlhan Başgöz Hoca “Söze başlamak daima zordur” demişti, kendisiyle 28 Şubat 2015’te Ankara’da Orta Doğu Teknik Üniversitesi lojmanlarındaki evinde yaptığımız görüşmeye başlarken. Söze başlamak gerçekten zor: Folklorlarda bir ada olduğunu düşündüğüm Güre Yaz Kursu’nun ve bu kursu anlatan e-kitabımızın hikâyesini anlatmaya nereden başlamalıyım?

Folklorla kıyasından köşesinden bulaşmış herkes *İlhan Başgöz* adını bilir. İlhan Başgöz, Pertev Naili Boratav’la birlikte Türkiye’nin dünyada en tanınan folklorcusudur desem hiç abartı olmaz. Prof. Dr. İlhan Başgöz, Sivas/Gemerek’te *arpalar biçilirken* doğduğunu anlatır. Yıl belirsizdir. Yüz yaşına merdiven dayayan İlhan Başgöz, Pertev Naili Boratav’ın 1947’de AÜ DTCF’de “Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü” adıyla kurduğu kürsüde Mehmet Tuğrul’la birlikte Boratav’ın “ilmî yardımcısı”dır. Fakat Fakültede 1950 yılına kadar çalışabilir; çünkü -kendi sözleriyle- *Pertev Hoca’nın aleyhinde konuşan ilmî yardımcıları tutarlar, doktorasını verince onu Fakültede tutmazlar*. Fakülteden uzaklaştırılan Başgöz, 1950-1952 yılları arasında edebiyat öğretmenliği yapacağı Tokat’a sürülür, fakat bu işinden de çıkartılır. Askerlik yaparak, hapishaneye atılarak ve işsiz kalarak geçmiş zor yılların ardından 1960’ta ailesiyle yurtdışına göç eder. Önce İngiltere’ye, oradan da Amerika Birleşik Devletleri’ne giderler. ABD’de 1997 yılında “Emeritus Profesör” unvanıyla emekli olana kadar çalışır. Emekli olduktan sonra Türkiye’de uzun sürelerle kalarak Bilkent Üniversitesi’nde, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde dersler verir. Çok sayıda değerli folklor yayınının sahibi⁷ olan İlhan Başgöz Hoca sağlık nedenleriyle bir süredir ABD’de yaşıyor. Kendisiyle ve öğrencisi/asistanı Dr. Balım Sultan Yetgin’le yaptığımız görüşmelerden biliyorum ki şu anda en çok istediği şey –sağlık sorunları nedeniyle dönemmediği- Türkiye’ye bir an önce gelebilmek. Bu e-kitap, uzaklardaki Hoca’mıza bir yeniden buluşma çağrısı olarak da yankılsın isterim.

İlhan Başgöz Hoca’nın hem benim hem DTCF için esip geçen bir rüzgâr. İlhan Hoca fırsat bulduğu her yerde, her ortamda DTCF’de 1940’lardaki öğrenciliğini ve “ilmî yardımcı”lığını gururla anlatan ve DTCF’den Tokat’a sürülmesini haklı bir biçimde hep içerleyerek dile getiren bir akademisyen. 1997’de Güre Yaz Kursu’nda tanıştığım Hoca’m, benim 1994-1998 yılları arasındaki DTCF yıllarımdan da bir rüzgâr -ama nasıl desem- meltem yumuşaklığında bir kasırga gibi esip geçen bir rüzgâr. Güre Yaz Kursu’nda bize derslerde, sohbetlerimizde anlattığı hayat hikâyesiyle, geleneksel el sanatlarını konunun uzmanı Henri Glassie’den kuramsal bir perspektifle dinlememizi sağlayarak, mimar/ozan/yazar Cengiz Bektaş’la hepimizin gece gündüz birlikte olması için ortam yaratarak ve Halil İnalçık’la bizi tanıştırmak, konuşturarak 1990’ların Türkiye’sinin dar halkbilim çerçevesini parçalayıp ötelere sıçramama sebep olmuştu. Sanırım Güre Yaz Kursu’nun üzerimdeki en büyük etkisi akademide o yıllardaki “antropolojik folklor” ve “halk edebiyatı” çatışmalarının yapay, hatta gereksiz, dahası akademiye zarar verdiğini fark etmemdi. Bu yaz kursunun diğer katılımcıları da (farklı düzeylerde belki, ama) benzer biçimde etkilediğine inanıyorum.

1997 yaz aylarında olağanüstü bir çıkışla zirvede başlayan Güre Yaz Kursu, yıllar içinde eriyerek 2003’te ömrünü doldurdu. 1997’de kayıp kıta Atlantis gibi kendi kendine ve büyüğü bir biçimde birdenbire belirip sonra da kaybolan bu *folklor adasının* neden Atlantis gibi sadece bir söylen olarak tarihteki yerini aldığı hep zihnimi kurcalayan bir soru/n olarak kaldı. 2013 yılında geri döndüğüm AÜ DTCF Halkbilim Bölümü’nde şu andaki konumumdan ve 2020

---

⁷ İlhan Başgöz’ün akademik yayınlarının listesi için bz.: *Kardeşliğe Bin Selâm - İlhan Başgöz ile Söyleşi*, 2003, Gönül Pultar ve Serpil Aygün Cengiz (Haz.), İstanbul, Tetragon, s. 229-241.

yılıının folklor penceresinden geçmişe baktığımda bu yok oluşun hikâyesinin aslında akademideki hallerimiz için çok tipik olduğunu görebiliyorum.⁸

Bu hikâyenin başrollerinden İlhan Başgöz Hoca, belki de hayatı boyunca büyük savaşımını hep tek başına vermiş olmak zorunda kalmanın getirdiği dürtüyle Güre Yaz Kursu'nu da -hayatı boyunca alışkın olduğu biçimde- tek başına götürmek istedi ve bence tam da bu nedenle süreç kendini doğurup ilerletemedi. Fakat bu hikâyede nedense pek göze görünmeyen, ama çok önemli olan bir karakter daha var: AÜ DTCF Halkbilim Bölümü. AÜ DTCF'de 1947 yılında Boratav'ın çabalarıyla kurulan ve hemen kapanan, sonra Etnoloji Kürsüsü'nde Nermin Erdentuğ, Orhan Acıpayamli ile Sedat Veyis Örnek'in (ve dönemin asistanlarının) antropolojik folklor çalışmalarıyla devam eden, daha sonra 1980'de Halkbilim Kürsüsü olarak tekrar ortaya çıkan ve o günden beri varlığını öyle veya böyle sürdürme başarısı gösteren Halkbilim Bölümü bu hikâyedeki diğer kahramandır.

Ne yazık ki AÜ DTCF Halkbilim Bölümü ne teoride ne de pratikte kendi tarihçesi içine Pertev Naili Boratav'ı da, İlhan Başgöz'ü de al(a)madı. O kadar ki, Türkiye'de akademide ilk defa bir folklor biriminin Pertev Naili Boratav'ın yazdığı resmi bir yazı sonucunda "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" adıyla 7 Nisan 1947 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde kurulduğunu gösteren *resmi belgeye* ben tamamen kendi çabalarımla ve Meryem Karagöz'ün desteğiyle (2016 yaz aylarında Ankara Üniversitesi Arşivi'nde Rektör Prof. Dr. Erkan İbiş'in izniyle yaptığımız araştırma sonucunda Üniversitenin Genel Sekreterlik Şubesi Şef Vekili Neriman Kantarcı ve Personel Daire Başkanlığı Sicil Şube Şefi Özlem Öner'in) yardımıyla ulaşabildim. 1947 yılında kurulan kürsünün kuruluşuna ilişkin belgenin ancak 2016 yılında ve tamamen kişisel çabalarla ortaya çıkabilmiş olması ve bu belgeye ulaşma serüveninin kendisi bile Bölümümüzün hikâyesinde Boratav'a yer verilmediğinin somut kanıtıdır.

İlhan Başgöz ise 2000'li yıllarda uzun aralıklarla Ankara'da bulunmasına ve önce Bilkent Üniversitesi'nde, daha sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde dersler vermesine rağmen hiçbir zaman AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nde ders veremedi, hatta bir konferans vermeye bile davet edilmedi. Bu da, İlhan Başgöz'ün AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nün hikâyesine nasıl dahil edilmediğinin en önemli kanıtlarından biridir.

AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nün hikâyesinde neden bu iki değerli folklorcunun yerinin hiç ol(a)madığına ilişkin düşüncelerimi toparlamaya çalıştığımda aklıma ilk gelen, bilimsel çalışma alanı olarak "antropolojik folklor" ile "halk edebiyatı" arasında hep varolan çok şiddetli çarpışmalar oluyor. AÜ DTCF Halkbilim Bölümü ile Türkiye'deki diğer halkbilim bölümleri/anabilim dalları arasında -farklı düzeylerde- yaşanan çatışmalar⁹ AÜ DTCF

---

⁸ Ankara/Kızılay'da kaybolan bir heykel üzerine yazdığım yazıda ""Güzel ve saygı gören her şeyi bilinçli olarak yok eden kişi"lerin eğitimsiz olduğunu düşünmeye yatkın olduğumuzu, ama meselenin aslında bu kadar basit olmadığını, Jonathan Jones'un çok önemli bir sanatçı olan Ai Weiwei'in bir sergisinde yer alan bir yapıtın sanatçının üzerini boyadığı 2000 yıl öncesine ait bir eser olduğunu öğrendiğimizde yaşadığımız şaşkınlığı anlatarak gündeme getirdiğini aktarmıştım (Serpil Aygün Cengiz, 2018, "Var/Yok Edişin Envai Çeşidi Olarak Heykel Folkloru", Turnalar, yıl 20, sayı 71, 78-83). Halkbilim alanında da benzer şekilde -günümüzde de devam eden- "var/yok edişin envai çeşidi" bulunmaktadır. Bu bakış açısıyla özellikle Pertev Naili Boratav ve İlhan Başgöz'ün yaşadıklarını derinden kavrayabilmek için şu kaynakların okunmasını öneriyorum: Mete Çetik, 1998, *Üniversitede Cadı Kazanı 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı; Mete Çetik, 2019, *Pertev Naili Boratav -Bir Akademisyen ve Düşünce Adamı*, İstanbul, İletişim Yayınları; Gönül Pultar – Serpil Aygün Cengiz (Haz.), 2003, *Kardeşliğe Bin Selâm - İlhan Başgöz ile Söyleşi*, İstanbul, Tetragon; İlhan Başgöz, 2017, *Gemerek Nire Bloomington Nire – Hayat Hikâyem*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

⁹ Bu çatışmaların AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'ne ve "halkbilim" alanına son üzücü yansımalarından biri birkaç yıl önce "halkbilim" bilim alanının Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Doçentlik başvuru şartlarında yer alan "Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanı"ndan çıkartılmasıdır. Böylece "halkbilim" bilim alanı bir süredir YÖK Doçentlik

Halkbilim Bölümü'nün de Pertev Naili Boratav ile İlhan Başgöz'e mesafeli yaklaşımının en temel nedeni bence. Tanımlanmamış, ama hep su yüzeyine çıkan çatışmamız: Antropolojik folklor mu gerçek folklor, yoksa yazınsal folklor mu daha gerçek folklor? Bu çatışma bilindiği üzere sadece Türkiye'de yaşanmış bir çatışma değil. Aynı sorun örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde de var: Rosemary Lévy Zumwalt *American Folklore Scholarship –A Dialogue of Dissent* (1988, Bloomington, Indiana University Press) adlı kitabında ABD'de edebiyat kökenli halkbilimciler ile antropoloji kökenli halkbilimciler arasındaki çekişmeyi/mücadeleyi akademik tarihçesiyle birlikte çok ayrıntılı anlatıyor.

AÜ DTCF dışındaki –tümü değil elbette- çoğu halkbilimci akademisyen için seneler boyunca siyasi görüşleri nedeniyle Pertev Naili Boratav ve İlhan Başgöz görmezden gelinirken AÜ DTCF'li birçok halkbilimci akademisyenin de Boratav ve Başgöz'ü antropoloji/etnoloji yapmayan, “halk edebiyatçı” olduğu (daha doğrusu böyle etiketlediği) için görmezden geldiklerini düşünüyorum. Oysa Pertev Naili Boratav'ın DTCF'de folklor kürsüsü kurmaya çalışmasının nedenlerine ve Fakültede verdiği eğitimin içeriğine bakıldığında Boratav'ın folklorlara nasıl geniş bir açıdan baktığı ve –gerçekte birbirini tamamlayan- bu iki ekol arasında seneler süren savaşımın nasıl beyhude olduğu açıkça görülmektedir:

“Halk edebiyatı öğreniminin, benim bir süre bu dersi okuttuğum Fakülte'de nasıl başladığını ve nasıl geliştiğini anlatmam, soruna somut bir örnek sağlayacağı için yararlı olacaktır. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün öğretimine halk edebiyatı 1938 yılında girdi. Dersin programını başta şu şekilde düzenlemiştim : Haftada iki saatlik ders ve seminer İçinde her sönestr Türk halk edebiyatından bir ya da birkaç konu İncelenmek suretiyle, öğrenciler dört yıllık bir öğrenim döneminde bütün konular üzerinde genel bilgi ediniyorlardı. Sonradan, Fakülte öğretim programında yapılan değişiklikle, dört yıllık öğrenim, bir genel bilgiler dönemi, bir de dil ya da edebiyat dallarından birinde derinleştirici öğrenim dönemi olarak ikiye bölününce, halk edebiyatı öğretimini de bu yeni düzene göre uygulamak gerekti. Yeni programa göre halk edebiyatı konularının tümü üzerinde genel öğretim iki yıla -dört sönestre şu şekilde dağıtıldı: Birinci sönestrde halk edebiyatına giriş olarak, halkbiliminin (folklor) tarihçesi, alanı, kaynakları, yöntemleri; halkbiliminin bir kolu olarak halk edebiyatının tanımlanması; halk edebiyatının ve edebiyat tarihinin ortak konusu olarak halk ozanları (aşıklar) ürünlerinin incelenmesi. İkinci sönestrde: halk destanları, halk hikâyeleri. Üçüncü sönestrde: masallar, fıkralar, atasözleri, bilmeceler. Dördüncü sönestrde: halk türküleri, seyirlik halk oyunları (meddahlık, Karagöz, ortaoyunu, seyirlik köylü oyunları). İkinci dört sönestrlik dönemde ise her sönestr belli bir tek konuda derinleştirici bir öğrenim izleniyordu; kimi zaman bir tek türün çeşitli sorunlarının incelenmesine girişiliyor, kimi zaman da birbirine yakın birkaç türün ilişkileri üzerinde araştırmalar yapıyordu; örneğin, bir sönestr masal konusu, bir başka sönestr de türkülerle halk ozanları ürünlerinin ilişkileri üzerinde duruluyordu.

Benim o zaman düzenlediğim bu program —bir ‘giriş’ bölümü dışında— tümüyle halkbiliminin (folklor) bir kolu olarak yalnız halk edebiyatı (‘edebiyat folkloru’, ‘sözlü edebiyat’) öğretimini gözetiyordu; bunun nedeni ise dersin, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde bulunması idi.

---

başvuru şartlarında sadece “Filoloji Temel Alanı”nda “Türk halk bilimi” bilim alanı olarak bulunmaktadır. Bu uygulamaların ve yanlış kararların halkbilim alanına zarar verdiğine inanıyorum. AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nün “Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü” olarak 1947'de yılındaki kurucusu Pertev Naili Boratav'ın başına gelenler ile Yükseköğretim Kurulu'nun kuruluşunun ardından 1980'lerde Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Dursun Yıldırım'ın yazdığı bir rapor sonucunda YÖK kararıyla AÜ DTCF Halkbilim Kürsüsü'nün kapatılıp Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne Halkbilim Anabilim Dalı olarak bağlanmasının sonucunda Prof. Dr. Orhan Acıpayamalı'nın Halkbilim Anabilim Dalı'ndan uzaklaşması ve bu durumun artçı etkileriyle süreç içinde Türkiye'deki antropolojik halkbilim çalışmalarının zarar gördüğü kanısındayım. (Dursun Yıldırım'ın yazdığı rapor ve raporun etkisi için bz.: <http://www.turkoloji.hacettepe.edu.tr/pdf/profdursunyildirim.pdf>, 26.07.2017; Orhan Acıpayamalı'nın Halkbilim Kürsüsü'nün kapatılması nedeniyle AÜ DTCF Dekanlığı'na yazdığı yazı için bz.: Serpil Aygün Cengiz, Meryem Bulut, Günseli Bayraktutan (Haz.), 2017, *Valizde Kalanlar: Sedat Veyis Örnek'in İzleri*, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları ve Ürün Yayınları [s. xiii]).

1947-1948 ders yılı başlarında, Fakülte'den ayrılmamdan kısa bir zaman önce, Fakülte'nin öğretim programında ve kürsülerinde yeniden bir düzenleme uygulandı. Benim, Fakülte öğretim programına Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün bir dersi olan 'Türk halk edebiyatı' yerine, bölümler arası bir öğrenimi yönetecek bir 'Türk Halkbilimi (folkloru) Kürsüsü'nün kurulması yolundaki önergem kabul edildi; böylece 'Türk halkbilimi', Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden başka bölümlerin öğrencilerine de bir lisans sertifikası yapma olanağı sağlayan bir öğrenim haline gelecek, programı da halk edebiyatı konularını aşarak genişletilecekti; yukarıda değindiğim eski programda, Türk halk edebiyatına giriş niteliğinde kalan konuların, öğrenime katılacak öğrencilerin niteliklerine, öğretim üyelerinin ve öğretim araçlarının yeterliklerine göre genişletilmesi ve zenginleştirilmesi düşünülerek, ilerde Türk halkbiliminin çeşitli konularında çalışmaya namzet gençlerin yetiştirilmesini sağlayacak bir halkbilimi öğreniminin temeli atılıyordu. Bu kürsünün öğretimi, Türkiye halkının geleneklerini meydana getiren türlü olgular: inanışlar, töreler, törenler, halkbilimleri (halk hekimliği vb.), büyü ve sihirle ilgili işlemler, oyunlar, çeşitli sanat yaratmaları (halk edebiyatı, halk müziği, halk dansları, seyirlik oyunları) ile geleneklere bağlı halk yaşamının çeşitli yönlerinin: çadır ve ev, üretim ve tüketim araçları vb. incelenmesini ve bu alandaki araştırmaların yurt ölçüsünde yönetilmesini, derleme işlerinin örgütlenmesini, derlenen ürünlerin sınıflanmasını ve değerlendirilmesini de üzerine alacaktı.

Bu geniş ve uzun soluklu programın uygulanmasına başlamaya bile vakit kalmadan, yeni kurulmuş olan kürsünün kadrosu kaldırıldı; ben Fakülte'den ayrıldım. (Çocuk, doğmadan ölmüştü.) 1938 ile 1948 arasında, 'mütevazı' bir programla yürütülmüş olan halk edebiyatı da okutulmaz oldu." (1982: 103-104)¹⁰

Pertev Naili Boratav'ın kitabından yaptığım yukarıdaki uzun alıntı Boratav'ın kafasında "halk edebiyatı" ve "folklor" arasında çatışkı (*antinomi*) olmadığını açıkça gösteriyor. Türkiye halkbilim çalışmalarına zarar verdiği inandığım çatışkı varsayımı üzerine kurulu tüm bu konumlanmalar/duruşlar bence Güre Yaz Kursu'nun destek alamayarak erimesine sebep olan en belirgin unsur oldu. Güre Yaz Kursu'nun yaşatılması ve geliştirilmesi kanımca özellikle AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nün sorumluluğunda olmalıydı, ama ol(a)madı. İşte ben bunun nedeninin süreç içinde sahip çıkılmayan akademik kültürel mirasımız olduğunu düşünüyorum.

Güre Yaz Kursu'nun eriyerek 2003'te sona eriş hikâyesinin aslında bizim için çok tipik olduğunu görebildiğimi söylemişim. Buraya kadar metni okuyanlar anlattığım eriyiş hikâyesinin kahramanları olarak sadece DTCF'lileri görüyorlar belki de, oysa Horatius'un dediği gibi "*Quid rides? Mutato nomine, de te fabula narratur*" ("Neden gülüyorsun? Ad değişmiş olsa da anlatılan senin hikâyendir"). Eşdeyişle, Güre Yaz Kursu'nun neredeyse bütün folklorcularımız için bir eğretilenim olarak da okunabileceğini söylemek istiyorum ve halkbilim alanında değişik nedenlerle bu bir türlü biraraya gelemeyişlerin, birbirimizden farklı düşünerek ama bu farklılıklarımızla yan yana yaşayamayışlarımızın yıllar içerisinde nasıl farklı eriyişlere yol açtığını görmemek olanaksız.

Bu nedenle Güre Yaz Kursu'nun ve bursun kahramanı olarak İlhan Başgöz'ün hikâyesi çok önemlidir ve halkbilim alanında çalışan akademisyenler olarak gerçekte hepimizin hikâyesidir.

Bu kitapta yer alan (yazılardan altısı ve ayrıca kitapta yer alan çok sayıdaki fotoğraf hariç¹¹) tüm metinleri bir dosya olarak *folklor/edebiyat* dergisinin 100. sayısı için hazırlamıştım. Derginin 100. sayısı "İlhan Başgöz Özel Sayısı"ydı ve Türkiye'nin ilk folklor yaz okulu deneyimini sadece bu okula katılanların belleklerinde yer alan bir etkinlik olmaktan çıkartıp gelecek kuşaklara aktarmaktı amacım.

Derginin yayımlanmasının üzerinden beş ay geçtikten sonra Prof. Dr. Mehmet Aça, Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği'nin (TOKÜAD) 8-12 Haziran 2020 tarihleri arasında

¹⁰ Pertev Naili Boratav, 1982, *Folklor ve Edebiyat (1982) I*, [Y.Y.] Adam Yayıncılık.

¹¹ Kitapta yer alan İlhan Başgöz'ün son üç yılına ait fotoğrafların hepsini Balım Sultan Yetgin kendi albümünden benimle paylaştı; kendisine çok teşekkür ediyorum.

düzenleyeceği “Toplum ve Kültür Araştırmaları Okulu”nda ders verip veremeyeceğimi sordu. Büyük bir mutlulukla kabul ettim. TOKÜAD’ın okulunun İlhan Başgöz’ün Güre Yaz Kursu’nun devamı olmasından sevinç duydum. Türkiye’deki diğer okulların da zincirin diğer halkaları olduğunu düşünüyorum: 2014 yılından beri düzenlenen “Motif Akademi Halk Bilimi Okulu” ve 2017’den beri düzenlenen “Somut Olmayan Kültürel Miras Kış Okulu” ve bu yaz ilk defa gerçekleştirilecek olan “SOKÜM Sanal Yaz Okulu”. Belki benim bilmediğim başka folklor okulları da Türkiye’de gerçekleştirilmiştir veya gerçekleştiriliyordur. Halkbilim alanında düzenlenen bu okulların tümü elbette bir kültürel mirasın halkaları. İlk halka ise elbette İlhan Başgöz Hoca’nın 1997-2003 yılları arasında Balıkesir’in Akçay ilçesinin Güre köyünde düzenlediği “Güre Yaz Kursu”.

Dileğim, tüm bu okulların yöneticilerinin ve katılımcılarının başından sonuna kadar okul süreçlerini yazarak ve ayrıca biraraya gelip tartışarak bu eğitimlerin hedefledikleri ve yapabildikleri ile yapamadıklarının masaya yatırılması, eleştirilmesi, buradan da yeni yollar açılması. Bu e-kitap o nedenle çok önemli, çünkü bu okullar içinde hem bir ilk hem de ne yapıldığı/ama yapıldığını anlatarak geçmişle hesaplaşmamızı sağlama konusunda bir gizil güce sahip. Ne de olsa Michael Schudson’ın bellekle ilgili olarak söylediği gibi “Bir görme biçimi aynı zamanda bir görmeme biçimidir; bir hatırlama biçimi de aynı zamanda bir unutma biçimidir.”¹² Bu tarz çalışmaların bütün folklor okulları için yapılıp söz konusu okulların folklorla ne kattığı/katmadığı, neyi meşrulaştırdığı ve yasakladığı veya görünmez kıldığı, neyi onayladığı/onaylamadığı ortaya dökülüp bir yüzleşme ortamı yaratılabilmesi ve bunun sonucunda da folklorla daha özgürlükçü ve eleştirel bir bakış açısının kazandırabilmesi ise en büyük dileğim.

Kitapta yer alan yazılar dışında Güre Yaz Kursu’na ilişkin fotoğraflar da kanımca ayrıca çok değerli. “Anımsamak”, imgeleri zihne çağırma ve bu imgeler kimliğin kurucu bileşenlerini oluştururlar; bu nedenle özellikle Güre Yaz Kursu fotoğrafları “Folklor nedir?”, “Folklorcu kimdir?”, “Folklorcuların aralarındaki iletişim ağında kimler ‘halkbilimci’ olarak onaylanıyor veya onaylanmıyor?” gibi birçok sorunun yanıtını bize imgelerle de göstererek halkbilimci kimliğinin kurucu bileşenlerinin önemli bir kısmını oluşturuyor kanımca. Bellek ayrıca bir iktidar alanı olarak siyasal bir mücadele alanıdır da. Unutmamak hem kimlik kurma sürecini hem de direnç/direnme mekanizmalarını oluşturan boyutlarıyla çok değerli bir edim, bu nedenle geçmişi anımsamak önemlidir ve fotoğraf da önemli bir anımsama aracıdır: Anımsayarak geçmişi yeniden kurarız. Bu nedenle bu kitapta Güre Yaz Kursu’nda çekilmiş, bulabildiğim bütün fotoğraflara yer vermeye çalıştım. Güre Yaz Kursu’na ilişkin en çok fotoğraf 2001 yılından. Bu fotoğrafların çoğunu çeken ve kitap için benimle paylaşan K. Kerem Yılmaz Güre Yaz Kursu’nun 2001 yılı katılımcılarından. K. Kerem Yılmaz aynı zamanda AÜ DTCF Halkbilim Bölümü 2000 yılı mezunu. Sedat Veyis Örnek’in halkbilim anlayışının egemen olduğu bir dönemde aldığı eğitimin bir takipçisi olarak o da sahada fotoğraf çekerken özellikle mimariye, pazara, düğüne ve ölüme yönelmiş. Bu kitapta fotoğrafların ayrıca bir çözümlemesi yok ama, okur isterse K. Kerem Yılmaz’ın fotoğraflarını Sedat Veyis Örnek’in saha fotoğraflarıyla¹³ karşılaştırarak bir okuma yapabilir. Bu fotoğrafların özdüşünümsel görsel etnografi çalışması yapan araştırmacıların dilinden çözümlemesini okumak ufuk açıcı olurdu. K. Kerem Yılmaz’ın çok önemli bir görsel kayıt olan 2001 yılı Güre Yaz Kursu fotoğraflarını paylaştığı için teşekkür ediyorum.

Türkiye’nin İlk Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu kitabında yer alan Cengiz Bektaş’ın “İlhan Başgöz’ün Güre’de Halk Bilimi Yaz Okulu” başlıklı yazısı özellikle çok değerli. Cengiz Bektaş, Güre’deki mimarlık okulu etkinlikleriyle Güre Yaz Kursu’nun ortaya

¹² Michael Schudson, 2007, «Kolektif Bellekte Çarpıtma Dinamikleri», çev. Begüm Kovulmaz, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi* “Bellek: Öncesiz, Sonrasız”, Sayı 50, 179-199. (Alıntı s. 181’den)

¹³ Sedat Veyis Örnek’in fotoğrafları için bz: <http://sedatveyisornek.humanity.ankara.edu.tr/slaytlari/>.

çıkmasında İlhan Başgöz'e esin veren kişidir. İlhan Başgöz 6 Ağustos 1997'de Mustafa Sever'le yaptığı (kitapta yer alan) söyleşide Güre'de bir folklor yaz kursu açma fikrinin aklına 1996'da Cengiz Bektaş'ı Güre'de ziyaret ettiğinde geldiğini söylüyor:

"Daha evinin avlu kapısından girer girmez onun kurduğu yapı beni sardı, çok sevdim. Sanki Anadolu evlerinin havası vardı. Burada Cengiz'in mimarlara ders verdiğini, her yıl 10-15 mimarın burada kursa geldiğini öğrendim. Cengiz'in evinin yanında da satılık bir arsa vardı, şu inşaatı devam eden yer, yanı başımızdaki, biliyorsun. 'Derhal' dedim, 'Cengiz, ben de burada bir yapı yaptıracağım ve ben de bir kurs açacağım.' dedim. 'Niçin kurs?' dedi. 'Valla' dedim, 'Bu kursta ben genç folklorcu arkadaşlarla yüzyüze gelmek istiyorum, onlarla karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak istiyorum.'"¹⁴

Cengiz Bektaş, Güre'deki bir aylık kurs boyunca *hem* (İlhan Başgöz'ün evi o yaz henüz tamamlanmadığından) mimarlık yaz okulu için yaptırdığı okulunu kullanmamıza izin vermiş *hem* bizlere her biri birbirinden kıymetli slaytlarını göstererek geleneksel mimari üzerine sunumlar yapmış *hem* Akçay Belediyesi'nin otobüslerini ayarlayarak yakın çevreye geziler düzenlemiş *hem de* evinin bahçesinde hepimizi birkaç kere ağırlamıştı. Tüm bu nedenlerle bu kitabı onun değerli anısına adıyorum ben de.

Cengiz Bektaş'ı 2019 yaz aylarında arayıp Aralık 2019'da yayımlanacak olan *folklor/edebiyat* dergisinin 100. sayısına İlhan Başgöz için yazı yazıp yazamayacağını sorduğumda heyecanla kabul etmiş, çok kısa bir sürede de yazısını yazmıştı. Metni hemen okunsun diye de hiç sabredemeyerek, ama dergiden çok nazikçe izin de isteyerek yazısını iki bölüm halinde *Evensel* gazetesinde 22 ve 29 Temmuz 2019'da yayımlatmıştı. Dergide yayımlanacak olan yazısının dipnotuna kendisi için koyacağımız ibareyi sorduğumda "Mimar, ozan, yazar" yazmamızı istemişti. Bu değerli *mimar, ozan, yazar*ımızı en son 16 Şubat 2019'da İstanbul'da düzenlenen Troya Folklor Araştırmaları Derneği'nin 26. Troya Kültür-Sanat Ödülleri töreninde görmüştüm. Kendisini 20 Mart 2020'de kaybettik ne yazık ki...

Cumhuriyet gazetesi, 26 Mart 2020

¹⁴ 2019'da İlhan Başgöz Hoca'yla bir eposta yazışmamızda Hoca'nın, Cengiz Bektaş'la tanışıp onun yaz okulu çalışmalarını gördüğünde etkilenerken bu fikri oluşturduğunu yazmıştı. Hoca'nın konuyla ilgili detaylı epostasını (bu kitapta yer alan) "Çok Derinlerde Yatan Kaplumbağaları Bulma Arayışı: İlhan Başgöz ve Güre Yaz Kursu" başlıklı yazımda aktardım.

Öcal Oğuz, İlhan Başgöz, Serpil Aygün Cengiz, Mustafa Sever ve İsmet Çetin
(18 Temmuz 1997, Güre köyü meydanındaki çay bahçesi)

Aysun Çobanoğlu Davulcu ile İlhan Başgöz (2003, Güre köyü meydanındaki çay bahçesi)

Güre köyü meydanındaki çay bahçesi (20 Temmuz 2019, *fotoğraf*: Züleyha Durak Özen)

Güre köyü (20 Temmuz 2019, *fotoğraf*: Züleyha Durak Özen¹⁵)

¹⁵ *folklor/edebiyat* dergisinin 100. özel sayısı için “Güre Yaz Kursu” dosyasını çalışırken tanıştığım Züleyha Durak Özen, 2019’un Temmuz ayında bir gün beni telefonla arayarak Güre’ye çok yakın bir yerde tatil yaptığını

Güre köyü (20 Temmuz 2019, *fotoğraf*: Züleyha Durak Özen)

Güre köyü (20 Temmuz 2019, *fotoğraf*: Züleyha Durak Özen)

---

söyleyerek fotoğraf isteyip istemediğimi sordu. O anda ne kadar heyecanlandığımı anlatamam; 1997’de gördüğüm ve sonra sadece hayallerimde yaşayan Güre’yi fotoğraflarla da olsa yeniden görecektim. Sırf bu dosyada kullanayım diye fotoğraf çekip göndermek için Güre’ye kadar giden Züleyha Durak Özen’e teşekkür ediyorum.

Güre köyü (20 Temmuz 2019, *fotoğraf*: Züleyha Durak Özen)

Güre köyü (20 Temmuz 2019, *fotoğraf*: Züleyha Durak Özen)

Türkiye'nin İlk Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu kitabında 1997-2003 yılları arasında düzenlenen Güre Yaz Kursu katılımcıları olarak benim ve Nihal Kadioğlu Çevik, Cengiz Bektaş, Ali Abbas Çınar, Öznur Tanal, Abdulkadir Emeksiz, Joyce Deaton¹⁶, Selma Ergin Sol, Züleyha Durak Özen, K. Kerem Yılmazer, Selda Erdurak Açı, Aysun Çobanoğlu Davulcu'nun Güre Yaz Kursu'nu anlattığı yazıları ile Prof. Dr. Mustafa Sever'in 1997 yılındaki ilk Güre Yaz Kursu sırasında İlhan Başgöz Hoca'yla yaptığı söyleşi yer alıyor.

---

¹⁶ Joyce Deaton'ın "I'm on a Long Narrow Road / I Walk All Day, I Walk All Night" başlıklı yazısını bu kitap çalışması için Türkçeye çeviren Gülgün şerefoğlu'na teşekkür ederim.

Benim “Çok Derinlerde Yatan Kaplumbağaları Bulma Arayışı: İlhan Başgöz ve Güre Yaz Kursu” başlıklı yazımın ardından Folklor Araştırmacısı Nihal Kadioğlu Çevik’in “Güre Yaz Okulu ve ‘Folklorun Mutlu Azınlığı’nda Olmak” başlıklı yazısı geliyor. İlk Güre yaz Kursu katılımcılarından olan Nihal Kadioğlu Çevik yazısında o günlerde tuttuğu notlarla İlhan Başgöz Hoca’nın folklorun neliği üzerine söylediklerini çok ayrıntılı bir biçimde aktarıyor. Öznur Tanal İlhan Başgöz’le tanışıklarının babasının hayat hikâyesinin kaydedilmesine varan etkisine kadar Güre anılarını anlatıyor.

İlhan Başgöz 1997 Güre Yaz Kursu’ndan bir grup katılımcıyla birlikte
(Temmuz 1997, Kızılkeçili Köyü/Balıkesir)

Güre’deki Yaz Kursu’nun en önemli tanıklarından biri de Dr. Öğretim Üyesi Ali Abbas Çınar’dır. Ali Abbas Çınar, “1997 Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz ve Alibey Kudar” başlıklı yazısında 1997 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ile Amerika Indiana Üniversitesi arasında Güre’de “Folklor Yaz Okulu” düzenlenmesine ilişkin protokolün imzalanıp kendisinin de bu etkinlikte Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi adına nasıl görevlendirildiğini ve ilk yaz kursunda neler yapıldığını anlatıyor.

1999 yılında düzenlenen yaz kursuna katılanlardan biri olan Abdulkadir Emeksiz “Güre’den Kalan” başlıklı yazısında İlhan Başgöz’ün üzerinde bıraktığı kalıcı izi anlatırken Selma Ergin Sol “Güre Yaz Okuluna Dair”, Züleyha Durak Özen “Yaz Okulu ve Dilimde Bir Türkü”, K. Kerem Yılmaz “Bir Eğitim Çınarı İlhan Başgöz” ve Selda Erdurak Açıl da “ ‘O Vakit’ Güre’de” başlıklı yazılarında 10-30 Temmuz 2001 tarihleri arasında katıldıkları Güre Yaz Kursu’ndan belleklerinde kalan izlenimleri aktarıyorlar. Aysun Çobanoğlu Davulcu da 2003 yılında düzenlenen son yaz kursunu “Güre Folklor Yaz Okulu” başlığı altında anlatıyor.

Joyce Deaton “I’m on a Long Narrow Road / I Walk All Day, I Walk All Night” (Uzun İnce Bir Yoldayım / Gidiyorum Gündüz Gece) başlıklı yazısında İlhan Başgöz’le nasıl tanıştığını, Güre Yaz Kursu’na eğitmen olarak nasıl dahil olduğunu ve Anadolu kültürü üzerine -özellikle müzik bağlamında- izlenimlerini anlatıyor.

Kitabın kapak tasarımını Ankara Üniversitesi Dil ve tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü lisans öğrencimiz Dağsu Sönmez yaptı. Kapakta yer alan fotoğrafta, 850 yaşındaki bir anıt ağacın önünde İlhan Başgöz Hoca görünüyor. Fotoğrafi 1997'deki Güre Yaz Kursu sırasında İlhan Hoca'yla Güre köyüne çok yakın olan Kızılkeçili köyüne bir grup olarak geziye gittiğimizde çekmiştim. Bu fotoğraf ilk kez, Mete Akyol'un editörlüğünü yaptığı (Başkent Üniversitesi Kültür Yayını olan) *Bütün Dünya 2000* dergisinde yayımlanmıştı (sayı 2003/12, 63-65). Fotoğrafın yer aldığı "İşte Ol Kadardır Bu Hikâyet..." başlıklı kısa yazımda (Gönül Pultar Hoca'yla birlikte hazırladığımız ve henüz çok yeni basılmış olan) *Kardeşliğe Bin Selâm - İlhan Başgöz ile Söyleşi* isimli kitabımızı tanıtıyordum. Aynı fotoğraf daha sonra, Tekin Şener'in editörlüğünü yaptığı *Hayat Ağacı Sivas Şehir Kültürü* dergisinde Yener Okutan'ın "Şehirlerin Ağaçlandırılması ve Sivas için Uygun Öneriler" başlıklı yazısının içinde basıldı (2015, sayı 28, 66-72). Fotoğrafın *Hayat Ağacı Sivas Şehir Kültürü* dergisinin bu sayısında basılması ayrıca çok anlamlı olmuştu, çünkü derginin bu sayısının kapağında İlhan Başgöz Hoca'nın fotoğrafı ve derginin içinde de Tekin Şener'in "İlhan Başgöz'le Sivas'ta İki Gün 'Böyledir Ol Hikâyet' " başlıklı yazısı çıkmıştı. Fotoğrafın hikâyesi hem buralara kadar uzandığı için hem de İlhan Başgöz'e daha yakından bir bakış için *Türkiye'nin İlk Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu* kitabına (üçü de *folklor/edebiyat* dergisinin 100. sayısında yayımlanan) bu yazıyla birlikte İlhan Başgöz'le 28 Şubat 2015'te yaptığımız söyleşiyi ve İlhan Başgöz'ün yazdığı "Sivas, Sivas, Sivas..." başlıklı yazıyı (*folklor/edebiyat* dergisinin editörü) Prof. Dr. Metin Karadağ'ın izniyle ek yaptım. Verdiği yayın izni için kendisine teşekkür ediyorum.

Ürün Yayınları'nın e-kültür dizisinin sekizinci kitabı olarak çıkan *Türkiye'nin İlk Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu* kitabına katkıda bulunan tüm değerli yazarlarımıza ve bu e-kültür dizinin ortaya çıkması için bütün cömertliğiyle ortam oluşturan sevgili arkadaşım Metin Turan'a teşekkür ediyorum.

İlhan Başgöz ile Metin Turan
(22 Mayıs 2015, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, fotoğraf: Abdurrahim Türker)

13 Nisan 2019’da “Umuyorum sizi Türkiye’de tekrar görebiliriz. *folklor/edebiyat* dergisi İlhan Başgöz Özel Sayısı için kim bilir belki de gelirsiniz tekrar, ne güzel olur” diye yazdığım epostaya İlhan Hoca, “Sevgili Serpil, kim bilir, gün ola harman ola, bakarsınız gelivermişiz” diye yazmıştı.

İlhan Hoca, dergi özel sayısı için Prof. Dr. Metin Karadağ başkanlığında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Metin Turan, Pınar Ekinci ve (AÜ DTCF Halkbilim Bölümü öğrencilerinin desteğiyle) benim birlikte düzenlediğimiz bu buluşmaya gelemedi, ama etkinliğe öğrencisi/asistanı Dr. Balım Sultan Yetgin’in hazırladığı bir videosunu¹⁷ gönderdi. Bu vesileyle Balım Sultan Yetgin’e hem etkinliğimize desteği için hem de İlhan Başgöz Hoca’yla iletişimimizi çok kolaylaştırdığı için içtenlikle tekrar teşekkür ediyorum.

İlhan Başgöz ile Balım Sultan Yetgin

Yazımı, Balım Sultan Yetgin’in *folklor/edebiyat* dergisinin 100. sayısının kutlama etkinliğine gönderdiği bu videoda İlhan Başgöz Hoca’nın o gün salondaki herkese seslenişiyle bitirmek isterim:

“Halk edebiyatını ayrı bir araştırma birimi olarak değerlendiren kıymetli Hocam Pertev Naili Boratav’ın ölümü üzerine yazdığım bir yazıda şöyle demişim: ‘Nur içinde yat, Hocam.

¹⁷ Bu video YouTube “Kulaklı Orman Baykuşu” kanalında (<http://youtube.com/c/KulaklıOrmanBaykuşu>) kanalında <https://www.youtube.com/watch?v=KamybSbjEg0> adresinden izlenebilmektedir. Dr. Balım Sultan Yetgin tarafından (*folklor/edebiyat* dergisinin 100. “İlhan Başgöz Özel Sayısı” için 27 Aralık 2019 tarihinde Ankara’da düzenlenen toplantıya özel olarak) hazırlanan bu video kaydın ortaya çıkmasını sağlayan uzman Pınar Ekinci’ye, Dr. Balım Sultan Yetgin’e ulaşmamızı mümkün kılan Boston Üniveresitesi’nden Prof. Dr. Selim Ünlü ile eşi Doç. Dr. Neşe Lortlar Ünlü’ye ve bu iletişimi kurmamızı sağlayan Dr. Zeynep Sibel Sipahioğlu’na, ayrıca video kaydın sesini teknik açıdan daha nitelikli hale getiren Deniz Sipahioğlu’na teşekkür ediyorum.

Kolaylığın, palavranın, abartmanın dışında bir Türk halkbilimi varsa bu senin bize büyük armağanındır. Söz veriyorum bu armağanı koruyacağız, geliştireceğiz.’

Benim adıma hazırlanan bu özel sayı için bir toplantı düzenleyen, bu toplantının oluşmasına, gereğince sağlam temeller üzerine yerleşmesine destek veren değerli idarecilere, toplantıda konuşan bilim insanlarına, katkı sağlayan herkese bu emaneti korumak ve yaşatmak gibi çok önemli ve ağır bir görev düşüyor. Bu görevi başaracağınızdan eminim. Size uzaktan selamlar, saygılar ve dostluklar sunuyorum!

Hepimiz sadece araştırmacı değiliz, hikâye anlatıcısıyız da, güzel anlatalım hikâyelerimizi. Bunun için büyük hikâye anlatıcısı Âşık Sabit Müdâmi'nin başlangıç formülü ile başlıyorum. Aldı Âşık Müdâmi'nin dilinden Âşık İlhan, görelim ne der, ne söyler:

‘Kaz kazınan, baz bazınan, alaca tavuk çil horozunan, delikanlı genç kızınan, kaş oynatır gözünen, ve gayet cilve nazınan, Âşık Müdâmi meydana çıkmış sazınan, sohbet eder elfazınan, cümlelerin müsaadesiyle başlıyoruz efendim.’

Değerli konuklar,

folklor/edebiyat dergisinin 100. sayısını kutlamak için bir araya geldiğiniz bu toplantıda ben ne yazık ki aranızda olamadım. Bir zamanlar “ilmî yardımcı” olarak çalıştığım Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde düzenlenen bu toplantıda sizlerle beraber olmayı çok isterdim. Benim adıma hazırlanmış olan bu özel sayıda emeği geçen herkese candan ve gönülden teşekkür ediyorum.

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Halil Nadiri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İhsan Çiçek, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Metin Karadağ, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü Başkanı Serpil Aygün Cengiz, *folklor/edebiyat* dergisinin kurucusu Dr. Metin Turan, çok değerli akademisyen, araştırmacı, öğrenci arkadaşlarım ve değerli dinleyiciler hepimiz sağ olun...

Asistanım ve meslektaşım Dr. Balım Sultan Yetgin’e de ayrıca teşekkür ediyorum. Değerli bilimsel çalışmaları ve dostluğu için kendisine müteşekkirim. Onun sayesinde sizlere ulaşım fikirlerimi sizlerle paylaşabiliyorum.

Eğer aranızda olsaydım da tıpkı Müdâmi gibi şöyle bitirecektim hikâyemi:

Hikâyemiz sona erdi, gitmenin zamanı beyler, bekârlar. Yatakta yastığı alıp bağına basmanın zamanı beyler. Yom vereyim dostlar, arkuru yatan karlı dağlarınız yıkılmasın, görklü akan arı suyunuz kesilmesin, oğlunuzla oba, kızınızla komşu olasınız, toprak diye avuçladığınız altın olsun. İlhan Başgöz de unutulmasın...

Konuşmamı bitirirken selam eder, cümlelerin gülden nazik hatırımı sual ederim, cümleler daim sağlık ve esenlik üzere berkarar olasınız. Olsun deminiz, olmasın gamınız; çok olsun malınız, olmasın koyacak ahırınız; çok olsun paranız, olmasın koyacak cüzdanınız; çok olsun dostunuz, olmasın düşmanınız, çünkü Oğuz atalarımız demiş ki ‘Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur.’

Selam sevgi, saygı ve dostluklarla kalasınız efendim.”

***

Metnimi okuyarak eleştirileriyle ve öncesinde/sonrasında yaptığımız sohbetlerle konuya bakışımı zenginleştiren Meryem Karagöz, Dr. Mehmet Akif Korkmaz ile Nilüfer Nurgül Özdemir’e katkıları için teşekkür ediyorum.

İlhan Başgöz'ün Güre'de Halk Bilimi Yaz Okulu

Cengiz Bektaş¹

23-27 Haziran 1975 tarihleri arasında Türkiye'de Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nin ilki yapılacaktı.

Bu önemli etkinliğe, ülkemizde yetişen uluslararası ünlü Prof. Pertev Naili Boratav ile onun yetiştirdiği, o da uluslararası alanda onay görmüş Prof. Dr. İlhan Başgöz de çağrılıydılar.

Günün siyasal koşullarında Türkiye'de çalışma olanakları bulunmayan bu iki değerli kişi yurt dışındaki kurumlarda çalışıyorlardı. Pertev Bey Paris'te öğretiyor, araştırıyor, yaşamını sürdürüyordu. İlhan Başgöz de Amerika Birleşik Devletleri'nde Indiana Üniversitesi'nde çalışıyordu.

Yurt dışında yaşamağa zorunlu kılınmışlardı, ama ülkeleriyle, toplumlarıyla ilişkilerini elbette sürdürüyorlardı.

Uluslararası Türk Folklor Kongresi'ne onların çağrılmaları çok doğaldı, olmazsa olmaz diye nitelendirilebilecek bir olguydu.

Çağırıldılar da...

Üstelik uçak biletleri bile yollanmıştı.

Bu etkinliğe benim de “Halk Yapı Sanatına Bir Örnek: Bodrum” çalışmasıyla katılmam istenmişti. Bu bir ilkti... Böylece “halk yapı sanatı”, halk bilimi konuları arasına giriyordu. Bildirimim eki olarak bir de sergi düzenlemiştim. Kongrenin yapılacağı Galatasaray Lisesi'nin anayol üzerindeki büyük kapısının hemen arkasındaki sergi yapısında asmıştım sergimi.

Her iki bilginin katılacaklar arasından çıkarıldıkları kongrenin ilk günü duyurulunca sergimi toplamış, kongreden de çekilmiştim.

Bu bir “karşı koyuş” idi elbette.

Böylece bu iki önemli kişiyle tanışma şansımı yitirmiştim.

Aradan birkaç yıl geçtikten sonra 1976'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilecek “Orta Doğu Yazınları” konulu sempozyuma bir çağrı aldım...

Örgütleyicilerin başında Talât S. Halman vardı. Benim en zor günlerimdi. Yol param bile yoktu. Oysa bir ozan, bir mimar olarak elbette Amerika Birleşik Devletleri'ni görmek istiyordum.

Kimi nedenlerle Talât S. Halman'a gelemeyeceğimi bildirmek zorunda kaldım.

Bir süre sonra Yaşar Kemal telefon etti. O da katılıyormuş. “Sen niye katılmıyorsun?” diye sordu. Talât S. Halman'a utanıp söyleyemediğim gerçeği ona söyledim:

---

¹ Mimar, ozan, yazar (bektasmim@gmail.com)

-Yaşar, param yok... Bilet için bile!
Yaşar Kemal ekledi:
-Biletini ben alırım. Sen sonra bana ödersin.

Öyle oldu. (Gerçekten de dönüşümden bir ay sonra ödeyebildim.)

Toplantıdan sonra bir ay daha kaldığım Amerika verimli geçti. Birçok Orta Doğulu şairi tanıdım. Bu arada Adonis'i, Şamlı'yı vb. Bir de İlhan Başgöz'ü...

Talât Sait Halman' ın örgütlediği "Orta Doğu Yazınları" toplantısında İlhan Başgöz, Talât S. Halman'a elinden geldiğince yardım ediyordu. Ayrıca kendi de bildiri vermişti. Onun halk şiiri üzerinde bilgileri beni etkiledi...

(Bütün bunları aslında "Amerika Amerika Katlar Savaşı" başlığıyla İsmail Cem' in "Politika" güncesinde, daha sonra da "Arkeoloji ve Sanat" yayınları arasında çıkan betiğimde de anlattım.)

İlhan Başgöz Indiana Üniversitesi'nde çalıştı hep. Orada bir Enstitü gerçekleştirdi.

Türkiye'ye her yıl geldiğinde de ilk aradığı kişilerden biri olduğumu sanıyorum...

Onunla yolculuklar yaptık.

Arabayı ben kullanıyordum.

Öyle değişik konularda konuşuyorduk ki... Örneğin "endüstri folkloru" konusunu ondan öğrendim. Kamyonların arkasındaki "O şimdi asker" gibi yazılara o ilgimi çekti. Oğlum Memet ile neredeyse bir oyuna dönüştürdüler bunu. Kimi kez ben mitolojiden birşeyler aktarıırken, o, öykünün bugün halk arasında yaşayan biçimini söylüyordu.

Böyle bir gelişinde, değişik üniversitelerden genç mimarlar arasından seçtiklerimle yaptığım Güre Mimarlık Yaz Okulunu gördü, yaşadı.

Benim "Geleneğe Eklenmek" başlıklı konuşmamı dinlediğinde etkilendi.

Bir gün baktım. Bir köşede oturmuş düşünüyordu. Hüzünlüydü... Bir terslik olup olmadığını sorduğumda, yanıtladı:

-Ben bütün bunlara geç kaldım. Bu gerçekten yaratıcı bir olay.

Dedi.

Bir süre sonra da,

"Ben de bunu daha da geç kalmadan yapmalıyım!" diye düşünmüş olacak ki, benden buna uygun, kerpiçten bir ev tasarlamamı istedi.

Benim yaz okulunun yanında yaklaşık bir dönümlük arsayı satın aldı. Aramızda yalnızca bir kuru dere vardı.

Tasarımını, uygulamanın denetimini yaptım. Elbette karşılıksız...

Sevdiği bir ev oldu... Ama yalnız onun kullanabileceği bir ev...

Açık mutfak, önünde uzunca bir yemek masası... Buradan bir kapıyla orta avluya çıkılabiliyor.

Açık ocağın baca kitlesiyle ayrılmış bir oturma odası, daha doğrusu sınıf olarak da kullanılabileceği bir oylum var. Onun yatak odası, içinde yıkanma yeriyle, yemek bölümüne bir kapı ile bağlanıyordu.

Orta avludan girilen ikişer kişilik iki oda da bu kitleye ekleniyordu. Avlunun köşesinde bir de, iki katlı seyir kulesi vardı. Burada da oturulup ders yapılabiliyordu.

Bütün üniversitelere yazıp bildirdi... Oralardan gelen doçent, asistan, öğrencilerle halk bilimi yaz okulunu, her yıl benim yaz okulumla eş günlerde gerçekleştirilmeye başladı.

Coşkuluydular o da, katılımcılar da... Ayrıca konuklarımız da oluyordu bir iki ders için. Ünlü tarihçimiz Halil İnalçık ile yaşadığımız günü sanıyorum hiç unutmayacağız. Gece yarısından sonraki saatlere dek süren sorulu yanıtı söyleşiyi...

Öğrencilerimizi birlikte gezilere götürdük. Assos'u, Troya'yı, Bergama'yı anlattım onlara...

Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla Bergama gezisinde (18 Temmuz 1997)

Yurt dışından da konuklarımız oldu...

Kısacası İlhan Başgöz Güre'de, katılan halk bilimcilerle bilgilerini deneyimlerini paylaştı. Bu arada bana da gelenekten ne anladığım üzerine dersler verdirdi. Dinleyenlerin soruları, katkıları ile gerçekten canlı bir paylaşım oldu.

Benim mimarlık yaz okuluma katılanların yatacak yerlerini karşılıksız olarak ben sağlıyordum, iki kerpiç evde.

İlhan Başgöz buna da yenilik getirdi. O öğrencilerini köyün evlerine dağıttı. Bu gerçekten güzel bir uygulamaydı. Katılımcılar bir köy evini, köylüleri tanıyorlar, dostluklar kuruyorlardı. Öğrenciler pansiyonda, otelde kalabilecekleri tutarların çok altında sembolik

tutarla hiç tanımadıkları yaşama koşullarında yeni dostluklar kuruyorlardı. Bu, birinci elden yaşayarak bilgi edinmek, konuyu daha da çekici kılıyordu.

Cengiz Bektaş ile İlhan Başgöz
(18 Temmuz 1997, Bergama, fotoğraf: Serpil Aygün Cengiz)

İlhan Başgöz bugün 95 yaşında. Bir ay sonra, kısa bir süre sonra 96'ya girecek.

Son birkaç yıldır sağlık nedenleriyle yaz okulunu gerçekleştiremez oldu.

Umarım sevgili okuyucularım da bu yaşlara erişirler. Bilgilerini genç kuşakla paylaşırlar...

Hep dediğim gibi bilgi paylaşılmazsa irelmiyor, sevgi gibi...

Güre'deki "Prof. Dr. İlhan Başgöz Kültür ve Konak Evi"nin Hikâyesi

Cemil Kurt¹

"Bir türlü alışamadım buraların pirincine. Huyunu suyunu öğrenemedim. Bir bakın şu pilavın tadına. Bu kez tutturdum herhalde". İlhan Başgöz Hoca'dan duyduğum ilk sözlerdi bunlar. 2013 yılında Amerika'da, Indiana Üniversitesi'nde görevliyken bir arkadaşımın ziyareti için gitmiştim. Söylene söylene mutfakta bir şeyler yapıyordu. Ancak, kuru soğan, yoğurt ve kendi yaptığı pilavdan oluşan mütevazı sofraya oturunca "Merhaba" dedi ve aradan geçen yedi yılda bu "Merhaba" ile başlayan tanışıklığa, birlikte nice değerli anı, nice değerli paylaşım sığırdık.

İlhan Başgöz, Cemil Kurt ve Hüseyin Arslan
(Mayıs 2013, Indiana/ABD)

İlhan Başgöz
(Mayıs 2017, Indiana/ABD)

O günden sonra her fırsatta ziyaret ediyordum Hoca'yı. Emekliydi, ama sıkça üniversitenin kütüphanesine gidiyor, sürekli yeni projeler oluşturuyordu kafasında. Genellikle kütüphanede buluşuyor, çalışması bittikten sonra eve birlikte dönüyorduk. Akşamları benim biraz acemice çaldığım bağlamamla eşlik ettiğim birkaç türkü söylüyor, finali de mutlak divan edebiyatından birkaç beyitle yapıyordu. Bazen, kendi deyimiyle "gün yüzü görmemiş" türkülere eşlik etmeme veya *Fuzûlî Dîvânı*'ndan bir gazeli onunla birlikte okumama şaşırıyor, ama bir yandan da bundan çok hoşlanıyor, böylesi anlarda son sözü hep "Bunları ezbere bilen kaldı mı?" oluyordu.

Balım Sultan Yetgin, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde birlikte ders verdikleri günlerden beri olduğu gibi, o süreçte de İlhan Hoca'nın yanındaydı; ama Balım'ın Bir sebeple yirmi gün kadar Indiana'dan ayrılması ve bu süreçte Hoca'ya benim *yarenlik* ettiğim günler Hoca'yı yakından tanımam için çok büyük bir şans oldu.

¹ Öğretim Görevlisi, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER).
cemilkurt6@gmail.com

Tavлада Cemil Kurt'u yendikten sonra hep verdiği selamla İlhan Başgöz (Nisan 2015, ODTÜ/Ankara)

İlhan Başgöz Sivas'a doğru yola çıkmadan az önce (Mayıs 2015, ODTÜ/Ankara)

Indiana'daki görevim tamamlanıp Ankara'ya döndükten bir süre sonra İlhan Hoca da Orta Doğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nde ders vermek üzere Ankara'ya geldi. Böylece yaşamımın *İlhan Hocalı* ikinci dönemi başlamış oldu.

ODTÜ günlerinde her gece bir tarih sohbeti, bazen de tarih dersi tadında geçiyordu. Hemen her gün bir konuğu oluyordu Hoca'nın. Kimi zaman TRT'den, kimi zaman bir bakanlıktan, kimi zaman gazetelerden, dergilerden, kimi zaman da akrabalardan veya dost çevresinden. O gecenin söyleşi konusu konuğun ziyaret amacına göre belirleniyor, söyleşi içeriğinin ders niteliğinde mi, yoksa sadece *muhabbet* çerçevesinde mi olacağı bu amaca göre biçimleniyordu.

Hoca bu sohbetlerde en çok Yaşar Kemal, Enver Gökçe ve Ahmed Arif'le geçirdiği günleri konuşmaktan hoşlanırdı. Zaman zaman Yaşar Kemal'in 1955 tarihli *Teneke* romanının basıldığı günü anlatırdı. Yaşar Kemal'in, romanın telif ücreti olarak aldığı parayı Kale'deki gecekondunun salonunda, yere serili eski ve kirli şiltenin üstüne attığı anı anlatırken dolan gözleri, o günün akşamı gidip kuru fasulye yedikleri Bolkepçe Lokantası'ndaki rakı muhabbetinden söz etmeye başladığında parlamaya başladılar. Sonra, Ahmed Arif ve Enver Gökçe'yle çay bahçesi sohbetlerinden söz ederdi. Ahmed Arif'in bir şiirinde geçen "Sonra kalem yazmaz, / Bir nice sevda" dizesinin, ilk kez o günlerde -bugünkü Kocatepe Camii'nin yerinde veya yakınında bulunan- bir çay bahçesindeki sohbetlerinde geçtiğini başka bir anısını anlatırken laf arasında söyleyiverince tüylerim diken diken olmuştu. Yine onun anılarında rastladım, edebiyat öğrencileri için ezberi kolaylaştıran aruz vezninin bir iletişim aracı olarak da kullanıldığına. Hoca'nın anlattığına göre Enver Gökçe'yle aynı cezaevinde yattıklarımı aruzun farklı kalıplarıyla duvarlara vurarak birbirilerine gönderdikleri mesajlardan anlamışlar.

İlhan Başgöz (Ocak 2015, ODTÜ/Ankara)

İlhan Başgöz Indiana'da yaşadığı bölgeye benzettiği ODTÜ yerleşkesinde (Nisan 2015)

Haziran 2015'te Sivas'a gittik İlhan Hoca'yla. Hoca'ya eşlik etmekten ve ufak tefek katkılar da sunmaktan onur duyduğum bir yolculuk, aslında sadece bir yolculuk olmaktan öte bir tanıklıktır Sivas günleri. 22 Mayıs 2015'te Sivas'ta düzenlenecek olan *folklor/edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması*'na katılacaktık. TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması proje ekibi toplantıyı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü'nün evsahipliğinde Ankara Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, folklor/edebiyat dergisi, Sivas Hayat Ağacı dergisi, Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Kulübü ve Ankara Üniversitesi DTCF Halkbilim Topluluğu'yla birlikte düzenlemişti. Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz (o tarihte "Doç. Dr." Serpil Aygün Cengiz) Hoca'nın daveti ve bu etkinlik için gösterdiği çaba çok heyecanlandırıyordu Hoca'yı, ama asıl heyecanı yıllar sonra Sivas'ı görececek olmasındandı. Her Sivashlı gibi "Sivas" sözcüğünün ilk hecesini yöreye özgü söyleyiş özelliğince değiştirerek "Eee, bekle bakalım Suvas" derdi sıkça o günlerde. Etkinlik yaklaştıkça heyecanıyla birlikte endişesi de artıyordu; çünkü uzun yolculuklardan çok hoşlanmıyordu. "Yolu yok, gideceğiz, bari senin komprador arabasıyla gidelim" dedi son gün. O tarihte kullandığım, epeyce eski model arabaya bu adı takmıştı.

Etkinlikten bir gün önce akşam saatlerinde vardık Sivas'a. Bu yolculukta bize Avrupa Parlamentosu'nda Türkçeden Parlamento'nun diğer altı resmi diline çeviri yapan ve 2015 bahar döneminde öğrencim olan Paul De Rick de katılmıştı. Yol boyunca Paul'e çocukluğunu, ilk gençliğini anlattı Hoca. Aslında Paul'e anlatmıyor, Sivas'a yaklaştıkça, döndüğümüz her dönemeçte, geçtiğimiz her köprüde bir anısını görüyor ve sanki yeniden yaşıyordu o günleri.

Cumhuriyet Üniversitesi'nde düzenlenen etkinlik çok mutlu etmişti Hoca'yı. Konuşmasının ardından çevresini her kuşaktan halkbilimciler kuşatmıştı. Farklı üniversitelerden öğrenciler, asistanlar, öğretim üyeleri, yazarlar, şairler. O gün başka türlü ışıldıyordu Hoca'nın gözleri.

İlhan Başgöz Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde (22 Mayıs 2015, fotoğraf: Meryem Karagöz)

Ertesi gün, mezun olduğu Sivas Lisesi'ne gittik. Ne var ki tadilat nedeniyle kapalıydı. Madımak Oteli'ni görmek istedi. Önüne kadar gitmeyip, sokağın başından bir süre baktı Madımak'a. Hiçbir şey konuşmadan ayrıldık sokaktan. Ardından ilk gençliğinin geçtiği mahalleye gittik. Birkaç ev kalmıştı o günlerden. Mahalleyi ikiye bölen yolun sağ tarafında, bir yıkıntının içinde mermer bir lavabo gözüne çarptı. "Bu yalak bizim zamanımızdan" dedi. Orada da hiç konuşmadı. Sessizce ayrıldık.

İlhan Başgöz ilk gençliğinin geçtiği mahallede ve mahalle çeşmesinin yalağının üzerine otururken
(Mayıs 2015, Sivas)

Üçüncü gün Kayseri'de Karaöz köyünde başka bir etkinliğe çağrılıydı Hoca. Ankara'da, yola çıkmadan önce söz vermiştim Hoca'ya. Gemerek'e götürecektim kendisini. Âşık Veysel Kültür Merkezi'ne de uğrayacaktık. Gemerek yolunda bir noktada "Sağa çek, şurada biraz duralım" dedi. Durduk. Arabadan indi. Tam tepemizdeydi güneş. Bir elini gözlerine siper edip diğeriyle yemyeşil ekin tarlaları içinde bir karartıyı gösterdi ve bir göç hikâyesi anlattı. Ailece, Gemerek'ten Sivas'a göçlerinin hikâyesiydi anlattığı. Gösterdiği yerde, kendi deyimiyle *dehşet* bir yağmura yakalandıkları gün sığındıkları ve geceyi geçirdikleri değirmen vardı. Uzun uzun anlattı o geceyi. Sadece o gün başka türlü bir hüznü gördüm Hoca'nın gözlerinde.

Ilhan Başgöz Sivas-Gemerek yolculuğu sırasında
(Mayıs 2015)

Ilhan Başgöz Sivas'ta (Mayıs 2015)

Gemerek'te akraba ziyaretleri ve Karaöz köyündeki etkinliğin ardından Ankara'ya döndük. Günlerce Sivas'ı konuştuk. Sanki Sivas'ta geçirdiği her anı tüm ayrıntılarıyla belleğine yerleştirmek, unutmamak, sürekli canlı kalmasını sağlamak için hep Sivas'ı konuşmak istiyordu. Öyle de oldu. Sonrasında çok güzel yazılar yazdı Sivas'a dair.

ODTÜ günlerini anarken Fatma (Yetkin) Teyze (Balım Sultan Yetgin'in annesidir), kayınvalidem Emine Gençtürk, Gürkan (Gürkan Büyükturan, Balım Sultan Yetgin'in kız kardeşi Nesrin Hanım'ın eşi), kardeşim Yılmaz (Kurt), oğlum Berdan (Kurt) ve eşim Nilüfer Kurt'tan söz etmeden olmaz. Fatma Teyze ve kayınvalidem haftada bir hazırladıkları nefis yemeklerle kapımızı çalarlardı. Gürkan bilgisayarlarımızla ilgili teknik sorunlarımızı çözer, sıkça da Hoca'yla kalırdı. Ara sıra tavla da oynardı Hoca'yla, ama Hoca en çok beni yenmekten hoşlanırdı tavlada. Yılmaz, alışveriş danışmanımızdı. Onun görevi, alışverişlerinde Hoca'ya eşlik etmektir. Berdan ve Nilüfer, Hoca'ya ulaşım konusunda yardım ediyorlar, gerektiğinde hastaneye, seminerlere, bürokratik işlerin takibine birlikte gidiyorlardı.

Berdan'ın aktardığı bir anıyı anlatmadan edemeyeceğim. Bir gün ODTÜ'de otoparkta Hoca'yı bekliyormuş. Hoca lojmanların önündeki bahçeden geçip otoparka gelecek. Ama sulama fiskiyeleri açık. Hoca bir toplantıya katılacağı için iki dirhem bir çekirdek giyinmiş ve ıslanmamak için fiskiyenin, geçeceği yolu ıslatmadığı bir anı kolluyor. Yazık ki başarılı olamıyor. Islanıyor. Arabaya bindiğinde Berdan'a "Berdan kardeş, yaz günü bu gömlek beş dakikaya kurur, ama bu fiskiye yaptığımın utancını hep taşır" diyor. Berdan'a Hoca'nın söylediklerinde bir Nasreddin Hoca fıkrası göndermesi olduğunu anlattığımda çok etkilenmişti. Hoca böyledir: En sıradan günlük iletişim ortamlarına, büyük bir ustalıkla yerleştirir, kimi zaman bir maniyi, kimi zaman bir şiir dizesini, kimi zaman da mitolojik bir figürü.

Hoca 2015'te ayrıldı Türkiye'den. Çeşitli nedenlerle ODTÜ'deki derslerine yeniden başlama fırsatı bulamadı. ODTÜ lojmanlarındaki evi küçük bir sanat galerisi gibiydi, aldığı ödüllerle, armağan edilen kilimlerle, tablolarla... Onun yokluğunda zaman zaman gidip geldik. Çiçeklerine baktık.

Burada söz etmeyeceğim ama, bir yerde mutlaka anlatacağım ODTÜ'deki evi boşaltması konusunda kendisine iletilen talebi ve ardından yaşanan dramatik olayları.

İlhan Başıöz ile Cemil Kurt (Mayıs 2015, Sivas)

2015 sonbaharında altı aylık bir görev için yeniden Amerika'daydım. Ama artık Hoca'nın *eski* dostu olmanın onurunu taşıyordum. Pilav sofrasından sonra neler neler yaşamıştık. Nasıl oldu, nereden başladı tam olarak anımsayamıyorum, ama o günlerde sohbetlerimizin konusu hep Güre oluyordu. "Güre'deki ev" diye başlıyordu Hoca söze ve genellikle "Nasıl yapsak?" diye bitiriyordu. İtiraf etmeliyim, ben "Güre'deki ev"i Hoca'nın "Belki bir gün yerleşirim" düşüncesiyle edindiği, fakat sonrasında biraz ihmal ettiği bir köy evi olarak canlandırmıştım zihnimde. Zamanla öğrendim Güre Yaz Kursu etkinliklerini. Hoca'nın, "Güre'deki ev"inin mimarı Cengiz Bektaş'la ilişkisini. Ayrıntıları öğrendikçe ve Hoca'nın "Güre'deki ev"e ilişkin iç çekişleri yoğunlaştıkça, "Nasıl yapsak?"ların sıklığı arttıkça "Güre'deki ev"in Hoca için ne kadar önemli olduğunun ayırımına varmaya başladım.

2015 sonunda döndüm Türkiye'ye. 2016 baharında ilk işim *Güre'deki eve* gitmek oldu. Birkaç yol ayrımında yolumu kaybederek de olsa sonunda ulaştım Güre köy merkezindeki kahvehaneye. Sonraları hayatımıza *Salih Abi* olarak giren seksen yaşlarında biri oturuyordu kahvehanenin önünde. "İlhan Başgöz" dedim, "İlhan Hoca'nın evi" dedim, "Yaz okulu" dedim. Olmadı. Bilmiyordu "Güre'deki ev"i. Arka masada oturanlardan biri "Profesörün evini soruyo be ya" dedi. Tarif ettiler. Gittim tarif edilen yere. Şimdi Remziye Abla'yı bulmak gerekiyordu anahtar almak için. Neyse ki Remziye Abla'yı bulmak evi bulmak kadar zor olmadı. Bahçedeki otuz kadar zeytin ağacının bakımıyla ve evin işleriyle Remziye Abla ilgilenmişti Hoca'nın yokluğunda. "İki yıldır pek ilgilenemedim oğlum, kalp ameliyatı geçirdim" oldu ilk sözü.

İlhan Başgöz'ün Güre'deki eviyle ilk karşılaşmamızdan kareler (Ekim 2018)

İlhan Başgöz'ün Güre'deki eviyle ilk kez karşılaştığımız günden (Ekim 2018)

İlhan Başgöz'ün Güre'deki evinde tadilat çalışmasının başladığı günlerden (Şubat 2019)

Eve girdiğimde ne hissettiğimi anlatmam pek mümkün değil. Sadece “Yüreğim acıdı” diyebilirim. Salonun orta yerindeki masanın üzerinde Hoca'nın bir fotoğrafı gözüme ilişti. Tozlanmış, rengi solmuş siyah beyaz bir fotoğraf. Evdeki tek güzel şey Hoca'nın bu gülümseyen fotoğrafıydı. Çünkü gerisi kırık camlar, duvarlardan sökülmüş kabloların izleri, olmaları gereken yerde olmayan kapı kolları, olmaları gereken yerde olmayan musluklar, elektrik prizleri, klima sistemi, buzdolabı vesaire. Ve olmamaları gereken yerlerde olan onlarca bira şişesi...

Uzatmayayım. Durum vahimdi. Ama “Siz merak etmeyin, Hoca’m” demiştim bir kere. Dönüş yoktu. Ankara’ya döndükten sonra “Güre’deki ev”e dair sohbetlerde sık sık “Nasıl yapsak?” derken yakalıyordum kendimi ve nasıl yapacağım ile ilgili hiçbir fikrim yoktu.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ndeki öğrencilik yıllarımdan Hikmet’le (Hikmet Yıldırım) kesişti yolumuz bir gün. Laf lafı açtı. Söz Güre’ye geldi. Anlattım hikâyeyi. Hikmet kesintisiz bir dakika kadar baktı gözlerime konuşmadan. Sonra “Güre ha” dedi. Ardından o da anlattı hikâyesini. Hikmet bir ritim üstadıdır vurmali sazlar da. Vaktiyle Güre’de etkinlikler düzenlemişler. Güre’ye üç, dört kilometre uzaklıkta bir sayfiye yeri olan Pınarbaşı’nda müzik kampları düzenlemişler. Ritim atölyeleri yapmışlar. Dönemin belediye başkanı yakın arkadaşı, herkesi tanıyor. Sonunda “Ben kiralayayım bu evi Hoca’nın belirlediği koşullarda ve bir kültür evine dönüştürelim orayı” dedi. “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmezmiş” derler ya. Hikmet Hızır’dı artık benim gözümde. Çok geçmeden Güre’ye gittik birlikte. Hoca’ya yazdık. Hikmet, İlhan Başgöz’ün kızı Aslı Hanım’la görüştü İstanbul’da. Bir sözleşme hazırlandı. Hoca imzaladı, ama olmadı. Hikmet vazgeçmek zorunda kaldı.

Annem Ordulu. Ağır sayılabilecek bir ameliyat geçirdim. Eskilerin deyimiyle nekahet dönemindeydim. Ordu’ya gittik annemle. Akrabalardan Necla Abla’nın evindeyiz. Hoca aradı Amerika’dan. Güre’yi sordu. “Nasıl yapsak?” dedi . “Olmadı hocam, yapamadık” dedim. “Canın sağ olsun” dedi. Kapattım telefonu. Yine akrabalardan Faruk Abi (Faruk Yılmaz) “Konu ne?” diye sordu. Anlattım. “Ben giderim” dedi. Bir umut daha doğdu “Güre’deki ev”e dair.

Ocak 2019’da gittik Faruk Abi’yle Güre’ye. Bir hafta boyunca Altınoluk ve Edremit’te, öğretmenevinde kaldık. Elektrik bağlandı eve. Su tesisatı yenilendi. Kapılar, pencereler onarıldı, ama o kış ana binanın banyosunda doğum yapan anne kediye ve dört yavrusuna kendileri ayrılana dek dokunulmadı. İkinci el eşyalarla tefriş edildi odalar. Evin yeniden tefrişinde katkıları için Fethiye’den yakın dostum Mehmet Güven’e, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Kardiyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yusuf Atmaca’ya da teşekkür edeyim yeri gelmişken.

“Halkı tan eylemek nemiz / Cümle küstahlık bizdedir.” Bir zamanlar Güre Yaz Kursu etkinliklerinin gerçekleştirildiği, yeni adı “Prof. Dr. İlhan Başgöz Kültür ve Konak Evi” olacak olan “Güre’deki ev”in kapısına bu dizeler yazılacaktı Hoca’nın talebi üzere. Bu dizeler farklı varyantları bulunan “Eşrefoğlu Al Haberi” türküsünden.

Faruk Abi Ekim 2019’da ayrılmak zorunda kaldı Güre’den. İş yine başa düşmüştü. Hem de daha zor koşullarda. Her hafta sonu Güre’ye giderek zeytin ağacı budamak, bahçeyi bellemek, evin orijinal sıvasına uygun toprağı bulup elemek gibi önceden hayatımızda olmayan işleri yapıyor, aslında yapamıyor, ama öğreniyorduk. Bu süreçte Cengiz Bektaş Hoca’nın evinin ve bahçesinin bakımıyla ilgilenen Güre Yaz Kursu’nun kadim tanığı ve emektarı Hasan Kurt tam anlamıyla elimiz ayağımız oldu. İlk gün evin yerini sorduğumuz Salih Abi ise bahçeyi ve evi sarmalayan sarmaşıkları, asmaları temizleyerek tam anlamıyla “Güre’deki ev”i yeniden gün yüzüne çıkardı.

Emine Gençtürk İlhan Başgöz'ün Güre'deki evi için çalışırken (Mart 2020)

İlhan Başgöz'ün Güre'deki evinin bahçesinde kavak ağacından oturma grubu (Nisan 2020)

Nilüfer Gençtürk'ün çabalarıyla güzelleşen evden görünüm (Nisan 2020)

Hoca çok heyecanlıydı. Hemen her gün fotoğraflar gönderiyorduk çalışmalarımızla ilgili. Her bir fotoğrafı dikkatle inceliyor, zaman zaman yönlendiriyordu bizi. Zeytin ağaçlarıyla özellikle ilgileniyordu. Son görüşmemizdeki önerisi, her bir zeytin ağacına bir dize veya bir beyit yazmaktı. Birine Karacaoğlan'dan, birine Yunus'tan, başka birine Şeyh Galip'ten... Bu günlerde bu dizeleri belirliyor.

Yakın çevremizden dostlarımızın maddi manevi katkılarıyla temel sorunları çözmüş, "Güre'deki ev"i ayağa kaldırmış, içine girilebilir hale getirmiştik. Hoca geldiğinde her şey çok güzel olsun istiyorduk. En temel güdülenmemiz bu duyguydu aslında, çünkü çok yorulmuştuk ve küçücük aksiliklerde bile teslim olmaya hazır hissediyorduk kendimizi. Ama Hoca'dan "Aklıma bir şey geldi" diye başlayan bir e-posta alıyorduk ansızın ve bir anlamda yenileniyordu enerjimiz.

İlhan Başgöz'ün Güre'deki evinin salonunun tadilatı bittikten sonra (Mayıs 2020)

Elektrik işleri, su tesisatı, temizlik, onarımlar, belediye işlerinin ardından gözümüzde en çok büyüyen aşamaya gelmiştik. Her açıdan zor olacaktı. Çatı tümüyle yenilenecekti. Yine teslimiyetin eşiğindeydik ki bu kez yedek güç Amerika'dan, Hoca'dan değil, halkbilimin doğduğu iklimden, DTCF'den Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz'den geldi.

27 Aralık 2019'da *folklor/edebiyat* dergisi 100. sayı kutlamaları için bir tören düzenlendi Ankara'da.² Ben katılamadım, ama Nilüfer ve Berdan oradaydı. İlhan Hoca da video kaydıyla katılacaktı. 100. sayıda yer alan bir özel dosyanın konusu Güre Yaz Kursu'ydu. Katılımcıların bazıları Güre Yaz Kursu anılarını anlattılar. Tören salonunda değildim, ama ya Berdan ya Nilüfer her iki dakikada bir fotoğraf veya video gönderiyor, “Şimdi Hoca konuşuyor,” “Şimdi Metin Karadağ Hoca anlatıyor,” “Şimdi Serpil Hoca'yı dinliyoruz” mesajlarıyla töreni salondaymışçasına izlememi sağlıyorlardı. Eşim Nilüfer tören salonundaki özel sohbetlerinde kısaca Güre'den söz etmiş Serpil Hoca'ya.

Bir süre sonra Serpil Hoca ile DTCF'deki ofisinde buluştuk. Ben biraz daha ayrıntılı anlattım Güre hikâyesini. Ben hikâyeyi bitirmeden Serpil Hoca'nın kafasında 2020, olmazsa 2021'de yeniden düzenlenecek bir Güre Yaz Kursu projesi biçimlenmişti bile.

² Tören *YouTube Kulaklı Orman Baykuşu* kanalında

<https://www.youtube.com/watch?v=DVW5h13kdMg&t=4122s> adresinden izlenebilmektedir.

Hasan Kurt Güre'deki evin zeytinliğinde budama yaparken (Şubat 2020)

Bu gelişmelerin ardından kalan tüm enerji ve olanaklarımızı kullanarak tadilatın en büyük bölümünün çalışmalarına başladık. Şimdi, Ankara Üniversitesi'nden emekli -Ankara Üniversitesi'nin hizmet verdiği hemen her binada emeği, alın teri olan, inşaat ustası, elektrik teknisyeni, tasarımcı ve daha birçok meziyet sahibi değerli dostumuz- Nurettin Kılıç'ı bulmak gerekiyordu. Doğrusu benim hatırımdan çok, İlhan Hoca'yla ilgili anlattıklarımın hatırına kabul etti bize yardım etmeyi. Ekibini toplayıp bir ay içinde hemen Güre'ye gitti ve son dokunuşu yaptı "Güre'deki ev"e.

Güre'deki evin çatısı tamir edilirken (Mart 2020)

Bugünlerde yakın dostlardan, akrabalarından kim zaman bulabilirse, bulabildiği zamanı Güre’de geçiriyor, her köşeyi hazır etmeye çalışıyor İlhan Hoca’nın yeniden Güre’ye geleceği güne. Yakın zamanda Serpil Hoca’nın projesiyle ilgili somut bir adım atabilmeyi, İlhan Hoca’nın da katılımıyla “Güre’deki ev”i, yeniden Güre Yaz Kursu mekanına, bir okula dönüştürebilmeyi umuyoruz. Başından beri, Hoca’nın “Güre’deki ev”i için, “Burası, buraya eli veya yüreği değen herkesindir” diyoruz ve İlhan Hoca’nın bir şekilde hayatına dokunduğu tüm dostlarımızın ellerinin ve yüreklerinin “Güre’deki ev”e dokunmasını bekliyoruz.

“Prof. Dr. İlhan Başgöz Kültür ve Konak Evi”, işte oldu!
(Haziran 2020)

Çok Derinlerde Yatan Kaplumbağaları Bulma Arayışı: İlhan Başgöz ve Güre Yaz Kursu

Serpil Aygün Cengiz¹

“Etnografyayı gerçekleştirmek bir elyazmasını okumaya (‘yorumu yapılandırma’ anlamında) benzer –yabancı bir dilde, solmuş, eksiltilele, tutarsızlıklarla, kuşkulu düzeltmelerle ve taraflı yorumlarla dolu, ama sesin kaydedilmiş grafikleri yerine şekillendirilmiş davranışın geçici örnekleriyle yazılmış bir el yazması. (...) Etnograf toplumsal söylemi ‘kaydeder’; *onu kaleme alır*. Bunu yaparken, söylemi yalnızca kendi oluştuğu anda gerçekleşen geçici bir olaydan kayıtlarında var olan ve yeniden yapılandırılabilir bir anlatıma dönüştürür.”²

Clifford Geertz

Clifford Geertz, *Kültürlerin Yorumlanması*’nda yer verdiği bir Hint öyküsünde dünyanın bir platform üzerinde yükseldiğini, bu platformun bir filin sırtında olduğunu, filin de bir kaplumbağanın sırtında durduğunu öğrenen bir İngiliz’in, “kaplumbağanın neyin üstünde durduğunu” sorduğunu anlatır. Geertz hafif alaycı bir ifadeyle İngiliz’in belki de bir etnograf olduğunu, çünkü onların öyle davrandığını söyleyerek devam eder, evet, o kaplumbağa da başka bir kaplumbağanın sırtında durmaktadır. İngiliz sorar: “Peki ya o kaplumbağa?” “Aa, Sahib, bundan sonrası hep kağlumbağa artık” (bz. Geertz, 2010: 45). *folklor/edebiyat* dergisinin 100. sayısının *İlhan Başgöz Özel Sayısı* olacağını öğrenince 1997’de Türkiye’de ilk defa düzenlenen “Folklor Yaz Okulu”nun hikâyesini yazmak istedim. 1997’de bu yaz okulunu gerçekleştiren kişi İlhan Başgöz’dü ve kendisi yaz okulunu birkaç sene sürdürmüştü de. Bu birkaç senelik serüvenin yazılması için ulaşabildiğim herkesten yardım istedim. Kendim de 1997’de katıldığım ilk Folklor Yaz Okulu’nu yazarak İlhan Hoca’yla ilgili dağarcığımda olanı anlatayım ve içsel dünyamda İlhan Hoca’yla ilgili her şeyi ortaya çıkartayım istedim; fakat Geertz’in dediği gibi hiçbir şeyin temeline yaklaşabilmek mümkün değil sanırım. Hatta -yine Geertz’in dediği gibi- ne kadar derine inersek yaptığımız çözümler o kadar az tamamlanmış oluyor.

Türkiye’de ilk folklor yaz okulu İlhan Başgöz tarafından 15 Temmuz -15 Ağustos 1997 tarihleri arasında “Güre Yaz Kursu” adıyla Balıkesir’in Edremit ilçesine bağlı Akçay’ın Güre köyünde düzenlenmişti.

Güre Yaz Kursu’nun gerçekleştirilmesinden birkaç ay öncesindeydi: 1997 yılının Mart ayında ben Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalışıyordum. Posta kutumda üzerinde “Prof. Dr. İlhan Başgöz, Indiana University Turkish Studies Program” yazan bir mektup buldum. Heyecandan kalbim duracak gibi oldu. Ondan mıydı mektup? O, hep ismini Pertev Naili Boratav’la birlikte duyduğumuz

¹ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü (serpilayguncengiz@gmail.com)

² Clifford Geertz, 2010, *Kültürlerin Yorumlanması*, çev.: Hakan Gür, Ankara, Dost Kitabevi yayınları. (Alıntı s. 25, 34-35)

İlhan Başgöz'den mi? Mektubu heyecandan titreyerek açtım ve "Sayın Cengiz" diye başlayan 28 Şubat 1997 tarihli bir sayfalık mektubu yutar gibi okudum:

"Size bu mektubu Indiana Üniversitesi Türkçe Programı'nın organize ettiği bir kursu haber vermek için yazıyoruz.

Indiana Üniversitesi Türkçe Programı, 1997 yılının yazında, Muğla Üniversitesi ile ortak olarak, Güre köyünde bir yaz kursu düzenlemiştir. Güre, Edremit ile Akçay'a 10 dakika uzaklıkta, açık hava tiyatrosu ve kadın basketbol takımı olan, büyük bir köydür. İçmeceleri ile tanınmıştır.

Kurs 15 temmuzdan 15 ağustosa kadar bir ay sürecek, ve bu yaz Türk halk edebiyatı, Türk halk sanatı ve İngilizce dersleri verilecektir.

Zaman kısa olduğu için çalışma yoğun olacak; günün 3 saati halk edebiyatına, 3 saati İngilizceye ayrılacak, ayrıca akşamları bir tartışma ve konuşma saati bulunacaktır. İngilizce hiç bilmeyenlerle, biraz bilenlere olmak üzere iki düzeyde, bir Amerikalı uzman tarafından verilecektir. Halk edebiyatını dersini İlhan Başgöz, Türk halk sanatı dersini Prof. Henri Glassie verecektir. Ayrıca Prof. Halil İnalçık tarih ve folklor ilişkisi üzerinde konuşmalar yapacaktır.

Kurs ücretsizdir. Ama, katılanlar, yiyecek ve yatacak giderlerini kendileri karşılayacaktır. Yatacak yer için iki bina hazırlanmıştır. Katılanlara bunların ücreti hakkında bilgi verilecektir. Yemek için Belediye lokantası ile bir antlaşma yapılmaktadır. Ama, isteyenler Akçay ve Edremit'te, otel, motel veya pansiyonda kalabilirler. Her iki yere de otobüs ve dolmuş servisi vardır.

Kursu iki yaz başarı ile bitirenlere Indiana Üniversitesi adına bir başarı belgesi verilecektir.

Kursa katılacakların seçiminde üniversitede öğretim görevlisi veya araştırmacı olmak tercih sebebidir.

Sizinle birlikte 70 kadar adaya bu mektup gönderilmiştir. Bu yaz yalnız 20 kişi kabul edilecektir. Kursa katılmak isterseniz, seçiminizde bize yardım etmek üzere aşağıdaki bilgileri, hemen faksla göndermenizi rica ediyoruz.

1. El yazınızla öz geçmişinizi ve neden kursa katılmak istediğinizi bildiren iki sayfalık bir yazı,
2. Mezun olduğunuz üniversite ve bölüm. Çalışma alanınız, varsa yayınlarınız, doktora konunuz. Öğretim üyesi iseniz hangi dersleri okuttuğunuz.
3. Üniversitenin son yılında aldığınız dersler ve bu derslerden aldığınız notların ortalaması. Bu bilginin resmi olması gerekmez. Ama seçilirseniz resmi belge istenecektir.
4. Sizi iyi tanıyan iki öğretim üyesinin adı ve adresi. Gerekirse kendilerinden bilgi alınacaktır.
5. Açık adresiniz, varsa fax ve telefon numaranız.

En iyi dileklerimizle,

İlhan Başgöz

Profesör ve I.U. Türkçe Programının direktörü"

O sırada Halkbilim Bölümü'nde iki araştırma görevlisiydik, bölümün diğer asistanı şu anda Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halkbilim Anabilim Dalı'nda çalışan Doç. Dr. Çiğdem Kara'ydı. Ona bu mektuptan gelmemişti. Ben kendisine, mektup almamış olsa da bu yaz kursuna başvurmasını önermiştim, ama istemedi. Kursa gittiğimde İlhan Hoca'ya neden sadece bana mektup gönderdiğini sordum tabii. Bana, benim *folklor/edebiyat* dergisindeki "Amerikan Folklor Derneği 1995 Yıllık Toplantısının Düşündürdükleri" (Cengiz, 1996: 157-160) başlıklı yazımı okuduğunu ve Amerika'daki bu toplantıya katılmış olmamdan duyduğu memnuniyetle bana bu davet mektubu gönderdiğini söyledi. Davet edilmemin nedeninin bu dört sayfalık kısa değerlendirme yazım olmasına şaşırıyordum. Amerika'daki bu toplantıya katılmadığımı ve dergide yayımlanan yazıyı toplantının broşürü elime geçtiğinde ona bakarak yazdığımı söyleyince şaşırma sırası İlhan Hoca'ya gelmişti.¹

İlhan Hoca'nın "Güre Yaz Kursu" çağrısına gerekli belgelerimi süratle toparlayıp hemen yanıt verdim. 27 Mayıs 1997 tarihli mektubuyla o da bana yanıt verdi:

"Indiana Üniversitesi Türkçe Programının Muğla Üniversitesi ile ortak düzenleyeceği Güre yaz kursuna seçildiniz. Sizi tebrik ederim.

Lütfen 14 Temmuz pazartesi günü Güre'de bulunun. Güre'nin kabataslak yapılmış planı eklidir. Köye girer girmez, sol kolda Afrodit Oteli diye bir ılıca göreceksiniz. Onun önünde kahvede sizi karşılayacaklar. Bir terslik olursa şu numaradan Cengiz Bey'i ararsınız: 266-387 30 75. Eğer gece çok geç gelerseniz, bir taksiye atlayın, köyün içinde Cengiz Bey'in iş yerine gidin. Kıyıda beş kilometre kadar içerdedir.

Yanınıza yastık kılıfı, yatak ve yorgan alın. Bir köy evinde kalırsanız bunlar size gerekli olabilir.

İngilizce ders alıp almayacağınızı, İngilizce biliyorsanız ne derecede bildiğinizi bize yazın veya faxlayın. Küçük bir ses kayıt aletiniz varsa yanınıza alın, İngilizce öğreniminde size yardımcı olacaktır.

Çaldığımız ve taşınabilir bir müzik aletiniz varsa yanınıza almayı unutmayın.

Ben Amerika'dan Haziran 9'da ayrılıyorum. Bir sorunuz olursa aşağıdaki fax, telefon veya e-mail (elektronik mektup) numaraları ile bana ulaşabilirsiniz.

Haziran 10'u ile 15'i arasında İstanbul'da şu telefonda bana haber bırakabilirsiniz: 212.287 02 22.

Güre'de görüşmek üzere size sağlık ve esenlikler dilerim.

En iyi dileklerimizle....

İlhan Başgöz

Profesör ve I.U. Türkçe Programının direktörü"

Kursun başlamasından bir gün önce bir gece vakti Güre'ye ulaştım. Eşim Erdal'la birlikte gitmiştik. Birilerine kurs için geldiğimizi ve nereye gitmemiz gerektiğini sorduğumuzu hayal meyal hatırlıyorum. Bizi doğrudan İlhan Hoca'ya yönlendirdiler. Benim bavulumla Hoca'nın kaldığı eve gittik. Bizi çok hoş bir şekilde ağırladı ve özellikle Erdal'la uzun süre sohbet ettiğini hatırlıyorum. Bir de nedense aklımda Hoca'nın bir parmağı delik çorabı kalmış. Sonradan bir ay boyunca İlhan Hoca'nın bizlere farklı ortamlarda defalarca yiyecek ve içecek ısmarladığını düşününce onunla ilgili aklımdaki ilk profil bilgileri kendisi için para harcamaktan çok çevresindekileri düşündüğü şeklinde olmuştu. Bu kurstan sonra bugüne kadar İlhan Hoca'yla hiç bağımız kopmadı ve o da neredeyse her mektubunda, her e-postasında "Sağlıklar ve esenlikler to you both" diye espriler yaparak Erdal'a da selam söyledi, söyler.

folklor/edebiyat İlhan Başgöz Özel Sayısı için Güre Yaz Kursu hakkında Nisan 2019'da yazmaya karar verdiğimde düşüncemi e-posta yazarak hemen İlhan Hoca'ya açtım. Fikir onun da çok hoşuna gitti. Ben kendisinden bu yaz kurslarına, özellikle ilkinin ilişkin hatırladıklarımı yazıp yazamayacağımı sordum. Bana gönderdiği kısa metin şöyle idi:

"Pek iyi hatırlamıyorum. Cengiz Bektaş'la galiba 1996'da filan tanıştım. Cengiz Bektaş Güre köyünde genç mimarlara ücretsiz kurs veriyordu. Birkaç dersini dinledim ve hayran oldum. Bu yalnız mimarlık dersi değildi. Çevrenin sosyal tarihi, coğrafyası, nebat örtüsü, özellikle ev tipleri ile çevre ilişkileri anlatılıyordu bu kursta. Ben de orada genç öğrencilere folklor ve halk edebiyatı kursu vermek istedim. Henüz bu kurs için bir yerim yoktu, ama Cengiz Bektaş'ın iş yerini kullanabilirdim. Kursu ilan ettim. Yüzden fazla başvuru oldu ancak, 20 kişi kabul edebildim. İlk kursu 1997'de yaptım. Öğrenciler köy halkını ve kültürünü tanışınlar diye köylülerden her öğrenciye bir oda kiraladım. Yemeklerini de köylüler verecekti. Ucuz bir pansiyon hayatı. 20 günün sonunda iki taraf da pek memnun oldu.

İlk derste Gemerek'te başlayıp Amerika'da devam eden anılarımı anlattım. Zaman zaman ders bitince öğrencilere Emrah'tan, Karac'oğlan'dan ve Nazım Hikmet'ten şiirler okuyordum. İyi şiir okurum, öğrencilerle şiir okuma yarışları yapıyorduk. Köyde her gün taze ekmeç çıkaran fırın var, ekmeç alıyorduk, balıkçılarla anlaştım, bize her gün taze balık geliyor ve biz taş üstünde balık kızartıyorduk. Fırında kuzu etinden sebze en çok sevdiğimiz yemek olmuştu.

Kursta İngilizce öğrenmek isteyenler bulunacağını düşünerek ilk sene Jennifer Petzen'ı, daha sonra Bilkent Üniversitesinden Joyce Deaton'u davet ettim. Bu idealist hanımlar geldiler ve isteyenlere ücretsiz İngilizce dersi verdiler. Kursta katılanlar bundan pek memnun kaldılar.

Kursta sabahları iki saat ders veriyordum, bir saat dersin tartışmasını yapmalarını istiyordum. İlk konuşmaktan kaçınan öğrenciler birkaç gün sonra düşüncelerini rahatça anlatmaya başlayınca pek sevindiler. Öğle sonu çevreyi tanımak için geziler yapıyorduk. Yakında Ali Kudar isminde bir meraklının kurduğu UNESCO ödüllü bir etnoğrafya müzesi vardı, ziyaret ettik. Ali Kudar'ı öğrencilerime tanıttım. Sık sık onun evine ve çadırlarına gittik. Her ziyaretimizde Ali Kudar bize yerel yemekler ikram etti. Ondan Sarıkız kolonyaları, el örgüsü Sarıkız keseleri satın aldık. Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" hikâyesine konu olan çayı ve çevresini gezdik. Kaz dağlarının eteğinde Sarıkız türbesini ziyaret ettik. Sarıkız çevrenin bir efsanesi olmuştu; Sarıkız mermerleri, Sarıkız fırını, Sarıkız ağaçlığı, Sarıkız bahçeleri hemen her yerde görülmüyordu. Sarıkız'ın efsanesi kısaca şöyle: Babası Hacca gitmiş, dönünce kızının kötü yola düştüğünü söylemişler, baba da buna inanmış ve Sarıkız'ı cezalandırmaya kalkmış. Baba bir gün abdest almak istemiş, ama çevrede su yok. Sarıkız ibriği almış ve uzaktaki Edremit körfezine uzatıp doldurmuş, babasının eline su dökerek abdest almasını sağlamış. Sonra babasının kendini cezalandırmak istemesinden alınmış ve "Baba ben gidiyorum, bir daha beni göremeyeceksin" diyerek uçuvermiş. Nereye gittiği belli değil, ama halk ona bir türbe yapmış. Her yıl Sarıkız festivali yapılıyor ve Kaz dağlarının eteğine onlarca çadır kuruluyor, eğlenceler yapılıyor, yerel yemekler tanıtılıyor ve satılıyor. Biz de katıldık bu festivallerin birine.

İki yıl tatlı pek tatlı geçen kurslardan sonra öğrenciler kendi başlarının derdine düştüler. YÖK imtihanları zorlaştırdı. Kursta katılanların sayısı azaldı. Ben de birkaç öğrenci için kurs vermek istemedim. Böylece ben dahil herkeste tatlı anılar bırakarak Güre kursu sona erdi."

Güre Yaz Kursu'na ilişkin, içine ilgili yazıları ve fotoğrafları koyduğum ve 1997'den beri sakladığım bir kutum var. Bu yazıyı yazmak için kutuyu açtığımda ilk elime geçen yukarıdaki davet yazıları oldu. Güre'de geçirdiğim bir ayı düşünüp kronolojik bir sıraya koyduğumda belki de köye geldiğim ilk geceden başlamam gerekir. Köye geldiğim gece sadece kadınların oturduğu bir eve yerleştirildim ve o gece Erdal köyden ayrıldı. Benim kalmam için Güre köyünden Naciye Teyze ile Güner Abla'nın evi ayarlanmıştı.

Fatma Gülay Mirzaoğlu Sivacı ile Serpil Aygün Cengiz
(Temmuz 1997, Güre Yaz Kursu'nda kaldığımız evin avlusunda)

Naciye Teyze ile Güner Abla'nın evinde kalan genç halkbilimci kadınlarla gece geç saate kadar evin yüksek duvarlarla çevrili avlusunda bağıra çağıra ve kahkahalarla gülerek sohbet ettiğimizi hatırlıyorum. O kadar gürültü yapıyorduk ki yan bahçeden üzerimize bir kap su fırlatmışlardı. Bu da bizi durduramamış ve gülerek sohbe devam etmiştik. O gece benimle beraber katıla katıla bu olaya da en çok gülen kişi Kültür ve Turizm Bakanlığı Folklor Araştırmacısı olan Öznur Tanal'dı diye hatırlıyorum. Bu eğlenceli gecenin sabahında hep birlikte kalkıp evin mutfağında kendi kahvaltımızı hazırladık ve yaz kursunun ilk derslerini yapmak üzere Cengiz Bektaş'ın mimarlık öğrencileriyle yaz okulu yapmak için inşa ettiği binaya doğru yola çıktık. Fakat ben niye en sona kalmıştım, derse geç giren tek öğrenci de ben oldum. İlhan Hoca'dan izin isteyip bir masaya doğru geçerken İlhan Hoca da bir şiir okumaya başladı. Geç kalmak temalı bir şiirdi. Hayır, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Üç Dil" başlıklı "Sen otobüsü kaçırmış bir milletin çocuğusun" diye biten şiiri değildi, geç kalanı küçümseyen bir şiirdi, fakat hatırlayamıyorum. Tek hatırladığım yüzümü ateş bastığıydı o an. Eğitim aldığımız bir ay boyunca ben bir daha asla geç kalmadım, ama arkadaşlarım için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Bu şiir bir daha da söylenmedi geç kalan herhangi biri için... İlhan Hoca'nın ilk derslerde kendi hayat hikâyesini anlattığını ve sonra Amerika'daki folklor çalışmalarından örnekler verdiğini hatırlıyorum. İlhan Hoca'nın bize anlattığı esas ders konusu ise Türk halk edebiyatıydı.

Bir süre sonra köye Prof. Dr. Henri Glassie geldi. Henri Glassie bir parça Türkçe biliyordu, fakat konuşmalarımızı takip etmekte zorlanıyordu. Biz konuşurken her seferinde çok tatlı bir şekilde "Yaaveş yaaveş" deyişini hep gözümün önüne geliyor. Henri Glassie benim İngilizce bildiğimi fark edince dersini ara ara İngilizce anlatıp katılımcılar için Türkçeye çevirmemi ve onların söylediklerini kendisi için İngilizceye çevirmemi istiyordu. Kurstaki bu işlevimden pek memnun kalmıştım. Henri Glassie bize özellikle Kütahya'da geleneksel çini sanatı üzerine yaptığı alan çalışmasını anlatmıştı. Onun dersinden beni çok etkileyerek aklımda kalan çini desenlerinde ölen insanları ve ölümü simgeleyen kırık karanfilin anlamı olmuştu.ⁱⁱ Kurs ilerlerken eğitimimize katılan bir diğer hoca da Prof. Dr. Halil İncelik oldu. Halil İncelik bize Osmanlı İmparatorluğu dönemi kültüründen, gündelik hayatından söz eden bir ders yapmıştı diye hatırlıyorum. Kursun son günlerine doğru da Amerika'da çalışan bir Türkolog olan Kemal Sılay katılmıştı aramıza. Eğitim gördüğümüz binanın da sahibi olan mimar Cengiz Bektaş da bize geleneksel mimari üzerine dersler vermişti. Bu derslerden de çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Cengiz Bektaş'ın verdiği dersler kapsamında gösterdiği slaytlar içinde geleneksel mimarinin önemli bir parçası olan kuş evlerinin görüntüleri doğayla iç içe yaşamının ve merhametin bir simgesi olarak sıklıkla bugün de aklımdan geçiyor.

İlhan Başgöz'le Kızılkeçili köyünde öğle yemeğinde (19 Temmuz 1997)

Cengiz Bektaş bir gün evinin bahçesinde hepimize yemek vermişti ve yemeğe civardan birkaç köylü de davetliydi. Hepimiz ikramların olduğu masanın biraz uzağında ama daire şeklinde dizilmiş sandalyelerde oturduk. Köylüler geldiler. Kadınlar yöresel kıyafetleri içindeydi ve çok ihtişamlı görünüyorlardı. Bu kadınlardan kıyafeti deniz kabukları ve pullarla işli biri de benim yanıma oturdu ve rahat bir tavırla sigarasını çıkartıp yakarken sohbeti de bana “Alevi misin?” diye sorarak kendi başlattı. “Değilim” dedim, “Ama eşim Alevi”. “Düşkün o” dedi. “Anlamadım” deyince, ağır ağır ve derinden gelen bir sesle, bir yandan da sigarasının dumanını üfleyerek “Seninle evlendiği için o düşkün artık” dedi. Hepimiz yiyeceklerin olduğu masaya gidip bir şey almaya çekinirken etkileyici bir edayla yerinden ilk o kalkmış ve tabağına yiyecek koyup yerine oturmuştu. Aradan geçen onca yıldan sonra başka ne konuştuğumuzu hatırlamıyorum, fakat kadının kendine olan güvenini hiç unutmadım.

Güre’de sadece derslikte eğitim almıyor, aynı zamanda Cengiz Bektaş’ın belediyeden sağladığı bir araçla Kazdağları, Assos, Bergama gibi civardaki farklı yerlere gezilere de gidiyorduk.

Cengiz Bektaş’ın rehberliğinde Bergama’ya geziye giderken (18 Temmuz 1997)

Bu yaz kursunda herkesle iletişim kurmuş ve arkadaşlar edinmişim. O zaman tanıştığım ve bugün hâlâ -çok sık görüşmesek de- ilişkimin sürdüğü epeyce kişi var aslında, ama bu kişilerden özellikle Jennifer Petzen ve Hülya Taş’la çok daha yakın arkadaş olmuşum.

Serpil Aygün Cengiz (Temmuz 1997, Akçay, fotoğraf: Hülya Taş)

Jennifer Petzen’la fırsat buldukça Güre köyünden Akçay’a giden kavaklı yoldan yürüyüş yapar, sohbet ederdik. Jennifer, bu yaz kursundan sonra kısa bir süre Ankara’da yaşadı. Bu süre içinde ortak bir çalışma yapmayı çok isteyerek birlikte Cathy Lynn Preston’ın “Folklora Feminist Yaklaşımlar” başlıklı yazısını Türkçeye çevirdik ve yazı *folklor/edebiyat* dergisinde yayımlandı (Preston, 1999: 21-26).

Jennifer Petzen ile Serpil Aygün Cengiz
(Güre köyünden Akçay’a giden yolda, Temmuz 1997, fotoğraf: Hülya Taş)

folklor/edebiyat dergisinin o zamanki sahibi ve editörü Metin Turan 1998’de *İlhan Başgöz Özel Sayısı* hazırlayacağını söyleyerek benden de destek istemişti. Metin Turan’a, İlhan Hoca’nın İngilizce yayımlanmış yazılarından birini dergi için çevirebileceğimi söyledim. İlhan Hoca’ya sorduk, o da editörlüğünü Linda Dégh ile Henri Glassie’nin yaptığı, 1976 yılında Indiana Üniversitesi yayını olarak, Richard Dorson için hazırlanmış armağan kitap *Folklore Today: A Festschrift for Richard Dorson*’da yayımlanmış olan “The Structure of the Turkish Romance” başlıklı yazısını çevirmemi istedi. Bu çevirim “Türk Halk Hikâyelerinin Yapısı” başlığıyla derginin ilk *İlhan Başgöz Özel Sayısı*’nda yayımlandı (1998: 85-98).

Yaz kursunda tanıştıktan sonra İlhan Hoca’yla aramızda başlayan e-postalaşmalar bugüne kadar sürdü. Hoca’nın bu e-postalarından birini paylaşmak isterim. 1998 yılının Nisan ayında ben kendisine lisans öğrencilerimizin ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu’yla birlikte 27 Nisan-1 Mayıs 1998 tarihleri arasında *I. Halk Bilimi Haftası* adıyla bir etkinlik düzenleyeceklerini yazmışım. O da bize başarılar dilemiş. Ben kendisine öğrencilerin bize başarılar dilemesinden ne kadar etkilendiğini yazınca 29 Nisan 1998 tarihli e-postasındaⁱⁱⁱ şöyle yazmış:

“Sevgili Serpil, o ki iki satırlık yazım öğrencilerini mutlu kıldı. Şu mesajımı onlara oku: Yüzlerini görmediğim, seslerini duymadığım, adlarını bilmediğim ama sorunlarını, sevinçlerini ve üzüntülerini avucumun içi gibi bildiğim, benim sevgili öğrencilerim. Bugün oturduğunuz sıralarda, ben de sizler gibi bazı hocalara kızdım, bazılarını sevdim. Derslerimi bazan astım, bazan çalıştım. Hergele meydanındaki kahvede yıllarca düşüş

dübeş atarak tavla doktorası yaptım. Âşıkların iyisi kahve duvarına saz asarmış, ben de tavla pulu astım. Sizler gibi politika yaptım, kendisi mevcut olmayan bir sevgili için gazeller yazdım. Bazı arkadaşlarla ‘Suya dokunmazmış, sabuna dokunmazmış, pise bak’ diye alay ettim. Bütün bunları elbette sizler de yapıyorsunuzdur. Dolu dolu yaşamak hakkınız. Ama ben bir şeyi sizden biraz farklı yaptım. Halk edebiyatını yaratan halktan kopmadım. Aşkale’de Hüseyin dedenin sofrasında rakı içtim, Gemerekli Deli Fadime’yi kızdırarak küfürlerini yazdım. Erzurumun Burnaz köyünde ‘Beşbine’ diye bir kız adı duyunca şaşarak sevindim. Karsta deli horonu ilk defa seyredince ‘Nurol’ diye bağırmaktan kendimi alamadım. Âşık Sabit Müdâmi’yi evime davet edip hikâyelerini bir bir ses şeridine aldım. Şu maniyi öğrenince tamam dedim, tam benim gibi düşünmüşler: ‘Aşkı olmayan kişiler, gözleri var da ışıklar, yer ekmeği içer suyu, camuz gibi muşular.’ Sizleri tanısaydım, sorardım. Hanginiz gittiniz de bir gece kondunun kapısını çaldınız? ‘Bacı, bir kahveni içmeye geldim’ dediniz. Artık köye gitmenize de gerek yok. Sevgilinize ele ele tutup yarım saat yürüseniz Altındağ gece kondularındasınız. Sonra da ‘en azından üç dil bileceksiniz, en azından üç dilde ana avrat dümdüz gideceksiniz. Çünkü sizler otobüsü kaçırmış bir milletin çocuklarıdır.’ Bilesiniz ki, bu dünya öküzün boynuzunda durmuyor, sizin genç, sevimli, güçlü ve bilgili omuzlarınızda duruyor. Memleketler içinde bir şirin memlekettir Türkiye’imiz. Onun bütün umudu sizde, sizlerin bilgili, çalışkan ve seven insanlar olarak büyümenizde. Sizleri tek tek kucaklarım çocuklar. Hepinize sağlıklar, esenlikler ve büyüyesiniz.”

İlhan Başgöz

“Director of Indiana University Turkish Studies Program”

Yıllar sonra, şimdi itiraf ediyorum ki İlhan Hoca’dan öğrencilere gelen bu mektubu *I. Halk Bilimi Haftası*’nda okumadım, öğrencilerin çoğunu da bu mektuptan haberdar etmedim. Kendimce uygun bulmamışım demek ki, ama nedenini hatırlayamıyorum. Mektupta İlhan Hoca’nın Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Üç Dil” başlıklı şiirinden alıntı yaptığı “En azından üç dil bileceksin / En azından üç dilde / Ana avrat dümdüz gideceksin / En azından üç dil / Çünkü sen ne tarih ne coğrafya / Ne şu ne busun / Oğlum Mernuş, / Sen otobüsü kaçırmış bir milletin çocuğusun” bölümünü mü sorun olarak gördüm bilemiyorum. Şimdi pişmanım, keşke okusaymışım toplantıda bu mektubu.

I. Halk Bilimi Haftası’nın düzenlendiği yılın sonunda, 16 Aralık 1998’de AÜ DTCF Halkbilim Bölümü’ndeki işimden istifa etmek zorunda kaldım. Neyse ki iş bulmuştum. Artık Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak çalışıyordum. 1999 yılında Ankara’da bir araya gelen bir grup öğretim üyesinin oluşturduğu Türkiye Kültür Araştırmaları Grubu’nun çalışmalarına katıldığımda Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi Gönül Pultar’la tanıştım. Gönül Hoca, o sıralarda Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü’nde çalışmakta olan İlhan Hoca’yla bir söyleşi yapmak istediğini duyurunca arkadaşım F. Mutlu Binark, Gönül Hoca’ya benim İlhan Hoca’yı tanıdığımı söylemiş. Gönül Hoca bu söyleşiye katılabileceğimi haber verince elbette uçarak gittim. İlhan Başgöz’le söyleşimiz yazıya döküldüğünde bir derginin sayfa sınırlarını aştığı için Gönül Hoca metni *Kardeşliğe Bin Selâm – İlhan Başgöz ile Söyleşi* adıyla kitaplaştırdı (2003).

İletişimimiz kopuk kopuk da olsa sürerken İlhan Hoca’yla aradan yıllar geçtikten sonra tekrar 2014’te bir araya geldik. O sene yürütücülüğünü benim yaptığım *TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı bir proje çalışmasına başlamıştık. İlhan Hoca’yla Amerika’dan Ankara’ya gelmeden evvel ona e-posta yazıp Sedat Veyis Örnek hakkında bir yazıyla bu projeye katılıp katılamayacağını sormuştum. 19 Temmuz 2014 tarihli e-postasında bana “Sedat Veyis için maalesef bir şey yazamıyorum. Sermayem bitti. Araştırmalarımın hepsini yayımladım. Yenisini artık yapamıyorum. Sedat Bey’i severim yoksa. İyi araştırmacı idi. Yazık ki genç yaşta kaybettik. Lütfen hoş görüle” diye yazdı. 13 Aralık 2014’te İlhan Hoca’yı ODTÜ lojmanlarında kaldığı evde Evrim Ölçer Özünel ve eşi

Satılmış Özünel’le birlikte ziyaret ettik ve yine Sedat Veyis Örnek hakkında, ayrıca Seyfi Karabaş hakkında da konuştuk.

İlhan Başgöz ile Serpil Aygün Cengiz
(13 Aralık 2014, ODTÜ lojmanları, Ankara)

Öncesinde e-postasında yazdığı gibi ziyaretimizde de bize Sedat Veyis Örnek’in çok iyi tarama yaparak sağlam çalıştığını, tarama ve tasnif işinde çok iyi olduğunu, Seyfi Karabaş’ın ise her şeyi Freud’a bağlayan yorumlarını doğru bulmadığını söyledi. Fakat İlhan Hoca, halkbilim alanına emek verenin hakkını veren biri olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi Türk Halk Bilimi Topluluğu’nun 20-22 Mart 2015 tarihleri arasında düzenlediği “Toplumsal Cinsiyet ve Halk Kültürü Sempozyumu”nun kapanış oturumu olan “Prof. Dr. Seyfi Karabaş’ı Anma Oturumu”na^{iv} katıldı ve “Seyfi’nin yorumları yeniydi ve cesaret isteyen bir yorumdu Türkiye’de” diyerek görüşlerini söyledi.^v Bu sempozyumdan önce İlhan Hoca’yı 7 Ocak 2015’te Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Erkan İbiş’in misafiri olarak DTCF’de hem Dekanlık’ta hem Halkbilim Bölümü’nde ağırlama fırsatı bulmuştuk.

Serpil Aygün Cengiz ile İlhan Başgöz (7 Ocak 2015, AÜ DTCF’de Serpil Aygün Cengiz’in ofisi)

Ardından 28 Şubat 2015’te Solmaz Karabaşa, Aysun Ezgi Bülbül Yılmaz, Meryem Karagöz ve Safiye Özkan Aygün’le birlikte yeniden ODTÜ lojmanlarındaki evine ziyarete gittik. O günden kamera kayıtlarımız bize hatıra olarak kaldı.^{vi} O sıralarda -hayatımda gördüğüm en güzel şehir kültürü dergisi olan- Sivas *Hayat Ağacı* dergisinin editörlüğünü yapmakta olan Tekin Şener Ankara’ya geldiğinde İlhan Hoca’yı ziyaret etmek istemişti. Bunun üzerine tekrar toparlanarak Hoca’yı 20 Nisan 2015’te yine ODTÜ lojmanlarındaki evinde Tekin Şener, Cemil Kurt ve Meryem Karagöz’le ziyarete gittik.

Meryem Karagöz, Tekin Şener, Cemil Kurt, İlhan Başgöz ve Serpil Aygün Cengiz
(20 Nisan 2015, Ankara)

Tekin Bey'in Sivas'tan geliyor oluşu Hoca'yı çok duygulandırdı ve Tekin Bey'e Sivas'ı ve köyü Gemerek'i yeniden görmek istediğini söyledi. *TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı projemiz kapsamında hazırlamakta olduğumuz *folklor/edebiyat Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı*'nın tanıtım toplantısını Sedat Veyis Örnek Sivas/Zaralı olduğu için Sivas'ta düzenlemeyi düşünüyorduk. Hoca da öyle deyince oracıkta tarihin 22 Mayıs 2015 olmasına karar verdik. Sivas'ta bu tarihte hem toplantımızı yaptık^{vii} hem de toplantımızın açış konuşmasını yapan İlhan Hoca'yla tüm gün birlikte olduk. O günden sonra ne yazık ki tekrar karşılaşmadık, kendisi artık hep Amerika Birleşik Devletleri'nde, sağlık sorunları nedeniyle Türkiye'ye gelemiyor. İletişimimiz ara ara yazışarak sürüyor. Hoca'yla ilgili en büyük üzüntüm o Ankara'dayken DTCF Halkbilim Bölümü'nün hocası ol(a)mamış olması, bunu da bir kenara koyalım, bir tek kere olsun bir konferans vermesi için fakültesine davet etmemiş olmamızdır. Bu da benim için gerçekten çok hüzünlü bir "kırık karanfil"^{viii} olaydır.

Hâluk Çağdaş, İlhan Başgöz, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ali Erkul, Serpil Aygün Cengiz, Meryem Karagöz ve Metin Turan (22 Mayıs 2015, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

İlhan Başgöz "*folklor/edebiyat* dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması"nda açış konuşması yaparken (22 Mayıs 2015, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, fotoğraf: Abdurrahim Türker)

İlki 1997'de düzenlenen ve benim de bu ilkinde katıldığım Güre Yaz Kursu üzerimde derin izler bıraktı. Sadece kursa katılan hocaların dersleri nedeniyle değil, kurs için köyde kaldığımız bir ay boyunca yaşadığımız tüm deneyim nedeniyle. Örneğin kursta İlhan Hoca, çevrede özellikle Sarıkız efsanesiyle ilgili derleme yapmamızı da istemişti. O günden kalan tuttuğum notlara baktığımda 15 Temmuz 1997'de 66 yaşında, eğitimi yok, ev kadını Naciye Durmaz ve 16 Temmuz 1997'de de ilkokul mezunu 51 yaşındaki Zariye Altınbaş'la Sarıkız efsanesi üzerine derleme çalışması yapmış olduğumu görüyorum.

Kaynak kişi : Naciye Durmaz
66 yaşında
Eğitimi yok, ev kadını
Derleme tarihi ve yeri : 15 Temmuz 1997
Güre - Balıkesir

"Günün birinde bu köyde bir babalar kız varmış. Şimdi babası hacıya gidecekmis, kızını bir komşuya emanet etmiş, çok samimi bir komşusuna. 'Kızımı güzel bak' demiş, 'Ben hacıya gidem gelen'. Tutuyo babası hacıya gidiyo, hacıdan önce, bu kız ne kadar güzelmiş ki anlatamam hanı o kadar güzel bir kızmış. O göe kayıyo. O kız göe kayıyo. Diyo ki illa hanı, baktın sıkarmak istiyö. Kız teslim olmuştü tabi, 'atemiyo. 'Napiyim?' diyo. Şimdi iştir yapıyo kız. Babası gelince 'Senin kaimin' diyo 'bütün' diyo 'bu köyün erkekler köstüled' diyo. 'Kötü oldu' diyo 'kızın senin'. Babası bir kızına bir şey sormadan alıyo onu 'Hadi kızım gidelim senin' diyo 'adına diyo. Alıyo kızını gidiyo Kaz Derg'i na gikiyo. O Kaz Derginde kız, hanı kemek istemiş, ^{istemek istemiş} annesi kıymamış. Demiş ki 'Kızım' demiş 'ben demiş 'namaz kılarım' demiş 'bana biraz su getir'. Kız ermiş ki babası ^{bilmiyo} onun ermiş ^{zabıkanı}. Tutuyo bir kabak su getiryo ona, babası abdes alıyo. Bir de bakıyo tulu su. Diyo ki, ha demiyö ona birşey. 'Bu benim kızım' diyo 'bundan daha üstün' diyo. Bir sefer his ona birşey yapmıyö, ^{elleniyo} kazları varmış. ^{ortalarda} kazları böyle yaymaya gikmiş. O kazları yaymış, şey yapmış, birde demiş ki 'ben' demiş Babası Dergi varmış, Sarıkızın üstünde bir de Babası Dergi var. O Babası Dergine gidiyo babası orada alıyo. Oraya kabrini yapıyorlar, Sarıkızın aldığı yerde de Cenabı Allah onun da ruhunu alıyo heralde. Böyle

Serpil Aygün Cengiz'in Sarıkız efsanesi üzerine yaptığı derleme çalışması notlarının ilk sayfası
(Temmuz 1997)

Sarıkız efsanesi üzerine yaptığım derleme çalışmasını temize çekmişim; fakat tuttuğum notlar içinde, Jennifer Petzen’la birlikte bir evin önünde oturup sohbet ettiğimiz köylü kadınların konuşmasına ilişkin yazdıklarımın içeriği epeyce farklıymış:

“20 Temmuz 1997

Yanıtı kaşık (erkek cinsel organı) olan maniye söyleyen M. Hanım’a bu tür başka ne bildiğini sorduğumuzda arkadaşları ‘O gömü, çok bilir’ dediler. Başka bir kadını onların yanından geçip başka bir kadının evinin oraya oturmaya giderken gördüler ve çok bozuldular, şaka yollu küfrettiler. Şişmanlık ve kilo verme üzerine konuştular. Şişman bir arkadaşları için ‘G..ü tepsi gibi, o zayıflayamaz’ dediler. Dün akşamki gibi yine yemekler üzerine konuştular. Biri konuşurken köyün açık giyinen iki kızı yanımızdan geçti ve kızların arkasından gecenin bir vakti açık saçık dolaştıkları için onlara küfrettiler, ‘Bunlar sırt üstü yatsınlar bari’ dediler. Kocasını A. olan lisede okuyan oğluna bu kızları evlenmek için teklif ettiğini ama oğlunun kabul etmediğini ve kendisinin de öyle kızları gelin diye almayacağını söyledi.”

“31 Temmuz 1997

A.’nın karısının evinin önündeydik. İki küçük çocuk ellerinde bir kapla giderken gördüler ve sünnet evinden keşkek istediler bir kap verip. Kap geldi. Evden kaşık getirip hep beraber yediler. Doymadılar. Esprilerle ikinci kabı çocuklara yine verdiler. Bu arada A. işten gelmişti. Çizgili pijamasını giyip kadınların arasına oturdu ve şakalar yaparak keşkekle nohut pilav yedi, gitti. Bir kadın ‘Ben, R.’de yedim’ dedi, yemedi. Oturanlardan biri ‘Ne yedin?’ deyince oturan başka bir kadın el işareti yaparak ‘Y. yedi’ dedi. Oturan kadınlardan birisinin görüncesi 80 yaşlarında bir kadın az aşağıdaki evin önünde oturuyordu, sokaktan kürekle eşek dışkısı topladı. Kadınlar, çiçekleri için topladığını söyledi. B. (20 yaşında, evli, bir çocuğu var) henüz yürümeye başlamış çocuğuyla yanımıza geldi. Kadınlar ona oyun havası ezgisi söylediler, oynatmak için. Kadınların konuşmasında her şey anında şaka konusu oluyor. Şikâyet etseler bile hemen biri şaka yapıyor ve gülmeye başlıyorlar. Sünnet konusunda A.’nın karısı ‘Siz keşkek yiyin diye ben A.’yla oğlanını yine kestirim Hem adamınkinden kurtulmak için dipten kestirim’ dedi. Yanımda oturan da ‘Ben de istemiyom, ben yaşlandım artık’ dedi.”

Sanıyorum bu yaz okulu, halkbilim yüksek lisans tezimi için 1995’te Karadeniz Ereğli’sinin dağ köylerinde çocuk oyunları üzerine derleme yaparken karşılaştığım argoyla birlikte sahada cinsellik ve argoyla ikinci karşılaşmamdı.^{ix} Ne de olsa Geertz’in dediği gibi etnografik çalışma, bunu yapanı “olup bitenlerden -onu, söz konusu zaman ve mekân içinde- belirli insanların söylediklerinden, yaptıklarından, o insanlara yapılanlardan, dünya işlerinin devasa bütününden ayırmak, onu kendi uygulamalarından” ayırmaz (2010: 33). Sarıkız efsanesi elbette değerli, ama neden gündelik yaşama içkin bu hallerin de folklorda araştırma konusu ol(a)madığına dertlenip Güre’de de buna hayıflandığımı çok iyi hatırlıyorum. Köyde tuttuğum notları nasıl etnografik bir metne dönüştüreceğimi bilemediğim için ve hatta bunlar benim o zamanki akademik çevremde henüz değerli bir folklor malzemesi olarak bile görülmediği için Ankara’ya döndüğümde -işte bu tarihe kadar- Güre’de tuttuğum bu notlara elimi sürmemişim bir daha.

Yaz kursunda daha ilk günden 15 Temmuz 1997’de başlayarak notlar tutmuşum: “Bu sabah saat 12.00’ye kadar ilk dersimizi yaptık İlhan Başgöz’le. Bize dün gece ders için gereken notları vermişti. Konu halkbilimin tanımıydı. Ben öğleden sonra yapılan İngilizce derslerine katılmıyorum.” Tuttuğum notlara göre (17 Temmuz 1997’de de ziyaret ettiğimiz Tahtakuşlar köyüne) 19 Temmuz 1997’de bir kına gecesine de gitmişiz:

“Tahtakuşlar köyüne dede Alibey Kudar’ı da alarak Türkmen kına gecesine gittik. Çok soğuk bir hava vardı [ortamda], biz on kusura misafir bir masaya oturduk, yemek getirdiler. Çoğumuz kadıncık, ama bizle hiç ilgilenmediler. Oturduk, turist gibi yemek yedik. Ertesi gün gelinin çıkarılması vardı, dedeyi yanımıza almadan yazlık kıyafetlerle turist gibi gittik. Kimse bizimle ilgilenmedi, oturacak yer bile göstermediler. Geleneksel giysili görümceyi çeken bir arkadaşımızı fotoğrafı çekilen kadın ‘Sen kimden izin aldın

da resim çekiyorsun?’ diyerek azarlamış. Orada kovulmuştan beter duruma düştük ve kös kös geri döndük.”

Tahtakuşlar köyü mezarlığı (17 Temmuz 1997)

Alibey Kudar ile Serpil Aygün Cengiz (17 Temmuz 1997, Tahtakuşlar köyü)

Şahin Köktürk, İlhan Başgöz ve Alibey Kudar (17 Temmuz 1997, Tahtakuşlar köyü)

Aslında köyde yaşadıklarımız üzerine yaz kursunda da konuşulsa idi keşke, civarda yaptığımız bu gezilerimizde -kendi adıma bugünden bakarak görüyorum ki- öğreneceğim çok şey olmuş, çok şey yaşamışız. Folklor alanında ufkumu açan bu bir aylık yaz kursu için aradan yıllar geçmesine rağmen İlhan Hoca'ma hâlâ minnettarlık duyuyorum, kendisine tekrar teşekkür ediyorum. Güre Yaz Kursu üzerine yazımı, Hoca'mın bana 28 Mayıs 1998'de yazdığı bir e-postadan kendi cümleleriyle bitirmek istiyorum:

“Sevgili Serpil,
Bugün fevkalade yoğun duygularla dolu bir gün geçirdim. (...) Paris'te bir Pir Sultan toplantısına davetliyim. Oraya bir iki semah götüreyim dedim. Açtım kutuyu. Ne çıksa beğenirsin içinden. Baki Gölpinarlı hocanın söylediği Bektaşî nefesleri. Ankara 1951, Hoca İstanbul'dan gelmiş, bir fukara sofrası kurmuşuz. İçiyoruz, o nefesler söylüyor, bir tatlı sesi var. Tok ve eğitilmiş. Türkü söyler, şiir okur, arada coşup bir hey çekiyor Allah seni inandırısın, iki dakika sürüyor. Aldı beni ta Ankara'lara götürdü. 'Hayata beraber başladığımız dostlarla da yollar ayrıldı bir bir, gittikçe artıyor yalnızlığımız.' Metin [Turan] Bey diyordu ki, 'Bir sen varsın Pertev Hoca ile ilgili anılar anlatmaya.' Evet bir ben varım ama, 'bir ben var bende benden içeri.' Bir serçecik, kuş uykusunda gözleri, bir uyur bir uyanır. Beni ayakta tutan onun dünyası. İki saat dinlemişim, ölümsüz iki saat. Ne güzel, tatlı mı, acı mı, iyi mi kötü mü önemli değil. Beni bu bitip tükenmeyen, başı ve sonu olmayan evrenin içine bir deli fişek gibi kapıp koyveren bir iki saat. Kuyunun dibindeki taş gibi yalnız da olsam, dostlarım ve sevgililerim beni hiç yalnız bırakmıyor. Bed sesimle söylediğim türküler, fena okumadığım şiirler de caba. (...) Yaşıyorum, o halde varım, Serpil Hanım.
Di mi ya?
İlhan Başgöz”

Kaynaklar

Aygün Cengiz, S. (2019) Kırık Karanfiller: Bir Folklor Müzesinde Annem Hakkındaki Her Şey. *Turnalar Uluslararası Hakemli Türk Dili, Edebiyat ve Çeviri Dergisi*, Yıl 21, Sayı 76, 76-81.

Aygün Cengiz, S. (2017) 6. Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu'nun Ardından. *folklor/edebiyat*, Cilt 23, Sayı 92, 209-226.

Başgöz, İ. (2017) Seyfi Karabaş 70 yaşında (Anma oturumu). *ODTÜ THBT Toplumsal Cinsiyet ve Halk Kültürü Sempozyumu (Ankara, 20-22 Mart 2015)* içinde. E. E. Dal – S. Kandaz (Haz.). Ankara: Ürün.

Başgöz, İ. (1998) Türk Halk Hikâyelerinin Yapısı. (Serpil Cengiz, Çev.) *folklor/edebiyat*, Sayı 14, Haziran-Temmuz, 85-98.

Cengiz, S. (1996) Amerikan Folklor Derneği 1995 Yıllık Toplantısının Düşündürdükleri. *folklor/edebiyat*, Sayı 2-3 (5-6), 157-160.

Freud, S. (1996) *Düşlerin Yorumu II*. Çev. (Emre Kapkın, Çev.) İstanbul: Payel

Geertz, C. (2010) *Kültürlerin Yorumlanması*. (Hakan Gür, Çev.) Ankara: Dost.

Preston, C. L. (1999) Folklorla Feminist Yaklaşımlar. (J. Petzen - S. A. Cengiz, Çev.) *folklor/edebiyat*, Cilt 5, Sayı 19, 21-26.

Pultar, G - Aygün Cengiz, S. (2003) *Kardeşliğe Bin Selâm - İlhan Başgöz ile Söyleşi*. İstanbul: Tetragon.

ⁱ O zamanlar dergiyi çıkartmakta olan Metin Turan'la ilgili olarak şu notu düşmek isterim: Metin, bu dergiyi çıkarttığı yıllar boyunca kendisine ABD'de 1996'da düzenlenen ve gitmediğim bir toplantının değerlendirmesini yazmayı istememden tutun da 2015'te yaklaşık 900 sayfalık DVD ekli bir özel sayı yapmak istediğime kadar ilk duyuşta bir yayıncıyı dehşete düşürecek şeyler söylesem de her zaman ilk tepkisi "Olur, elbette" olmuştur. Bu konudaki yürek ve zihin açıklığının hayatımdaki yansımaları için Metin Turan'a tekrar teşekkür ediyorum.

ⁱⁱ Zihnime kazınan "kırık karanfil" eğretilmesini, yıllar sonra (Henri Glassie'nin bu dersine gönderme yaparak) hem annem hem de AÜ DTCF Halkbilim Bölümü hocaları için "Kırık Karanfiller: Bir Folklor Müzesinde Annem Hakkındaki Her Şey" başlıklı bir yazımda kullandım (2019: 76-81). Sigmund Freud'un dediği gibi *hayaletlerden* başka hiçbir şey yok ve tüm yitirdiklerimiz geri geliyor (1996: 213).

ⁱⁱⁱ O tarihlerde e-posta yazarken Türkçe karakter kullanılmıyordu, dolayısıyla İlhan Hoca'nın da buraya aldığım e-postalarında da Türkçe karakter yok aslında, fakat metnin okunmasını kolaylaştırmak amacıyla alıntı yaptığım e-posta metinlerinde imlâya dokunmadan sadece Türkçe karakterleri ekledim.

^{iv} "Prof. Dr. Seyfi Karabaş'ı Anma Oturumu"nun kamera kaydı şu adresten izlenebilmektedir: <https://www.youtube.com/watch?v=x1V5xcwuyXY&t=1011s>.

^v İlhan Hoca'nın "Toplumsal Cinsiyet ve Halk Kültürü Sempozyumu"nun kapanış oturumu olan "Prof. Dr. Seyfi Karabaş'ı Anma Oturumu"ndaki konuşması için bz. Başgöz, 2017: 164-165.

^{vi} 28 Şubat 2015'teki ziyaretimize ait iki kamera kaydı <https://www.youtube.com/watch?v=YoI95EVobkk&t=440s> ile <https://www.youtube.com/watch?v=fE4o6mLpap4&t=208s> adreslerinden izlenebilmektedir. Bu kamera kayıtlarının deşifresi *folklor/edebiyat* dergisinin 100. sayısından da okunabilir.

vii 22 Mayıs 2015'te Sivas'ta düzenlenen *folklor/edebiyat Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması*'nın kamera kaydı <https://www.youtube.com/watch?v=OMJTUSqhHmg> adresinden izlenebilmektedir.

viii Bir yazımda AÜ DTCF Halkbilim Bölümü'nün 1947'de "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" olarak başlayan serüveninde daha ilk asistan olan Mehmet Tuğrul'un hikâyesinde yaşanarak günümüze kadar süren "kırk kalpler/kırk karanfiller" hikâyesini (kısaca da olsa) anlatmaya çalıştım (Aygün Cengiz, 2019: 76-81).

ix Cinsellik ve argoyla sahadaki ilk karşılaşmam üzerine çok kısa bir değini için bz. Aygün Cengiz, 2017: 216-217.

İlhan Başgöz ile Serpil Aygün Cengiz
(28 Şubat 2015, ODTÜ/Ankara, fotoğraf: Safiye Özkan Aygün)

Güre Yaz Okulu ve “Folklorun Mutlu Azınlığı”nda Olmak

Nihal Kadioğlu Çevik¹

İlhan Başgöz’le -dolaylı- ilk karşılaşmam Hacettepe Üniversitesi Halkbilimi Bölümü’ndeki öğrenciliğimin ikinci yılında (Ankara) Zafer Çarşısı’ndaki Dost Kitabevi’nde *Folklor Yazıları* kitabıyla oldu. O dönem, doğrudan “folklor” başlığını taşıyan yayınlar sınırlıydı. İlhan Başgöz, *Folklor Yazıları* kitabında çoğu halk edebiyatı konularını içeren yazılarına, derlemeyle ilgili görüşlerine, folklorun kurumsallaşma sorunlarına, kitap eleştirilerine yer veriyordu. Şimdi de çok ilgi duyduğum 1940’lı yılların Türkiye’sinin fikir dünyası ve edebi ikliminden de izler taşıyan bu kitap yıllar içinde evden eve taşınmış olsa da kitaplığımda, eski kitaplara özgü o sevdiğim kokusuyla, İlhan Hoca’nın yakın dostlarından, sevgili ve rahmetli Hoca’m Bozkurt Güvenç’in *İnsan ve Kültür*’üyle yan yana durur. Bu kitabın önsözünde **“bizlerse folklor dalının mutlu azınlığıyız”** cümlesinin altını çizmişim. Ben de, en azından kendi çevremde, folklorla ilgili derleme/çalışma yaparken mutsuzluk duyan meslektaşım pek rastlamadım. Kendimi, özellikle alanda iken, o “mutlu azınlığın” içinde hissettim her zaman.

İlhan Başgöz

(V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 1996, Ankara, fotoğraf: Doğanay Çevik)

Bu dolaylı tanışıklıktan on yıl sonra İlhan Başgöz’le, bu kez yüz yüze görüşme imkânım, Akçay’ın güzelim köyü (şimdi Edremit’in bir mahallesi olan) Güre’de olacaktı. 15 Temmuz 1997’de başlayan ve bir ay süren “Güre - Folklor Yaz Okulu”, o dönem için bir ilkti. İlhan Hoca’nın; Türkiye’de bu tür bir eğitimi planlaması, katılımı olabildiğince geniş tutması, bunu da bizim için yeni olan bir yöntemle, yaz okulu olarak gerçekleştirmesi çok anlamlıydı. Hem bizler, hem de onun için.

Yaşadığımız “an”ın dışına çıkınca, o “an”ı değerlendirmek daha farklı oluyor. Güre’de geçirdiğim yaklaşık bir aylık sürede halkbilimle ilgili birçok şey öğrendim. Bunun dışında -belki de içinde- Zülfü Livaneli’nin “bir insan ömrünü neye vermeli...” dizesinde sorduğu gibi, üç bilim insanının; İlhan Başgöz’ün, Cengiz Bektaş’ın ve Halil İnalçık’ın bir ömrü nasıl yaşadıklarını, fani dünyadan ne aldıklarını ve ne verdiklerini anlamaya çalışmak da en az halkbilimi konuları kadar değerliydi. Bu anlamda, kaydettiğim ve hatırladığım ölçüde, onların cümlelerine de yer vererek, “Güre - Folklor Yaz Okulu” deneyimlerimin bir kısmının bu kaynaktan bir belgeye dönüşmesini umuyorum.

¹ Kültürel Araştırmalar Vakfı Mutfak Kültürü Program Koordinatörü (nihalkcevik@gmail.com)

...

Halkbilimi derslerimizde; İlhan Başgöz'ün, konuya dair sorularla dersi başlattığını, oturmadan, küçük adımlarla öne ve arkaya yürüyerek, yavaş ve sakin bir ses tonuyla konuştuğunu hatırlıyorum. Konuları; karşılaştırmalar, zıtlıklar ve örnekler üzerinden anlatırken başlangıçta bizlere yönelttiği sorulara verilen yanıtlar üzerinden de bir değerlendirme yapıyordu. Bunlardan ilki, teorilerle ilgiliydi. Kuram ve yaklaşımların, çalışmalara bir temel kazandırma, bakış açısını genişletme getirilerini anlatırken, kuramın eksiklerini de fark edebilmenin gerekliliğinden söz etmişti. Kuramlarla ilgili kendi deneyimlerini: *"...Bir hikâyeyi incelerken, dinleyicinin hikâye üzerindeki etkisini bilmiyordum. Seziyordum belki.. ama bilmiyordum. Önemli bir konu olduğunun farkında değildim. Sonra dinleyici, anlatıcı ve ortamın önemini öğrendim. Daha önce yaptığım derlemelerde bunu bilseydim -mesela kadın meclislerinde- hikâyeyi tekrar anlattırırdım. O bana yeni bir ufuk açacaktı. Teorilerden öğrendim ki, hikâyecinin kendi hayatının hikâye üzerindeki etkisi çok önemli faktördür. Ben bu kısmı sonradan, âşıklara sorarak öğrendim... Bundan sonra 1967 de sayfalarca hikâye anlatıcısının hayatını kaydettim"* sözleriyle paylaştı.

Teorilerin eleştirisinden söz ederken; *"...Bir teoriye esir olmak çok yanlış. Amerika'ya gelen, özellikle yabancı öğrenciler, bir teoriyi öğreniyorlar. Çok parlak geliyor onlara, memleketlerine dönüyorlar. Kendi kültürlerini o teorinin kalıbına sokmaya çalışıyorlar. O teorinin gözüyle bakıyorlar kendi kültürlerine. Halbuki tam tersini yapmak lazım. Kendi kültürünü araştırıcaksın teoriye uyuyor mu, uymuyor mu. Çünkü teori, belli zihinlerin belli çerçeveler içinde ortaya koyduğu görüşlerdir. Senin kültürün ona uymuyorsa teoriyi terk edersin, Allah yapısı değil. Hatta, elindeki malzeme, bütün noktalarıyla teoriyi destekliyorsa bir yanlışlık var. Çünkü teori, insan zihninin çizdiği bir kalıp. Hiçbir malzeme bütünü, bir teoriyi yüzde yüz desteklemez. Muhakkak zamanla değişimler olacak..."* demişti. Genel anlamda eleştiri kültüründen söz ederken söyledikleri de not aldıklarım arasında: *"birbirimizi, toplumumuzu eleştirmeyi bırakmayalım. Kendimizi, biz eleştirelim. Çünkü bir yabancı bizi eleştirdiği zaman üzülüyoruz. O eleştiriye kendi içimizde bilimsel ölçütlerle yaparsak kendimize, ülkemize yararlı bir şey yapmış oluruz, gelişiriz"*.

Fin Okulu'ndan, ilk sistematik masal derlemelerini yapan Grimm kardeşlerden ve metin merkezli çalışmalardan söz ederken, *"Metin, masal değildir. Metin, masalın tamamını yansıtmaz. Sözlü gelenekte anlatılan bir masalın içinde başka şeyler vardır. Metin onun sadece bir kısmını yazıya geçirir... O da Allah bilir nasıl yazıya geçirildi. Metinleri toplayanların hepsi folklorcu da değil. Kimi papaz, kimi gezgin, kimi meraklı. Binlerce metin oluştu. Bunların üzerine kuramlar oluşturdular. ... Bu yaklaşıma getirilen eleştiriler gösterdi ki masal öyle değişmez, taş gibi değil, bir kültürde çıkıp öyle dünyaya yayılmıyor. Masal, her anlatışta yeni bir yaratma olarak karşımıza çıkıyor. Değişmez, tek bir metin üzerinde karşımıza çıkmıyor."* görüşünü paylaşmıştı. Grimm kardeşlerin dilin kökeninin tanrısal olduğunu düşündüklerinden, masalla birlikte mitoloji ve dil üzerine çalıştıklarından ve her masalda bekledikleri anlatım güzelliğini bulamayıp, masalları değiştirerek yayımladıklarından söz etmişti.¹ Bu konu bizi, Richard M. Dorson'un *fakelore* tanımına götürmüştü ve bunun Türkiye'deki izlerini konuşmuştuk.

İlhan Başgöz'le birlikte Kızıkeçili köyünde bir öğle yemeğinde (19 Temmuz 1997)

Bir yandan da sosyal bilimler alan araştırma yöntem ve teknikleriyle yapılan derlemelerin önemini: “... *Metodlu toplanan, bizim metinden beklediğimiz malzemeyi getiren bir derleme her zaman önemlidir. Hiçbir zaman değerini kaybetmez. Teoriyi oluşturacak kişi her zaman metodlu toplanmış bir malzemeyi kullanacaktır. Bu bakımdan iyi bir derleme, çevreyle ilişkilerini inceleyen, anlatanın hayatını ortaya koyan, karşılaştırmalar yapan bir derleme önemli. ...Bunun yanında, artık yorum yapmak görevi düşüyor siz folklorculara. Toplanan malzemeyi belli kuramlarla, belli yollarla, anlayışlarla değerlendirmek lazım. Onun için kuramları bilmek, yaklaşımları bilmek önemli.*” sözleriyle vurgulamıştı. Derleme teknikleri derslerimize bağlı olarak; ikili gruplar halinde, Güre’de ve Kaz Dağlarında yaygın olan “Sarıköz Efsanesi” için bir derleme çalışması yapmıştık. Bu çalışmanın öncesinde yine kuram ve akımlardan söz etmiş, efsanelere nasıl yaklaşacağımızı tartışmıştık.

İlhan Hoca’nın diğer bir başlıkta ele aldığı konu olan “gelenek” kavramını uzun süre tartıştığımızı hatırlıyorum. Hoca’nın “*Gelenek taşlaşmış bir şey değil. Bir taş alıyorsun, bu 16. yüzyılda ortaya çıktı, bu gelenek değişmeden kuşaktan kuşağa sürüp geldi diyorsun. Böyle bir gelenek yok... Bu gelenek, belli kültür koşulları içerisinde kuruluyor. Ama kurulduğu andan itibaren o geleneği taşıyan, boyuna değiştiriyor, ama gelenek diyebilmek için bir yandan kalıcılık da var. Nasıl gelenek dinamik bir şey ise ve değişiyorsa, bir de değişmeyen yanları var. Böyle olmazsa gelenek diyemiyoruz. Her insanın kişisel yaratıcılığı, sanatkârın yaratıcılığı ortaya çıkıyor. Denge, geleneğin süreliliği ile kişinin yaratıcılığı arasında bir harmoni, bir uygunluk..*” sözlerini kaydetmişim. Ama bu anlatımda benim daha çok ilgimi çeken, “... *hatta bu kişinin sürekli yaratma isteği ile geleneğin süreli olma isteği arasında bir çatışma, bir gerginlik söz konusu. Gelenek devam etmek ister, kişi sürekli yaratıp değiştirmek ister. Bu gerginlik halk sanatının, halk edebiyatının yaratımının en önemli unsurlarından biri..*” sözleri olmuştu. Gelenekle ilgili zaman mefhumu, geleneğin fonksiyonu ve coğrafyası üzerinde de konuşmuştuk. “Gelenek” konusu, izleyen/dinleyen hemen herkeste iz bıraktığını düşündüğüm, Cengiz Bektaş’ınⁱⁱ “kuş evleri” sunum-anlatımıyla bambaşka bir noktaya taşınmıştı. “Kuş evleri” nin, on ikinci yüzyıldan başlayarak belli bir döneme kadar süren geleneğini, değişimi, geleneğin yeniden yaratımını bu anlatım üzerine konuşmuştuk. Bu sunumun içinde yer alan ve farklı tasarımlarla yapılan çok çeşitli, çok fonksiyonlu kuş

evlerinin etkisiyle, Güre'den döner dönmez, minik bir ahşap kutudan kuş evi yaparak balkonuma kondurmuştum. Şimdi de gözlerim, ağaçlarda, tarihi yapılarda hep bir kuş evi arar.

Yaz okulumuzun ilham kaynağı ve derslerimizin gerçekleştiği mekanın da mimarı olan, rahmetle andığım Cengiz Bektaş'ın; bilimsel, sanatsal veya düşünsel her tür bilginin toplum yararına dönük önceliklerini, aydının yabancılaşması sorununa dair görüş ve somut deneyimlerini ve bunu folklor sahasıyla da açıklayan ifadelerini şöyle kaydetmişim: "... Yani kopmamak gerekiyor. Halkbilimi yaparsınız da aman ha dikkat.. halkı anlamaz hale düşebilirsiniz. Adamın açlığını bile duyamayabilirsiniz. Halbuki temel ilke komşun açken sen tok yatmayacaksın. Bu temel ilke; her türlü malzemededen, her türlü teknolojiden önce gelir... Benim dilim bu toplumun sorunları içinde geliştirilmiş bir dil. Bana mutluluk veren burada olmak. Hiçbir şey de kişisel mutluğu göz ardı ettiğin zaman bir sonuca varamıyor". Güre köyünde inşa ettiği tiyatronun, köyün sosyal yaşamı ile uyum içindeki gelişimini açıkladığı sözler ve paylaştığı duygular ise şöyle: "...Tiyatro yaptım, ama orada düğün de nişan da yapılıyor. Ben sadece tiyatro olarak yapsaydım orayı, Güreliler sever miydi onu... Gördünüz nasıl bıcı bıcı. Benim her defasında gözlerim doluyor insanlar oraya dolu dolu geldiği zaman. Benim görevim insancıl bir oylumu, insanları en severek kullanacağı şekilde yaratabilmek. Kapısını üçgen koyarsam post-modern olur kapısını şöyle yaparsam bu olur falan.. bunların hepsi hikâye".

Okulumuzda gün boyu süren derslerin, sohbetlerin ardından, akşam yemeğinden sonraki vakitler, şiir ve şarkılarla birlikte "memleket meseleleri"nin de konuşulduğu anlar oldu çoğunlukla. Bu sohbetlerden birinin konusu olan "köy enstitüleri" benim için özeldi.ⁱⁱⁱ Akşam sohbetlerimizde "köy enstitülerinin, Türk toplumunun bir ziraat toplumuna değil sanayi toplumuna dönüştürme çabaları için kapatıldığı" teziyle ilgili sorular sorulmuştu. İlhan Hoca, ulusun varlığı için tarımın önceliğinden ve o yıllarda enstitülerde, yaşam bilgisinin yanı sıra sanat, edebiyat, felsefe gibi birçok alanda toplumun ihtiyaçlarına göre kurgulanmış bir eğitim verildiğinden, bu kurumların sona erdirilmesindeki politik süreçlerden söz etmişti.

Bizlerle, Atatürk'le karşılaşmasını, Türkiye'nin savaş yıllarını, yoklukları, yeni kurulan cumhuriyetin sancılarını, kurumsal yapıların belirsizliğini, ideolojik travmaları da içeren yaşam öyküsünden birçok anekdot paylaşan İlhan Hoca'ya, Amerika Birleşik Devletleri'ne gitme nedenleri üzerine de sorular sormuştuk. Dönemin genel politik süreçlerinden de bahsetti ama gidişine zemin hazırlayan olaylar ya da kişilerle ilgili ayrıntılara pek girmemişti. Onu günbegün cendereye alan ideolojinin ve onun aygıtlarının genelde Türk bilimine; özelde ise halkbilimi çalışmalarının gelişimine ne denli zarar verdikleri sanırım görüldü. İsmet Özel'in dediği gibi "...İnsanlar hangi dünyaya kulak kesilmişse öbürüne sağır..." Böyle olunca birbirini bırakın anlamayı, dinlemeye bile tahammülü olmayan bir toplumsal iklimde, üretkenlikler de eleştiri kültürü de yeterince gelişemedi. Onu okulundan, bölümünden, ideallerinden ya da çalışmalarından uzaklaştırma gayretlerinden, gayet planlı ve programlı hazırlanmış kötülüklerden söz ederken kimi zaman ders verir gibi, kimi zaman mizahla bu süreci andığına/anlattığına şahidim. Ama bu hikâyenin hiçbir yerinde bütünü içeren bir yargılamaya ya da sızlanmaya tanık olmadım. Aksine, bu süreçten duygusal ya da akademik olarak güçlenerek çıkan, vakur, dürüst bir bilim insanı vardı karşımızda. Hoca, yıllar sonra ABD'ye gidişini ve *Birinci Uluslararası Folklor Kongresi*'nde yaşananların ayrıntılarını, *Gemerek Nire Bloomington Nire – Hayat Hikâyem* (2017, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları) kitabında paylaştı. Yine Güre'deki bir sohbetimizde "Türkiye'ye neden döndüğü" üzerine uzun uzun konuşmuş olsak da cevabını birkaç kelimeyle, "kökler, aidiyet ve sevgi" olarak özetlemem yeterli bence.

Okulumuzun akşam/gece sohbetlerine, Hoca'nın şiirle kurduğu güçlü bağı ortaya koyan, kimi zaman divan kimi zaman halk şiiri ya da modern şiirimizden seçtiği, okuduğu şiirler de eşlik etti.^{iv} Bol bol fıkra anlatıp bol bol güldüğümüz, bu fıkraların arka planındaki halk felsefesiyle ilgili yorumlar yaptığımız lezzetli sohbetlerimiz oldu.

İlhan Hoca'nın davetiyle "Güre Folklor Yaz Okulu"ndaki kısacık konukluğunda sohbet ettiğimiz, sevgi ve rahmetle andığımız Halil İnalçık'ın en çok farklı kaynaklardan okumak, çok çalışmak ve öğretmekten, kendine ve milletine güvenmekten söz ettiğini hatırlıyorum. Bana *İslam Ansiklopedisi*'ndeki mutfakla ilgili yazısını sormuş, okumadığım için beni (sert bakışlarıyla) süzmüştü. O da, Cengiz Bektaş da bu dünyaya güzel izler bırakarak aramızdan ayrıldılar. İlhan Hoca'dan duyduğum bir sözle: "Anıları unutulmasın"..

Güre ve çevresinde yine saygı ve rahmetle andığımız Alibey Kudar'ın rehberliğindeki geziler, Cengiz Bektaş'la yaptığımız Assos, Troya, Bergama gezileri de anılarımdadır. Okulumuzun güleryüzlü sevgili hocası Jennifer Petzen ve kısa ziyaretinde bizlerle birçok bilgiyi ve neşeyi paylaşan Henry Glassie de öyle...

İlhan Başgöz'le birlikte Tahtakuşlar köyünde (Temmuz 1997)

"Güre Yaz Okulu"nun anılarımda iz bırakan yönlerinden biri de farklı dünya görüşlerinden gelenlerin aynı ders sıralarında, aynı sofralarda, aynı çay bahçesinde buluşmaları, geç saatlere kadar sohbet etmeleri, aynı köy evlerinde kalıp birlikte yemek hazırlamaları olmuştur. Sınıf arkadaşlarımdan sorularından, yorumlarından, şiirlerinden, türkülerinden çok şey öğrendim. Sağ olsunlar.

Güre Yaz Okulu'nda, İlhan Başgöz'den folkloru dinlemek, yaşam öyküsüne tanıklık etmek ve ABD'de yapılan çalışmaları anlamaya çalışmak çok değerliydi. Meraklı, kökleriyle çok güçlü bağları olan, bilimsel disiplinine koşut olarak sorgulayıcı, muzip, kalender bir insan İlhan Hoca. Sizi yargılamayacağımı bilirsiniz. Birlikte şarkı söyleyebilir, birlikte ağız dolusu gülebilir, aynı yemeğe kaşık sallayabilirsiniz. Bir ömür verdiği folklor çalışmalarını, yaşamından izlerle bir eğitim ve paylaşma sürecine dönüştürdüğü, kendisini anlattığı ve bizi dinlediği için çok teşekkür ederim. İyi ki "**folklor dalının mutlu azınlığı**" içinde olmuşum da İlhan Başgöz'le yollarımız kesişmiş.

ⁱ Gerek halkbilimi eğitimimizde, gerekse Folklor Araştırmacısı olarak çalışırken, derleme kayıtları ve metinleri üzerinde hiçbir değişikliğin yapılamayacağını öğrenmiştik. Araştırma ses bantlarının (sonradan dijital kayıtların) yazıya geçirilmesi işi olan zahmetli “deşifre” sırasında, ortamda kaydedilen her tür sesin (ses değişiklikleri, gülme, dışarıdan gelen hayvan sesleri vb. dahil olmak üzere) yazıya geçirilmesi gerekirdi. Sonradan video kayıt imkanlarının çoğalmasıyla buna gerek kalmadı. Günümüz folklor anlayışında yer bulmadığını düşündüğüm, folklor derlemelerini, metinlerini, ürünlerini ideolojiye göre “güzelleştirerek (!)” yayımlama anlayışı, ne bilimsel ne de etik. Folklor malzemesinin üzerinde sanatsal değerlendirmeler yapmak elbette farklı bir konu. Bunun ucu bucağı yok ve olmamalı da. İnsan hakları ve evrensel demokratik haklar temelinde, özgürce yorumlanabilir bu ürünler.

ⁱⁱ Pertev Naili Boratav ile İlhan Hoca’nın, davet edildikleri halde Birinci Uluslararası Folklor Kongresi’ne kabul edilmemelerini protesto ederek, “Halk Yapı Sanatına Bir Örnek: Bodrum” başlıklı bildirisini ve sergisini kongreden çeken Cengiz Bektaş ve İlhan Hoca o dönemde hiç karşılaşmamışlar. Yıllar sonra yolları ABD’de kesilmiş. Cengiz Bektaş’ın evinde kendi mimari öğrencileri için düzenlediği periyodik yaz okullarının, “Güre Folklor Yaz Okulu”nun oluşumu için, İlhan Hoca’ya ilham kaynağı olduğunu biliyorum. Yıllar sonra İlhan Hoca’nın kendi deyişiyle, “Van macerasında” da Cengiz Bektaş’ın rolü vardır. Cengiz Bektaş’la, mimari ve folklorun yanında cırcırböceklerinin yaşam döngüsünden de, lezzetli patlıcan böreğinin nasıl yapılacağından da konuştuğumuzu, ekolojik yaklaşımların gündelik hayatımıza yeni yeni dahil olduğu o yıllarda, sevgili eşimle birlikte bulaşık makinesinde karbonat, sirke ve limon suyu kullandıklarını, çöplerini dönüştürdüklerini ve sade yaşam tarzlarıyla nasıl düşünüyorsa o şekilde yaşadıklarını hatırlıyorum.

ⁱⁱⁱ Köy enstitülerinin, var oldukları dönem için, toplumun eğitim/dönüşüm gereksinimine cevap verdiği inaniyorum. Yıllar boyu, içinde bulunduğum alan araştırmalarında; folklorun farklı alanlarında derlemeler yapan/yayımlayan, etnografik eşyalar biriktiren birçok kişiyle karşılaştım. Bu meraklı, donanımlı ve çalışkan insanların önemli bir bölümü köy enstitüsü mezunuydu ve hemen her zaman alan araştırmalarımıza önemli katkıları olurdu. Alanda karşılaştığım “köy enstitülü”ler kitaplıkları, duvarda asılı bağlama veya tamburları, evlerinin bakımlı bahçesi, yıllanmış ama temiz giysileri, çoğu zaman kravatları, doğru telaffuzları ve nezaketleri ile kendilerini belli ederlerdi. Folklor eğitimi almamış ve “içeriden” bakan bu kişilerin (tabii onların dışında kalan çoğu amatör araştırmacıları da ekleyerek) tespitleri ve derlemeleri, metodolojik değil belki, ama çok değerli.

^{iv} İlhan Hoca, *Karac’oğlan* (1978, İstanbul, Cem Yayınevi) kitabında, şiirleri bir yandan toplumsal gerçekliği içinde değerlendirirken, bir yandan da Karacaoğlan’ın yalın ama incelikli tasvirlerini, sanatsal bir duyarlılıkla yorumlar. Karacaoğlan şiirindeki güzellik tasvirlerinde geçen geçen “usul boy” tanımlamasına onun gibi ben de hayran kalmıştım.

1997 Folklor Yaz Okulu: İlhan Başgöz ve Alibey Kudar

Ali Abbas Çınar¹

Yıl 1997. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ile Amerika Indiana Üniversitesi, Edremit Güre'de "Folklor Yaz Okulu" düzenlenmesi için bir protokol imzaladı. Bu protokol çerçevesinde Indiana Üniversitesi adına Prof. Dr. İlhan Başgöz, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi adına ben görevlendirildim. Bu çerçevede, Kaz Dağı eteklerinde, Balıkesir Edremit Güre'de (Akçay'a 5 km), Temmuz-Ağustos ayı içinde, bir ay süren Folklor Yaz Okulu (kursu) düzenlendi. Yüksek mimar, şair Cengiz Bektaş'ın evinde düzenlenen bu kursta Kursun değişmeyen hocası Prof. Dr. İlhan Başgöz idi. Bunun yanında başta Cengiz Bektaş olmak üzere pek hocadan ders aldık.

Performans kuramını ilk defa orada duydum ve orada öğrendim. İlhan Hoca kursu verdiği dönemde 74 yaşında (Hoca, şu an 96 yaşında ve hâlâ yazıyor, ömrüne bereket olsun) ve ders anlatırken devamlı ayakta. Her gün sabah ve öğleden sonra olmak üzere üçer saat ders var. Ders saatlerinden hiç taviz vermiyor. Kursta Amerika'dan hocalar da ders veriyor. En bilineni Henry Glassie. Jennifer Petzen ise isteyene İngilizce kurs veriyor. Türkiye'den Prof. Dr. Halil İnalçık Hoca'yı da birkaç yüz kilometre ötedeki evinden [Prof.] Dr. Öcal Oğuz ve [Prof.] Dr. İsmet Çetin'le birlikte alıp getirdik. Hoca'yı can kulağıyla dinliyoruz. Halil İnalçık Hoca'nın anlattıkları arasında aklımda kalan en önemli şey şu: "Sakın başkalarının okuduğu metinlere ve onların yorumlarına bağlı kalmayın, her metni mutlaka ve mutlaka kendiniz ana kaynaktan okuyun ve kendi değerlendirmenizi bu çerçevede oluşturun. Çok okuyun, sürekli okuyun".

Yıl 1997: Şimdi çoğu Prof. Dr. olan kursiyerlerin hepsi ilk gençlik çağında, ya asistan ya folklor araştırmacısı ya hocalığın ilk basamağında... Şimdiki unvanlarıyla her biri Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinde olan Prof. Dr. Öcal Oğuz, Prof. Dr. İsmet Çetin, Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz, Prof. Dr. Ayşe Yücel Çetin, Prof. Dr. Nerin Köse, Prof. Dr. Gülay Mirzaoğlu, Prof. Dr. Ahsen Özönder, Doç. Dr. Hülya Taş, Prof. Dr. Şahin Köktürk, Prof. Dr. Nerin Köse, Prof. Dr. Mustafa Sever, Dr. Öğretim Üyesi Şirin Yılmaz, şimdi İzmir'de kültür politikasının sürdürücüsü olan araştırmacı ve sevgili müdürümüz Nihal Kadioğlu Çevik, Antalya'dan araştırmacı/yazar Öznur Tanal, folklor araştırmacıları Mücella Kahveci, Ayşegül Bahşişoğlu, Çağıl Bektaş bu kişiler arasında... Kursu ziyaret eden arkadaşlar da oluyor, şimdi Prof. Dr. unvanını kazanan Metin Özarslan da bunlardan. Sonradan Türk Tarih Kurumu Başkanı olan Prof. Dr. Refik Turan da öyle... *Folklor/Edebiyat* dünyasına yayımları, çalışmaları ve kitaplarıyla hizmet eden değerli dostumuz, yazar ve Metin Turan'ı nasıl unutturuz? Amerika Indiana Üniversitesi'nden -o yıllarda İlhan Hoca'nın asistanı- Prof. Dr. Kemal Silay... Ziyaret eden arkadaşlarla da sohbetimiz oluyor, tarih, dil, kültür dünyasına doğru yürüyoruz...

Sadece biz değil hocaların hocaları da bizdeki ilgi, istek, çalışma azmini gördükçe keyifleniyor ve duygulanıyorlardı. Bunun sonucu olarak İlhan Hoca, "Türkiye'de öğrencileri siyasi dünyalarına göre sınıflandırmayan, bilimi esas alan ve onları halkbilim disiplini içinde yetiştiren Umay Günay Hoca'ya kısa bir teşekkür mektubu yazacağım, siz de imzalayın, belge olsun" dedi. İlhan Başgöz Hoca'nın kaleme aldığı "Değerli Umay Hanım" başlıklı bu mektubu hepimiz severek imzaladık. Mektubu Hoca'ya ulaştırma görevi doktora öğrencilerinden biri olarak bana verildi. Benim ve Ayşe Yücel, İsmet Çetin, F. Ahsen Turan, Hülya Taş, Ayşegül Bahşişoğlu, Nihâl Kadioğlu Çevik, Şahin Köktürk, Jennifer Petzen, Serpil Cengiz, Mustafa Sever, Öznur Şahin, Çağıl Bektaş, M. Öcal Oğuz, F. Gülay Mirzaoğlu, Henri Glassie, Mücella

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (acinar@mu.edu.tr)

Kahveci ile Şirin Yılmaz'ın imzalarının olduğu 29 Temmuz 1997 tarihli mektupta şu cümleler yazılıydı:

“Değerli Umay Hanım,
Çoğu sizin rahle-i tedrisinizden yetişen genç arkadaşlarla, Güre’de toplandık.
Zaman zaman siz de bizimle beraber oluyorsunuz. Sizin de kulaklarımızı
çınlatıyoruz. Bunu size bildirmek istedik.
En iyi duygularımızı yollarız. Sağlık ve esenlikler içinde olalım.
İlhan Başgöz

29 Temmuz 1997

Değerli Umay Hanım

Çoğu sizin rahle-i tedrisinizden yetişen genç arkadaşlarla, Güre’de toplandık. Zaman zaman siz de bizimle beraber oluyorsunuz. Sizin de kulaklarımızı çınlatıyoruz. Bunu size bildirmek istedik.
En iyi duygularımızı yollarız. Sağlık ve esenlikler içinde olalım.

Ayşe Yücel
Ayşe Yücel

İsmet Çelgin

F. Aksoy Turon

Hülya Paş

Aysegül Bahsizoglu

Nihâl Kadioğlu Çevik

Bahin Kötürk

Jennifer Petzen

Serpil Cengiz

İlhan Başgöz

Ali Aksoy Çelgin

Mustafa Sevil

Özcan ŞAHİN

ÇAGIL BEKTAŞ

M. Öcal ÖBÜZ

M. Öcal Ajim

F. Belay Mirzaoglu

Henry Glasne

Elvella KAHVECİ

ŞİRİN YILMAZ

İlhan Başgöz'ün Güre Yaz Kursu katılımcılarının imzalarıyla Umay Günay'a yazdığı mektup

Güre'de sadece ders görmüyorduk elbette. Ve en büyük kazanım: çevre gezileri. Rehberimiz sevgili hocamız, ağabeyimiz, ev sahibimiz, gönül eri, şair ve mimar Cengiz Bektaş. Çanakkale'den İzmir'e kadar olan alan içerisindeki arkeolojik dünyayı ve büyük uygarlığı onun

önderliğinde, duru anlatımı ile tanıyoruz. Anlatım o kadar canlı ki adeta o yılları yaşıyoruz. Assos, Bergama, Troya.. Bu dünyadan bir kaçış...

Cengiz Bektaş'la Bergama'da (18 Temmuz 1997)

Kaz Dağlarına birkaç seferimiz oluyor; Sarıkız'ın efsanevi dünyasına giriyoruz, “Hasan Boğuldu” hikâyesi epey etkiliyor. Ve Sarıkız şiirimi burada yazıyorum. Sarıkız mazlum, zalime karşı duruşun en temiz halini temsil ediyor. Hikâyesinden/efsanesinden çok etkileniyorum, hatta iki üç dizesini rüyada görüyorum ve şiiri bu dizeler üzerine temellendiriyorum. Her gün olmasa da üç beş günde bir akşamları Akçay'da buluşuyoruz: sohbet, muhabbet, oyun, eğlence... Cengiz Bektaş'ın evinin avlusu da buna imkan veriyor. Bazı akşamlar efe oyunları sergileniyor ve ben efelik taslamasam da ısrarla kendimi ortada görüyorum.

Cengiz Bektaş'ın evinin avlusunda (Temmuz 1997)

Çevre köyleri de geziyor, gözlemliyor, derlemeler yapıyoruz. Ziyaret ettiğimiz köyler arasında Tahtakuşlar da var... İlk köy müzesini burada Alibey Kudar kurmuş... Burası Alevi Tahtacı köyü... Giyim kuşamı, inanç dünyası, mezarlıklarıyla kendini gösteriyor. Her mezarın yanında bir de ocak var, belirli günlerde, özellikle nevrusta mezar yanında, ruhlarına gidiyor inancıyla yemek yapılıyor ve orada yeniyor [şimdilerde değerli sanatçı, saz ve söz ustası Ali Ekber Çiçek'in mezarı da burada]. Ay ışığı ege sularında parlak nurunu en iyi burada gösteriyor. Bu güne kadar, ay ışığını bu kadar yakın ve bu kadar dost bakışını başka yerde görmedim...

Köylüler ve Alibey Kudar çok sıcak ve samimi. Sevgili ağabeyimiz Kudar ile uzun yıllardır dostluğumuz sürüyordu. Sağ olsun Serpil Aygün Cengiz Facebook'ta bir fotoğrafla bir bilgi paylaştı. Böylece Alibey Kudar'ın bu dünyadan göçtüğünü duydum.

İlhan Başgöz ve Alibey Kudar'la birlikte Tahtakuşlar köyünde (Temmuz 1997)

Bende yoktu bu fotoğraf. Hem geçmişe merhaba/elveda ve güne hoş geldin demek ve hem de yaşayanları ve en çok da aramızdan Hakka göçen Alibey Kudar'ı selamlamak gerektiğini hissettim... Bu yazı böyle çıktı. Huzur ola, sağlık ola, baht ola ve aşk ola... Edremit, Tahtakuşlar köyü, bir düğün sofrası... Kaz dağı etekleri. Ben ilk gençlik yıllarımdayım. Özdemir Asaf "sapsarı" diyor, ama ben "kapkara saçlarım vardı, aklaştı" demeli ve "şimdi"yi eklemeliyim: bembeyaz bir duvarın dibindeyiz, duvarın dibinde üç kişiyiz; sol baştaki ben, ortada İlhan Hoca'mız ve sağında Alibey ağabeyimiz. Alibey ağabeyin sol yanında Serpil Aygün Cengiz. Fotoğrafta başka dostlar da var: sol başta Nihal Kadioğlu, Jennifer Petzen, Gülay Mirzaoğlu, sağ başta Ayşegül Bahşişoğlu (gözlüklü), ve diğer arkadaşlar (görünmüyor)...

"Alibey Kudar'ın yeri uçmak olsun! İlhan Hoca'nın ömrüne bereket olsun ve dostlara selam olsun" diyor ve 1997 yılında, Güre-Akçay'da vücut bulan *Kaz Dağlarında Sarıkız* şiirimi aşağıya alıyorum:

Kaz Dağlarında Sarıkız

*Edremit Körfezi'nde akşam,
Dönenip duruyor zaman.
Bir balıkçı teknesi rıhtımda,
Akşam pazarına "merhaba" diyor.
Motor kendi dalgasında,
Ve Martılar,
Konar göçer hayatımızdan bir parça,
Biri konuyor, biri uçmakta.*

*Edremit Körfezinde akşam,
Bulutlar sarıya döndü,
Sarıkız saçlarını örüyor,
Mavi gözlerinde hüzün;
İç çekişler, yürek çırpıntıları...
İşıltıyla, edayla, binbir nazla.
Dalıp buzlu suya,
Buzlu silkinişlerle çıkıyor sudan...*

*Edremit Körfezinde akşam,
Güneş uykuya daldı:
Kaçına sürgünü yaşıyorum,
Kaçına sürgün veriyorum,
Kaz Dağlarında Sarıkız'a "merhaba" diyorum.
Onun bakışlarında umman,
İçimde öfke fırtınaları:
"Boynun kırılsın Güre!
Otun kavrulsun Güre!"
Kavurmacılardan Sarıkız,
Binbir edayla gülümsekte...*

*Rüzgâr ekiyorum, rüzgâr biçiyorum,
Buzlu gözlerinden Sarıkız'ın
Üç yudum içiyorum,*

*Sarıköz'in "deme"sini diyorum.
Sarıköz'da arı sırrı, turna avazı,
Bende yürek yarası,
Çıkarıp yüreğimi balıklara veriyorum.*

(Edremit-Güre, 1997)

Güre Yaz Kursu: Bir Yaz Türküsü, Başka Bir Yaşam Örgüsü, Taze Ekmek Kokusu

Öznur Tanal¹

Yaşamımın -belki de- en zorlu dönemlerinde, iki kez görme şansına ulaştığım, bir rüyaydı Güre sayfası. Hayatım boyunca kalacak hasarlar bırakan, büyük acılar yaşadığım bir kaza ve sonrasında eşimle ayrıldığımız iki yıla, talihsiz geçiş dönemlerine denk gelen, kabuslar arası bir harikalar diyarı..

İlki 1997 Temmuz’unda, bir buçuk yıl önce, üç aylık anne iken, kaldırımında çarpan arabanın on iki yerimi kırması ve ardından geçirdiğim sekiz ameliyatla dolu, zorlu bir süreçten sonra evliliğimde yaşadığım zor günlerde eşim kısa bir süre, ikincisi de tamamen evden gittiğinde gerçekleşti.

Çok canım yanmış, içinde bulunan çekiç-örs-üzengi kemiklerinden biri kırılan, biri de yer değiştiren sağ kulağım duymaz ve hâlâ süren acıip bir çınlama başlamış, tad ve koku alma duyularımı kaybetmişim. Onca acıya ve sıkıntıya rağmen, küçük bir çocuğum, kaza sonrası altı ayını raporlu geçirdiğim bir işim vardı, en önemlisi de yaşamam lazımdı.

İlhan Başgöz Hoca’mızla tanışmamız mesleğe başladığımın beşinci ayında, 1993’ün, sonradan en acı günlerinden birini yaşayacağımız (Sivas Katliamı), Haziran sonu, Temmuz başına denk gelen bir hizmetiçi eğitim ve ardından başlayan milletlerarası kongre günlerinde gerçekleşmişti. Yönetici büyüklerimizce bir dersimize buyur edilip kendisiyle tanıştırmıştık. O tanışıklık kongre boyunca sürdü ve kendisi tarafından iki değerli insanla, biri evinde ziyaret ettiğimiz Cennet mekân Cahit Külebi, diğeri de bir akşam kongrenin konuğu olarak gelen can Mustafa Ekmekçi idi. Hoca’yla o zamanlar başlayan içten bağımız hep sürdü ve o yaz okuluna bizzat ve sözlü olarak davet edilmeme kadar uzandı.

Yaz okulunun ilk yılı olan 1997 Temmuz’undan bir süre önce Hoca’mız Antalya Büyükşehir Belediyesi’nin davetlisi olarak Nasreddin Hoca’yı anlatmak üzere kentimize gelmişti. Söyleşi gününün akşamında konuk edildiği otelde biz bir grup insan, bu kez kendisine mihman olduk. İl Kültür Müdürümüz rahmetli Musa Seyirci, yine rahmetli TRT Antalya Radyosu Yapımcısı Saffet Uysal, Antalya Büyükşehir Belediyesi’nden usta oyuncu Müfit Kayacan, Akdeniz Üniversitesi’nden Prof. Dr. Fuat Bozkurt ve ben, sayesinde hoş bir muhabbet gecesi yaşadık. O gece kendi girişimi, İndiana Üniversitesi ve Muğla Üniversitesi işbirliği ile Edremit Güre’de yapılacak folklor yaz kursundan söz açıp müdürüme beni oraya göndermesini tembihledi. Hoca der de geri çevrilebilir mi? Tabii ki “Seve seve!” dendi, dee..

Gel zaman git zaman, okulun başlamasına çok az zaman kalmasına rağmen Bakanlığa izin için yazılan yazının yanıtı bir türlü gelmek bilmedi. Kaza sonrası kulağımdan ameliyat olduğum Hacettepe Üniversitesi’ne kontrole gitmek zorundaydım. İzin yazısı tam ben ordayken gelmiş, Müdür Bey bana telefon edip Antalya’ya dönmeden doğrudan Güre’ye geçmemi, kendisinin de İstanbul dönüşü oraya geleceğini söylemişti.

Canımın öyle yaralı, başımın öyle dumanlı, evliliğimin öyle kavgalı bir zamanıydı ki..

---

¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı E. Folklor Araştırmacısı (oznurtanal@gmail.com)

O kafayla Ankara'dan oraya nasıl geçtim biliyorum? Yıllar sonra birçok şeyi unuttuğumu notlarım, fotoğraflar ve dostların anımsatmaları gösterdi.

Yaşamımın sıradışı günlerini geçirdiğim okulun ders notlarını, okula iki dönem gittiğimi -tam ayrıntılarıyla anımsamasam da- ajandalarımda görünce azar azar topladım. Aklımda en çok kalanların; nurda yatası, büyük insan Cengiz Bektaş'ın inşa ettiği kerpiç evler, derslikler, aralarından adeta aktığımız temiz, huzurlu, tılsımlı sokaklar ve Güre ekmeği olduğunu hücrelerimde hissettim.

Ama aklımda ve gönlümde asıl taht kuran; bütün bunların mimarı İlhan Hoca'mın bize gösterdiği duyarlılık ve merhameti, bilgisinde cömertliği, görgülü hane sahipliği ve yardımseverliği idi. O bu masal ülkesinin kapılarını bize sonuna kadar açtı. Masal diyorum, çünkü köydeki fırından, her sabah, Heidi'nin dedesini kıskandırırçasına taşan tombul, nar gibi kızarmış, lezzetli ekmeğin insana verdiği haz olsa olsa masallarda yaşanabilirdi..

Arkadaşlarımız köyde değişik evlere dağılırken biz bir grup arkadaşta Hoca'mız kendi evini açtı. Derslerin de yapıldığı üst kattaki odaları bize sunarken kendisi altta, nerdeyse toprak hizasından girilip aşağı inilen, odasında kalırdı. Her sabah erkenden kalkıp mutlaka, bazılarına bizim de katıldığımız, yürüyüşler yapardı..

Biz bu arkadaşlardan Abdulkadir Emeksiz'le akşamları köyde gezmiş, köyden insanlarla fotoğraflar çektirmişiz..

1997'de ilk geldiğim yıl yaz okulunun üçüncü günü beni Antalya'daki işyerimden aradılar. Hemen dönmem gerektiğini, *Valilik Oluru* almadan gittiğim için "müstafi" sayılacağımı söylediler. Bunun "istifa etmek" anlamına geldiğini o gün öğrendim. Ben hemen, izimin üstüne, döndüm sanıyordum. Yıllardır bağımız süren, yaz okulu kardeşim Mustafa Sever gidip Edremit'ten rapor aldığımızı söyledi. Bu akıllı kim verdi ya da kiminle ne görüşüldü bilmiyorum,

ama o kararı alacak kadar cesur olmadığımı iyi biliyorum. Nitekim dönüşte yönetim tarafından hakkımda soruşturma açıldı ama sonrasında bu -anlamsız- konu kapandı.

Ajandamda yaz okuluna ait ilk kayıt; “15 Temmuz 1997 saat 09.05” olarak düştüğüm ders notlarıyla başlıyor.

Foklorun halk, gelenek ve törenin tanımlarını, Sarıkız efsanesi derlemesi yapılırken sorulacak soruları not almışım. Derslerde tarihi - coğrafi Fin kuramı ve işlevselci araştırma yönteminden, hikâye anlatıcılığı ve masal konusundaki derlemelerde nelere dikkat edilmesi gerektiğine, müziğin işlevlerinden hikâye tasniflerine kadar birçok konuda çok özel bilgiler verilmiş.

Sigmund Freud’dan James Joyce’a, 1850’de genç bir göçmen olarak Almanya’dan Kaliforniya’ya giden Levi Strauss’un madenciler için yaptırdığı kanvas kumaşından giysilerin ne kadar işlerine yaradığından Henry Ford’un başarı öyküsüne, Amerikanın ulusal simgesi olan kartalın ve diğer kuş popülasyonunun tarım ilaçlarıyla nasıl yok edildiğine kadar birçok konudan sözedilmiş.

Cengiz Bektaş, Halil İnalçık, Henry Glassie’den yaşamsal bilgiler, Jennifer Petzen’dan çok iyi İngilizce dersleri almışız.

Benim Cunda Adası’nda diye hatırladığım ama arkadaşlarımla Ayvalık’ta olduğunu söylediği, Osmanlıca Yaz Okulu ziyaretimiz de anımsadıklarım arasında. Cengiz Bey, eşi Gönül Hanım ve küçük oğlu Çağıl’ın da katıldığı gezilerde Efes, Assos, Bergama antik kentlerini ziyaret etmiş, güzel anlar yaşamıştık.

Öznur Tanal ile Cengiz Bektaş

Güre Yaz Kursu katılımcılarından bir grup Assos'ta..

Edremit Tahtakuşlar Köyü Etnografya Müzesini de ziyaret etmiştik. Müzenin kurucusu olup bir süre önce kaybettiğimiz öğretmen Alibey Kudar'la tanışmamız da bu yaz okulu, dolayısıyla, Hoca'mız sayesinde.

Alibey Kudar Edremit Tahtakuşlar Köyü Etnografya Müzesi'ni anlatırken (17 Temmuz 1997)

İlhan Başgöz ve Alibey Kudar'la Tahtakuşlar köyünde (17 Temmuz 1997)

Ayrıca ben Cengiz Bey'in eşi Gönül Hanım'la, halkının bizim oralardan göç ettiklerini söyledikleri, Yassıçalı Köyü'ne gitmiştik.

Anımsadıklarım bunlar. Diğerleri böyle ölümcül kazalar sonucu beyin travması geçiren insanların ortak felaketi unutkanlığın örtüsü altında.

Bu defterdeki notlarım 2 Ağustos 1997'ye kadar sürmüştü. Sonra ne oldu, bilmiyorum. Diğer bir ajandada da 27 Temmuz 1999'dan 2 Ağustos 1999'a kadar -aralarında bilmece bile olan- notlarım var.

O notlarımdan, ikincisi bir Alevi bilmecesi ve ikisinin de cevabı “yağmur” olan bilmeceler:

Uzun uzun dervişler,
Akşam bize gelmişler,
Oynamışlar, gülmüşler,
Sonra çekip gitmişler.

Hakk'ı Alâ'nın düvesi,
Yerden iner boğası.

İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla birlikte (1999)

Derslerde Karacaoğlanın sevda şiirlerinin bize memleketi ve doğayı kahramanlık şiirlerinden daha çok sevdirdiğinden, Yunus'tan dem vurmuşuz..

Aklımda kalanlardan biri de, Cengiz Bey'in köydeki yardımcıları olan, eşinin mi, kendinin mi adı Gencay olan bir aile, bize patlıcanlı çarşaf böreği yapan bir abla.

Yaz okulu dışında İlhan Başgöz Hoca'mın bana eşsiz bir iyiliği de; köyümüze gelip babamla yaşamı hakkında, uzun bir söyleşi yapmış olmasıdır. Benim hiçbir zaman yapamayacağım bu söyleşi, bana babacığım hakkında bilmediğim bir çok şeyi öğretmiştir ki Hakk'a yürümesinden sonra kaleme aldığım özyaşam yazısında en büyük rehberim olmuştur.

Güre Yaz Kursu, İlhan Başgöz Hoca'nın hür iradesi, öz disiplini ve gönül yüceliğinde, katılan çoğumuzun resmi kurumundan görmediği farklı, moda deyimle "multidisipliner" bir öğretim yöntemi ve tadı damağımızda kalan eşsiz bir yaşam/uygulama evreni oldu. Ayrıca benim herşeyimle bizzat ilgilendi Hoca'm. Edremit'e gidip alışveriş yaptık, hep birlikte dere içinde yemek yedik. Deyim yerindeyse hoş demler, devranlar sürüldü.

Yıllar sonra yaşadıklarımızı, elimdeki bir tomar fotoğrafla, mutluluk ve onurla anıyorum. Benim her dem Hızır'ım olmuştur. O zamanımın Hızır'ı İlhan Hoca'mı minnet ve hürmetle, tüm arkadaşlarımı sevgi ve saygıyla, yaz okulunda benim canım olan, daha sonra çok üzücü bir biçimde hayatını genç yaşta kaybeden bacım, ciğerparem Sakine'mi (Zakine Çelik Öztürk) rahmetle anıyorum.

Daha güzel günlere, birlikte ulaşmak umuduyla.
Mucizelerimiz bol, Hızırımız çok olsun..

Antalya, 12 Haziran 2020

İlhan Başgöz'le Türk Folkloru Üzerine¹

Mustafa Sever²

Mustafa Sever: Hocam, burada [Güre'de] kurs açmak, yaz okulu düzenlemek nereden aklınıza geldi? Böyle bir yaz okulu açmanızdaki temel amaçlarınız hakkında bilgi verir misiniz?

İlhan Başgöz: Bakın size anlatayım. Güre'de kurs açmak fikri, geçen yıl aklıma geldi. Geçtiğimiz Temmuz ayında mimar-şair Cengiz Bektaş'ı burada, Güre'de ziyaret ettim. Daha evinin avlu kapısından girer girmez onun kurduğu yapı beni sardı, çok sevdim. Sanki Anadolu evlerinin havası vardı.

İlhan Başgöz ile Mustafa Sever (1997)

¹ Prof. Dr. İlhan Başgöz Hoca'yla bu görüşmeyi 6 Ağustos 1997'de Balıkesir/Edremit'in Güre köyünde mimar Cengiz Bektaş'ın evindeki bir sabah kahvaltısında yaptım. 1997'nin 14 Temmuz-15 Ağustos tarihleri arasında Güre'de (Balıkesir/Edremit) Indiana Üniversitesi ile Muğla Üniversitesi'nin işbirliğiyle Prof. Dr. İlhan Başgöz yönetiminde bir folklor yaz okulu açıldı. Folklor-tarih ilişkisi, günümüz folklor kuram ve yöntemleri ve genel İngilizce bilgisi gibi derslerin yapıldığı bir yaz okulu... Şair-mimar Cengiz Bektaş'ın Güre'deki evinde yapılan derslerde Prof. Dr. İlhan Başgöz, Prof. Dr. Halil İncılık, Prof. Dr. Henri Glassie, Cengiz Bektaş, Jennifer Petzen ders verdiler. Yaz okuluna Indiana Üniversitesi'nden, Muğla Üniversitesi'nden, Ankara Üniversitesi'nden, Hacettepe Üniversitesi'nden, Gazi Üniversitesi'nden, Adnan Menderes Üniversitesi'nden, Mersin Üniversitesi'nden, Ege Üniversitesi'nden, Ondokuzmayıs Üniversitesi'nden, Uludağ Üniversitesi'nden, Kültür Bakanlığı'ndan araştırmacılar katıldı. Bir ay boyunca yapılan derslerde belli konular konuşulup tartışıldı. Ders dışı zamanlarda Güre çevresindeki tarihî ve turistik yerler gezildi... Bu kursa katılmış biri olarak İlhan Başgöz Hoca'nın hemen hemen her sabah kahvaltısına eşlik ettim. Kahvaltı sonrasında da kısa yürüyüşler yaptığımız Prof. Dr. İlhan Başgöz Hoca'yla sohbetlerimiz oldu. Bu sohbetlerimizden birinde İlhan Başgöz Hoca, "Buradaki yaz okulunu tanıtan, hakkında bilgi veren bir haber yazsan, herhangi bir gazetede de yayımlansa iyi olmaz mı?" dedi. Bunun üzerine İlhan Başgöz Hoca'yla bir röportaj yapıp bir gazetede yayımlatmak istedim. Edremit'te görüştüğüm ulusal bir gazetenin muhabirine metni verdim. Ancak yayımlanmadı. Daha sonra bir folklor dergisine verdim, orada da yayımlanmadı. Aradan geçen zamanda yazının yayımlanması yönünde başka bir girişimim olmadı. Sn. Metin Turan'la sohbet ederken konu İlhan Başgöz Hoca'ya gelince yaptığım röportajdan bahsettim. Metin Bey, yayımlanabileceğini söyledi. Bu söz üzerine yirmi yıl önce deşifre edip bir deftere yazdığım sohbeti/röportajı elektronik ortama aktardım. İlhan Başgöz Hoca'nın günümüzde de geçerli ve ilgililerine faydalı olacağına inandığım sözleri böylelikle belgelenmiş oluyor.

² Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (msever38@gmail.com)

Burada Cengiz'in mimarlara ders verdiğini, her yıl 10-15 mimarın burada kursa geldiğini öğrendim. Cengiz'in evinin yanında da satılık bir arsa vardı, şu inşaatı devam eden yer, yanı başımızdaki, biliyorsun. “Derhal” dedim, “Cengiz, ben de burada bir yapı yaptıracağım ve ben de bir kurs açacağım.” dedim. “Niçin kurs?” dedi. “Valla” dedim, “Bu kursta ben genç folklorcu arkadaşlarla yüzyüze gelmek istiyorum, onlarla karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak istiyorum.” Bu bir tasarıydı ve hemen olup olmayacağını da bilmiyordum. Fakat arsayı aldım ve evi yaptırmaya başladık. Bu arada, tabii bizim memleketimizde büyük bürokratik engeller var. Acaba olur mu olmaz mı düşüncesiyle Muğla Üniversitesi Rektörüyle temas ettim. Sayın Rektör Prof. Dr. Ethem Ruhi Fıglalı, gayet açık düşünceli, bilime hizmet bakımından hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen bir insan. Kendisini ben Antalya’da bir hoşgörü konferansında tanımıştım iki yıl önce. Projeyi ona açtım. “Bunu ortak program olarak yapabiliriz.” dedi. Böylece hem bürokrasi engeli kalmadı hem de bina başlamış oldu. Bu işin altyapısı hazırlandı; fakat benim aklımda uzun zamandan beri olan bir şey vardı: Genç araştırmacı arkadaşlarımın burada kütüphane olanakları yok, yurtdışıyla temas olanakları yok, çoğunun yabancı dil bilgisi yeterli değil. Bu yüzden folklor çalışmalarında yeni gelişimleri izleyemiyorlar, yurtdışında çıkan yayınlardan haberleri olmuyor. Böyle bir kurs yaparsak bu alanda belki faydalı olabiliriz.

Türkiye’de şimdiye kadar pek çok folklor malzemesi derlendi; arşivlerde var, özel kişilerin elinde var. Milli Folklor Enstitüsü’nde var. Ta 1923’ten beri malzeme derlendi; fakat artık bunların tarafsız bir bilim adamının gözüyle yorumlanması lâzım. Malzeme toplama devrini çoktan aştık. Bunun için yeni yaklaşımlar bulmak gerekiyor ve artık Orta Asya-Türkiye eksenini gibi tarihi-coğrafi Fin metodunun ileri sürdüğü orijin aramak devresini de aşmak lâzım. Bunun için dedim ilk planda ben yeni yöntemleri arkadaşlara izah edeyim, biliyorsunuz örneklerini de verdim bunun. İkinci planda da sözlü anlatım türlerinden bazıları üzerinde duralım. Şimdi bunu yapıyoruz gördüğümüz gibi. Bildiğiniz gibi çeşitli üniversitelerden, on iki üniversiteden genç ya doçent ya yardımcı doçent yahut öğretim görevlisi arkadaşlar var, Kültür Bakanlığı araştırmacılarından var. Böylece çalışmamız devam ediyor.

Jennifer Petzen Güre Yaz Kursu İngilizce dersi katılımcılarıyla (Temmuz 1997)

Mustafa Sever: Hocam, şimdi aslında buradaki amacınızı sorunca, Türkiye’deki folklor yaklaşımlarına, uygulamalarına yönelik birtakım eleştirilerinizi de öğrenmiş olduk. Bunları biraz daha açmanızı istiyorum. Yani şöyle ki Türkiye’deki folklor çalışmalarının artıları eksileri neler sizce?

İlhan Başgöz: Bakın, Türkiye’de son yirmi yıl içinde büyük bir çeviri çalışması var. Mesela Propp’un kitabı, Dorson’un makalesi, Freud’un bütün kitapları, yani folklor çalışmalarına kaynaklık edecek psikoloji ve sosyal bilimlerdeki eserler çevrilmeye başlandı; artık bunlarla arkadaşların temas etmesi ve yorumlarını bunlardan birine oturtmaları lâzım. Halbuki, şimdiye kadar ortaya çıkan çalışmalarda yeni yorumlara yaklaşma çok az. Değerli çalışmalar yok değil, var; fakat bir yandan eğitimden gelen bir sınırlama (kendi eğitimlerinden), bir yandan yurtdışındaki yayınları iyi tanımama yüzünden sınırlı kalıyor ve bunların çalışmalarının çoğunun yurtdışında bilim âlemine sunulması mümkün olmuyor. Sunulsa dahi pek kabul göreceklelerini zannetmiyorum. Yani teker teker örnek vermeyeyim. Hâlâ malzemeyi gayet biçimsel olarak değerlendiren çalışmalar var. Şeyin dışına çıkan, yani dar ulusçu görüşün dışına çıkan çalışmalar çok az. Bunun için açılmak lâzım. Yani folklorun maksadı bir yandan insanı, bir yandan toplumu tanımaktır. Bunu sadece bir çevreyle, bir bölgeyle sınırlı yapmak çıkar yol değil.

Jennifer Petzen ve Mustafa Sever Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla (Güre köyü, 1997)

Mustafa Sever: Türkiye’deki folklor çalışmalarındaki eksiklikler, “dar bir milliyetçilik anlayışından kaynaklanıyor.” diyorsunuz. Pekiyi hocam, sizce folklor çalışmalarında öncelikle yapılması gereken şeyler nelerdir, neler olmalı ve nasıl yapılmalı?

İlhan Başgöz: Bakın şimdi, büyük malzemeler toplandı ve malzemenin artık değerlendirilmesi, tasnifi, yorumu söz konusu. Bu yorumda bizim elimizdeki ölçü objektif olmak olacak. Yani, elimizdeki malzemeyi yorumlarken yorumcunun kafasında bulunan bir ideolojik çerçeve öncelik almayacak; çünkü bilim tarafsızdır. Her malzemenin yorumunda bizi başka açılara, başka yönlere sevk edecek yanlar var. Sadece bir ulusun geçmişini değil, bizim

temas ettiğimiz bütün uygarlık dairelerinin insanlarını, koşullarını, onun da dışına çıkarak bütün insanları kavrayan ögeler, yapılar ve belirtiler var folklorun mahsullerinde. Bunların bir kısmını ihmal etmek, sırf kendi zihin çerçevemize uymadığı için öbürlerini öne çıkarmak eksikli bir davranış. Bunun örneğini şeyde gördük, biliyorsunuz, Nasrettin Hoca hikâyelerinde. Hikâyelerin bir kısmını atıyorlar; çünkü o hikâyeler şu veya bu şekilde. Bu hikâyeleri atanın ideolojisine, eğitimine, hayat görüşüne uymuyor. Aslında bu ayırmayı yaparken bilim adamı kendi zihniyetini zorluyor. Yani, tehlikeli olan bu. Şimdi, *Tarih ve Toplum*'da benim çok uzun bir yazım çıktı; orada belirttim bunları birer birer. Edepsiz olan, müstehcen olan hikâyeler Hoca'nın değildir. Hoca'nın hikâyelerinde Hoca zengin olarak gösterilmişse, bunlar hocanın değildir. Bunlar gayet sübjektif. Araştırcının kendi kafasına kurduğu, kendi ideolojisine bağlı yorumlar. Elimize geçen her Nasrettin Hoca hikâyesi, Nasrettin Hoca'nındır; çünkü bunların hiçbirisinin Nasrettin Hoca'nın ağzından çıktığına dair elimizde hiçbir işaret yok. Hatta bunların hiç birisini Nasrettin Hoca'nın Arapçadan aldığına dair bir işaret yok. Olay şu: Nasrettin Hoca bir hikâye anlatıcısı. Halk, halkın içinden çeşitli zümreler; din zümreleri, politika zümreleri, sosyal sınıftan adamlar bazı sevdikleri hikâyeleri Hoca'ya izafe etmişler. Bütün hikâyelerin oluşumu böyle. Şu gruptan gelen hikâyeler Hoca'nın değil, bu gruptan gelen hikâyeler Hoca'nın. "Şu şekildeki hikâyeler Hoca'nın, bu şekildekiler Hoca'nın" demek yanlış. Hepsi Hoca'nın; ama onların ne vakit, hangi yollarla, hangi sosyal katmanlardan Hoca'ya izafe edildiği araştırılabilir. Ama yapacağınız te şey, ilk şey, bunların hepsinin Nasrettin Hoca hikâyesi olduğunu kabul etmektir. Kendi görüşümüz, değerlerimiz, ahlâk kurallarımız, ideolojimiz ne olursa olsun gerçeğe bakmak gerekir.

Cengiz Bektas Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla (1997)

Mustafa Sever: Yaklaşım metotları konusunda, Amerika'daki ve dünyadaki çalışmaların dilimize çevrildiğini görüyoruz ve çeşitli metotları da bu yolla öğreniyoruz. Amerika'dan, Indiana'dan Türkiye'deki yaklaşımlara, metotlara baktığınız zaman gördükleriniz, Amerika ile Türkiye'deki folklorik gelişmeleri karşılaştırdığınızda gördükleriniz neler olabilir?

İlhan Başgöz: Bir karşılaştırma zor; çünkü Amerika'daki yöntemler her 10-15 yılda bir değişiyor. Bizde ta Ziya Gökalp ile kurulan ve Gökalp'in Herder'den etkilenerek kurduğu araştırma metodu, buna "romantik-ulusçu metot" diyebiliriz; bunun dışında kalan Boratav'ın yaklaşımı idi ve neler geldi adamcağızın başına. Sırf böyle bir yaklaşım sergilediği için. Ama bugün artık en dar çerçevede düşünen insanların dahi çerçeveyi kırdıklarını ve bu romantik-ulusçu yaklaşımın yanlış olduğunu gördükleri, yeni yeni yaklaşımlar aradıkları belli. Henüz neden ve nasıl izleyecekleri o kadar açık değil; ama bu ihtiyacı duyuyorlar. Artık hiç kimse kendi zihnine yerleşen, kendi çerçevesi içinde kalmak istemiyor. Bunların verimsizliğini hepsi görüyor. Onun için ben çalışmaların geleceğinden ümitliyim.

Mustafa Sever: Hocam, yorumlamada araştırmacıların biraz daha hür olması gerektiğini mi söylüyorsunuz?

İlhan Başgöz: Açık olması, yani yeni görüşlere açık olması, felsefede, sosyolojide, iletişim bilimlerinde ortaya çıkan gelişmeleri izlemeleri lâzım. Hazır çerçeveyi, hazır kalıpları kırmak gerek. Bunları kırmadıkça yeni yaklaşımlara ulaşılmıyor. Bu da şeyden doğmuyor, büyük ölçüde bilinmiyor; çünkü üniversitelerimiz eğitimde kapalı, üniversitelerimizin olanakları az, kitaplıkları yeterli değil. Yurtdışına yollanan bilim adamları folklordan pek az seçiliyor. Burslar daha çok teknik alanlara kayıyor. Bu yüzden hiçbir Türk folklorcusunun önemli bir çalışması Batı'da tanınmıyor, çevrilmiyor. Çevrilse bile romantik çerçevede kaldıkça değerli sayılmıyor. Batı, Batı'daki folklor bilimi bu romantik çerçeveyi çoktan aştı.

Cengiz Bektaş Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla (1997)

Mustafa Sever: Pekiyi hocam, Batı'nın tavrını nasıl değerlendirirsiniz?

İlhan Başgöz: Batı, şu bakımdan doğru davranıyor. Eğer, araştırmacının zihni bazı kalıplara bağlı kalırsa, Batı bunu değerli bir araştırma saymıyor. Yani, her şeyden evvel hür düşünceli insanların araştırmalarını değerlendiriyor. Çünkü o vakit orijinalite kalmıyor çalışmalarda. Batı'nın folklor alanında bilim dalı açık. Dünyanın ne taraftan gelirse gelsin iyi eserleri kabulleniyorlar. Çevirileri yapılıyor. Yani bir önyargıları yok, peşin hükümleri yok. Mesela, Pertev Hoca ile Eberhard'ın kitabı³ gayet iyi karşılandı; çünkü çok değişik ve Batı'da kabullenilen bir yöntemle ortaya kondu.

³ *Typen Türkischer Volksmärchen*, Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav.

Mustafa Sever: Hocam, konuyu biraz değiştirmek istiyorum. Folklor mahsullerinin ferdiliği, anonimliği konusunda ne düşünüyorsunuz?

İlhan Başgöz: Folklor ürünlerinin anonimliği şu demek: Folklor ürünleri en başında, teorik olarak kim tarafından ilk defa söylenmiş, yaratılmışsa, yani folklor ürünlerinde bir yaratıcı var. Folklor ürünleri sözlü yayıldığı için bu ilk yaratıcının, söyleyicinin ürüne vurduğu damga daha kendi ağzından çıktıktan sonra değişmeye başlıyor; çünkü, ürün sözlü aktarılıyor. Ağızdan ağıza, kulaktan kulağa aktarılırken değişime uğruyor. İlk söyleyenden pek az şey kalıyor veya hiçbir şey kalmıyor. Bu, folklor ürünü hangi zamanlardan, hangi çevrelerden, hangi insanlardan geçmişse hepsinden küçük küçük parçalar alıyor. Böylece yaratı kişisel olmaktan çıkıp sosyal yahut toplumun yaratması hâline geliyor. Yoksa, yaratıcı bir adam yok demek değil. Bu yaratma, toplum bunu benimsemeye devam ettikçe yaşıyor. Bunu şu veya bu nedenle değişen sosyal, ekonomik, psikolojik, çevresel nedenlerle eğer bu toplum bu türü artık tutmuyorsa, devam etmiyor. Bu yaratı, toplumun beğenilerine, değerlerine, isteklerine cevap verir ölçüde sürüyor. Yaratıcının anonim olması, kişinin yaratıya vurduğu damga yavaş yavaş kayboluyor ve toplumun damgası ortaya çıkıyor. Toplumun damgasını da tek bir şekilde görmek zor. Yaratı her insanın dilinde değişiyor. Her anlatı böylece bir varyant, yeni bir yaratı oluyor. Tabii bu değişimin içinde iki önemli unsur daha var. Birisi dinleyen diğeri de anlatıcı. Bunlar anlatımda birbirini etkiliyor.

Halk edebiyatı, folklor ürünlerini yorumlamada, değerlendirmede bütün metotları bilmek lâzım. Taa Fin metodundan tutun, en son etno-poetik düşünceye kadar her yaklaşımda iyi yapılan araştırma iyi araştırmadır. Ama, bütün bunları evvela iyi bilmek gerekiyor; çünkü, bunları bilmeden malzeme toplamaya, araştırmaya kalkışırsanız... Mesela, Azadovski'den evvel hikâyeyi anlatanın önemi bilinmiyordu. Ben, gayet kısa biyografiler alıyordum, hikâyeler üzerinde çalışırken. Sonra birdenbire Azadovski'yi ve başka araştırmaları görünce anladım ki hikâyeyi anlatanın hayatı çok önemli. Benim, hikâyeye anlatanlarımdan birisi ağlıyor, "İşte yavrum diye ana çocuğunu bağrına bastı, ağlamaya başladı." diyor, kendi de ağlıyor. Ben hiç farkına varmamışım. Sonra anladım ki kendisi de beş yaşında yetim kalmış ve diyordu ki "Ah diyordum, beni de annem bağrına bassa da bir annem olsa da yavrum diye koklasaydı." Hikâyeye, bu motifin açılmasıyla adamın açıkça hayatından bazı katmanları içeriyor. Kendi duygularına göre hikâyeyi genişletiyor, küçültüyor, bazı yerlerde önemle duruyor; çünkü kendinden bir şeyler var orda. Kendinden bir şeyler katıyor, yani hikâyeye anlatanı bütün hayatından şu veya bu şekilde anlattığı katkılar yapıyor. Bunu görmek için anlatıcının hayatını bilmek zorundayız.

Mustafa Sever: Efendim, ben biyografi türü çalışmalara gelmek istiyorum. Yayımlanan biyografilerde "Hayatı-Sanatı-Eserleri" şeklinde bir yapı görüyoruz. Biraz önceki sözlerinizden hareketle şöyle bir varsayımda bulunsak "Karac'oğlan der ki" diye başlayan bir şiirde, - üzerinden asırlar geçmiş her söyleyen kendi hayatına paralel eklemeler, çıkarmalar yapmış olarak- Karac'oğlan'ı aramak, Karac'oğlan'ın karakterini, yaşadığı durumları, olayları araştırmak sizce gerekli mi?

İlhan Başgöz: Ben *Karac'oğlan* adlı kitabımda yazdım bunu. Karac'oğlan gibi çok tanınan, çok sevilen, çok geniş bir coğrafi bölgede yayılan âşıkların şiirlerinin hepsinin Karac'oğlan şiirinden çıktığını, yaşadığını söyledim. Buna ben "Kara'coğlan Geleneği" dedim. Karac'oğlan belli bir dille, belli bir görüşle, belli bir konar-göçer çevresiyle bir şiir yaratıyor. O kadar güçlü ki bu yaratım, ki ondan sonra gelen herkes bir bakıma Karac'oğlan'ın dilinden konuşmaya başlıyor. Beş, altı adam var ki kendisine Karac'oğlan diyor. 16. yüzyılda bir Karac'oğlan var. 17. yüzyılda, 19. yüzyılda yaşamış Karac'oğlan var. Bunların hepsi Karac'oğlan diyor kendisine. Üslup farkaları var, yok değil; fakat değişmeler o kadar büyük ki hiç birisini Karac'oğlan'ın dilinden çıkmış şiir olarak kabul etmenin imkânı yok. Güneyde "Karacalama" diyorlarmış; türkü söyleyenler, yani *Karac'oğlan'a benzer türkü*. Buna, bir gelenek, bir *Karac'oğlan okulu* demek mümkün. Eğer biz, âşıklarımızın yazdığı bütün şiirlerin bir indeksini yapabileseydik ve onları birbiriyle karşılaştırsaydık görecektik ki belli ölçülerde alıp vermeler

var bir yandan, bir yandan da aynı türkünün diyelim on tane varyantı var ortada. Eğer bir edebiyat tarihçisi gözüyle bakarsanız, bunun en iyisini seçersiniz. Ama en iyisinin hangisi olduğuna karar vermek için elimizde yazılı bilgiler yok. Eğer olsaydı, edebiyat tarihçisi olarak elimizde yazılı bir divân olsaydı Karac’oğlan’ın kaleminden çıkan, o vakit derdik ki “Karac’oğlan’ın şiirleri bunlardır, öbürleri bozulmuştur.” Onlardaki bozuklukları ayıklamaya çalışırdık en orijinal şekli bulmak için. Edebiyat tarihçileri bunu yapar. En eski divânı alır, onu çeşitli yazmalarla karşılaştırır; der ki “Bunların en orijinalleri, Fuzûlî’ye ait olanları şunlardır.” Edebiyat tarihçisi bunu yapar. Biz yapamıyoruz bunu; çünkü bizim malzememiz sürekli değişiyor, değişme esasına dayalı malzeme.

Mustafa Sever: Edebiyat tarihçisi bakışı folklorcularda da yok mudur? Sözelimi siz Köroğlu’ndan söz ederken birtakım belgeler gösterdiniz, illa bu gerekli miydi? “Köroğlu şu asırda yaşamıştır, şu belgede görülüyor” demek gerekli miydi?

İlhan Başgöz: Belge göstermemin sebebi şuydu, 1580’lerde yaşamış, isyan etmiş bir asî Celâlî Köroğlu var. Köroğlu hikâyeleri bunun adı etrafında toplanmış. Bu, demek değil ki Köroğlu hikâyeleri bize bu tarihî Köroğlu’nun maceralarını anlatıyor; öyle bir şey yok. Fakat biz bilirsek Köroğlu’nun, yani hikâyeye kahraman olan adamın kişiliğini, o vakit hikâyelerdeki kişiliği ile kolayca karşılaştırırız. Sonra da lokali belli bir zamana bağlamak mümkün oluyor. Köroğlu hikâyelerinin hikâye olarak ortaya çıkışını, bu adam 1580’lerde yaşamışsa, ki o kesin, onun adına bağlanan hikâyeler daha evvel ortaya çıkmış olamaz, hikâye olarak daha teknik olarak. Daha sonra ortaya çıkmış olur. Bu bakımdan adamın hayatı önemli, yani kişiliği önemli. Yoksa tarihsel Köroğlu ile hikâyelerdeki Köroğlu’nun kişilikleri arasında hiçbir şey yok, bağ yok; pek az bağ var. Birisi bir eşkıya, öteki bir halk kahramanı. Çünkü halk muhayyilesinde öyledir, halk öyle düşünüyor, öyle istiyor. Öyle âdil, fakiri fukarayı tutan, kervanlardan, paşalardan, beylerden intikam alan ve düzenin yukarıda oturanlarınca korkulan, aşağıda kalanlara yardımcı olan bir Köroğlu düşünün. Bu halkın hayallemesi, böyle bir tip yaratıyor halk.

Mustafa Sever: Jirmunski, Manas destanı üzerine bir çalışmasında “Yer, zaman, şahıs isimleri önemli değildir. Eski olaylar, eski destanlar izlerini devam ettirir; yeni bir olay, yeni bir durum, yeni bir yer ve yeni bir zaman, eski olayın, durumun üzerine binâ edilir. Dolayısıyla da yer, zaman, şahıs isimleri eski yerin, zamanın, kişinin isimleri yerine konur, yerleşir” demektedir.

İlhan Başgöz: Doğru, fakat bizim Köroğlu hikâyelerinde, bütün hikâyeler Köroğlu yahut Köroğlu’nun adamları, delilerinin etrafında toplanır. Bu bakımdan destanı ortaya çıkaran isim Köroğlu denen bir isimdir. Bu demek değildir ki Köroğlu hikâyelerinin içine Jirmunski’nin dediği gibi bir sürü eski unsurlar, bir sürü yeni yer adları, bir sürü masal motifi, bir sürü destan motifi girmiştir, girer. Fakat bizim Köroğlu’nun kişiliğini bilmemizin hiçbir zararı yok. Taa ki biz her şeyi Köroğlu’nun adına bağlamayalım. Köroğlu hikâyesinde de çok eski unsurlar var. Köroğlu hikâyesinde de Köroğlu’nun zamanına bağlanamayan bir hayli şey var. Köroğlu’nun etrafında, isyan eden delilerin adına bağlanmış hikâyeler var. Kızıroğlu Mustafa Bey filan Köroğlu’nun etrafında isyan eden deliler. Bunları bilmemiz bize hikâyelerin belli bir tarih dilimi içinde ortaya çıktığını göstermesi bakımından önemli ve o hikâyelerdeki vak’aların karakterinin Celâlî hareketinin karakterine uyduğunu göstermek bakımından önemli. Onun dışında, mesela Dede Korkut’ta tartıştık, Dede Korkut’un kişiliğinde eskiden başlayarak yediye kadar üç ayrı devrin izini buluyoruz: Şamanlık devrinin izi var, hanlık devrinin izi var, Müslümanlığın izi var. Bunların üçü de var. Dede Korkut böyle üç uygarlık çağını birleştiren bir tip olarak karşımıza çıkıyor. Bir efsane kahramanı, şaman, bir Müslüman aziz. Bunların üçünü birleştiriyor.

Mustafa Sever: Türk folklorunda şu an yapılması gereken, Türk folklorcularının yapması gereken nelerdir? Yayınlanmasında öncelikli olan temel eserler nelerdir? Bunu Kültür Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı temelinde de düşünebilir miyiz?

İlhan Başgöz: Bakın, Türk bilmeceleri için ana bir kitap⁴ hazırlandı. Gayet dikkatli, kaynakları veren, sonunda indeksli bir kitap. Bu tip çalışmalar, destanlar için de, hikâyeler için de yapılmalı. O kadar ki artık bunlar üzerinde çalışan bir folklorcu, yeniden kendisi nerede malzeme çıkmış, nerede bulurum, nerede bulamam, nereden toplarım endişesine kapılmasın. Bunların gayet sistemli olarak, yani gerekli notlarla kimler tarafından toplanmışsa onlardan alınan etraflı malumatlarla diziler halinde yayımlanması lâzım. Destanlar için, masallar için (masallar için böyle bir çalışma, indeks yapıldı.) atasözleri için böyle çalışmalar yapılması lâzım. Atasözü külliyatları var, fakat bunların belli bir sisteme göre tasnifi yapılmalı. Türküler için böyle sistemli bir külliyat lâzım. Artık bunları yapacak durumdayız ve ondan sonra araştırmacılar bunların üzerinde kendi teorilerini kuracaklar, kendi yorumlarını yapacaklar. Yani sağlam malzeme, dikkatli toplanmış, notlarla desteklenmiş, bir araştırmacının aradığı herşeyi bulacağı şeyleri içine alan malzeme önemli. Bu malzemeyi her yaklaşımcı kullanır. Metodu ne olursa olsun, bundan istediği sonuçları çıkarır. Henry Glassie diyor ki “En önemli, en çok tutulan bir teorinin hayatı 10-15 yıldır. Ondan sonra yeni teoriler onun yerini alacaktır.” Tamam. Sistemli olarak toplanmış, yayımlanmış malzeme her zaman önemini muhafaza edecektir; çünkü hangi teoriyi kullanırsa kullansın, hangi yaklaşımın, yöntemin adamı olursa olsun, araştırmacı sağlam derlenmiş malzemeye gereksinim duyacaktır. Bu bakımdan mutlaka iyi notlarla beslenmiş, araştırmacının bilmek istediği her şeyi içine alan yayınların olması lâzım. Kültür Bakanlığı’na fazla ümit bağlamamak lâzım, çünkü politikası çok sık değişiyor. Bakıyorsunuz bir bakan geliyor, şu veya bu kültür anlayışını hedefliyor, arkasından bir bakan geliyor, tamamen tersini yapıyor. Onun için yukarıda söylediğim çalışmaları üniversitelerin, bağımsız folklor enstitülerinin yapması lâzım.

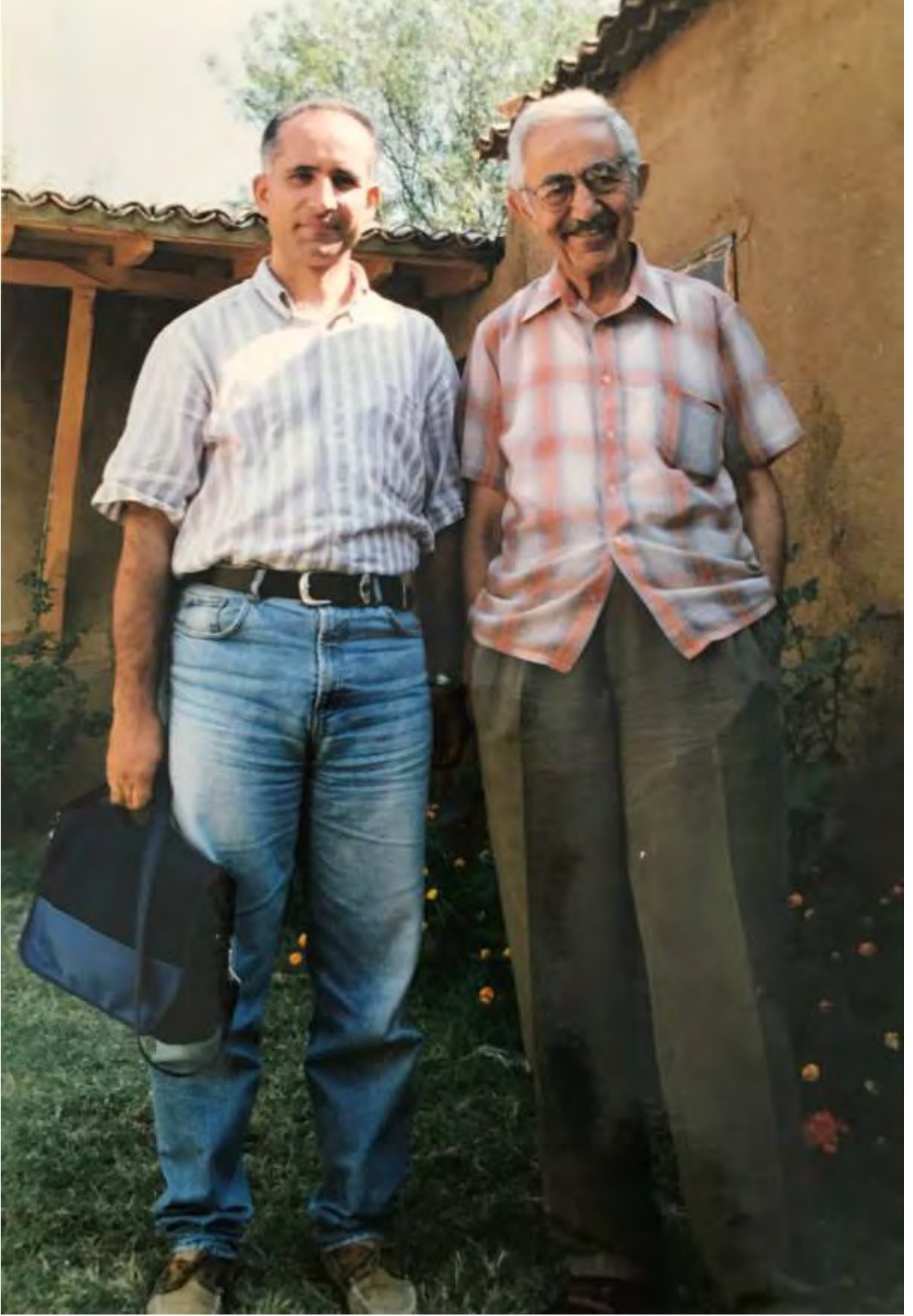
Mustafa Sever: Hocam burada bir tavsiyede mi bulunuyorsunuz, “Folklor Enstitüsü kurulmalı” mı diyorsunuz?

İlhan Başgöz: Evet doğru, fakat çok önceleri yazmıştım. Diyorlar ki “Kurulursa para bulamaz” diyor folklorcularımız. “Mutlaka” diyorlar “Devletten destek gelmesi lâzım.” Devlet de bizde sağlam, tutarlı, sürekli bir kültür anlayışına sahip olmadığı için, politik eğilimler etkili olur. Milli Folklor Enstitüsü dünya kadar malzeme topladı. Ben o malzemelerden yüz kadarının kopyasını aldım. Simdi bizim arşivimizde, Indiana Üniversitesi arşivinde duruyor, ama buradakiler nerede bilmiyorum. Kayboldu mu, bozuldu mu? Ne oldu?

Mustafa Sever: Buradan yakında Azerbaycan’a gidiyorsunuz. Türk dünyasına bakışınız nasıl?

İlhan Başgöz: Bizim, Türk dünyasıyla kültür ilişkilerine girmemiz çok önemli. Yani bu, özellikle folklor bilimi bakımından önemli. Çünkü biz Sovyetler Birliği çökene kadar onlarla kültürel ilişkilere giremedik. Bununla şunu kastediyorum: Artık hiç kimse politik bir Türk birliğinden bahsetmiyor; çünkü bunun bir hayal olduğunu geçmişte de gördük, bugün de görüyoruz. Ama bu demek değil ki aynı kültürü şu veya bu nedenle, şu veya bu lehçeyle paylaşan insanların ilişkileri olmasın. Kaldı ki bütün dünyayla ilişkili olmamız lâzım, yalnız onlarla değil. Onlarla daha kolaylıkla anlaşabiliyoruz. Tamamıyla anlamasak da, mesela Azerleri anlıyoruz da Kazakları anlayamıyoruz. Gençlerimiz oraya gider, oradan bize gelenler olur. Kültürlerimizin birbirlerine yaklaşması önemli. Bu gün görüyoruz ki ekonomi alanında güçlü olan kendi kültürünü daha iyi tanıtıyor. Türkiye’nin yaklaşımı da şimdi zaten ticarî, mal alıyoruz, mal satıyoruz. Buna ticarî Türkçülük diyebiliriz [burada Başgöz Hoca gülümsüyor] Bu ilişki artabilir, maceraya koşmamak şartıyla. Ortak kültür değerlerimizi ön plana çıkarmak gerekir diyorum. Fazla hayale de kapılmamak gerekir.

⁴ *Türk Bilmeceleri*, 1993, İlhan Başgöz, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Mustafa Sever ile İlhan Başgöz (1997)

Mustafa Sever: Bizle Türk dünyasındaki folklor zenginliğini mukayese eder misiniz?

İlhan Başgöz: Folklor ürünleri, daha gelişmiş, efendim endüstri çağına girmiş, iletişimde modern tekniği kabul etmiş uluslarda daha zayıftır. Bunları kabul etmemiş toplumlarda daha kuvvetlidir; çünkü bir yandan okul eğitimi bir yandan tv'nin, radyonun yaydığı kültür folklorun aleyhine çalışıyor. Hiç kimse bu gün gidip bir halk hikâyesi anlatan dinlemek istemiyor; çünkü akşam evinde televizyon var. Folklordaki zenginlik ile endüstride gelişmişlik ters orantılı. Onun için folklor, orada daha canlı. Bu da onların daha ferdî yaratım çağına girememiş olduğunu gösteriyor yahut modern iletişim araçlarının daha geri olduğunu, okul eğitiminin daha her tarafa yayılmamış olduğunu gösteriyor. Bir ikincisi de biliyorsunuz folklor, kendi kültürü başka bir kültürün işgali altında bulunan memleketlerde ulusal kimliği korumak için bir vasıta hâlini alıyor. Finlilerin Kalevela'sını düşünün. Bir ulusun kültür bağımsızlığını kazanmasında folklor mahsulleri önemli.

Mustafa Sever: Pekiyi Hoca'm, biraz da size dönelim: Gelecek için plânlarınız?

İlhan Başgöz: Valla gelecek için plânlarıma gelince... Şimdi, Nasrettin Hoca'yla ilgili bir kitap bitti. Hem Türkiye'de hem Amerika'da basılacak. Bu kitapta Nasrettin Hoca'nın en eski yazmalarından üç tanesi yer alacak. Bizim "çirkin yasası"na çarpar mı çarpmaz mı bilemiyorum; ama Pertev Hoca'nın kitap çarpmadığına göre, herhalde bizimki de çarpmaz. Ondan sonra benim şimdiye kadar İngilizce ve Fransızca yayımladığım makalelerim bir kitapta bir araya geldi. Onu da zannediyorum, yıl sonundan evvel yayımlayacağız. Onun dışında benim halk hikâyeleriyle ilgili bir çalışmam var; onları bir gösterim olarak inceleyen bir kitap, büyük ölçüde hazır, ama ne vakit bitirebilirim? Biraz da fizik kuvvete bağlı. Ne vakte kadar bunamadan gidersem o vakit bitecek. Onun dışında isimler ile ilgili bir proje var, insan isimleriyle ilgili. Onun da malzemesi hazır. Bakalım yazacak vakit bulabilecek miyim? Bütün bunların yanında yaz kursu var. Bursa'da bir Karagöz Müzesi projesi var. Haziran ayında Bursa'da belediye başkanı Karagöz için bir yer aldıklarını, buraya müze yapmak istediklerini söyledi. Biz Amerika'da bir Karagöz sergisi düzenledik, bazı şehirleri dolaştı. Ben, belediye başkanına işbirliği yapabileceğimizi söyledim. Çok memnun oldu, onunla uğraşacağız. Benim yaşımdaki bir adama bunlar yeter de artar bile. Bu kursun gelecek yıl ikinci kısmını yapacağız. Bakalım ayine-i devrân ne sûret gösterecek...

Mustafa Sever: Teşekkürler, Hoca'm.

İlhan Başgöz: Rica ederim.

Güre'den Kalan

Abdulkadir Emeksiz¹

Öğrenmemizle toplanıp harekete geçmemiz arasında çok zaman geçmemiştir. Sabri Koz Hoca mı bildirmişti, duyunca ben mi kendilerine söylemişim de yola çıkmışım, hatırlamıyorum Güre'ye gidişimi. 1999 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında, üç hafta kadar süren bir kurs. İki ay adı olunca önceki cümlede kurs iki ay sürmüş gibi anlaşılabilir. Yanlış anlama buradan değil, haftadan başlamıştı bende. Bir hafta önce gitmişim meğer kurs tarihinden. Bir yıl önce veya bir yıl sonra gitsem kursa tam zamanında katılabilecektim belki. Aşağıdan bakınca zeytin dağları, yukarıdan temaşa edince zeytin denizi görünümündeki Güre'de İlhan Başgöz Hoca'nın ikinci serinliğinde avlusuna ve etrafa hortumla su tutarken Kuzguncuk'ta iken başka eserlerini görüp tanıdığımız Cengiz Bektaş tarafından yapılmış toprak sıvalı evin duvarlarını ıslatır ve yağmur sonrasının toprak kokusunu ciğerlerimize çekerdik.

İlhan Başgöz
(23 Temmuz 1999, Güre sahili)

Arzu Hoca'nın İngilizce dersleri de vardı, İlhan Başgöz Hoca'nın halk edebiyatı, halk bilimi dersleri de. Yüksek lisansımı tamamlayalı fazla olmamıştı ve İstanbul Üniversitesi'nde doktora programı açılmıyordu. 1996'da Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalını kuran Hoca'm Şeyma Güngör hanımefendi bizleri destekleyerek bilginin, akademinin, projenin peşinde olmamızı öğütledi hep ve kimden, nereden, ne zaman, ne öğrenebilirsek o yolda bulunmamızı salık verdi. Güre'yi bulduk. İlhan Başgöz Hoca'nın derslerinin mekânı bir meddah veya âşık tarafından anlatılanların, dinleyen herkes tarafından hatibin rahatça görülüp duyulduğu biçimde hazırlanmıştı, sohbet düzeneği vardı odada. Folklor araştırmacıları, araştırma görevlileri ve bazı yakınlarından oluşan grup dersleri sohbet gibi, gün içinde ve gece boyunca devam eden sohbetleri ders gibi görüp takip etti.

Göçer hayatından tarım toplumuna, sanayileşmeden şehir folkloruna, masallardan mânilere, âşık edebiyatına gezinmeler, Kazdağları, Akçay, Güre sahili, Ağlayan Şelale, merkezdeki görkemli çınar ağaçlarının gölgesinde kahvaltılar, amfi tiyatrodaki etkinlikler, masalarla birlikte insanların da ayaklarının suyun içinde olduğu çay içmeler, Tahtakuşlar'a dağ yamacından gidip dönüşler, akşamları yemekle kurulan, gecenin son demine kadar sürediden masa başı sohbetleri...

İlk hafta bitince İlhan Başgöz Hoca bazı sorular yöneltip cevapları yazmamızı istedi ve bir yoklama yaptı. Ardından efsanelerine yakından tanık olduğumuz Sarıkız'ın mekân tuttuğu dağ yamacına yürüyüşlerimiz başladı. "Vaktiniz var mı, biraz yürüyelim" dedi. "Olur, elbette ister deniz tarafına ister dağ yamacına. Dağ, neden olmasın" dedim ve ilk yürüyüş başladı dağa doğru. O zamana kadar yazıp çizdiğimiz, araştırdığımız neler olduğunu sordu, onları istedi, verdim, okudu ve "Seni Amerika'ya davet etsem" dedi. Yaz kursu bitip evli evine,

¹ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (abdulkadiremeksiz@gmail.com)

köylü köyüne döndükten sonra epeyce e-posta ile yazıştık İlhan Başgöz Hoca ile, Indiana Üniversitesi Folklor Enstitüsü ve NELC tarafından iki doktora daveti gönderilmesini sağlayan İlhan Başgöz Hoca'yla. TOEFL sınavından 550 puan almak hedefiyle çalışırken şartlı kabulle daha düşük puanla ve daha erken işlemlerin olabileceğini söyledi. “Ne iş yapacağım?” dediğimde “Türkçe okutmanlığı,” “Nerede kalacağım?” diye sorduğumda “En kötüsü benim evimde” cevaplarını verdi. Referans mektuplarından birini verdi, kurs bitiminde yanında olan bütün kitaplarını, makalelerini, notlarını verdi. İlhan Başgöz Hoca'nın davetine icabet etmek istemişim de dağ engel demekti, onu mu bilemedim, deniz yönünü mü seçmeliydim yürüyüş tercihi olarak anlayamamıştım, daha da anlamış değilim.

İlhan Başgöz ile Abdulkadir Emeksiz
(1999, Güre)

İlhan Başgöz Hoca'nın da anlamadığı şeyler olduğuna tanıklık ettim. Bir akşam sahilde otururken çok çok yüksek sesli müzikten rahatsız olduğunu söyledi, gittim konuştum adamlarla. Sesini bile kısmayacak adamlar müziği tamamen kapattılar. Hoca şaşırıldı: “Senden korkmayan kâfir” dedi. Adamlara ne dediğimi söylememiştim kendisine, size söyleyeyim. “Hoca rahatsız oluyor” demiştim, ama hocanın ne hocası olduğunu dememişim.

İlhan Başgöz Hoca'ya, kursa birlikte katıldığımız arkadaşlara ve cümle canlara selam olsun...

I'm on a Long Narrow Road I Walk All Day, I Walk All Night

Joyce Deaton¹

Unboxing old boxes buried in my upstairs closet I finally found the one marked “Turkey” and started flipping through the many photographs. The Ankara of shopping malls and democratic protests; the bus trips to yayla festivals in eastern Turkey; a tea shop in remote Tunceli; and the pilgrimage to Hajibektash (*Hacıbektaş*). These images spanned such a variety of culture, from Istanbul to Olympos, Gallipoli (*Gelibolu*) to the Black Sea (*Karadeniz*), veiled and unveiled. Yet a common thread that pulled together the rich diverse patterns of Turkey included not only the carpets and tea shops, but in particular the music that touched every scene, and every generation.

As I looked at the many photos of saz players, singers, and dancers, I found myself singing one of the precious *türkü* (Turkish folk song) I learned many years ago when I lived in Turkey: *Uzun ince bir yoldayım, gidiyorum gündüz gece* (I'm on a long narrow road, I walk all day, I walk all night).

---

¹ Joyce Deaton works as a school librarian in Raleigh, NC. She also is currently pursuing a graduate certificate in “Learning Science, Media, and Technology” with research interests in storytelling, museums, heritage, and the intersection of technology and learning (joyced999@hotmail.com).

I met İlhan Başgöz in 2000 by chance as we walked on one of the many paths that criss-crossed the Bilkent University campus outside of Ankara. I was a visiting lecturer in the humanities department at Bilkent, and had just completed my MA in Japanese studies in the US with an emphasis on Japanese folklore and modernization. The happy coincidence sparked a friendship and numerous conversations about folklore and music in Turkey. Dr. Başgöz gave me a copy of his book, *Turkish Folklore and Oral Literature* which he kindly signed. I read it immediately and felt deeply honored to have a rare chance to ask questions of this esteemed folklorist and academic. We would meet for tea or coffee; he told me about the *Alevi* and *Âşık Veysel*, and he invited me to parties where I was awe-struck by superb saz players and the singing! These opportunities were priceless treasures from my three years living in Turkey.

Pilgrimage is the theme of my academic work as well as my documentary photography and film making projects. As I learned more about the annual pilgrimage to Hajibektash I realized that this friendship with Dr. Başgöz was true synchronicity at its best. Before long our conversations seamlessly evolved into a creative collaboration to capture in film the story of Haji Bektash and Alevi as pilgrimage. I came to realize that the folklore traditions in Turkey possessed not just a particular historical meaning to a single community, but contained a universal significance that so many people, including myself, could identify with, and which ultimately become iconic of Turkish culture.

Taking notes while Dr. Başgöz explained his cinematic vision for this film, I quickly discovered that his incredible academic discipline was matched only by a creative genius for storytelling and an ageless spirit. While the film, “The Doves of Haji Bektash” was never completed, the

experience sparked an unforgettable journey for myself, allowing me to connect further to the Alevi community at Hajibektash, but also a wide assortment of people, traditions, folklore, song and community in Turkey.

During the summer of 2001 I joined the summer folklore camp at Gure (*Güre*) that Dr. Başgöz established. This gathering of some of the best and brightest young college students and teachers passionate about Turkish folk lore was full of storytelling, laughter, food, and wonderful connection. I am not sure how many men joined our group... but it seemed more like a harem of women who all clustered around *Hoca*, awaiting the next story. I remember the particular musical cadence that was unique to the telling of stories in Turkish, with a vocal rise and fall, always ending with a rising hold of a word at the end of a phrase. I remember how Dr. Başgöz would raise a hand to help hold the phrase. The raised eyebrows and beaming smile would punctuate the end of the story. My Turkish was not good enough to understand all the words, but in my heart I felt the stories. We were in the presence of a master storyteller!

The following year I took a semester off from teaching to travel through Turkey at the time of the yayla festivals. I took my DAT recorder and made recordings like an Alan Lomax of Turkey. I visited Dr. Başgöz in Van where he was on faculty. He took us to a tea house where saz players would engage in song competition, a rare happening in modern Turkey. On another part of my journey, I was at a yayla festival and found myself sitting amongst a group of men on a hill recording a song competition between two saz players. After the competition, a friend of mine couldn't wait to explain to me that I became a subject of the impromptu lyrics that these two dueling minstrels were performing.

My pilgrimage through Turkey allowed me a beautiful journey meeting all kinds of people, and their traditions. I remember encountering the high energy dancing set to the kemenche in a remote mountain village on the Black Sea; and amazed to see and hear the Turkish bagpipe, the tulum; and photographing a gypsy wedding party near Gure. On my many journeys in Turkey, one of my favorite photographs was of a blind female saz player near Hajibektash. The passion in which she sang was striking, not to mention her presence. She was not on a main stage at the Hajibektash festival, but just a solitary performer on the outskirts of the big event. I didn't often see women play the saz, let alone one who was blind, which I identified with the tradition of the ashik. That photo was taken at the end of a long journey to Hajibektash. I was utterly exhausted from the late nights and carrying the heavy recording equipment. I regret not taking the time to interview this woman to find out her story. And while her personal story may indeed be a mystery that is lost to time, the songs that she performed are a part of a big stream of music that has carried traditions and stories from many generations through Anatolia.

The traditions of story and song have clearly made an indelible mark on the work of İlhan Başgöz, and likewise his attention to preserving and understanding these traditions have rippled out amongst many students who he inspired over the years. The legacy of folklore knowledge is a part of the big stream of stories and songs in Turkey, which I am deeply grateful I had a chance to experience with the help of *Hoca*.

Uzun İnce Bir Yoldayım Gidiyorum Gündüz Gece¹

Joyce Deaton²

Evimin üst katındaki dolapta kapalı duran eski kutuları boşaltırken nihayet üzerinde “Türkiye” yazan kutuyu buldum ve çok sayıdaki fotoğrafa göz gezdirmeye başladım. Alışveriş merkezlerinin ve demokratik protestoların Ankara’sı, Türkiye’nin doğusundaki yaylalara gerçekleştirilen otobüs yolculukları, Tunceli’nin ücra bir köşesindeki kahvehane ve Hacıbektaş’a ziyaret³ yolculuğu... Tüm bu görüntüler, İstanbul’dan Olimpos’a, Gelibolu’dan Karadeniz’e kadar, dolaylı ve doğrudan biçimde, çok büyük bir kültür çeşitliliğini içine alıyordu. Bununla birlikte, Türkiye’nin bu zengin çeşitliliğe sahip örüntüleri arasındaki benzerlik yalnızca halılar ve kahvehaneleri değil aynı zamanda, özellikle, her ortama ve her kuşağa dokunan müziği de içine alıyordu.

Saz sanatçılarının, şarkı söyleyenlerin ve dans edenlerin çok sayıdaki fotoğrafına bakınca, kendimi, yıllarca önce Türkiye’de yaşarken öğrenmiş olduğum eşsiz türkülerden birini söylerken buldum: *Uzun ince bir yoldayım, gidiyorum gündüz gece*⁴.

¹ Bu metin Gülgün Şerefoğlu tarafından çevrilmiştir (g.serefoглу@gmail.com).

² Joyce Deaton, Kuzey Carolina Raleigh şehrinde okul kütüphanecisi olarak çalışmaktadır. Araştırma ilgi alanları hikâye anlatıcılığı, müzeler, kültürel miras ve teknoloji ile öğrenme arasındaki ilişki olan Deaton, “Learning Science, Media, and Technology” yüksek lisans programında çalışmalarına devam etmektedir (joyced999@hotmail.com).

³ Ç.n.: Yazar orijinal metinde “pilgrimage” yani “hacılık” terimini kullanmıştır ancak Türkçe’deki anlamı ve birincil çağrışımı göz önünde bulundurularak, bunu geleneksel “hacılık” kavramından ayırmak ve “herhangi bir kutsal bir yere yapılan ziyaret” anlamını vurgulamak amacıyla bu terim “ziyaret” sözcüğüyle karşılanmıştır.

⁴ Ç.n.: Türkünün bu dizeleri için yazarın kullandığı orijinal cümle değiştirilmeden yazının İngilizce başlığı olarak kullanılmıştır.

İlhan Başgöz'le 2000 yılında, Ankara'nın dışında yer alan Bilkent Üniversitesi kampüsü içinde birbirini kesen pek çok patikadan birinde yürürken tesadüf eseri tanıştım. O sırada Bilkent'te insani bilimler fakültesinde misafir olarak ders veriyordum ve Amerika'da, özellikle Japon folkloru ve modernleşmesine odaklı biçimde gerçekleştirdiğim Japon çalışmaları alanındaki yüksek lisansımı henüz tamamlamıştım. Bu güzel tesadüf, bir arkadaşlığın ve Türk folkloru ve müziği üzerine gerçekleştirilen sayısız sohbetin başlangıcı olmuştu. Dr. Başgöz bana, imzalama inceliğini de göstermiş olduğu *Turkish Folklore and Oral Literature* adlı kitabını verdi. Kitabı hemen okudum ve bu saygın folklor uzmanı ve akademisyene soru sorma konusunda nadiren elde edilebilecek bir şansa erişmiş olmaktan büyük bir onur duydum. Çay-kahve içmek için bir araya geldik; kendisi bana Alevilik ve Âşık Veysel konularında bilgiler verdi; beni, harikulade saz sanatçılarına ve söyledikleri şarkılara hayran kaldığım toplantılara davet etti. Tüm bu fırsatlar, Türkiye'de yaşadığım üç yıla ait paha biçilemez hazinelerdi.

Kutsal yerlerin ziyareti, benim belgesel fotoğrafçılığı ve film çekme projelerimin yanı sıra akademik çalışmalarımın da konusunu teşkil etmektedir. Hacıbektaş'a yapılan yıllık ziyaretler hakkında daha fazla şey öğrendikçe, Dr. Başgöz ile arkadaşlığımın mümkün olabilecek en doğru zamanda ortaya çıkmış olduğunu fark ettim. Çok geçmeden aramızdaki sohbet, sorunsuz bir biçimde, Hacı Bektaş'ın hikâyesi ve Alevilerin ziyaretlerinin filminin çekilmesi konusunda yaratıcı bir işbirliğine dönüştü. Bu noktada anladım ki Türkiye'deki folklor geleneği yalnızca tek bir topluluk için belirli bir tarihi anlama sahip değildi, aynı zamanda, ben de dâhil olmak üzere,

sayısız insanın kendisiyle özdeşleştirebileceği evrensel bir önem de taşıyordu ve bu da, en nihayetinde Türk kültürünün bir simgesi hâline geliyordu.

Dr. Başgöz bu filme ilişkin sinematik bakış açısını anlattığı sırada notlar alırken, onun olağanüstü akademik disiplininin, hikâye anlatıcılığı konusunda yaratıcı bir deha ve yaşlanmayan bir ruh ile eşleşmiş olduğunu çabucak fark ettim. “The Doves of Haji Bektsh” (Hacı Bektaş’ın Kumruları) filmi hiçbir zaman tamamlanmamış olsa da bu deneyim benim için unutulmaz bir yolculuğun ilk kıvılcımını ateşledi; yalnızca Hacıbektaş’taki Alevi topluluğu ile değil aynı zamanda Türkiye’de pek çok farklı insanla, gelenekle, folklorla, şarkıyla ve toplulukla da daha fazla bağ kurmama olanak sağladı.

2001 yılı yazında, Dr. Başgöz’ün Güre’de düzenlediği folklor yaz okuluna katıldım. Genç üniversite öğrencilerinden en iyi ve en parlak olanlar ile Türk folkloruna gönül vermiş eğitimcilerin bu buluşması; hikâye anlatımları, kahkahalar, yemekler ve muhteşem bir bağ ile dopdoluydu. Grubumuzda kaç erkek vardı emin değilim ama daha çok Hoca’nın etrafına toplanmış ve bir sonraki hikâyeyi bekleyen kadınlardan oluşan bir haremi andırıyorduk. Türkçe hikâye anlatımına özgü, sesin yükselip alçaldığı, cümlenin sonundaki kelimenin uzatılarak söylenmesi şeklinde bitirilen, özel bir müzikal ritim olduğunu hatırlıyorum. Dr. Başgöz’ün cümlenin uzatılmasına yardımcı olmak için elini kaldırışını anımsıyorum. Kaldırılmış kaşlar ve ağız dolusu gülümseme hikâyeye son noktayı koyardı. Türkçem tüm sözcükleri anlayacak kadar iyi değildi ancak hikâyeleri yüreğimle duyumsuyordum. Orada, usta bir hikâye anlatıcısının huzurundaydık!

Bir sonraki yıl, yayla festivali zamanı Türkiye’yi gezmek amacıyla üniversiteden bir yarıyıl izin aldım. Ses kayıt cihazımı yanıma aldım ve Türkiye’nin bir Alan Lomax’i⁵ gibi kayıtlar yaptım. Dr. Başgöz’ü, Van’da görev yaptığı fakültede ziyaret ettim. Kendisi bizi, modern Türkiye’de çok sık görülmeyen bir etkinlik olan âşık atışmasının gerçekleştirileceği bir kahvehaneye götürdü. Yolculuğumun diğer bir bölümünde, bir yayla festivalindeydim ve kendimi bir tepede, bir grup erkeğin arasında oturarak iki âşık arasındaki atışmayı kaydederken buldum. Atışmadan sonra bir arkadaşım heyecanla gelerek, birbiriyle kapışan iki âşığın söylediği doğaçlama sözlerin öznesi hâline gelmiş olduğumu anlattı.

Türkiye’deki bu “ziyaretlerim” bana, her türden insan ve onların gelenekleri ile tanıştığım güzel bir yolculuk gerçekleştirme olanağı sağladı. Karadeniz’deki uzak bir dağ köyünde kemençe ile başlayan enerjik bir dansla karşılaşmamı; Türk gaydası olan tulumu görüp duyduğum zamanki hayranlığımı ve Güre yakınlarındaki bir Roman düğününün fotoğraflarını çekişimi anımsıyorum. Türkiye’deki pek çok yolculuğum sırasında çektiğim, en sevdiğim fotoğraflardan biri, Hacıbektaş yakınlarındaki gözleri görmeyen bir kadın saz sanatçısı idi. Şarkı söyleyişi öylesine tutkuluydu ki oradaki varlığından bahsetmiyorum bile. Hacıbektaş festivalinin ana sahnesinde değil, yalnızca bu büyük etkinliğin bir kenarında tek başına çalan bir sanatçıydı. Sanatçının gözlerinin görmemesi bir yana, âşıklık geleneğinde fark ettiğim kadarıyla, genellikle kadınların saz çaldığına pek rastlanmıyordu. Bu fotoğraf, Hacıbektaş’a gerçekleştirdiğim uzun bir yolculuğun sonunda çekildi. Gece geç saatlere kadar uyanık kalmak ve ağır kayıt cihazlarını taşımak beni büsbütün bitkin

⁵ Alan Lomax (1915-2002), çok tanınmış bir Amerikalı etnomüzikologdur. 20. yüzyıl geleneksel müziğine dair çok sayıda ses kaydı yaparak bunlar üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir.

düşürmüştü. Bu kadınla görüşme yapmaya vakit ayırıp hikâyesini öğrenmediğim için pişmanlık duyuyorum. Onun kişisel hikâyesi zaman içerisinde kaybolan bir gizem olsa da icra ettiği şarkılar, Anadolu'daki pek çok kuşağa ait gelenekleri ve hikâyeleri taşıyan büyük bir müzik akışının bir parçasıdır.

Hikâye ve şarkı gelenekleri, belli ki İlhan Başgöz'ün çalışmaları üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştı ve benzer şekilde, onun bu gelenekleri koruma ve anlama konusundaki özeni, yıllar boyunca esin kaynağı olduğu birçok öğrenci arasında dalga dalga yayılmıştır. Türkiye'deki büyük hikâye ve şarkı akışının bir parçası olan folklorik bilgi mirasını, Hoca'nın yardımıyla deneyimleme şansına eriştiğim için yürekten minnettarım.

Güre Yaz Okuluna Dair

Selma Ergin Sol¹

Prof. Dr. İlhan Başgöz'den 2001 yılının yaz başında aldığım Güre Yaz Okulu'na kabul mektubunun beni ne kadar sevindirdiğini anlatamam. Ancak bir o kadar da endişe hissettiğimi hiç unutamıyorum. O yıllarda, mezunu olduğum Trakya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışırken aynı zamanda aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda da doktora öğrencisi olarak kayıtlıydım.

Selma Ergin Sol ile İlhan Başgöz (2001)

Doktora ders aşamasını yeni bitirmiş ve muhtemel bir tez konusu olabilecek bir çalışmayı yürütmeye çalışan araştırma görevlisi olarak hissettiğim endişe ve korkunun kaynağı, şüphesiz o güne kadar uzmanlık alanı halk bilimi olan hiçbir hocadan ne lisans ne yüksek lisans ne de

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halk Bilimi Anabilim Dalı (selmasolergin@trakya.edu.tr)

doktora programlarında ders safhasında herhangi bir folklor dersi almamış olmamdı. Üstelik bütün bunlara rağmen çalışma konumu da halkbilimi alanından seçmiştim. Bu tercihimde belki alın yazgısı denilen kaderimin etkili olduğunu düşünmekle birlikte biraz da görevli olduğum üniversitede bir halkbilimcinin yetişmesini isteyen bölüm hocalarımın da katkısı olduğunu söylemeden geçemem. Ancak hem yüksek lisans hem de doktora ders aşamasında “Türk Edebiyatı” programı dâhilinde daha ziyade “Yeni Türk Edebiyatı” ve “Eski Türk Edebiyatı” ağırlıklı dersler almış bulunmaktaydım. Halk edebiyatı ve halkbilimine yönelik dersler ise uzmanlık alanı “Yeni Türk Dili” olan fakat halkbilimine gönül vermiş bir hocamız tarafından yönetilmişti. Üstelik doktora ders aşamasından sonra halkbilimi alanında çalışacak tek kişi de bendim.

Şahsi olarak içinde bulunduğum durumu değerlendirdiğimde çalışma alanıma dair gerek kaynak gerekse literatür eksikliğini her zaman hissettiğim, ucundan kıyısından bir nebze olsun eksiklerimi tamamlayabilmek düşüncesiyle, tabiri caizse başımı her taşa vurduğum o günlerde Prof. Dr. İlhan Başgöz’ün vereceği bu kursa katılabilecek olmam çok kıymetliydi. Fakat içten içe bildiğim eksiklerimin kurs sırasında olumsuz bir duruma yol açmasından, mesela kursta bahsi geçecek olan konuların gerisinde kalmaktan veya İlhan Hoca’nın özveriyle yürüttüğü kursunun benim adıma amacına ulaşacak olup olmamasından duyduğum endişeler içimi kemirirken bir taraftan da tarifsiz bir sevinç duymanın tuhaflığını hâlâ açıklayamam. Kim bilir belki de İlhan Hoca’m beni, “kursu kabul edilebilmek için istenen özgeçmiş ve neden bu kursa katılmak istiyorsunuz, ayrıntılarıyla yazınız” soruları için (kursu başvuru evraklarında doldurulması istenen bölümlerdi bunlar) yazdığım istekli ama tereddütlü cümlelerim nedeniyle kabul etmişti.

10-30 Temmuz 2001 tarihleri arasını kapsayacak olan kursu kabul mektubunu, aklımda bu karmaşık düşüncelerle birkaç kez okuduğumu hatırlıyorum. Hocam sağ olsun, mektubunda kursiyerler için Güre’ye nasıl ulaşabileceğimizden yatacak yerimize kadar, hatta gitmeden önce bu ayarlamaları yapabileceğimiz birinin bilgilerini ve telefonunu da yazarak bizlere elinden gelen yardımı yapmıştı. Müzikte kabiliyeti olan arkadaşların sazını ya da enstrümanını getirmesini not düşmesi de çok hoş bir sürprizdi. Mektubun altındaki “Gelmeden evvel lütfen şu kitapları okuyun” notu ise beni biraz olsun endişelerim açısından rahatlatmıştı; çünkü İlhan Hoca’nın listelediği kitaplar arasından sadece iki tanesini o güne kadar okumamıştım. İlk fırsatta bu kitapları alıp Güre’ye gitmeden önce defalarca okuduğumu hatırlıyorum.

Sabırsızlıkla beklediğim kursa başladığımız ilk gün yaklaşık 24-25 kişi kadardık ve çoğumuz bir gün önce geldiği için kendi aramızda da tanışmıştık. Ancak hepimizin merak ettiği elbette katılımcılardan ziyade İlhan Hoca’ydı. Kursun ilk gününde İlhan Hoca’nın kendisinden, DTCF’deki öğrencilik günlerinden, Amerika’ya gidiş macerasına, oradaki günlerinden, çalışmalarına kadar neredeyse bir ömürlük anılarından bahsetmesiyle bu merakımız biraz olsun hafiflemişti. Kurs süresi boyunca hem derslerde hem de ders dışı zamanlarda geçirdiğimiz tüm vakitler boyunca da yeri geldikçe anlatmaya devam ettiği anılarını hayranlıkla karışık bir merak içinde dinlemiştik. Kursun ilk günü İlhan Hoca ders planını açıklarken günü ikiye böldüğünü sabahtan öğlene kadar kendisinin ders vereceğini öğleden sonra ise Bilkent Üniversitesi’nde İngilizce okutmanı olarak görev yapan bir öğretim elemanını da bizim için Güre’ye davet ettiğini onun da bize İngilizce dersleri vereceğini açıklayınca hem şaşırmış hem de sevinmiştik.

Daha ilk günden tanıştığımız Joyce Deaton'la çok eğlenceli bir o kadar da öğretici derslerimiz olacağını tabii ki bilemezdik. Ne yazık ki Joyce beş yıldır Türkiye'de bulunmasına rağmen pek Türkçe bilmiyordu ve bunun sebebini Bilkent Üniversitesi'ndeki Türk meslektaşlarının çok iyi İngilizce konuşmalarına ve dolayısıyla kendisinin hiç Türkçe öğrenmeye mecbur kalmamasına bağlıyordu. Neyse ki kursa katılanların bir kısmının çok iyi, bir kısmının ise - benim de dâhil olduğum grubun- ortalama İngilizce bilgisiyle en azından başlangıç derslerinde sorun yaşamamıştık. Ancak kursun ilerleyen günlerinde çok ilginç bir şey öğrenmiştik. Pek fazla Türkçe bilmeyen Joyce, gerçekten güzel bir şekilde bağlama çalıp türkü söyleyebiliyordu. Hep birlikte Şelale'de kiremitte alabalık yemeye gittiğimiz günlerden birinde yanında bağlamasını getiren Joyce'tan "Kütahya'nın Pınarları" başta olmak üzere birkaç türküyü defalarca keyifle dinlediğimizi ve eşlik ettiğimizi çok iyi hatırlıyorum.

İlhan Hoca'nın bizim için hazırladığı sürprizlerinden biri de 243 sayfalık *Türk Folkloruna Giriş* adlı basılmamış ve Türkçe karakterler içermeyen bir bilgisayar çıktısı halinde düzenlenmiş ders notlarıydı. İlk günden itibaren bu ders notlarına riayet ederek birbiriyle bağlantılı konuları ardı arkasına işlemiş ve her dersin sonunda konuyu tartışmalara açmıştı. Sanırım hocamız geçmiş bilgilerimiz ve kendi derslerinin neticesinde analiz yeteneğimizi, düşüncelerimizi ya da konulara dair kafa karışıklığımızı görmek istiyordu. Bu nedenle en az ders anlatımlarına verdiği önem kadar ders sonlarındaki tartışma bölümlerine de -dersin bir hayli uzaması pahasına- mutlaka yer veriyordu. Bize verdiği ders notlarında halk edebiyatı ağırlıklı konulardan yana bir sıkıntı yaşamamıştım, ancak halkbiliminin kuramsal yaklaşımlarını içeren ve -2000'li yılların başında günümüzdeki kadar popüler olmayan- konulara çok yabancı kalmıştım. Tarihi-coğrafi Fin metodunu, Propp'u, performans kuramını, psikanalizi İlhan Hoca'dan öğrenmek ve Amerika'da söz konusu alanlarda yapılan çalışma örneklerini dinlemek gerçekten ufuk açıcıydı. Şüphesiz benim için bu derslerin en kıymetli kazanımları, ilk defa öğrendiğim konuları içermesinin yanı sıra disiplinlerarası çalışmaların da halkbilimindeki yadsınamayacak önemini fark ettirmesidir. William Whallom'un Homeros destanının epitetlerinden Dede Korkut'taki epitelere, Albert Lord'un sözlü formül kuramından Ferdinand de Saussure'ün dilbilimsel ve göstergebilimsel çözümlerine, kültür kuramından Mihail Bahtin'e, Bronisław Malinowski'ye, William Bascom'a değin

anlattıklarımı yetiştirebildiğim kadarıyla not aldığımı dün gibi hatırlıyorum. Bu notların bir kısmını kaybetmiş olmakla birlikte İlhan Hoca'nın verdiği 243 sayfalık ders notlarını hâlâ saklıyorum.

Kurstaki günlerimiz sadece derslerle geçmiyordu. İlhan Hoca, özellikle hafta sonlarında mutlaka çevreyi tanıtan geziler düzenliyordu. Bu geziler sırasında ilk gittiğimiz köy Tahtakuşlar'dı. İlhan Hoca'nın yakın arkadaşı olduğunu öğrendiğimiz köyün hem muhtarı hem de aynı gün ziyaret ettiğimiz (UNESCO ödüllü) Tahtakuşlar Etnografya Müzesi'nin kurucusu olan Alibey Kudar'la da tanışmıştık. Alibey'in nezaketini, geleneksel Türkmen kültürüne hâkimiyetini, müzeyi oluştururken gösterdiği çabaları anlattığı o günü de hâlâ hatırlarım.

O güne dair en canlı anılarımdan birinin Alibey Kudar'ın eşliğinde gittiğimiz köyün Edremit körfezine nazır mezarlığına dair olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. O güne kadar bildiğim geleneksel Sünni mezarlık bilgisinin dışında bir şeyle karşılaşmış olmaktan dolayı mezarlıkta çok şaşırıyordum. Bazı mezar taşlarının ortasına yerleştirilmiş ölen kişinin resimleri, taşların arkasına turkuaz renkte çizilmiş kazayağı damgaları, mezarların etrafını çevreleyen yaklaşık yarım metre kadar içlerinde mum konabilecek oyukları olan ince duvarlar ve neredeyse her mezarın ayakucunda toplanmış yakılmaya hazır çalı çırpı bulundurulması ve bütün mezarlığın sanki az önce süpürülmüş ve temizlenmiş gibi tertipli görünmesi hâlâ hafızamdadır. Köyün sakinlerinin halk takvimine göre belli günlerde mesela Nevruz'da, mezarlıkta toplanarak yemek yediklerini anlattıklarında, karşımızda ölmüşlerinin ruhlarıyla bu şekilde ilişkilerini sürdüren dolayısıyla atalar kültürünü yâd eden bir topluluk olduğunu fark etmiştik. Köyün, yaşı epeyce olan sakinlerinin, özellikle de kadınların yöresel kıyafetleri, daha sonrasında yine Alibey Kudar'ın davetiyle katıldığımız ve benim ilk kez bir düğün keşkeği yediğim düğün töreni, Şamanist gelenekler ve Tahtacı Türkmen Alevileri'nin inanışlarının harmanlandığı bu muhteşem köyün hem etnografik hem de halkbilimsel açıdan hepimiz için önemini ortaya koymuştu. Kurs süremiz boyunca İlhan Hoca'nın özellikle hafta sonlarında bizi hiç boş bırakmayıp çevre gezilerini sürdürdüğünü çok iyi hatırlıyorum. Hem yöresel kültürel zenginlikleri hem de sahada derlemenin inceliklerini gösterdiği bu gezilerde Türkmen kültürünü yaşatan bir başka köy olan Yassıçalı'yı gezdiğimizizi, Sarıkız efsanesini dinlediğimizi, Assos'u, kim bilir Kaz Dağları'nın efsunlu havasıyla ve buz gibi sularından büyülenmiş zihnimizden olsa gerek dokunduğumuz, gezdiğimiz her taşı toprağı sanki bize söyleyecek daha çok şeyleri varmışçasına manidar bulduğumuzu hatırlıyorum.

İlhan Hoca'nın yarım gün boyunca neredeyse hiç oturmadan ayakta ve ders saatlerine azami özen göstererek anlattığı dersler aslında akşamları da bitmiş sayılmazdı. Yemekten sonra tekrar toplandığımız Hoca'nın evinde, zeytin ağaçlarıyla dolu arka bahçede ortada sayılabilecek bir yerde ahşaptan yapılmış ve merdivenle çıkılabilen geniş bir oturma alanı vardı. Oturma minderleriyle döşenmiş bu modern tarzdaki kerevete çıkıp İlhan Hoca'nın etrafına dizildiğimiz akşamlarda, Güre'nin ancak serinlemeye başlamış havası eşliğinde kimi zaman günün kritiği ile başlayan sıcak samimi bir sohbetin, İlhan Hoca'nın okumayı çok sevdiği Karacaoğlan'dan Nazım'a şiirlerle, Köroğlu'ndan bir anekdot veya bir halk hikâyesinden bahisle devam etmesi en çok keyif aldığımız zamanlar arasındaydı. Akşamları tavla oynamayı da çok seven İlhan Hoca'nın, tavla partilerini bilmece sorma eğlencelerine de dönüştürdüğünü ve çoğu bilmeceyi de hiç bilemediğimi hatırlıyorum.

Derslere başladığımız bir gün İlhan Hoca, gün içinde bir misafirimiz olacağını söylemişti. Çok geçmeden İlhan Hoca merakla beklediğimiz bu misafirle bizi tanıştırmıştı. Gelen kişi o güne kadar benim hiç tanımadığım ünlü mimar Cengiz Bektaş'tı. Cengiz Bektaş, İlhan Hoca'nın hem yakın arkadaşı hem de kursun düzenlendiği evin mimarı imiş. Benim gibi birçoğumuz da o gün öğrenmiştik. Hepimizi selamlayıp, kendini tanıttıktan sonra hayran kalınacak bir bilginin ürünü olarak mimarlık tarihi ve arkeolojiye dair o kadar çok şey anlatmıştı ki bize. Cengiz Bey sadece çok iyi bir mimar değil, aynı zaman da şairmiş de. Okuduğu şiirler, uygarlık tarihine ve mimari kültüre dair anlattığı güzellikler zihnimde Cengiz Bey için farklı kültürel malzemeyi şiirin estetiğiyle harmanlamış, dolayısıyla incemiş bir zevk sahibi biri imgesi bırakmış zihnimde. Sanırım çok haksız sayılmam.

Neredeyse geçirdiğimiz her anın bilgi ve görgü bakımından dolu olduğu bu güzel kurs günlerinin sonlarına doğru, İlhan Hoca bize o akşam için yemeği kendisinin yapacağını, o nedenle akşam yemeği için evinde toplanmamızı ve gelirken de sadece içeceklerimizi kendimizin getirmesini istediğini söylemişti. Akşam olduğunda hiç fire vermeden toplanıp arka bahçede bulabildiğimiz her türlü masa ve sandalyeyi düzenleyerek bir yemek alanı oluşturmuştuk. Biz ana yemeği merak ederken meğer İlhan Hoca kocaman bir güveçte kendisinin hazırladığı kuzu etli ve sebzeli bir güveç yemeğini köyün fırınında pişirtmiş. Yanına ilaveten (pirinçleri yıkamadığımızı gülümseyerek hatırlıyorum şimdi) yaptığımız pilav ve bol zeytinyağlı salatayı da afiyetle yemiştik.

Sayılı gün çabuk geçer mefhumunca kursumuz bitmiş ve ayrılık vakti gelmişti. İlhan Hoca son gün hepimize iyi dileklerde bulunup çalışmaktan asla vazgeçmemeyi öğütleyen bir konuşma yapmıştı. O yıl kursa yaklaşık 650 kişinin üzerinde bir başvuru olduğunu ve içlerinden seçilmiş olan bizlerin bu kursun amacı olan bilgiyi karşılıksız paylaşma düsturunu her zaman hatırlamamızı, neredeyse kurs boyunca zaman zaman dile getirdiği evrensel ve kültürel değerlere ötekileştirici, değersizleştirici, ya da ayırmaştırıcı yaklaşımlardan uzak bir anlayışla yaklaşmamızı önermişti.

Kursun bitiminden yaklaşık iki ay kadar sonra İlhan Hoca'nın beni arayıp, "Bilkent'te Doktora programına iki öğrenciyi önerebileceğim burs kontenjanımız var, burs kontenjanlarından biri için seni önermek istiyorum, gel başla bakalım" demesi ve benim o zamanlarda beş karış havada olan aklım ilaveten taşralı zihniyetimle "Ben oralarda yapamam" deyip cesaret edememem de acı bir anımdır. Bir yandan "Nasip kısmet" deyip bir yandan da "Hiç değilse Güre'deki kursta bulunabildim ve bu sayede Prof. Dr. İlhan Başgöz Hoca'yı tanıma şansım oldu" deyip kendimi teselli ediyorum. Umarım daha nice öğrenciye, özellikle de benim gibi akademik hayatı tereddütlerle dolu başlamış, kimden ve nereden doğru bilgiye ulaşacağı konusunda rehber eksikliğini her zaman hissetmiş kişiler için ışık olmaya devam eder. Sayın Hoca'm sağ olsun, var olsun.

Son olarak, hafızamın bir köşesinde içten içe bir sürü güzel hislerle, fakat ancak bu kadarını hatırladığım bu anılarım Serpil Aygün Cengiz Hoca'mın teklifi ve teşviki olmasaydı belki hiç zaman satırlara dökülmeyecekti. Güzel bir vesileyle ortaya çıkan bu fikri ve fırsatı bana verdiği için kendisine minnettarım. Ayrıca, Güre'nin bana kazandırdığı dostlardan kıymetli meslektaşım Züleyha Durak Özen'e de hatıralarımızı yeniden canlandıran sohbetlerimiz için teşekkür ederim.

Yaz Okulu ve Dilimde Bir Türkü

Züleyha Durak Özen¹

Kütahya'nın ücra bir köşesinde 2001 yılında öğretmenlik mesleğine başlayalı iki yıl bile olmamışken okuluma gelen "İlhan Başgöz Halk Edebiyatı Kursu" başvuru yazısını gördüğümdeki heyecanımı hiç unutamıyorum. Üniversitede derslerimizde tanıdığımız ve çalışmalarından ve halk edebiyatına katkılarından dolayı hayranlık duyduğum değerli Hoca'mızın kursunda olmanın hayali bile beni mutlu etmişti. Bu duyuru, Trakya Üniversitesi'nden ayrılırken halk edebiyatı alanında yüksek lisans programına katılmamış olmanın verdiği üzüntümlle yüzleşmemi sağladı. Hocamızın "Kursa kabul edildiniz" yazılı mektubu hatıralarımı sakladığım özel bir kutuda hâlâ özenle durmaktadır. Türkiye'nin her şehrinde bir öğretmen arkadaş ile yaşayacağım kurs günleri için Akçay'ın Güre ilçesine - aslında memleketime çok yakın olmasına rağmen bugüne kadar sadece kısa bir ziyaretimin olduğu- bir yolculuk yapmak beni ayrıca keyiflendirmişti. Hocamızın enstrümanımızı da getirmemizi not düşmesini fırsat bilerek yeni öğrenmeye başladığım sazımı da yanıma almıştım. Kursun ilk gününde arkadaşlarımızla tanıştık ve bulunduğumuz yerde olmak isteyen pek çok kişi arasından seçilmenin keyfini yaşadık. Kursa katılanların ad ve soyadları hatırlayabildiğim kadarıyla şöyleydi: Şükran Yenice (Bursa), Berrin ?, Hediye Yılmaz (İzmir), Kadriye Türkan (Isparta), Şengül Tan (İstanbul), Züleyha Durak Özen (Kütahya) Z. Serap ?, Evrim Özer, Gülcan Yıldırım (İstanbul), Ayşe Özden (Ankara), Taner Karaçay (Adana), Başak Tekmen, Abbas Karakaya (Ankara), Arzu Selma Ergin (Edirne), Cahide Saban (Çanakkale), Filiz Vural (Bergama), Emine Yıldırım (Ankara) ve Kerem Yılmaz (Ankara).

¹ İzmir Mithatpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Edebiyat Öğretmeni (ahyeluz@gmail.com)

İlhan Hoca'mızın bu kursunun sadece bir kurstan ibaret olmadığını aslında halkbilimi adına yapılan unutulmaz bir çalışma olacağını o gün anlamıştım. Derslerde tuttuğum ders notları bugüne kadar bilmediğim pek çok araştırma notları ile doludur. Hoca'mız sadece ders saatlerinde değil, gün içinde de bizimle olmaktan çok mutluydu. Ders bitince İlhan Hoca'mız ve arkadaşlarımızla denize yüzmeye giderdik.

Yaz Okulu'na geldiğimde Trakya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olan Arzu Selma Ergin Hoca'mı görünce çok mutlu oldum. Kendisinin samimi yaklaşımıyla kısa sürede arkadaş olma yolunda ilerledik. Arzu Selma Hoca'mı orada yakinen tanıma imkanı buldum. Bugün kafama takılan her soruda kendisini arayabilecek kadar güzel bir dostluğumuz var ve bu yazıyı yazmam konusunda desteğini hiç unutamam.

Yaz Okulu'nun bana kazandırdığı önemli kişilerden biri de -hâlâ görüştüğümüz- Bilkent Üniversitesi'nden Joyce Deaton'dır. Joyce Deaton Yaz Okulu'ndaki İngilizce derslerimize geliyordu. Derslerini, İngilizce konuşmayı bilmesem de zevkle takip ediyordum. Adının anlamı gibi neşe doluydu. Beni en çok ilgilendiren özelliği saz çalma yeteneğiydi. Dersi

olmadığı zamanlarda benim yanıma gelip saz çalmamı isterdi. Bir gün benim de en sevdiğim “Uzun İnce Bir Yoldayım” türküsünü ona söylediğimde çok sevindi ve bana bu türküyü öğretmemi istedi. Ben ona bu türküyü öğretirken çok mutlu oldu. Kendisi de bizim türkülerimizin bazılarını çalıp söylüyordu. Yaz boyunca Joyce Deaton’la birlikte bu türkü dilimizdeydi.

Joyce Deaton İngilizce dersinin son haftasında bizden Türk âdetlerini anlatan bir tiyatro oyunu yazmamızı ve yazdığımız metni İngilizce olarak oynamamızı istedi. Gruplar yapıldı ve herkes bir konu seçti. Ben, İstanbul’dan Cevizli Sabiha Gökçen Anadolu Kız Meslek Lisesi edebiyat öğretmeni Şengül Tan ve Manisa’dan Gördes Anadolu Lisesi edebiyat öğretmeni Selda Erdurak’la birlikte “kız isteme” ve “kına gecesi” oyunu hazırladık. Ben erkek rolünde oynadım. Elinde sazıyla Kerem Yılmaz’ın oyunumuza “Yüksek Yüksek Tepeler” türküsüyle renk katmıştı. Yaz Okulu’ndaki arkadaşlarımız da oyunlarını sahneledikten sonra Joyce, elindeki beş değerli taşı “En İyi Kostüm”, “En İyi Oyuncu” diye espriler yaparak arkadaşlarımıza dağıtmıştı.

O zamandan beri Joyce’la yazışıyoruz. Kurs bittikten bir yıl sonra beni “Âşık Veysel’i Anma Etkinliği” için Sivas’a davet etti. Ben o gün gidemedim ama Joyce oradaydı. Bana her fırsatta teşekkür eder bu türküyü öğrettiğim için. Hatta bir hayalimiz var: Yine buluşup Güre’de bu türküyü birlikte çalıp söyleyeceğiz. Hayalimi de anlattığım bu yazıyı yazmama vesile olan Serpil Aygün Cengiz Hoca’mı halkbilimi adına yapmış olduğu değerli çalışmalarından dolayı gönülden kutluyorum. İlhan Başgöz Hoca’nın düzenlediği yaz okulan ilişkin dosya hazırlayacağını duyduğumda bu yaz Güre’ye uğrayıp kurs günlerimizi keyifle anarak birçok fotoğraf çektim... İlhan Başgöz Hoca’mın Yaz Okulu’nda yüreğime ektiği halkbilimi aşkı hiç bitmeyecek...

Bir Eğitim Çınarı İlhan Başgöz

K. Kerem Yılmaz¹

10-30 Temmuz 2001 tarihleri arasında, Balıkesir - Güre’de Emeritus Prof. Dr. İlhan Başgöz tarafından düzenlenen Güre Yaz Kursu’na kabul yazısını aldığımda çok mutlu olmuştum:

“Sayın Yılmaz,

Güre yaz kursuna kabul edildiniz. 9 Temmuz pazartesi günü sabahleyin Güre (Edremit) köyünde bulunmanız gerekiyor. Güre Altınoluk’a ve Akçay’a çok yakın. Her iki yerden de, çok sık dolmuş ve otobüs kalkıyor. Ayrıca Güre Belediyesi’sinin her saat başında kalkan otobüsü var. Bir mayıstan itibaren Edremit’e Ankara ve İstanbul’dan haftada üç gün uçak var. Güre Belediye otobüsleri sizi doğrudan Güre Belediyesi’nin önündeki parka getirir. Orda kime sorsanız size yaz okulunu gösterecektir. Dolmuşlar köyün önünden geçer. Orda Afrodit hamamının karşısındaki bakkaldan sorsanız köyün içine hangi otobüsle gideceğinizi ve otobüsün hangi saatte geleceğini öğrenirsiniz.

Müzikte kabiliyeti olan varsa sazını veya müzik aletini yanına almayı unutmasın.

Kalacağınız yer ve yemekleriniz çin size sadece yardım edebiliriz. Bunların giderlerini siz ödeyeceksiniz. Gitmeden evvel, veya oraya vardktan sonra Ahmet Eraslan’a telefon ediniz. O yatacak yer bulmakta size yardımcı olacaktır. Ev telefonu: 0266 3873646 veya 387 3655.

Güre’de görüşmek üzere size sağlık ve esenlik dilerim.

İlhan Başgöz

Mümkünse gelmeden evvel şu kitapları okuyun.

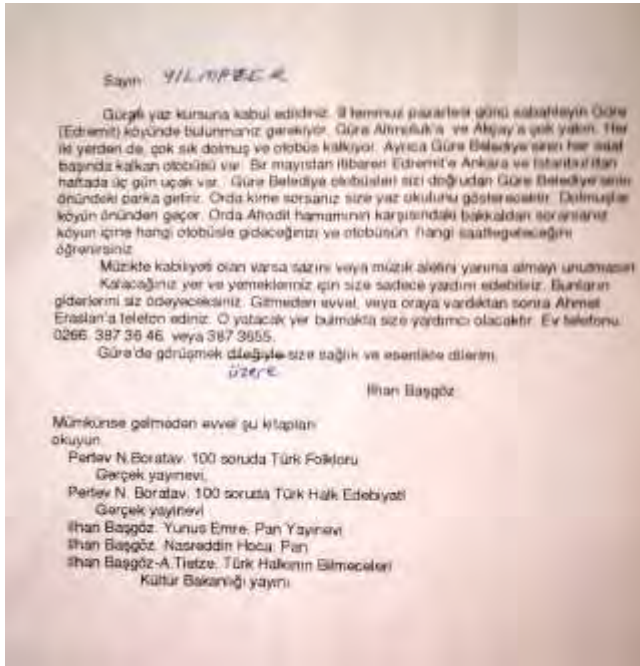
Pertev N. Boratav. 100 Soruda Türk Folkloru. Gerçek Yayınevi.

Pertev N. Boratav. 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi.

İlhan Başgöz. Yunus Emre. Pan yayınevi.

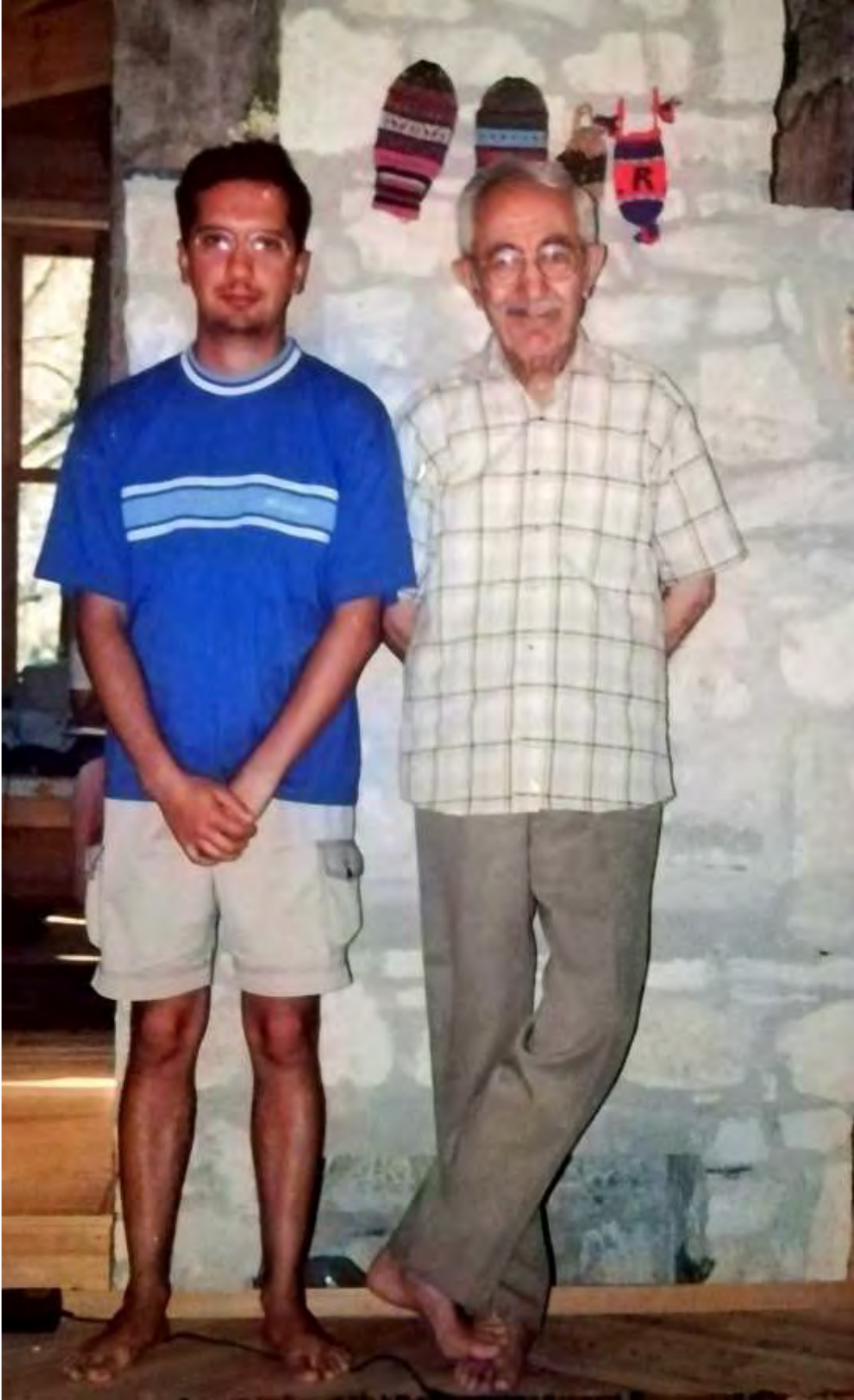
İlhan Başgöz. Nasreddin Hoca. Pan.

İlhan Başgöz – A. Tietze. Türk Halkının Bilmeceleri. Kültür Bakanlığı Yayını.”

İlhan Başgöz’den gelen Güre Yaz Kursuna kabul mektubu

¹ Hacettepe Üniversitesi Kültür İşleri Müdürlüğü (kkeremy@gmail.com)

K. Kerem Yılmaz ile İlhan Başgöz (2001)

2001 yılındaki Güre Yaz Kursu'ndaki "Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı" derslerine Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü mezunları olarak ben ve Emine Yıldırım, Fakültemiz Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Ayşe Özden, Ayşe Saban ve Taner Karaçay arkadaşlarımızla birlikte katıldık.

İlhan Başgöz Hoca'nın verdiği derslerde folklorun tarifi sorunundan Türk folklorunun tarihçesine, Türk destanlarından, Türk halk hikâyelerinin söz kalıplarına, şamanlıktan türkü, masal, tekerleme ve bilmeceye kadar halk edebiyatının "klasik alanlarından" duvar yazıları veya taşıt folkloru gibi günümüz folklor çalışma alanlarına kadar geniş bir yelpazede dersler aldık. Başgöz Hoca'mız en klasik çalışma alanlarından bahsederken bile günümüzle bağlantıları kurarak ve akıcı bir şekilde dersleri işliyordu. Bu derslerde Hocamız ilerlemiş yaşına rağmen tüm dersleri ayakta ve kara tahtayı kullanarak anlatıyordu.

İlhan Başgöz kara tahta önünde (2001)

Bir dersimizi de İlhan Başgöz'ün bu kurs programı da düşünülerek mimari tasarımı yapılmış olan evinin tasarımcısı, Hoca'mızın Güre'de komşusu ve yakın arkadaşı olan Cengiz Bektaş ziyaret ederek bu evin yapılış hikâyesini ve ayrıca içinden çok yoğun bir biçimde şiir de geçen halk mimarisi üzerine bir sohbet gerçekleştirdi.

Bu eğitim sırasında Tahtakuşlar Köyü Etnoğrafya Müzesi ve bir köy ziyareti de yapıldı. Ayrıca Bilkent Üniversitesi'nden Joyce Deaton verdiği İngilizce derslerinin yanında güzel sohbeti ve türküleriyle eğitimimizi daha renkli hale getirdi.

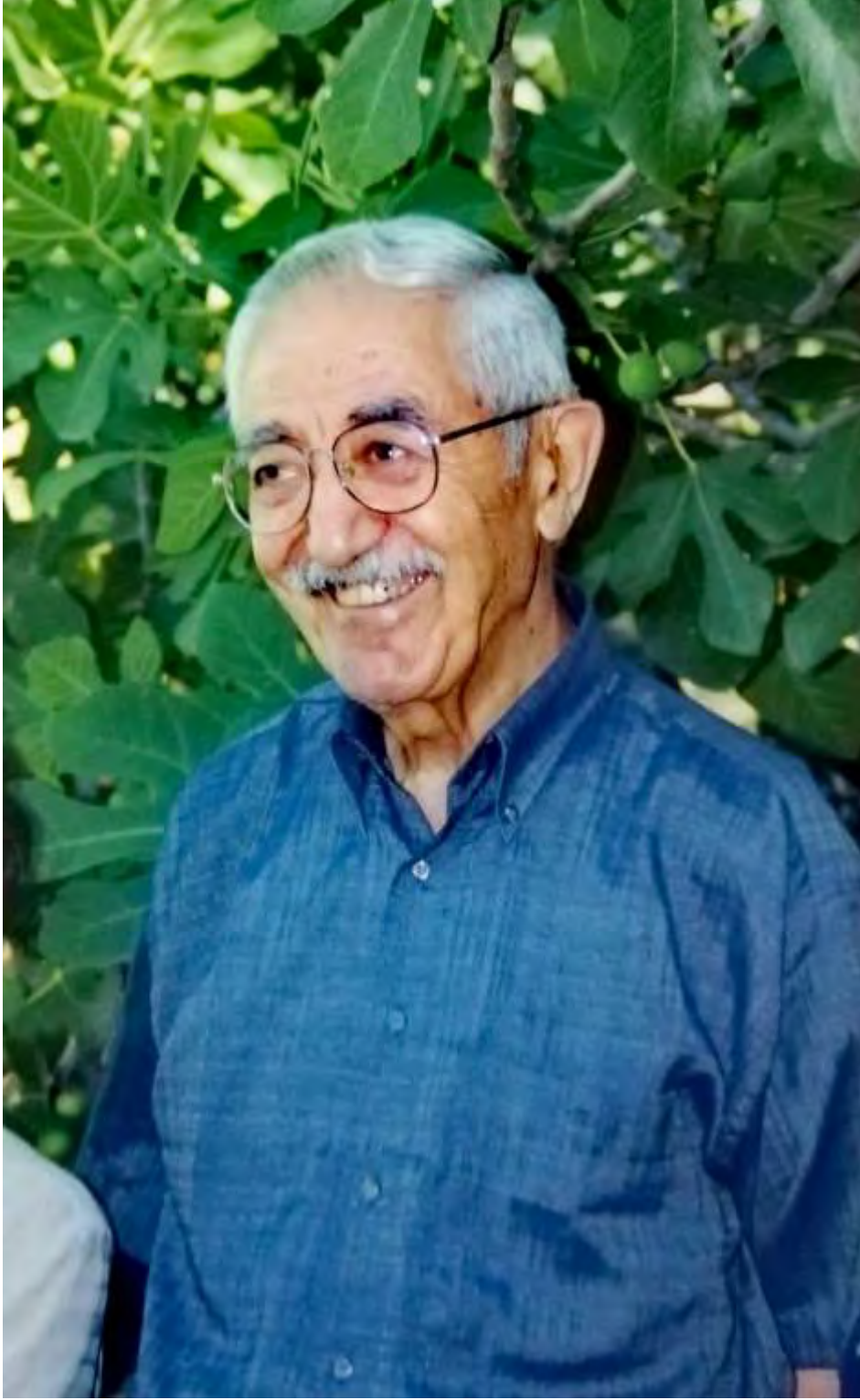
Joyce Deaton (Güre köyü, 2001)

Güre Yaz Kursu katılımcıları geleneksel giysilerle (2001)

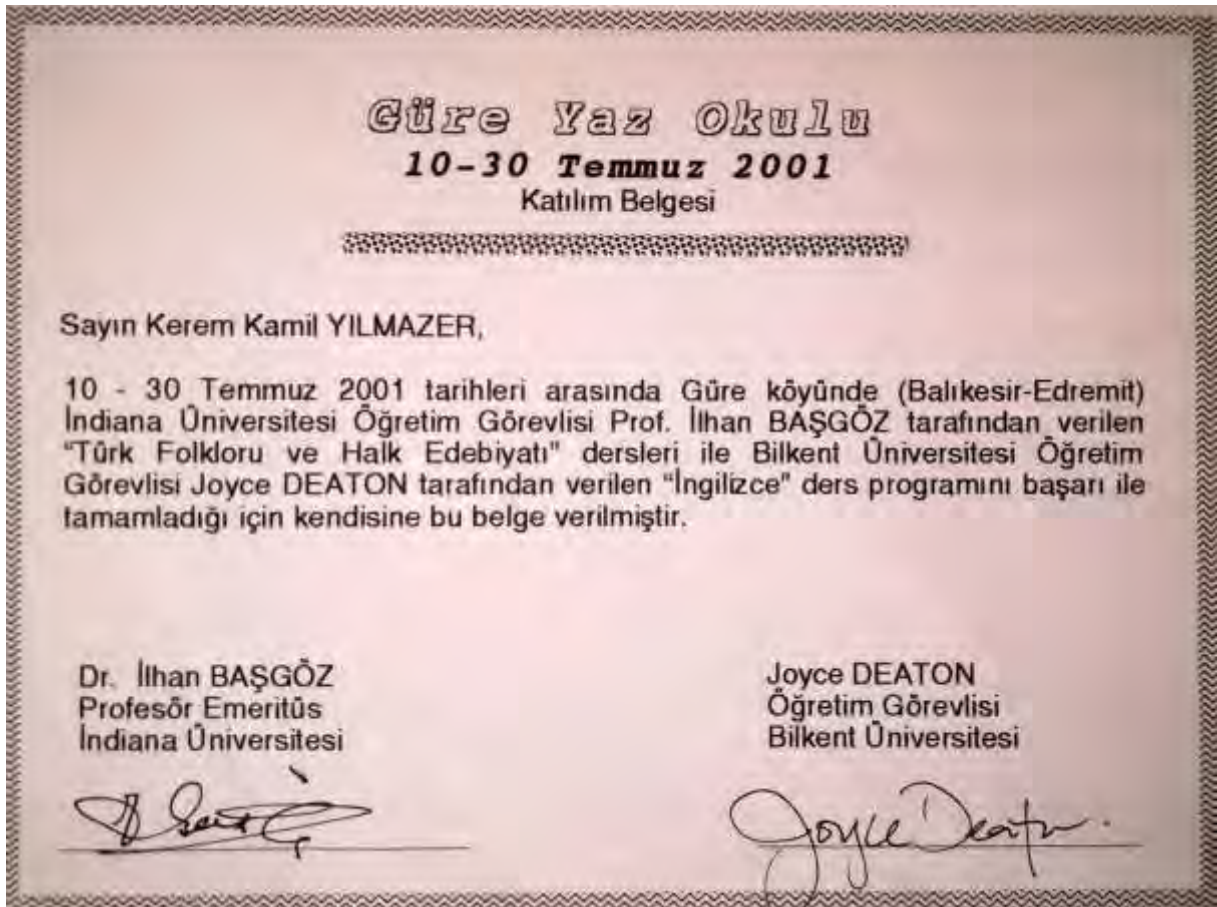
Prof. Dr. İlhan Başgöz Hoca'mızın Güre köyünde verdiği bu eğitim programı zengin içeriği ve katılımcılarının ilgisiyle bizim için unutulmaz bir eğitim oldu. Ülkemizde bu tarz ücretsiz eğitimlerin sayısının artması umuduyla evini bize açarak kendi evimiz gibi rahat kullanmamızı sağlayan İlhan Başgöz Hoca'mıza teşekkürlerimizle...

İlhan Başgöz (Güre, 2001)

İlhan Başgöz 2001 yılı Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla birlikte

K. Kerem Yılmaz'ın Güre Yaz Kursu Katılım belgesi

‘O Vakit’ Güre’de

Selda Erdurak Açıl¹

2001 yılında Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı’ndan üç ya da dört yıl olmuş mezun olalı... Gördes Anadolu Lisesi’nde edebiyat öğretmeni olarak çalışıyorum o zaman. “Folklor mezunuyum aslında” dediğimde halk oyunları anlayan öğrencilerime ve başkalarına halkbiliminin ne olduğunu anlatmak dışında, bu alanla hiç ilgimin kalmadığını düşündüğüm bir zamandı. Bu düşüncelerim okulumuza Prof. Dr. İlhan Başgöz’den gelen yaz okulu duyurusuna hemen başvurmama neden oldu. Bugünden bakıldığında 2001 yılında köylere, tatil yerlerine atölye ve yaz okulu açmak alışık olduğumuz bir şey değildi. Üniversitede adını çok duyduğum İlhan Başgöz’ün önderliğinde hem tatil yapıp hem de halkbilim konuşmak çok cazip gelmişti. Haritadan hemen Güre köyünün yerine baktığımı hatırlıyorum.

Köye ulaştığımda köy halkının bizlere yardımlarından bizim gibi konuklara alışık olduğunu hemen anladım. İlhan Hoca’nın evine ulaştığımda ise ne kadar özgün bir zevki olduğunu düşünmüştüm. Bir profesörün evinin kapılarını ve bilgilerini bizlere açacak olması hiç rastladığımız bir durum değildi. İlk izlenimim ufuk sahibi bir hoca olduğu yönündeydi. Evinin mimarı, çok tanınmış olduğunu orada öğrendiğim Cengiz Bektaş’mış.

Güre Yaz Kursu katılımcıları (2001)

Sabah serinliğinde kaldığımız (pansiyon) köy evlerinden, Hoca’nın evine derse giderdik. Sedirli büyük bir salonda, bazen yerlere bazen sedirlere oturarak sohbet havasında ders işlerdik. Masalarda hep duyduğum “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine” sözündeki kerevetin ne olduğunu hocanın bahçesinde olan kerevete çıkararak öğrenmişim. “A aa o kadar halkbilim

¹ İzmir Övgü Terzibaşoğlu Anadolu Lisesi TDE Öğretmeni

okudum, hiç aklıma gelmemiş kerevetin ne olduğunu araştırmak” demiştim kendi kendime biraz utanarak. Kerevette hepimize yer olmazdı, bazılarımız çıkarabilirdik Hoca'nın yanına sohbet etmeye.

Bu yazıyı yazmam konusunda beni teşvik eden, oradaki pansiyonda ev arkadaşlığı yaptığım Züleyha Durak Özen'le konuştuktan sonra hafızamda kalanları yokladım o zamana dair. Aklıma gelenler köyün çay bahçesindeki ada çayının kokusunun tüm köye yayıldığı, İlhan Hoca'nın 'O vakit' sözünü sıklıkla kullandığı, ders sonrası çevre gezileri yaptığımız, güzel arkadaşlıklar edindiğimiz, bir köy düğününde kız karşılama merasimine katılarak derleme yaptığımız, İngilizce drama etkinliğimizde ne kadar eğlendiğimiz oldu. On sekiz yıl sonra hoş bir seda kalmış bâkî kalan bu kubbede... *folklor/edebiyat Dergisi İlhan Başgöz Özel Sayısı* vesilesiyle bu hoşlukları tekrar anımsatan herkese saygıyla...

Güre Folklor Yaz Okulu

Aysun Çobanoğlu Davulcu¹

Yıl 2003, Kültür Bakanlığı İstanbul Taşra Teşkilatında çalışan beş yıllık idealist bir Folklor Araştırmacısıyım.

Mesleki hayallerimden biri de (mezun olduğum) Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü'nün en eski hocalarından ve duayenlerinden biri olan İlhan Başgöz'ün, Balıkesir Edremit Güre köyündeki evinde verdiği folklor derslerine katılmaktı. Hayalimi gerçekleştirmek için araştırmalara başladım. Öncelikle İlhan Hoca'ya ulaşip derslerine katılma isteğimi iletmem gerekiyordu. O dönemde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde çalışan Hoca'mıza telefonla ulaşmaya çalıştım. Kendisiyle yaptığım telefon görüşmesi çok güzel geçti ve bana bir davet yazısı yollayacağını söyledi. Bir iki hafta içinde kendisinden "Sayın Yetkili" diye başlayan bir davet mektubu aldım. İçeriğinde yaz kursuna katılabilmem için izin isteği yazılıydı. Yeni memur olduğum için yıllık izin alıp kursa katılmam çok zordu. Yıllık iznimin süresi yetmiyordu. İlhan Hoca'dan gelen mektupla önce İl Müdürlüğüne, sonra da Bakanlığa dilekçe yolladım. Görevli izinli sayılmam hususunda onay çıktı. 10-30 Temmuz 2003 tarihleri arasında daha önce hiç gitmediğim bir köye yaz kursuna gidiyordum, sonunda hayalim gerçekleşiyordu ve çok mutluydum.

Büyük bir heyecanla şehirlerarası otobüsle yola çıktım. Güre Köyü sapağında inerek, Hoca'nın evine kadar taksiye bindim. Ev, köyün en sonunda idi. Taksicinin "aradığınız yer burası" demesiyle bavuluma indim arabadan. Eve doğru yürüdüm. Zeytin ağaçlarının içinde yer alan taş bir ev. Merdivenle çıkılan balkon gibi bir yerde İlhan Hoca kahvaltı yapıyordu. Bir kâsede beş, altı tane zeytin bir bardak çay... Neyse tanıştık. Kahvaltısına buyur etti. Bir bardak çayını içtim.

Aysun Çobanoğlu Davulcu ile İlhan Başgöz birlikte şiir dinlerken (Temmuz 2003)

¹ Antalya Kültür ve Turizm Müdürlüğü Devlet Güzel Sanatlar Galerisi Şube Müdürü (aysuncdavulcu@gmail.com)

Tam, “Benden başka gelen yok mu, Hoca’m?” diyeceğim zaman bahçeye biri daha girdi. Gülümseyerek, O da yanımıza çıktı. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi TV Yapım Merkezi öğretim elemanlarından Coşğül Yüksel. İlk günümüz “tanışma, köyü ve kalacak yerimizi ayarlama günü” olarak geçti. Ben İlhan Hoca’nın evinin bitişiğinde bulunan odada, Coşğül Hanım ise köyde bulunan bir pansiyonda kalmaya başladı.

Coşğül Yüksel, halkbilim eğitimi alan Güreli bir öğrenci, Aysun Çobanoğlu Davulcu İlhan Başgöz’ün okumakta olduğu bir Yunus Emre şiirini dinlerken (Temmuz 2003)

Ertesi gün İlhan Hoca’nın dediği saatte evinde buluştuk. Böylece 2003 yılının Güre Folklor Yaz Kursu iki katılımcıyla başlamış oldu. Ertesi gün halkbilim alanında eğitim alan birinci sınıf öğrencisi olan -adını anımsayamadığım- Güreli bir arkadaş daha aramıza katıldı. Geçmiş senelerde katılımın çok yoğun olduğu yaz kursu bizim şanssızlığımızdan sönük başladı. Katılımın az olması İlhan Hoca’yı da mutsuz etti. Daha folklor kavramını kavrayamamış bir öğrenci, mesleğinin henüz başında olan bir Folklor Araştırmacısı ve aldığı eğitimle halkbilim alanına yabancı olan bir üniversite hocası. Arada sırada da birkaç saatliğine, gününbirlik gelip derslere katılanlar...

İlhan Başgöz’le birlikte yapılan çevre gezilerinden birinde (Temmuz 2003)

Birinci hafta keyifli geçti. Katılımın az olması nedeniyle İlhan Hoca'yla daha çok sohbet etme imkânı bulduk, tabii kendi istediği zaman diliminde ve mesafede. “Çobanoğlu” diye hitap ettiği bana ve Coşğül Hanım'a mutfağına girmemize izin verdi. Yaptığım zeytinyağlı fasulye yemeğini beğenerek yemesi çok hoşuma gitmişti. Sağlığına zarar vermesin diye, kendisinden habersiz, mutfağında çizilmiş, kötü olmuş birkaç ufak tencereyi atıp, yerine yenilerini almıştık. Belki bizden sonra fark etmiştir.

İlhan Başgöz'ün Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden gelen iki yüksek lisans öğrencisiyle birlikte AliBey Kudar Tahtakuşlar Etnografya Müzesi'ne yapılan gezi sırasında müze çalışanlarının ikram ettiği ayranı içerken (Temmuz 2003)

Katılım az olduğu için dersler çok verimli geçmedi, geçmiş yıllara kıyaslanırsa... Ama yine de ben orada olmaktan, Hoca'mızla sohbet etmekten, Coşğül Hanım'ı tanımaktan son derece mutluydum.

Coşğül Yüksel ve İlhan Başgöz (Temmuz 2003, İlhan Başgöz'ün evinin arka avlusunda öğlen yemeği yerken)

Hafta sonları çevre gezileri yapıyorduk. Zeytin ağaçlarının arasında dolaştık. Tahtakuşlar Köyüne gittik. Hep beraber pazar alışverişi yaptık. Kaz Dağlarında buz gibi soğuk su içip, Sarıkız Tepesine çıktık traktörle... Unutamayacağım anılar hafızama yerleşti.

İkinci hafta İlhan Hoca'nın gelen misafiri ile birlikte, katılımın da az olmasıyla dersler aksamaya başladı. Büyük bir heyecanla katıldığım 2003 yılı Güre Folklor Kursu, folklor anlamında çok verimli geçmese de hemşerim ve Hoca'mız İlhan Başgöz'ü yakından tanımama, Güre Köyü ile Kaz Dağlarını görüp havasını içime çekmeme ve bir dost (Coşgöl Yüksel) kazanmama vesile olduğu için mutlu ayrıldım. Coşgöl Yüksel ile Güre Folklor Kursu'nda başlayan arkadaşlığımız, 2006 yılında kendisinin yönetmenliğini yaptığı, çekimleri İstanbul-Silivri-Çatalca köylerinde gerçekleştirilen, Yanyalı Mübadillerin yaşadıkları acı hatıraları konu alan "Bu Millet Bunları Gördü Kızım" isimli belgesel filmde danışmanlık yapmamla taçlandı. O nedenle Güre günlerimi ve İlhan Başgöz Hoca'mızı her zaman mutlulukla anıyorum...

Güre anılarımı kağıda dökmeme vesile olarak bu güzel projede bana yer veren 1998'de mezun olduğum AÜ DTCF Halkbilim Bölümü Hoca'm sevgili Serpil Aygün Cengiz'e çok teşekkür ediyorum.

“Söze Başlamak Daima Zordur” İlhan Başgöz’le Söyleşi¹

Serpil Aygün Cengiz
Solmaz Karabaşa
Meryem Karagöz
Aysun Ezgi Bülbül Yılmaz
Safiye Özkan Aygün

İlhan Başgöz: Söze başlamak daima zordur. Bunun için bizim hikâyeciler sözlü bir giriş yaparlar tekerleme gibi. Müdami şöyle diyordu: "Kaz kazınan baz bazınan / Alaca tavuk çil horozunan / Delikanlı genç kızınan / Kaş oynatır göz inen." Gene Âşık Müdami "Meydana çıkmış sazınan / Sohbet eder hep fazınan / Cümlelerin müsaadesiyle başlıyoruz, efendim". Bu onun başlama formülü. Ben de cümlelerin müsaadesiyle başlıyorum. Şimdi soracağınız varsa sorun, yani yol açın bana. Siz soruyordunuz kitap hakkında tekrar sorun.

Safiye Özkan Aygün, Serpil Aygün Cengiz, İlhan Başgöz, Meryem Karagöz ve Solmaz Karabaşa
(28 Şubat 2015, ODTÜ lojmanları/Ankara, fotoğraf: Aysun Ezgi Bülbül Yılmaz)

¹ Prof. Dr. İlhan Başgöz’le kendi hayatını konu edinen bu söyleşi TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması başlıklı proje kapsamında 28 Şubat 2015’te Ankara’da Orta Doğu Teknik Üniversitesi’ndeki lojmanlardaki evinde Serpil Aygün Cengiz, Solmaz Karabaşa, Meryem Karagöz, Aysun Ezgi Bülbül Yılmaz ve Safiye Özkan Aygün tarafından gerçekleştirilmiştir. Söyleşinin deşifresini Gamze Merve Erarslan yaptı. Söyleşinin kamera kaydı proje kapsamında açılan YouTube Kulaklı Orman Baykuşu kanalında izlenebilmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=YoI95EVobkk>, <https://www.youtube.com/watch?v=fE4o6mLpap4>).

Solmaz Karabaşa: Duyduğum kadarıyla kendi hayatınızı yazıyordunuz, Hoca'm. Ne aşamada? Dört gözle bekliyoruz.

İlhan Başgöz: Hayatımın hikâyesi bitti. Geçen hafta tamamladım. Onun sonu nasıl bitiyor size söyleyeyim. Yahya Kemal'in bir dörtlüğü vardır: "Bir merhaleden güneş ve derya görünür, / Bir merhaleden her iki dünya görünür, / Son merhale bir faslı hazandır ki sürer, / Geçmiş gelecek cümlesi rüya görünür." Bana henüz rüya görünmüyor. Ama son merhaleye yaklaştığımı hissediyorum. Onun için Yunus'un bir dörtlüğü ile bitirdim: "Biz dünyadan gider olduk / Kalanlara selam olsun / Bizim için hayır dua / Kılanlara selan olsun." İş Bankası'na gönderiyorum. Ne vakit basılır, o onların bileceği şey; çünkü bütün kitaplarımı yeniden basıyor İş Bankası. Yayımlanmış bütün kitaplarımı basıyorlar. Bekleyeceğiz. Efendim ben görür müyüm, görmez miyim basılmasını?²

Serpil Aygün Cengiz: O zaman buradan en başa dönebilir miyiz, Hoca'm, doğumunuza, Sivas'a, Gemerek'e?

İlhan Başgöz: Ben Gemerek'te arparların içinde doğmuşum. Bu arparların içinde iki tarih var benim doğumumda: 1921, 1923. Çünkü nüfus seçkiyemde aslı 1921, düzeltilmiş 1923 yazıyor. Amerika'ya gidince benden kimlik istediler, tabii verdim. Bir uzmana göndermişler. Uzman demiş ki "Bu 1923'tür." Halbuki aslı 1921'dir. Karıştırmış onlar. Böylece Amerika'daki bütün kayıtlarda 1923 geçer, ama ayı yok tabii. Berkley'de ilk defa bölüme gittim. Bölüm sekreteri sordu bana "Doğum tarihiniz ayı, günü, saati?". Çünkü ona göre emekli maaşı bağlarlar, ona göre muamele yaparlar filan. Ben de tabii "Arparların içinde büyümüşüm" diyemedim. Dedim ki, "1923." Aradan birkaç ay geçti, tekrar sordu: "İlhan Bey doğum tarihiniz?" Ben de dedim ki "Ağustos 1923." Unutmuşum çünkü. Sekreter de dedi ki: "İlhan Bey insan anasından bir defa doğar. Ben sizin yerinizde olsam ne vakit doğduğuma bir karar veririm." [*Gülüşmeler*] Ben de "15 Ağustos 1923" dedim. Onda ısrar ettim. Şimdi Amerika'daki bütün kayıtlarda 15 Ağustos 1923'tür. Onun yüzü gözü hürmetine ben tam 1997'ye kadar görevde kaldım. Çünkü 1995'te filan, 1995'e kadar öğretim üyeleri 60-70 yaşına basınca emekli edilirdiler. Zorunluydu bu. Değişince tarihi uzadı benim emekliliğimin, dört beş sene çalıştım. Şimdi bu kanun değişti. Şimdi bir öğretim üyesi; sağlığı müsaade ettikçe ve kendi istedikçe öğretim üyeliğine, ders vermeye devam eder. Tabii bizim YÖK hazretleri şimdi 65'te emekli ediyor. Devam edemiyorsunuz artık değil mi? 65 mi 67 mi?

Serpil Aygün Cengiz: 67 galiba.

İlhan Başgöz: Bu yaş, üniversite hocalarının en olgun yaşı. Yaş ortalaması da dehşetli yükseldi şimdi. Bir yandan yeni öğretim üyesi arıyorlar, üniversite açıyorlar. Bir yandan genç yaşta emekli ediyorlar. Ben doksanı geçtim, hâlâ ders veriyorum. Yani demek ki yapılabilir bu.

Serpil Aygün Cengiz: Sivas'ta doğdunuz, Hoca'm, sonra, eğitiminiz? Babanız öğretmen?

İlhan Başgöz: Evet, babam Gemerek İlkokulu'nda öğretmendi. Ben okula altı yaşında filan yahut beş yaşında başladım; çünkü babam öğretmen olduğu için bende yaş haddini beklemediler, [yoksa] yedi yaşında öğrenci olurdunuz. Okula başladım. Ben ta küçük yaştan beri şiir okumayı seviyordum. Öğretmenler beni odalarına çağırıyordu: "Gel gel, bize bir şiir oku." Ben de nerden aklımda kaldı bilmiyorum, herhalde bir müsamereden kalmış, işte bir çocuk ilaç dolabını açmış, dinlememiş annesini babasını, bir zehirli ilaç içmiş, "Kıvyım kıvyım kıvyanıyor" diye ben okurdum ve dehşetli gülerlerdi bana: "Hadi bir daha anlat, hadi bir daha anlat." Sonra o yaşlarda yani yirmi yedi, yirmi sekiz filan ben öğrencilere katılırdım. Millî bayramlarda giderdik Hükümet Meydanına şarkılar söyleyerek, ben de katılırdım. Benim şarkılarım şöyleydi aklımda kaldığına göre: "İsmet Paşa Kemal Paşa nallandı, Anadolu baştan başa sallandı." Sonra çok düşündüm tabii böyle bir marş

² İlhan Başgöz'ün sözünü ettiği kitabı *Gemerek Nire Bloomington Nire – Hayat Hikâyem* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan 2017'de çıktı.

olmaz. Herhalde şöyle bir şey bu: "İsmet Paşa Kemal Paşa namlandı, Anadolu baştan başa şanlı." Sonra bir şarkı daha vardı, o da etli sulu bir şey: "Etlî cumhuriyeti de siz sulu Türk milleti, payidar etsin cihanda Hak bu devleti" Bunu biliyorum ne olduğunu: "Etti cumhuriyeti, siz ulu Türk milleti" öyle bir şey olacak. Ama benim aklımda hep şey kaldı, etli sulu cumhuriyetle, nallanan İsmet Paşa ile Kemal Paşa. Sonra bir müsamerede rol aldım ben. İlkokulun 4. sınıfında filandı. "Turan" diye bir müsamer, oyun. Ben de Erkan-ı Harp yüzbaşısı oluyorum. Cepheden anneme mektup yazıyorum. Annem de Gülbeyaz isminde bir Ermeni kız. Benim sınıfımda iki tane Ermeni vardı, biri Gülbeyaz, biri Karos'tu. Annem mektubu alıyor, yüzüne gözüne sürüyor: "Turan'ım yavrum, mektubun da güller gibi kokuyor..." filan böyle bir şey söylüyor. Sonra Remzi diye bir arkadaşımız vardı, o da oturdu bir şarkı söyledi oyunda. Sesi güzeldi Remzi'nin. "Ey mavi dağ rastladın mı babama? Söyle bana şimdik gelsin o babam. Ey akarsu deren yakar kalbimi, babam senden bir yudum su içti mi? Saklıyorlar niçin benden babamı...", o da böyle bir türkü. Güzel bir türküydü. Sonra şeyle tanıştım. Bu Turan oyununu yazan Rasim Çeliker isminde, Sivas'ta Mal Müdürü olan birisiymiş. Bu Rasim Çeliker, benim babamın öğrencisiymiş, sonradan tanıştım. Bana onun başka bir yardımını oldu. Ben Dil [ve] Tarih[-Coğrafya] Fakültesi'ne girerken iki ay geç kalmıştım; çünkü liseyi bitirince Harp Okulu'na başvurduğum, subay olmak istiyordum. Çünkü babam ölmüştü o sene, kalabalık bir ailem var, hemen bir maaşa konayım diyordum. Başvurdum Harp Okulu'na. Kulaklarımda bir arıza çıkardılar. *Sıkatis* varmış, yani yara. Çocukluğumda geçirdiğim bir kulak iltihabından kalmış. Beni almadılar Harp Okulu'na, çok üzülüm. İl Sağlık Bölümü'nün Başkanı [bir] orgeneral vardı. Ben gideyim, ona bir rica edeyim dedim. Orgenerale gittim, evraklarımı gösterdim, ben dedim "Subay olmak istiyorum." Baktı notlarıma filan gayet iyi. "Bak evladım," dedi, "Ben sana yardım etmeyeceğim, sonra sen bana çok dua edeceksin." dedi. Hakikaten çok dua ettim sonra ben bu generale. Ondan sonra Dil Tarih'e başvurduğum. İki ay geç kalmışım. Saffet Korkut diye dağ gibi bir kadın vardı. Dil Tarih'in müdürü. Düşünün 1939-1940'ta Dil Tarih'in müdürü bir kadın, o kadın İngiltere'de okumuş, çok iyi İngilizce biliyor. Gittim. Ben ona işte "Dil Tarih'e girmek istiyorum." "Neredeydin iki ay, evladım?" dedi. Ben de anlattım böyle böyle, tuttu bana sorular sordu. Kimsin, baban ne iş yapıyor, ailen kimdir, nasıl geçiniyorsunuz anlattım. "Evladım." dedi. "Biz sizin gibi halk çocuklarını almayacağız, kimi alacağız bu okula?" dedi. İdari burs imtihanını kazanmıştım. "Ben sana iki aylık bursunu da veriririm. Yalnız git herhangi bir doktordan bir rapor al, sen iki ay hastaydın." Ben de Rasim Bey'e yazdım Sivas'ta. O bir doktordan bana iki aydır hasta olduğuma dair rapor aldı ve ben Dil Tarih'e böylece girdim. Bu Rasim Bey sonradan hastalandı, Ankara'ya geldi. Yürüyemiyordu, çok yorgundu. Evimizin böyle merdivenleri vardı, onu sırtıma almak suretiyle merdivenlerden çıkardım. "İlhan Bey," dedi, "Bana borcunu ödedin sen." dedi. Ondan sonra Dil Tarih'te Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdim.

Serpil Aygün Cengiz: Hoca'm, bu kaydı özellikle Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim [Bölümü] öğrencileri için çekiyoruz. O nedenle Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi dönemini böyle uzun uzun bize anlatsanız, kimler vardı, kimler hocalarınızdandı?

İlhan Başgöz: Dil Tarih ile halkbilimi ilgilendiren neler vardı? Tamam. Dil Tarih'te de çok iyi hocalarda okudum. Abdülbaki Gölpınarlı Divan edebiyatı hocamdı. Pertev Naili Boratav halk edebiyatı hocamdı. Ferit Kam diye çok tatlı yaşlı bir adam, bize metin şerhi okuttu. Ben ilkten Türk Dili okumak istiyordum. 1943'te Pertev Bey geldi. Pertev Bey ilk derse girdi. Ben fikrimi değiştirdim, dedim ki "Ben halk edebiyatı çalışacağım." Çünkü Pertev Bey'in söylediği şeylerin içinde yaşamışım ben. Masaldı, çocuk oyunlarıydı, halk oyunlarıydı filan. "Tamam" dedim, "Ben Pertev Bey'den doktora yapacağım." Ders bitti, doktora tezim o yılda ben ilmi yardımcı oldum. O yıllar Dil Tarih'in çok siyasi bakımdan karma karışık yılları. Şimdi de galiba Dil Tarih öyle. Ne oluyor sizde? Sizde ölenler filan olmuş?

Serpil Aygün Cengiz: Yok, Hoca'm, yaralanmış bir güvenlik görevlisi.

İlhan Başgöz: Silah filan kullanılmış.

Serpil Aygün Cengiz: Olmuş Hoca'm, evet.

İlhan Başgöz: O vakit bu hale daha sonra geldim. Pertev Bey'den ben doktoramı yaptım. Pertev Bey'i, Behice Boran'ı ve Niyazi Berkes'i, üniversitelerarası kurula, üniversite senatosuna götürdüler. Senato bunların işine son verdi, görevine. Ancak bunun kesinleşmesi için İstanbul Üniversitesi senatosunun onaylaması lazımdı. Bakan da Reşat Şemsettin Sırrer oldu. Almanya'da Talebe Müfettişi. Aynaya baksa "Bir komünist gördüm!" diye bağırın bir adam. Takti hocalara. İsmet Paşa da kendi elleriyle kurduğu Köy Enstitülerini terketti. İsmail Hakkı Tonguç mahkemeye verildi, müdahale etmedi. Yani 1940 ilâ 1945 arasındaki politikası İsmet Paşa'nın tam tersine döndü. Bu arada üniversitelerarası kurul toplandı, kararı onaylamak için. Fakat gelenler gürültüye pabuç bırakacak insanlar değil. Sıddık Sami Onar, Hukuk Fakültesi'nin Başkanı. Öbürlerinin ismini şimdi hatırlamıyorum. Bir general Tıp Fakültesi'nin başında, Ekonomi Fakültesi'nin başında öyle gayet güçlü adamlar. Onları toplamışlar. Bakan da gelmiş. Demiş ki: "Siz herhalde karar verdiniz de, kanunları nasıl uyduracağız diye düşünüyorsunuz." Sıddık Sami demiş ki: "Biz buraya vicdanımızın sesini dinlemeye geldik, bir şeylere bakacağız. Vesikalara, olayları inceleyeceğiz, vicdanımıza göre bir karar vereceğiz." Besim Ömer Paşa, Tıp Fakültesi'nin başında. O da buna benzer bir şeyler söylemiş. Milli Eğitim Bakanı demiş ki: "Moskova radyosu gibi konuşuyorsunuz." Onun üzerine Ömer Paşa demiş ki: "Bana bak, benimle böyle konuşamazsın. Sen daha ananın kucağında bebekken ben Rus cephesinde kurşun atıyordum." Tuttular kaldırdılar hocaların kararını. İşlemden döndü. Pertev Hoca ilk derse giriyor. Biz de Enver Gökçe ile bir tutturduk: "Tuna Nehri akmam diyor, etrafımı yıkmam diyor. Şanı büyük Pertev hoca, Dil Tarih'ten çıkmam diyor." Bunun için bizi mahkemeye verdiler, hemen de sorguya çektiler. Bir şey çıkmadı tabii. Böylece, kurulla atamayınca mahkemeye verdiler hocaları. Biliyorlardı ki mahkemeden de bir şey çıkmayacak. Mahkeme uzun sürdü, uzun oluyor. Tanıklar gitti, tanıklar geldi. Ben de tanıklık ettim. Efendim, Zeynep diye bir hanım öğrencimiz vardı. O da benim gibi ilmi yardımcısı. Soyadını söylemedim, hâlâ sanırım etkin, tanıyor musunuz?

Serpil Aygün Cengiz: Tanıyoruz, Hoca'm.

İlhan Başgöz: Zeynep Hanım mahkemede tanıklık yaptı. Pertev Hoca bize bir sömestr Tanzimat edebiyatı okutmuştu. Hüseyin Rahmi'nin romanlarını inceliyoruz. Bize bir anahtar verdi. İşte roman kahramanlarını tanıtınız, romanı özetleyiniz, kahramanların fikirleri, kendi fikirleri, Hüseyin Rahmi'nin fikirlerini filan. Böyle bir beş maddelik anahtar. Zeynep mahkemeye geldi. Adını söylemeyeceğim. "Pertev Bey bize bir anahtar verdi. Ben ona göre ödev yaptım. Hüseyin Rahmi için. Hüseyin Rahmi'nin beş romanı için. Sonra bu ödevi götürdüm *Ülkü Dergisi'*ne verdim. Burada komünistlik var diye basmadılar" dedi. Hakim, Pertev Bey'e sordu: "Ne diyorsunuz Pertev Bey?" diye. Pertev Bey dedi ki: "Ben karıştırdım bir dakika. Ödevi Zeynep Hanım yapmış. Konu Hüseyin Rahmi'nin beş romanı. Ancak ben bir anahtar vermişim. Acaba ben mi komünistim, Hüseyin Rahmi mi komünist, Zeynep Hanım mı komünist?" Herkes gülüştü böyle, kendini tutamadı. Ben de bir ödevi yaptım. Ben de götürdüm *Ülkü Dergisi'*ne verdim, benimkini yayımladılar. Sonra bu ifadeler yüzünden beni Dil Tarih'te tutmadılar. Zeynep asistan olarak kaldı Dil Tarih'te. Beni Tokat Lisesi'ne Edebiyat öğretmeni olarak sürdürdüler. Sonra biliyorsunuz, Pertev Bey Paris'e gitti. Sonra orada hocalık yaptı. Sonra, Fransa'nın en büyük araştırma ödülünü aldı. Sonra üç dört yıl evvel, ben burada değildim, Pertev Bey ilk defa İstanbul'a gelmiş. Çünkü bir folklor kongresi oldu. Anlatayım, ilgilendirir sizi. Toplantıya gelmiş. Çıkmış dinleyicilerin karşısında. Ona daha evvel ödül veren Truva Kültür Turizm Cemiyeti, çıkmış Pertev Hoca: "Merhaba yoldaşlar" demiş. Katıldım gülmekten yani. "Ben komünistim ancak böyle selamlarım sizi filan değil mi?" Pertev Bey bir zaman gelmedi Türkiye'ye. Çünkü, 1967'de zannediyorum, tarihi iyi hatırlamıyorum, bir folklor kongresi oldu.

Serpil Aygün Cengiz: 1975.

İlhan Başgöz: 1975 mi? Olabilir. Tarihleri aklımda tutamıyorum. Pertev Bey'i davet ettiler. Beni davet ettiler Amerika'dan. Gelen delegelerin büyük kısmı Balkanlardan, komünist memleketlerden, Rusya'dan var. Ben bildirimim özetini yolladım. Pertev Bey yollamış. Bastılar bunu bir kitap halinde. Bana davetiye geldi, "Filan gün Bakanın kokteyline buyurun, filan otelde kalacaksınız, filan davette bildirinizi vereceksiniz." Kalktım geldim ben de. İstanbul'da komitenin toplanacağı otele gittim. Otelin önünde bir masa kurmuşlar böyle. Gelenin adını soruyorlar. Benim adımlı sordular, söyledim. "Sizin adınız bu listede yok" dediler. "Allah Allah, nasıl benim adım yok?!" "Bak işte, bu Bakanın mektubu, şu kokteyl daveti, şu kalacağım otelin adı." Fıs fis fistan sonra biri dedi ki, "Sizin adınızı listeden çıkardık." "Ee niye?" "Yol paramız yoktu çünkü." Ben tuttum, bizim Bölümün Başkanına, Indiana Üniversitesi'nde, adı Denis Sinor'du, bir telgraf çektim. "Böyle böyle" dedim. Öyle konuşmuştum onunla. Korutürk'e bir telgraf, "İlhan Başgöz orada yalnız kendisini değil, Bölümümüzü ve Indiana Üniversitesi'ni temsil ediyor. Konuşma hakkı elinden alınmış, lütfen müdahale ediniz." Korutürk de bunu Dışişleri Bakanlığı'na yollamış. Dışişleri Bakanlığı'nda bir Genel Müdür var. Kültür Dairesi Genel Müdürü adını birazdan hatırlarım. O çağırıyor, "İlhan Bey" dedi. "Bunlar biliyorsunuz söz dinlemiyorlar, arsız adamlar. Bizim sözümüzü de dinlemediler, [sizi] Paris'e gönderelim, bizim hesabımıza on beş gün gezin." Önce bir "Teşekkür ederim, Paris'e filan gitmiyorum. Ancak bana vereceğiniz parayı bizim Bölüme yollayın." Onlar her yıl, üç sene [boyunca] 2500 dolar para yolladılar Indiana Üniversitesi'ne. Biz o parayla yayın serimizi kurduk. Üniversitemiz[de], yirmi tane filan İngilizce kitap yayımladık biz. Sonra devam etti o seri. Böylece, ondan sonra Ecevit davet etti beni rahmetli, "İlhan Bey, bunları biliyorsunuz siz" dedi, "Ben hiç bir şey söylemiyorum." Bana eliyle çay ikram etti filan. Tanışıklığımız orada başladı Ecevit'le, sonra devam etti. Daha sonra kongre toplanmış ertesi gün. Kıyametler kopmuş: "Neden Türk folklorunu temsil eden iki değerli insan çıkarıldı?" Bir kısım tebliğini geri çekmiş. Cengiz Bektaş'ın bir sergisi vardı, sergiyi kapatmış. Böylece gazetelerde ertesi gün başlık: "Kongrede Skandal. İlhan Başgöz'le Pertev Naili Boratav kongreye alınmadılar." Müthiş bir yayın yapıldı. Sonra bir tarihte Hükümet değişti. Demirel iktidara geldi. Ondandır evvel Bozkurt Güvenç Kültür Genel Müdürü, müdür nedir öyle bir şey, beraber hazırladık Amerika'dan kimlerin davet edileceğini. İyi ilişkilerimiz vardı Bozkurt Güvenç ile. Değişince Hükümet, Dil Tarih'te bir doçent vardı, Emin Bilgiç, bizi Dil Tarih'in koridorunda görse öbür tarafa gider yani, çok kötü aramız. O Genel Müdür olmuş. O emir vermiş "Çıkarın bunların isimlerini" diye. Sonra da beni mahkemeye verdi. Kazandım, yol paramı ödemeye mahkum ettiler. Hem de adını zikrederek. Fakat ödemedi, otoritesini kullandı Hükümetin, alamadım. Böylece fasıl kapandı. Pertev Bey bu yüzden alındı, üzüldü, gelmedi bir zaman, ta 1960'lı yılların sonuna kadar Türkiye'ye gelmedi. İlk defa Emre Kongar Kültür Müsteşarı olunca Pertev Bey'e bir ödül verdi, bana bir ödül verdi. Ondandır. Ben zaten darılmadım Türkiye'ye, gittim geldim. Bakanlıkta işim olmadı, ama gidip geliyordum. Böylece Pertev Bey'in kırgınlığı da son buldu bu davetle. Dil Tarih'te mahkemede Pertev Bey'in lehine şahitlik edenler sürüldü. Beni Tokat Lisesi'ne edebiyat hocası sürdürdüler. Orada iki yıl hocalık yaptım. Sonra, ne tuhaf isimleri hatırlamıyorum, yeni bir Milli Eğitim Bakanı geldi. Hatırlayacaksınız, 1948-50 arasında...

Serpil Aygün Cengiz: Amerika'ya gitme maceranız o sırada gelişti değil mi?

İlhan Başgöz: O çok daha sonra. O beni işten çıkardı. Bir zaman askere gittim filan. Ondandır sonra 1959'da, Ankara'da oturuyorum, işsizim, askerliğim bitmiş. Bir gün kapı çalındı. Ekrem Üçyiğit diye bir arkadaşım vardı. Ekrem Üçyiğit, biz Pertev Bey ile Kars'ta araştırmaya gidince Lise Müdürüydü. Onun lisesinde misafir edildik biz de. Her akşam Ekrem Bey ile çıkardık, Kars çayı boyunca tartıştık. Efe bir adamdı, kabadayı bir adam, hep yeni fikirlerle tartışmak isterdi. Tabii sosyalizmi tartıştık. Ben tartıştım, Pertev Bey katılmadı öyle şeylere. O halk edebiyatından başka

bir şey konuşmazdı. Onunla bir ahbablığımız var. Ankara'da oturuyorum, bir gün kapı çalındı, Ekrem Bey. "Hayrola, Ekrem Bey?" dedim. İçeriye geldi. O Ankara Koleji'ne Müdür olmuştu, gidip gelirken bize uğrardı, annem mantı yapardı. "İlhan'cığım" dedi, "Amerika'ya gitmek ister misin?" "Şaka mı yapıyorsun?" dedim. Hani ben o vakit rüyamda görsem Amerika'ya gittiğimi, herhalde beni tevkif edecekler filan diye yorumlardım. Olay şuymuş: Tevfik İleri Bakan. Bir eğitim reformu yapmak istemiş. Amerika'dan da Ford Vakfı'na denmiş ki, "Bize lütfen bir uzman gönderin." Amerika tabii kendi uzmanını gönderince kesenin ağzını açar. Kaliforniya Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesinin Dekanı, Howard Wilson diye bir adamı göndermiş. Wilson dolaşmış Türkiye'yi. Hangi okula gitse köşede bir Atatürk var, Atatürk köşesi. Adam Türkiye'yi bilmez, Türkçe bilmez. "Herhalde" demiş, "Atatürk'ün Türk eğitimi üzerinde çok büyük etkisi var. Bize bir *scholar* gönderin de, bir bilim adamı Atatürk ve eğitim hakkında kitap yazalım." Tutmuşlar, Ekrem Bey ve bir de Fahir Bey, onu da tanıyorum, iki isim teklif etmişler. Ford'un Ankara'daki temsilcisine. Bu iki ismi Kaliforniya'daki Eğitim Fakültesi Dekanına bildirmiş, birini seçin diye. Ben şanslıydım. Kaliforniya Üniversitesi'nde Tietze var, Andreas Tietze. İstanbul'dan tanıyorum. Andreas Tietze dünyanın tek değerli dil bilgini bana göre. Almanca, Fransızca, Latince, İngilizce, Türkçe, Türkçe'nin tüm lehçelerini gayet iyi bilen bir adam. Ona yazdım. Ben İstanbul'da işsizken bir defa benim evime kadar gelmişti, çünkü İstanbul Üniversitesi'nde adamcağıza bir hocalık bile vermediler yani. Geldi bana yardım etti bilmeceler üzerinde, oradan tanıyorum. Ona bir mektup yazdım. Emel Hak da orada Dil Tarih'te. [Wolfram] Eberhard benim folklor hocam. Orada Sosyoloji Bölümünün Başkanıydı. Ona da yazdım. İkisi de beni tavsiye etmişlerdi Wilson'a. Wilson beni seçti. Anlatayım mı teferruatımı?

Serpil Aygün Cengiz: Tabii, Hoca'm.

İlhan Başgöz: Bana bir aylık bursum geldi, 450 dolar. O vakit 450 dolar, 1959'da büyük para. Sonra biletim geldi. Bekliyoruz, gideceğiz. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne başvurudum. Pasaport alacağım. Cevap gelmez. On beş gün geçer, cevap gelmez. Bir ay geçer, cevap gelmez. İki ay geçer cevap gelmez. Bir gün gittim hükümet binasına sordum. Sordum, "Orada kimler var? Ben pasaporta başvurudum." "Al" dedi, "Cevabı geldi" dedi. Benim elime bir zarf verdi. Zarfin arkasında üç ay var, kırmızı ay, bu "Kimseye verilmez" demektir. Fahri Bey'e verilecek, bana verdi bunu, ben de merak ettim. Çıktım hükümetin bahçesine, oturdum bir banka. Açtım, eyvah! "İlhan Başgöz'ün yurt dışına çıkması tehlikelidir, pasaport verilemez. Nedenleri: 1) İlhan Başgöz, komünist olarak tanınmış Ruhi Su ile çeşitli şekillerde temas etmektedir, 2) Paris'e giden, giden de değil, Paris'e kaçan komünist Pertev Boratav, İlhan Başgöz'e bir mektup yazmıştır. Demişti ki: 'Şimdi Türkiye'de durum müsait görünüyor. Bundan gayemiz için istifade edelim.' 3) İlhan Başgöz komünist Yaşar Kemal'e bir telgraf çekmiştir. Şunu demiştir: 'Bu şifreyi çözemedik.' "

İç yüzünü anlattım bunların size, gayet komik. Fikret Otyam'la Çukurova'da geziyoruz biz. Bir geziye çıktık. Nereye gitsek işte, ormandır, sudur, ağaçtır hep Yaşar'ı hatırlatıyor, Yaşar Kemal'i. O vakit *İnce Memed* bir ödül kazanmıştı. Tuttuk Yaşar'a bir telgraf çektik. Çukurova'da nereye gitsek sesin kulaklarımızda çın çın ötüyor: "Bu şifreyi çözemedik."

İkincisi, Pertev Bey'den hakikaten bir mektup geldi bana, diyor ki: "İlhan'cığım, 1960 devrimi olmuş. Şimdi Türkiye'de durum müsait görünüyor. Lütfen Ahmet Hamdi Tanpınar'a git. O sana bir asistanlık verebilir." Ben de kalktım, Ahmet Hamdi Tanpınar'a gittim hakikaten. Tanpınar dedi ki: "Ben hocanı buraya aldıramadım üniversiteye, sen başvurunu yap, sana bir asistanlık veririm." Adamcağız bir hafta sonra vefat etti. Hani "gayemiz" denmişti, "Gayemiz için istifade edelim, vaziyeti müsait görüyorum"un iç yüzü de bu.

Ruhi Su'ya gelince. Ruhi Su ile özel bir meseleden dargındım, görüşmüyordum. Bir gün bana bir haber geldi, dediler ki, İhsan İpekçi adlı bir film yapan varmış, filmci. O bir Köroğlu filmi yaptırmak istemiş. Türkülerini de Ruhi Su okusun istemiş. Ruhi de demiş ki "İlhan Başgöz'den, Doğu Anadolu'dan toplanan Köroğlu türküleri vardır. Onları getirsin dinleyeyim, birkaçını seçeyim, siz satın alın onları." Ben de ses makinamı aldım; *Grundig* bir ses makinesi, zebellâ gibi bir şey, ağır. Türküleri götürdüm, Ruhi dinledi, seçti ve o seçtiği türküler için de bana İhsan İpekçi 2500 lira para verdi. Çok para. Bir de anlaşma yaptık. İşte film çevrilip gösterilirken türkülerin İlhan Başgöz'den alındığı belirtilecektir. Ruhi Su ile görüşmemiz bizde bu. O vakit 1960 askeri darbesi olmuş. Ben ona devrim diyorum, çünkü, getirdiklerine bakarsanız 1960'ın, yeni bir senato getirdi, İşçi Partisi kuruldu, yeni bir anayasa getirdi; Türkiye'nin en liberal, en özgürlükçü anayasası, sonra basın serbest oldu filan bir sürü şey. Fikret Otyam'a gittim. "Otyam, böyle böyle, ben gidemiyorum, ne yapayım?" "Ben seni Sami Küçük'e götüreyim." dedi. Sami Küçük albay burada ve sosyal komitenin başkanı. Beni Sami Küçük'e götürdü. Sami Küçük böyle kupkuru bir odada oturuyor. Masa çıplak filan, gayet sade bir oda. [19]61, efendim. Ben unuttum neler anlattığımı. Sonra Sami Küçük ile yedi sekiz yıl sonra Ankara'da karşılaştık. Ona hatırlattım. "Ben anlatayım" dedi ne olduğunu. "Uzun boylu bir adam girdi" dedi, "Kitaplarını masamın üstüne attı, 'Bunları ben yazdım' dedi ve ağlamaya başladı..." Ağladığımı hatırlamıyorum, ama o hatırlıyor. "Otur" dedi, bir şeye oturtmuş beni. Bir çay ısmarlamış. "Ne oldu? Niye sen?" "Böyle böyle bana davet geldi, param geldi, biletim de geldi. Bana pasaport vermiyorlar." "Niye vermiyorlar?" "Ben 1952 senesinde tevkif edildim. Onun için." "Peki." demiş. "Otur yaz şuraya olanları." Ben yazmışım. Almış yanına Suphi Gürsoy'u, o da askeri komitenin üyesi. İçişleri Bakanı'na gitmişler. "Bakın bakalım." demiş, "İlhan Başgöz'ün dosyasını getirin ne var?" Dosyayı getirmişler. İşte bir şey var. 1952 tebligatında tevkif edilmiş çıkmış. "Peki şimdi nerede bu arkadaşlar?" demiş: "Vallahi bilmiyoruz." "Bilmiyorsanız öğrenin, bakın bu adam buraya geldi. Amerika'ya davet edilmiş. Şöyle şöyle olmuş. Aradan geçmiş on seneye yakın zaman. Bu adam işinde gücünde. Siz onun pasaportunu verin." "Olur" demişler. Bana haber geldi. Telefon geldi, benim telefonum yok ama üst katta Hikmet Şimşek oturuyor. Hikmet Şimşek benim kayınbiraderimdir. Ona telefon etmişler: "İlhan gitsin pasaportunu alsın." Koşa koşa almaya gittim pasaportu. İçeri girdim Emniyet Genel Müdürlüğü, bir ihtiyar böyle bir masanın başına oturmuş, çok yaşlı bir adam. Önünde kutular var şöyle şöyle. Kutularda da küçük küçük fişler var. Kim olduğumu söyleyince o fişleri karıştırdı, karıştırdı, birisini aldı, müdürün odasına girdi. Ne söylediğini hatırlamıyorum. Adam herhalde alçak sesle konuşuyordu. Yalnız müdür şunu dedi: "Beyefendiye hiç bir şey sormayacaksınız, pasaportunu vereceksiniz." Hayda, benden resim filan istediler, sağladım. Pasaportumu aldım, ayaklarım kıcıma değe değe eve geldim. Evliyim, evi boşalttık. Eşyaları dağıttık, efendim. Bavullarımızı hazırladık. Ertesi gün uçağa bineceğiz. Akşam bir arkadaşım, Kemal Güçan diye bir arkadaşım. Vali oldu sonradan, çok akıllı çocuk o. Koşa koşa geldi. "İlhan'cığım" dedi. "Benim Emniyette bir tanıdığım var, yüzbaşı. O dedi ki, 'İlhan Başgöz gideceğini zannediyor, ama yarın onu uçaktan indireceğiz.' " İnsana şey gelir, ne dersiniz ona? İnme iner yani insana. Eyvah! Ne yapayım? Çıktım yukarıya. Bu Sami Küçük rahmetlik. Bana telefon numarasını vermişti, "Bir şey olursa telefon et" diye. Telefon ettim, "Böyle böyle" dedim, "Beni indireceklermiş." "İlhan Bey" dedi, "Seni uçaktan indirecek Türkiye Cumhuriyeti'nde hiçbir kuvvet yoktur. Rahat ol, yolun açık olsun." Hakikaten ertesi gün gittik. Uçağa bindik. Uçak İstanbul'dan normal inişini yapıyor. Biz de sanıyoruz ki eyvah bizi indirecekler. Oradan Londra'ya gittik. Gidiş o gidiş. Ondan sonra Kaliforniya Üniversitesi'nin Rektörüne buradan mektuplar gidiyor, "Siz bir komünisti niye götürdünüz?" Üç beş tane mektup, kimler yolluyorsa? Ne acaip bir memleket ya! Çekmiş gitmişim. Ha bir de Sami Küçük'e demişim ki "Madem ben tehlikeliyim, yurt dışına çıkmam tehlikeli, ne ala! Bıraksınlar, tehlikeden kurtulsunlar, Amerika düşünsün. Ben oraya gidiyorum. Amerika beni

çağırıyor, davet ediyor." Ondan sonra Rektör, Kaliforniya Üniversitesi'nin Rektörü presidente gitmiş. President Eisenhower, o vakit askerlikten sonra bir ara Rektörlük yaptı. Mektupları göstermiş, "Ne yapayım ben?" demiş. Demiş ki: "Bu adam Stanford için vize aldı mı? "Aldı." "Yırt at sen bu mektupları" demiş. Böylece ben Kaliforniya'ya yerleştim. Vize almak da uzun iş, ama uzatmayayım isterseniz. Ona gereği varsa, Londra'da anlatayım neler olduğunu.

Serpil Aygün Cengiz, İlhan Başgöz ve Solmaz Karabaşa (28 Şubat 2015)

Serpil Aygün Cengiz: Hoca'm biz bu Amerika'daki, Türkiye'deki düzenlediğiniz ilk halkbilim yaz okulunda hatırlarsınız, anlatmıştınız bize uzun uzun Amerika'daki halkbilim teorileriyle nasıl tanıştığınızı, alan çalışmanızı ve teorileri.

İlhan Başgöz: Anlatayım. Ben Amerika'ya gittim. Tabii Pertev Hoca'dan okuduk, ama kütüphanemizde bir tane yabancı kitap yoktu. Bir Fransızca kitap vardı. Ben ondan bir makale okumuşum, bir de "Düğün Türküleri mi Ağıt mı?" diye Türkçe makale yazmışım. Başka bir şey yok. Türk folkloru okumuşuz. Orada Kaliforniya Üniversitesi'nde Berkeley'de hem Türkçe öğretiyorum; hem Türk folkloru dersi veriyorum. İlk derse girdim. Aaa öğrencilerin birinin yanında köpek, birinin elinde sandviç, birinin sırtında bebek! "Korkunç hakarettir bu bana!" dedim. Arkadaşlara söyledim, "Yok" dediler, "Bize de öyle oluyor, o senin için değil, hepsi öyledir." Hakikaten köpek de oraya oturdu, hiç sesini çıkarmadı, bebek de ağlamadı. Böyle başladım. Yalnız folklorda yeni gelişmeler nelerdir, yeni teoriler nelerdir, hiçbirisinden haberim yok. Zaten İngilizce'm çok az. Zor okuyorum, zor anlıyorum. Yalnız folklor kongrelerine her yıl katılıyorum. Gidiyorum, dinliyorum. Kendimce bir şeyler anlamaya çalışıyorum. Yavaş yavaş da İngilizce'm ilerledi. Böyle anlıyorum konuşulanı, yazılanları anlıyorum. Buradan çok büyük bir arşiv götürdüm. Bugün size bıraktığım, Dil Tarih'e verdiğim arşiv. Yani o kadar büyük malzeme

götürmüşüm ki akıl durur. Halk hikâyeleri, bütün Karagöz oyunları, on bin bilmece filan. Ben nereye elimi atsam müthiş malzeme var. Fakat bunu bir şeye oturtmak lazım, teorik temele, onu bilmiyorum. Sonra yavaş yavaş onları da öğrenmeye başladım. Öğrendikçe bu arşivin ne büyük bir hazine olduğunu gördüm. Mesela masal teorileri kuruyorlar. Beş tane masal okuyan çok akıllı bir Amerikalı, masal teorisi atıyor ortaya. Efendim, destanları inceliyor Albert Lord. Hemen bir teori, sözlü formüller teorisi filan. Ben bakıyorum, sözlü formüller teorisi Albert Lord'a göre manzum destanlarda var. Bizim halk hikâyelerine bakıyorum aynen var. Tekrar ediliyor klişeler. Bunları yazmaya başladım yavaş yavaş. Yazınca birdenbire ilgi başladı, çünkü kimse Türk Folkloru okumuyor, okutmuyor orada. Bir tek ben varım. Indiana Üniversitesi'ne de geçmişim. Çok önemli bir üniversite, Folklor Bölümü Amerika'nın en iyi folklor bölümü. Bütün iyi folklorcular oradan mezun. Alan Dundes, Robert George, bütün tanınmışlar, onlara *young Türk* diyorlardı, genç Türk diyorlardı. Sonra Alan Dundes bir yazı yazdı benim hakkımda. Diyor ki: "Aramızda gerçek bir *young Türk* var." *Young Türk* genç Türk'tür ya. "Biz ondan öğrendik" filan. Yavaş yavaş yazılarımı yayımlamaya başladılar. Sonra bir yıl ben Türkiye'ye geldim. Oradan şeye gittim, ta Posof'a kadar. Müdami'nin bütün hikâyelerini teybe aldım. Bir hikâyeyi evvela kahvede anlattırdım. Sonra Öğretmenler Birliği'nde anlattırdım. İkisini de kaydettim. Öğretmen Birliği'nde anlatılan hikâye, öbüründen bir buçuk saat kısa. Bunu yazdım ben. Neden kısa? Dinleyiciler anlamıyor, bırakıp gidiyorlar, Müdami anlatırken. Yahut sevmedikleri bir konu, çoğu işitmemiş hikâyeyi. Bunu yazdım. Bir folklor kongresinde okudum. Dinleyici nasıl etkiliyor hikâye anlatımını?

Dinleyicilerin arasında bir böyle değerli çehreli, sakallı , elli beş yaşlarında, beyaz yüzlü bir adam kalktı. İşte, "Başgöz" dedi -"Başgöz" diyemiyorlar-, "Ne kadar önemli bir iş yaptığının farkında mısınız?" Ben de herhalde farkındayım ki ta gitmişim Posof'a kadar, tek bildiğim şey. Meğer bu adam Alain Lomax'mış. Lomax büyük bir antropoloji bilgini. Elinde büyük bir Enstitü var, muazzam para var. Halk müziği uzmanı. İlk halk türkülerini Amerika'da o derlemiş. Bana dedi ki, "Sizinle bir kahve içelim, konuşmadan sonra." Gittim, kahve içtik. Herkes meğer onun yanına gitmek için fırsat arıyormuş, Lomax bizimle konuşsa diye. Benim kahve içtiğim iştilince oo birdenbire ben çok meşhur oldum. Derginin editörü geldi bana dedi ki, "Sizin bu konuşmanızı yayımlayalım." Ancak hikâyenin metni de eklendi buna. Bir kitapta da yayımladı. Yüz yirmi sayfalık bir metin ve makale. Sonra Kanada'da çıkan bir dergi. Bu kitapta Linda Dégh'in makalesi var, Alan Dundes'in var, benim var. Bütün Amerika'nın folklorcuların makaleleri var. Kanada'da bir dergi tanınmış bir dergi, dedi ki: "Bu kitapta en iyi makale, İlhan Başgöz'ün makalesi." Bu benim çok işime yaradı. Çünkü küçük bir maaşla başlamıştım ben Indiana Üniversitesi'nde. Her yıl bir zam veriyorlar, ama işte enflasyon zammı, küçük bir zam. Herkesten geldi. Bu yazıyı aldım gittim okulun Dekanına "Böyle böyle" dedim. Bak benim için "Böyle" diyorlar. Bana büyük bir zam verdiler.

Serpil Aygün Cengiz ile İlhan Başgöz (28 Şubat 2015)

Ondan sonra ne yazdımsa artık hakikaten basmaya başladılar ve [19]87'de de galiba... Amerikan Folklor Cemiyeti'nin her yıl iki tane şeref üyesi seçerler... Onun adı, aşağıda benim odamda bir şey var duvarda, getirirsen gösteririm. Yan duvarda girer girmez küçük bir belge. Kapatın gelince açarız... Hangi seneymiş bu? Okuyabilir misin bunu? 1983. Anlatayım. Size göstereceğim. Nashville'de *American Folklore Society*'nin yıllık toplantısı yapılıyor. Her yıl, iki kişiyi *fellow* seçerler. *Fellow* bir nevi şeref üyesidir. Üç bin kişilik bir Amerikan Folklor Cemiyeti, yılda iki *fellow* seçerler ve genel toplantıda açıklanır bu *fellow* ödülü. Genel toplantıya gittik. Efendim, sekreter çıktı dedi ki, “Bu yıl iki *fellow* seçemedik, bulamadık iki kişi. Bir *fellow* seçtik.” Evvela çalışmaları anlatılır, “Şunu yaptı, bunu yaptı” diye. Bu yeni fenomen çalışmalarını anlatacağım ama bileceksiniz, çünkü ondan başka bu konuda çalışan yok. O sene İlhan Başgöz'ü *fellow* seçtik.” Ben oturuyorum kenarda beklemedeyim. Yanımda da Yıldıray diye bir öğrenci var.

Serpil Aygün Cengiz: Yıldıray Erdener mi Hoca'm?

İlhan Başgöz: Evet. Bir alkış koptu. Ben tabii ağladım, gözlerim yaşardı. Beklemediğim bir şey. Böylece beni *fellow* seçtiler. Bu da işte verilen *fellow*, Amerika Folklor Cemiyeti'nin *fellow* seçildiğine dair belgedir. Yani atmıyorum kafadan. Ondan sonra artık, Tanrı, “Yürü kulum” dedi. En önemli toplantıya davet ettiler. Ben hepsine gittim. İyi bir konuşma yaptım. Sonra yayımladılar. Yayın listem sizde var mı?

Serpil Aygün Cengiz: Gönül Pultar'la yaptığınız söyleşi kitabının arkasında yayın listeniz var.

İlhan Başgöz: Tamamı var şimdi. Ondan sonra da çıkan bazı makaleler var. Ben onu size *e-mail* ile göndereyim. İsterseniz kullanırsınız.

Serpil Aygün Cengiz: Olur Hoca'm tabii, çok seviniriz.

İlhan Başgöz: Kitaplar, dergiler var, yazılar filan. Sonra, Sovyetler Birliği'ne davet ettiler beni. Toplantı için. O uzun bir hikâye. Norveç'e gittik, Norveç'te bir toplantıya katıldık. Alan Dundes da burada. Bir resim çektirdik Alan Dundes ile. Ben sonra o resmi kendisine yolladım. Arkasına yazdım. "Alan" dedim, "Benimle resim çektiğin için sen de artık meşhur oldun." Çok gülmüş. Çok tatlı bir adamdı Alan, fevkalade akıllı. Genç yaşta gitti maalesef. Ondan sonra her yıl yazdığım yazı bayağı ses getirdi. Şeylerle ilgili bir makale yolladım, daha geniştir. Yani konudan sapmalar, bir masal bir hikâye anlatılırken, hikâyeci başlıyor bir yerde kendi hakkında konuşmaya. "Efendim" diyor, geçmiş zamanı anlatıyor. "O vakit" diyor, "Esnaf teşkilatları vardı, loncalar vardı. İşte şöyle iyiydi, böyle iyiydi, bilmem ne, şeyhi vardı onun, geleceği bilirdi. Bir gün dedi ki, bir kuru kafa kelle kebabı beş liraya satılacak." Şimdi bak geçti beş lira elden geçti, biliyordu. Bu tip şeyler katıyor.

Birisinde turistlerden bahsetti hikâye anlatan. Kesti hikâyeyi şimdi dedi, "Bir akli evveller var" dedi, "Türkiye'ye turist gelmesin diyorlar" dedi. "Niye gelmeyecekmiş? Çünkü bizim ahlakımız bozulmuş." dedi. "Ulan ne ahlakın var ki ne bozulsun senin! Turist geliyor, ne yapıyor? Paslı anahtar alıyor, eski bir kilit alıyor. Bunları toplayıp dünya kadar para bırakıyor bize. Bırakın gelsin, bırakın gelsin, aptallık etmeyin" dedi. Bu tip şeyler var. Bunlar çok önemli bir şey, kimse tespit etmemiş. Yani masalı tespit ederken, hikâyeyi tespit ederken bunu da geçmişler. Olur mu? Önemli. Yani, tarihi hikâyeyi, geçmişini anlatan hikâyeyi, bunlar bugünün sosyal çevresine getirip oturtuyor. Hikâye böylece bugünün hikâyesi oluyor. Yahut, kahvehanenin hikâyesi oluyor. Sonra en ayıp, en müstehcen şeyleri buralarda söylüyor hikâyeciler. Bir kızdandı mı bahsediyor, tamam, "Allah" diyor, "Bir kirpik vardı işte, bir meme vardı" falan. Dinleyici de çok hoşlanıyor, "Yaşa, devam et" filan. Erkek dinleyici çünkü, kadınlar yok. Bu seviye mutlaka tespit edilmeli, çünkü yepyeni bilgiler veriyor bize. Müdami kendinden bahsederken "O da benim gibi şaşkın biriyim" derdi. "Hastanın biriyim" derdi. Hastaydı, çünkü şeker hastalığı vardı. Onlar bize hikâyecinin kişiliğini tanıtıyor. Çünkü folklor denen olay; bir anlatan, bir dinleyen, bir de geleneksel metinden oluşuyor. Bunların hiçbiri değişmez değil. Anlatan, hikâyeyi anlatan, dinleyicinin neler istediğini daima böyle kolluyor. Eğer bir şeyden hoşlanmazlarsa onu es geçiyor. Yok, çok hoşlandılar mı onu uzatıyor. Yani her istediğini de söyleyemiyor, çünkü hoşlanılmayabilir. Sarıkamışlı bir âşık vardır. O bir gün âşıkların hikâyesini anlatıyor Erzurum'da. Fukara bir âşık, zengin bir kızla -Şahsenem'le sonunda evleniyor. O kadar ısrar ediyor ki fukaralık ve zenginlik üzerinden. Dinleyiciler kızıyor: "Ulan defol buradan! Gelip seni döveceğiz, sosyalist propagandası yapıyorsun sen" diyorlar. Bir denge kurmak zorunda. Dinleyici etkiliyor anlatanı. Şimdi diyorsunuz ki, Kerem'in meşhur hikâyesini çok anlattın. Kerem, Kerem ile Aslı hikâyesinin sonunda yanarak ölür, çünkü Aslı bir Ermeni kızdır. Kerem bir Müslüman Şah'ın oğludur. Rüyada birbirlerine âşık olurlar. Ermeni kaçırır kızını, vermek istemez. Kerem, bunu arar yedi sene. Yedi sene sonra Halep'te buluşurlar. Yalnız Ermeni keşiş kızına bir entari giydirmiştir kırk düğmeli. Kerem sabaha kadar bu düğmeleri çözmeye uğraşır. Otuz dokuzunu çözünce tekrar otomatik olarak düğmeler kapanır. Zavallı Kerem sabaha kadar uğraşır. Sabaha karşı bir bakar ki Tan yıldızı doğuyor. "Aaah" der. Ağzından bir ateş çıkar, Kerem yanar, külleri dağılır etrafa. Aslı da tam o vakit Kerem'e âşık olur. Külün başında kırk gün bekler. Fakat kırk birinci gün küller artık darmadağın olmuş, Aslı saçını süpürge yapar. Külleri toplayıp bir araya getirirken bir tane çingı kalmış küllerin içinde. Aslı da saçlarından tutuşur, yanar. O da ölür, külleri kavuşur, öbür dünyada işte düğünleri olacak. Anlatıcı bir âşık, tam burayı anlatırken Kerem'in yanacağı yere gelmiş, dinleyicilerin arasından birisi fırlıyor. Tabancayı çekiyor. "Ulan" diyor, "Sen Kerem'i öldürürsen ben de seni öldürürüm." Ne yapsın anlatan tabii, "Yok yok" diyor, "Birazdan Hızır gelecek merak etme" diyor. Hızır'ı getiriyor. Kerem ile Aslı'yı

tekrar canlandırıyor ve düğünlerini yapıyor. Bu âşığa, “Kerem’i yakmayan âşık” derlermiş. Yüz elli sene evvel olmuş. Başka bir hikâyede de yine aynı noktaya gelince zengin bir adam: “Âşığa söyleyin” demiş, “Öldürürse eğer ben onun canına okuyacağım, döveceğim. Öldürmezse de yüz altın vereceğim.” Tabii âşık yüz altını tercih etmiş, böylece Kerem yaşamış. Bu etki biliniyor. Benim Müdami ile yaptığım araştırmada o kadar açık meydana çıktı ki bu. Hikâyede türküler değişmez. Müdami türküleri de değiştirdi öğretmenlere anlatırken, hani onlar yenilik dili seviyor filan ya. Bir türkü var hikâyede. “Ben bir güzel hanımı gördüm bilmem nerde...” filan. Öğretmenler Birliği’nde anlatırken: “Ben bir güzel bayan gördüm” diyor. Ben bunları tek tek tespit ettim. Sonra unuttum bir yerde. Sordum Müdami’ye: “Unutursam ne olur? Tuhaf olmaz mı?” “İlhan Bey” dedi, “Unutursan” dedi, “Aynı kafiyeye dörtlük yazar oraya korsun dedi. Eğer ki seninki onunki kadar güzel olursa, herkes birşey demez, ama güzel olmazsa hoşlanmazlar” dedi. Bir gün [Âşık] Seyrani bir hikâye anlatıyor Kars’ta. Köroğlu hikâyesi, pardon yaralı Mahmut hikâyesi anlatıyor. Yaralı Mahmut hikâyesi uzun bir hikâyedir. Fakat bu, bir akşamda bitiriyor. Dinleyicilerin arasında bir Azerbaycanlı var, hikâyeyi çok iyi biliyor. Hikâye bitince diyor ki: “Evladım, sen bunu anlattın ama bu yaralı Mahmut, galiba sizin köyde bir Mahmut varmış, o yaralanmış onun hikâyesini anlattın. Bu hikâye bir haftada bitmez.” diyor. Bunun üzerine çok fena oluyor anlatan, Seyrani. Hemen bırakıyor, çıkıyor, hastalandım diye, çok mahcup oluyor. Gidiyor, Müdami’yi buluyor. Müdami’nin yanında on beş gün, yirmi gün, yahut daha fazla dolaşüyor. Hikâyenin doğrusunu öğreniyor. Ondan sonra anlatmaya başlıyor. Yani dinleyici bir yerde böyle kontrol ediyor anlatanı. Tabii hikâye de değişiyor; dinleyiciye göre. Yazılı değil ki, hikâye değişiyor, anlatan değişiyor, dinleyici değişiyor. Bu üçünün arasında ancak bir denge olduysa iyi bir performans oluyor. Onu öyle diyorlar.

Serpil Aygün Cengiz: Hoca’m, bugün Türkiye’de halkbilim alanında ne çalışılmalı, sizce öncelikli konular nelerdir, bugün 2015’te?

İlhan Başgöz: Bir zaman Köprülü kontrol etti bütün halk edebiyatı çalışmalarını, Fuat Köprülü. Herkes şamanlıktan buluyordu kaynağını filan. Şimdi değişik bir yol seçildi. İki dergi çıkıyor. Ben *Folklor/Edebiyat* dergisinin son sayısını gördüm. Genç arkadaşlar gayet iyi. Yani lisan bilenler takip ediyorlar yeni yayınları. İşte halk edebiyatı ile sosyal çevrenin ilişkileri, halk edebiyatı-sosyoloji, halk edebiyatı-etnoloji. Bu konular üzerinde gerçekten çok iyi makaleler okudum ben. Onun için çok ümitliyim yeni nesilden... Teker teker hatırlamıyorum hangi konuları işlediklerini. Ama artık klasik metni tetkik ediyor, âşığın şiirlerini alıyor, yanına da bir biyografi katıyor, işte sana bir kitap oluyor. Artık bu devir bu iş.

Serpil Aygün Cengiz: Hoca’m, halk edebiyatı ile halkbilimini özdeş mi görüyorsunuz, yoksa bir alt dalı mı?

İlhan Başgöz: Halkbilimini “folklor” karşılığında kullanıyorum. Biliyorsun; halkbilimi, folklorun sözlü olan, sözle anlatılan kısmıdır, masaldır, hikâyedir, bilmedir, atasözüdür. Folklor daha geniş. İnanışları içine alır, törenleri içine alır, biliyorsunuz siz bunları. Onun için “halkbilimi” deyince halkbilimi ve halk edebiyatını katmak icap ediyor. Yahut “halkbilimi” deyince okuyucu anlıyorsa eğer “Bunun içinde halk edebiyatı da var,” sorun yok. Ama bazen böyle bir karışma oluyor, bunun için tüm üniversitelerde halkbilimi-halk edebiyatı programları var şimdi.

Serpil Aygün Cengiz: Amerika’daki bu ayrım nasıldı?

İlhan Başgöz: Amerika’da “folklor” derler genellikle. Hem folklorun acemisi adına hem de folklor çalışanları için *folklore studies* diyorlar, yahut *Folklore Institute* diyorlar. Edebiyata da *folk literature* diyorlar, ama bu İngilizce’de *literature*, “yazılı” demek, “litera”dan geliyor, Latince. Halbuki folklorun sözlü olan tarafı da var, “yazılı yazılı edebiyat” oluyor. Onun için şimdi değiştiriyorlar. *Verbal art* diye, “sözlü sanat” diye bir şey teklif ettiler. Pek tutmadı ama. Yani “folklore” devam ediyor. Yalnız folklor araştırmaları folkloristik [*folkloristics*] de diyorlar şimdi.

Öyle bir şey var, ben pek tutmadım. Türkiye'de Türkçe'ye de sokmadım. Yeteri kadar yabancı şey var yani. Bir de “folkloristik” katmayalım dedim.

Serpil Aygün Cengiz: Indiana Üniversitesi'nde antropoloji-etnoloji çalışanlar ile folklor çalışanların iletişimi nasıldı?

İlhan Başgöz: Folklor çalışanların bir kısmı antropolojik bir yaklaşımla çalışıyorlar, sosyolojik bir yaklaşımla çalışıyorlar, sosyolojik bir yaklaşımla çalışıyorlar. Onun için bunları birbirinden ayırmak zor ama, antropoloji bölümü de var, sosyoloji bölümü de var. Folklorcu bunlardan birisini seçebiliyor, yalnız metin üzerinde çalışmak, talim yapmak pek tutulmuyor. Ancak linguistik analizler yapıyorlar. Efendim işte, kafiye şurada, halk şiiri diye bir şey geliyor, yani halkın şiir anlayışı nedir? Etno-müzikoloji, o etno-linguistik filan. Eğer bir metnin içinde halkın kafiyeli gördüğü yahut şiir saydığı bir şey varsa onu şiir sayma şeyi var. Daha çok linguistik ağırlıklı şeyler. Ama ben hep sosyolojik analizler yaptım, bu var, tüm çalışmalar da var. Ama gittikçe daha soyut bir hale geliyor, folklor araştırmaları.

Serpil Aygün Cengiz: Nasıl?

İlhan Başgöz: İyi folklorcular Bölüme gelmiyorlar artık. Eskiden iş bulmak kolaydı Amerika'da, folklorcular 1960'larda kolayca iş buluyordu. Şimdi çok zor. Yani işsiz folklorcular grubu ortaya çıkıyor. Müzecilik var şimdi, *folk museum*, müzeler var. Ama yakında onlar da dolacak. Onun için iyi beyinler folklorla gelmiyorlar. Tıbbı gidiyor, mühendisliğe gidiyor, kimya'ya gidiyor filan. Genellikle yalnız folklorlarda değil, sosyal bilimlerde bir çöküntü var. Büyük büyük şeyler gelmiyorlar. Sonra Avrupa'ya göçtü yani bu tip araştırmalar. Şimdi Viyana'ya filan orada filan yapılıyor, Viyana'da kalmadı. Ben alıyorum *Folklore* de rgisini, hiçbir dişe dokunur makale bulamıyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Amerika'dan emekli olduktan sonra, Türkiye'de hem Bilkent'te hem Van'da Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde çalıştınız.

İlhan Başgöz: Amerika'dan emekli olunca doğrudan doğruya Bilkent'e geldim ben. Talât Halman davet etti. O da rahmetli oldu. Sonra bazı olaylar çıktı. Devlet beni bir konuşmaya davet etti. Gittim. O meydanda bir grup gelmiş beni karşılamaya. Kim olduklarını söylemişler, ben işitmiyorum. Bir kısmının profesör olduğunu işitmişim. Hemen yanımda bir adam var. Gayet sakin konuşuyor filan. Kendi halinde. Biraz gittikten sonra "Siz kimsiniz?" dedim. "Ben Rektörüm." dedi. Çok mahcup oldum. Orada tam 2009'a kadar çalıştım. Yani dokuz, on yıl çalıştım. Sonra değişmeler oldu, yeni rektörler geldi, üniversitenin havası değişti. Ben de bu büyük zelzeleden bir ay evvel, “Şark hizmetim bitti” diye Ankara'ya geldim. Ondan sonra bir kere ODTÜ'ye gelmeye başladım, yılda bir sömestr, yine devam ediyorum, her yıl bir sömestr geliyorum. Bir sömestr Amerika'ya gidip çalışmalarına orada devam ediyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Hoca'm, seneye baharda yine ODTÜ'ye gelme planınız var değil mi? Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde de, bize de ders verseniz?

İlhan Başgöz: Kuzum, şimdi ben...

Serpil Aygün Cengiz: Kayda geçiyor, Hoca'm! (Gülüşmeler)

İlhan Başgöz: Bu yıl bu sömestr bir Eğitim Fakültesinde ders veriyorum, bir de orada ODTÜ'de. Gelecek sene baharda neden olmasın? Olur ama seminer gibi bir şey olsa hani.

Serpil Aygün Cengiz: Siz nasıl arzu ederseniz.

İlhan Başgöz: Her gün, haftada üç dört gün ders değil; bir gün iki saatliğine bir seminer yapalım.

Serpil Aygün Cengiz: On beş günde bir de olabilir belki.

İlhan Başgöz: On beş gün değil, bir seminer olur, çünkü yoruluyorum artık. Bayağı yoruluyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Bunu Hoca'm biz sizden söz aldık diye kabul ediyoruz, olur mu?

İlhan Başgöz: Andım olsun. Yalnız kaydedin bunu. Ben unutmuyayım. Unutturmayın bana *e-mail* atın, “Hoca'm probleminizi bildirmeniz lazım, önsözünüzü göndermeniz lazım” deyin.

Biz bir dernek kurduk, İlhan Başgöz Halkbilim Derneği diye. Bu kanuni sınırlar içinde kurulmuş üniversiteyle alakası olmayan bir dernek. Bütün halk edebiyatıyla ilgili arkadaşlar üye olabilirler. Küçük bir aidat var, senede elli lira mıdır nedir? Öyle bir şey. Şimdi de sitemiz oluyor, İnternet sitemiz. Bütün çalışmalarımı ben o siteye koyuyorum. Orada üye olan her arkadaş bunu rahatça okuyacak ücretsiz, parasız. Hepinizden rica ediyorum, katılın. Sonra toplantılar tertip edeceğiz, seminerler tertipleyeceğiz, yayınlar yapacağız inşallah. Böylece bir araya gelelim istedik. Ben pek yaşlandım, ama çok faal kurucu meclis üyeleri var, onlar götürecekler bu işi. Benim de orada dediğim gibi heykel gibi tutacaklar, Onursal Başkan filan diye. İlerleyen haftalarda sonlanabilir. Oraya ben bir şey koyacağım ki sizi çok ilgilendirir. *E-book* [e-kitap] diye şimdi bir *book* modası var. Amerika'da bir adam böyle bir üniversite kurmuş. Benden *syllabus* [ders içeriği] istedi. Bütün folklor konularını kapsayan *syllabus*. Onun bir formu var: 1) Bu tür nedir? 2) Nasıl izah edersiniz? 3) Buradaki yayınlar hangileridir filan. Ben ona etraflıca bir *syllabus* hazırladım. Türk folklorunun bütün konularını içine alan ve ona çok iyi para verdim onun için. Onu siteye koyacağız, bizim derneğin sitesine. Yani benim sizin dersinizde söyleyeceğim konuların çok büyük bir kısmı orada İngilizce. Siz zaten İngilizce biliyorsunuz, faydalanacaksınız. İnşallah o hafta benim kitabım da çıkar, *Türk Folkloruna Giriş* diye hazırladım ben. Onun da eli kulağında bitti bitecek. Onu da İş Bankası basacak. Yani siteye muhtaç olmaya lüzum kalmadan kitaplarımızı görebilir: *Türk Folkloruna Giriş 1 -Halk Edebiyatı*. İkincisi de öbür konular olacak, ama onları pek yazmaya vaktim olmayacak galiba. Pek istekli değilim.

Serpil Aygün Cengiz: Hoca'm, biz bugünkü görüşmemizin de kurgusunu yaptıktan sonra size görüntüyü, videoyu veririz. Belki onu da siteye koyarsınız.

İlhan Başgöz: Tabii tabii koyarız. Site senindir. (*Gülüşmeler*)

Serpil Aygün Cengiz: Öğrencilere adresi veririz, böylece siteye de girerler.

İlhan Başgöz: Güre [Folklor Yaz Okulu] devam edecek o vakit, derneğe devredilecek.

Solmaz Karabaşa: İnşallah, çok istiyorum ben.

İlhan Başgöz: İstiyorum artık, sizler iteleyin beni.

Serpil Aygün Cengiz: İlk [folklor] yaz okulu çok güzeldi, Hoca'm, Halil İnalçık gelmişti, Jennifer Petzen vardı.

Meryem Karagöz: Evrim Hanım'ın sitesi var, Hoca'm, orada fotoğraf koymuş. O, oraya ait galiba.

Serpil Aygün Cengiz: O ilki değildi.

İlhan Başgöz: Kimdi o? Kültür Bakanlığı'ndan bir arkadaş gelmişti. Sonra o hâlâ Kültür Bakanlığı'nda çalışıyor.

Serpil Aygün Cengiz: Birkaç kişi vardı Hoca'm, Kültür Bakanlığı'ndan. Öcal Oğuz Hoca uğramıştı kursa, hatırlıyorsunuz değil mi?

İlhan Başgöz: Evet, Öcal Oğuz oradaydı. İlk derslerde onların hepsi gelmişti.

Serpil Aygün Cengiz: Cengiz Bektaş.

İlhan Başgöz: Üç beş ders sonra onlar dediler ki "Hoca'm, siz çok yerli bir hocaymışsınız!" (*Gülüşmeler*) Ne bekliyorlarsa artık...

Serpil Aygün Cengiz: Çok güzeldi. Henry Glassie, hocamız olmuştu, Cengiz Bektaş, o gelmişti.

İlhan Başgöz: Halil İnalçık gelmişti. Halil Bey çok hasta artık, yürüyemiyor...

Solmaz Karabaşa: Hoca'm, ben bir şeyi merak ediyorum. Şimdilerde çok duyulur oldu. UNESCO'nun bir sözleşmesi var, *Somut Olmayan Kültürel Miras'ın Korunması* diye. Nasıl buluyorsunuz ve değerlendiriyorsunuz bunu?

Serpil Aygün Cengiz: *Somut Olmayan Kültürel Miras'ın Korunması*, SOKÜM çalışmalarını takip edebiliyor musunuz?

İlhan Başgöz: Bu iyi bir girişim, yani çok iyi bir girişim.

Solmaz Karabaşa: UNESCO'nun bir sözleşmesi biliyorsunuz, peki sözleşmedeki perspektifi nasıl değerlendiriyorsunuz merak ediyorum

İlhan Başgöz: Bu perspektifi hazırlayanlar kuracak etraflıca. Yani maddi kültür nedir, mezar taşları vardır, duvar yazıları vardır, mezar taşlarının yazıları vardır, sonra halk sanatı vardır. Boyalardan tutun da, Karagöz'ü de içine sokmuşlar bunun. İyi, hiç fena değil. Yalnız bir yanlışlık yapmışlardı. Ben düzelttim onu, şey diyorlar... Karagöz'ün suretleri neden yapılır?

Solmaz Karabaşa: Deriden.

İlhan Başgöz: Hayır, "Deri" demiyorlar.

Solmaz Karabaşa: A yok!

İlhan Başgöz: "Kartondan yapılır" diyorlar herhalde, emin değilim. Ertuğrul Günay'ın, Bakanın yanına gittim, dedim ki "Bunu düzeltin, böyle bir şey yok." Sonra bazı Karagözcülerin isimlerini galiba yanlış kaydetmişler filan, onları düzelttim. Amerika'da vardır onun bir merkezi. Bize yakın bir üniversitede, UNESCO'nun, onlarla temas ettim... Karagöz Müzesi'ni kapatıyorlarmış...

Solmaz Karabaşa: Bursa'da?

İlhan Başgöz: Öyle bir haber çıktı. Ben alarm oldum hemen, oraya bildirdim, Amerika'daki merkeze. Onlar derhal yayın yapmaya başladılar. Yani bütün dünyada "Aa bu kapatılmaz, bu kültür mirasıdır" filan. Meğer kapatılmıyormuş, yalnızca yeri değiştiriliyormuş, bir yerden başka bir yere değiştiriliyormuş, onu yanlış anlamışlar. Adamlar bizden daha çok uğraştılar, o müze kapatılmaz diye. Ben biliyorsunuz, Hayali Küçük Ali'nin bütün oyunlarını görüntüledim. Sonra onu şey yayımladı, Görsel Sanatlar Birliği filan diye öyle bir şey var, orası...

İlhan Başgöz

(28 Şubat 2015, ODTÜ lojmanları, Ankara)

Serpil Aygün Cengiz: Hoca'm, son olarak, Atatürk'ün siz öğrenciyken Sivas Lisesi'ni ziyaretini sizin ağzınızdan kayda almamız için bize bu olayı da anlatır mısınız?

İlhan Başgöz: Sivas Lisesi'nin 4-A sınıfında öğrenciyim. 1937 olacak. Atatürk'ün ölümünden bir yıl evvel, dersimiz bir yıl evvel [di]. Bize dediler ki, "Atatürk geliyor Sivas'a." Hadiii hepimiz toplandık, Sivas istasyonuna yığıldık. Halk da birikmiş, bir kıyamet istasyonun önünde, küçük bir meydan vardı, orası. Tren geldi. Atatürk istasyonunun kapısından çıktı. Halı sermişler, meydandan İstasyon Caddesine kadar. Atatürk halının üzerinden yürümedi. Taşların üzerinden yürüdü. Biz de dedik ki "Görüyor musun? Yüzlerine vurdu Atatürk, taşın üstünde yürüdü." Sonra biz döndük okula. Atatürk, Kültür Merkezi binasına gitmiş, orada görüşmeleri yapmış. Dönerken dediler ki "Atatürk lisemize uğrayabilir." Çünkü lisede Sivas Kongresi toplanınca, onun yattığı odayı müze olarak saklıyorlar hâlâ Sivas Lisesi'nde.

İlhan Başgöz ile Meryem Karagöz
(28 Şubat 2015, ODTÜ/Ankara, fotoğraf: Safiye Özkan Aygün)

Hocamız, Ömer Bey, matematik hocamız, dersimiz de matematik. Biz ona şey deriz, *Değnekli Ömer* yahut da *Rezil Ömer*. (*Gülüşmeler*) O vakit Sivas Lisesi yeni açılmış, bıyıklı bıyıklı böyle yirmi beş, otuz yaşında öğrenciler var, *dayı* derler onlara Sivas'ta. Tıpkı Erzurumluların dadaşı gibi dayılar var. Ömer Bey, müdür, lisede bastonunu çeker, akşamları kahvelere gider. Öğrencinin kahveye gitmesi yasak. Katar önüne öğrencileri, bastonla mukavemet edeni döve döve götürür, evine bırakır Ömer Bey. Aileler çok memnun, değnekliliği buradan kaldı, *Değnekli Ömer* deriz. Rezilliği de başka bir yerden. (*Gülüşmeler*) Sivas'a bir tiyatro kumpanyası geldi. Bize dediler ki “Öğrencilere yüzde elli tenzilat yapacaklar biletle.” Biz de tiyatro kumpanyası görmemişiz, Sivas'a gelmez öyle şeyler. Hadi toplandık gittik. Tiyatro binası lisenin karşısındadır. Ömer Bey de bekar, lisede bir odada yatar. Toplandık biz de öğrenciler. Eee biletlerin hepsi satılmış tam fiyatla. Kapı kilitli bizi almıyorlar. Gürültü ediyoruz “Böyle şey olur mu ya, nedir? Nerede idareci?” filan. Ömer Bey görmüş, koşa koşa geldi. Golf pantolon giyerdi elinde baston, "Ne var çocuklar?" dedi. “Hoca’mi böyle böyle bize söz verdiler, yarım fiyatla bilet verecekler.” O da sordu soruşturdu, “Yok mu kimse filan, niçin böyle yapıyorlar, kimse yok?” Parmaklıkları geniş kapı var. “Yüklenin çocuklar kapıya” dedi. Kapıya yüklendik, kapı açıldı. Biz bedava girdik içeri. Yer yok tabii, ayakta seyrettik ama bedava seyrettik. Tiyatrodan benim aklımda kalan göbekli göbekli hanımlar, dudakları çok boyalı göbek attılar. Yalnız onu hatırlıyorum. Başka bir şey hatırlamıyorum. Rezilliği de buradan gelir. (*Gülüşmeler*)

Dersimiz Ömer Bey'in dersi, Rezil Ömer'in, çok da döver, müthiş döver öğrenciyi. Kapı açıldı. Evvela Sabiha Gökçen girdi içeri, resimlerinden tanıyoruz onu. Arkasından Atatürk. Arkasından bir sürü milletvekili, bakan filan sınıfı doldurdular. Hepimiz heyecandan böyle titriyoruz. Derlerdi ki "Atatürk'ün gözüne bakamazsın, insanı çarpar." (*Gülüştmeler*) Evvela korka korka yavaş yavaş baktık böyle. Gördük ki çarpılmıyoruz. Rahat rahat baktık. (*Gülüştmeler*)

"Dersiniz ne?" dedi. "Hendese." Ömer Bey, Rezil Ömer'in dersi. Bir öğrenci el kaldırdı. Sınıfın en soğukkanlı kızı, adı Saadet. Nereden hatırlıyorum Saadet'i? Şeyi öğrenmişiz, Bethooven'in 9. senfonisinin bir korusu var. (*İlhan Başgöz şarkıyı söyleyerek*) "Bu yol bizi Saadet'in kucağına götürür. Gözyaşları eridi hayat neşe verdi." (*Gülüştmeler*) Kızcağızı nerede görsek karşısına geçeriz. Sırta sırta "Bu yol bizi Saadet'in kucağına götürür." Onun için hiç unutmuyorum Saadet'in adını. Kaldırdı tahtaya. "Geçen ders ne okudunuz? İki üçgen nasıl eşit olur? Çiz iki tane üçgen." dedi. İki üçgen çizdi kız. Kenarları *alfa-beta-gama*, *alfa1-beta1-gama1* yazdı. "Ne onlar kızım?" dedi Atatürk. "Alfa, beta, gama." dedi. "Peki Türk alfabesi, Türk harfleri kâfi gelmiyor mu?" dedi. "Niye Yunan harflerini kullanıyorsun?" Kız şaşaladı, "Hocamız öyle gösterdi" dedi. Ömer Bey'i çağırdı, Ömer Bey dikildi karşısına. Bize öyle geldi ki biz onun önünde nasıl titriyorsak, Ömer Bey de öyle titriyor. (*Gülüştmeler*) Ömer Bey'e sordu: "Neden Yunan harflerini kullanıyorsunuz?" Ama bak o ne yaptı, dedi ki: "Bakanlık bize bir kitap gönderdi. Orada alfa, beta, gama yazıyor. Biz onun için yazıyoruz." "Getir kitabı" dedi. Kitap geldi. Hakikaten alfa, beta, gama. O sayfayı yırttı Atatürk, kitabı yere attı. Gitti parmaklarıyla alfa, beta, gamayı sildi, *abc* yazdı, *a1-b1-c1* yazdı. Sonra anlattı, "Çocuklar" dedi, "Siz şanslı bir kuşaksınız. Bak biz bunlara 'Müselles-i Mütessaviyüssakeyn' derdik, 'eşit kenarlı üçgen'. Siz 'üçgen' diyorsunuz, ne iyi" dedi. "Bugünlerin kıymetini bilin" filan dedi. Sonra çıktı, müze olan odasına gitmiş. Bir demir karyola, bir tahta masa gayet basit. Karyolayı sallamış. "Ben burada yatarken gıcır gıcır ediyordu, sağa sola dönemiyordum." demiş. Yine gıcırdamış o şey, karyola. (*Gülüştmeler*) Ondan sonra yolcu ettik. Bir yıl sonra da, voleybol oynuyorduk bahçede, haber geldi ki Mustafa Kemal Atatürk ölmüş. Ne kadar ağladık, ne kadar ağladık... Ve böylece Atatürk'ün benim anılarımda çok önemli bir yeri var Sivas Lisesi'nde.

Solmaz Karabaşa, Safiye Özkan Aygün, Serpil Aygün Cengiz, İlhan Başgöz ve Meryem Karagöz
(Görüşme sonrası ODTÜ Sosyal Bilimler [Beşeri] Binası önünde, 28 Şubat 2015, *fotoğraf: Aysun Ezgi Bülbül Yılmaz*)

İlhan Başgöz'le Sivas'ta İki Gün¹

Tekin Şener

“Beni mutluluktan uçurdunuz çocuklar” dedi, 100'üne merdiven dayayan profesör. Yarım saat kadar Eğrice-Karaözü yolunu araya araya, Gemerek senin Yeni Çubuk benim dolaşım duruyorduk. Sızır'dan ayrılan yolu nihayet bulduk ve yeşilin onlarca tonu ile bezenmiş, taze bahar kokusunun insanı çarptığı bir vadiye girdik. Hepimizi coğrafyanın güzelliği ve uzayıp giden yeşil yolun enginliği kavramıştı. İlhan Hoca'yı kuşatan daha keskin duyguların o an farkına varamadık. Yol boyunca türkülerle, şiirlerle dışa vurduğu neşeli fakat sakin hâli yerini coşkuya bırakmış; İlhan Hoca sevincini, heyecanını bir çocuk berraklığıyla yaşamaya başlamıştı. Bu toprağın buğusu her adımda damla damla varlığına karışıyor, Hoca'da hatıralarla karışık hayalleri, görüntüleri, türküleri çağırıyordu...

İlhan Başgöz Tekin Şener'le çocukluğunun geçtiği parkta sohbet ederken
(24 Mayıs 2015, Sivas Ethembey Parkı)

Bir gün önce Sivas'ta çocukluğundan ve ilk gençliğinden kalma mekânları gezdiğimizde ilk çağrı dalgası gelmiş, 80 yıl öncesinden anılar ve duygular sökün etmişti. Ethem Beyin Parkı, Öğretmen Okulu, Kabak Yazısı, Sivas Lisesi, Çukurbostan ve Yağcı Sokağı... Gemerek'ten gelip yerleştikleri, 1930'ların Sivas'ının üzerindeki yoğun sis tabakası her mekânda biraz daha aralanıyordu. Çukurbostan'ın dar sokaklarında, evinin izini sürerken; köşedeki çeşme kalıntısı, ilerideki ev harabesi, ötedeki kürün, berideki sokak tabelası 80 sene öncesinden tanış selamlarıyla karşılıyordu onu. Derken, 70 senedir Yağcı Sokaklı olan bir amcaya tesadüf ettik. Bize Sucu Bekir'in ve mahallenin diğer eskilerinin evlerini, şimdilerde yerinde betonarme bir cami olan ahşap mescidi, Hacı Zahit'e ve Yiğitler'e giden dar araları tarif etti. İlhan Başgöz'ün mahallesindeki geçmiş yolculuğuna rehberlik etti. “Babam buradaki mescitte müezzinlik

¹ 22-23 Mayıs 2015'te halk biliminin duayeni Prof. Dr. İlhan Başgöz'le Sivas'ta ve Gemerek yöresinde geçirdiğimiz vakitlerin hikâyesidir. İşte bu kadardır ol hikâyet.

yapardı. Ramazanlarda beni de teravihe götürürdü. Ya Hennan ya Mennan diye başlayan bir ilahî okurduk.” Gülümseyerek ilahîyi terennüm etti biraz. “80 sene öncesinin Sivas’ından bugüne kalan birkaç şeyden biri de o ilahîdir” demek istedim, fakat başka bir ayrıntıya dikkat kesildiğini görünce sustum.

Çukurbostan’dan ayrılıp görmek istediği diğer mekânlara doğru hareket ettiğimizde, İlhan Başgöz’ün gözü arkada, aklı ve ruhu birkaç çağ öncesindeydi. Ethembey Parkı’na varır varmaz, gözleri bir gölet aradı. Bugün yaşayan Sivaslıların belki yüzde doksanının bilmediği bir manzarayı sordu. Onun Sivas’ında, Ethembey Barajı denen ve Sivaslıların yüzdüğü, kayıkla gezdiği bir gölet vardı çünkü. 80 sene sonra ise büyükçe bir semt parkı... Oraya dair yaşayan tek şey Ethembey ismi, ona da şükür... Kabakyazısı’nda ise tanıdık iki bina kalmış sadece; şimdilerde Arkeoloji Müzesi olan Sanayi Mektebi Demirhanesi ve Öğretmen Okulu. Asfaltın ve betonun örttüğü Kabakyazısı, tıkış tıkış ve boğucu bir kentsel alan olmuştu artık. Orada fazla oyalanmadık, bir iki hatıra fotoğrafından sonra ver elini Sivas Lisesi.

“Liseye gidince sınıfıma çıkacağım, sırama oturacağım, siz numaramı söyleyeceksiniz, ben de ‘burada’ diye karşılık vereceğim” diye heyecanla anlatıyordu. “Bina kapalı, restore ediliyor, belki bu Eylül’e açılır, ama şimdi girmemiz mümkün olmayabilir” dedikse de bizi duymazdan geldi. Ağır işittiğinden değil bu sefer duymak istemediğinden duymadı. Bekçiye doğru öyle kararlı adımlarla ilerledi ki bize takip etmekten başka bir seçenek kalmadı. “Bey, ben bu okuldan 1939’da mezun oldum” diye başladı meramını anlatmaya ve şantiye alanına girdik. Ancak arkadaki cümle kapsamında durdurulduk, bundan sonrasının tehlikeli olduğu söylendi. İlhan Hoca da bize sınıfının penceresini gösterdi. Duvarlara dokundu, zamanı aşan bakışlarla Sivas Lisesi’nin seyrine daldı. Neler gördü, neler hatırladı, neler hissetti... O birkaç saniyeye ne hikâyeler, ne anılar, ne duygular sığdı...

“Bize Sivaslı Derler”

O gün öğleden sonra Cumhuriyet Üniversitesi’nde geçti. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Halkbilim kürsüsünün (ikinci) kurucusu olan Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek anısına düzenlenen toplantıya onur konuğu olarak davet edilen İlhan Başgöz’le birlikte kampüse doğru yola çıktığımızda, Kızılırmak’tan geçerken, Hoca için tanıdık bir mekânı, tarihî Eğriköprü’yü de görmüş olduk. Öğle yemeğinde CÜ yöneticileri, *Hayat Ağacı* dergisi yazarları ve Ankara’dan bu toplantı için gelen çoğu DTCF’li hoca ve öğrencilerle buluştuk. Merkezî amfiyi dolduran Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri o gün, Türkiye’de halkbiliminin iki şahikasından Sedat Veyis Örnek’i yokluğunda tanıma ve anlama, İlhan Başgöz’ü de canlı canlı dinleme ve bol bol fotoğraf çekme fırsatı buldular. TÜBİTAK desteğiyle yürütülen ve 16 aydır devam eden *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı proje kapsamında, *folklor/edebiyat* dergisinin (dvd ekli) 820 sayfalık özel sayısının tanıtımını amaçlayan bu toplantının açış konuşmalarını proje direktörü Doç. Dr. Serpil Aygün Cengiz ve Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Faruk Kocacık yaptılar. Sıra İlhan Başgöz’e geldiğinde, salon sessizliğe gömüldü.

Kendisine Cumhuriyet Üniversitesi adına rektör beyin takdim ettiği ödülü şu iltifatla kabul etti: “Yurt dışından ve yurt içinden epey ödül aldım, ama onların arasında en kıymetli olanı Cumhuriyet Üniversitesi’nin bana verdiği ödüldür; çünkü ben Sivaslıyım.” Sonra şöyle devam etti:

“Size saygılarımı sunarak sözlerime başlamak istemiyorum, onu politikacılara bırakıyorum. Ben size saygı duymasam bu yaşında bu kadar yol gelip Sivas’ta karşınıza çıkar mıydım?” diye hitabına başladı ve devam etti: “Sivas toprağında yetişmiş, Sivas Lisesi’nde okuyan değerli bilim adamı Sedat Veyis Hocam için benden bir açış konuşması yapmam istendi. Eserlerini severek

beğenerek, yeni şeyler öğrenerek okuduğum Veyis Örnek'in renkli bir kişiliği var: şair, oyun yazarı, gazeteci, benim gibi folklorcu. Genç arkadaşlarımız onu anlatan konuşmalar yaptılar, yapacaklar. Ben şu kadarını söylemekle yetineceğim: Sedat Veyis Örnek de ben de Sivas Lisesi'nde okuduk daha önemlisi ikimiz de Sivaslıyız. Sivaslı olmak önemli bir özelliği içerir, bunu türküden öğreneceksiniz: 'Bahçelerde bal eruk / Dallarını eğeruk / Bize Sivaslı derler / Biz güzeli severuk.'²

Bu selamlama cümleleri alkışlarla karşılandı. İlhan Hoca daha sonra bu toplantı için bahar bayramı - Nevruz konulu bir konuşma hazırladığını fakat sonradan bu metni bastırıp dağıtmayı uygun gördüğünü, burada Sivas'tan ve Sivas Lisesi'nde geçen günlerinden bahsetmek istediğini söyledi:

"Gemerek'te arpalar biçilirken doğmuşum. Doğum tarihim kimliğimde 1923 yazar ama 1921 olmalı. Bu karışıklık Amerika'da başıma tuhaf işler açtı... Neyse babam Muallim Hasan Efendi kulağıma ezan okumuş ve "adını Mehmet İlhan koydum, yaşını Tanrı versin' demiş. İri siyah gözlerim varmış; annem aş ererken manda yavrusuna bakmış da ondan öyle olmuş! Ailenin 7 kız çocuğundan sonra doğan tek erkek evlat olduğum için kundağıma bir mavi boncuk bir de iğde parçası dikmişler... İlkokul 4'e kadar Gemerek'te okudum. Babam 1932 yılında emekli oldu, biz de 'ver elini Sivas' diyerek yola çıktık. Sivas'ta dededen kalma bir evimiz vardı, Hamurkesen Mahallesi Yağcı Sokağı'nda. (...) Gemerek'ten Sivas'a, yaylı denilen atlı arabayla gelirken Hanlı İstasyonu yakınlarında acayip bir yağmur başladı. Orada gördüğümüz bir değirmene sığındık ama değirmen de suyla dolmaya başladı. Köylüler uzaktan, 'domuzcuğu açın' diye bağırdılar. Biz önce anlamadık, sonra suyun tahliye olması için hazırlanmış düzeneği kast ettiklerini anladık, irice bir taşı yerinden çıkardık, su boşalmaya başladı, biz de kurtulduk. Ertesi sabah Yoğunyokuş'tan yaylımız aşağı inmeye başlayınca, 'göründü Sivas'ın bağları'... Benim aklımda Sivas'a dair ilk çizgi, yan yana duran servilerin yeşil çizgisi. Türküde söylenmiştir biliyorsunuz: 'Allah sana boy vermiş Sivas servisi gibi' derler. O servileri gördüm ilkin. Sonra evimize yerleştik, ben liseyi bitirene kadar Sivas'taki günlerim o evde geçti. Hafız Recep İlkokulu'nun 5. sınıfına kaydoldum. Adı sonradan Recebevi oldu, daha sonra yıkıldı yerine Ziya Gökalp İlkokulu yapıldı. Okulların, ticarethanelerin, sokakların adları çalışma konusu yapılmalıdır."

İlhan Başgöz sözü sonra çocukluğuna ve ilk gençliğine getirdi. Kişiliğinin oluşmasında büyük rol oynayan aile, okul ve kent ortamına ışık tutan anekdotlar anlattı. 1930'ların Sivas'ından, okul ve mahalle hayatından, kız-erkek öğrenci ve öğretmen ilişkilerinden bahisler açtı. Hatıralarıyla bir şehrin, bir devrin tablosunu çizdi:

"Evden ortaokula ve liseye giderken yolumuz Çukurbostan'dan geçerdik. Çukurbostan'ın havuç ve şalgam tarlaları meşhurdur, havuca o vakit 'pürçüklü' derdik. Sabah erken buradan geçerken birkaç pürçüklü, birkaç şalgam koparmadan edemezdik. Mor renkli havuçların tadı şeker gibiydi. Şimdi orada ne çukur kalmış, ne bostan ne de tatlı havuçlar... Hafız Recep Okulu'ndan biraz ileride, Mısmırlamak'ın hemen yanında Kız Muallim Mektebi vardı. Biz okuldan çıkar çıkmaz soluğu kızların çıkış kapısında alır ve bir türkü tutturduk: 'Kız muallim ovalara yayılır / Hafız Recep hayran olur bayılır'. (Hoca bu dizeyi terennümle okudu ve salonu şöyle bir sallayıp bıraktı) Ben ortaokula girdiğim yıl bu muallim mektebi karma oldu, yani kızlarla beraber okumaya başladık. Kızlarla bir araya gelince biz dut yutmuş bülbüle döndük. Hayran olmak şöyle dursun, yüzlerine bakamaz, iki kelime konuşamaz olduk. Bahri adlı bir arkadaşımız vardı, sınıflarından bir kıza âşık olmuş, okuldan sonra evlerine kadar takip edermiş. Bir gün galiba Pulur Mahallesi'nde kabadayılar önünü kesmiş, 'burada erkek tilki var, mahallemizin kızlarının namusu...' demişler, kavgaya başlamışlar, Bahri bıçağı çekip birini yaralamış. Mahkemede, savunması sağlam olduğu için ceza almadı Bahri. Ben ortaokuldayken elektrik yoktu. Ben lambanın önüne oturur, masa yerine kullandığım sandığın üzerine kitaplarımı açar ama ders çalışmaz, hayallere dalardım: Bir sevgilim oluyordu, haramiler onu kaçıyordu, Kahraman İlhan da kızı kurtarıyordu... Babam, sınıfta kalırsam beni, kalaycı çırağı yaparım diye korkuturdu. Yıl sonunda karnemi aldım, ibka yani sınıfta kaldın diyordu. Karneyle beraber Meydan Camisi'nin karşısında bir kahvede oturan babama gittim. Babam bana bir çay ısmarladı, 'bundan sonra daha

² İlhan Başgöz'ün TÜBİTAK destekli *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı proje kapsamında hazırlanan *folklor/edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı* için Sivas'ta düzenlenen etkinlikteki bu konuşması <https://www.youtube.com/watch?v=OMJTUSqhHmg> adresinden izlenebilmektedir.

iyi çalışır sınıfını geçersin' dedi. Bu beni o kadar etkiledi ki bundan sonra liseyi bitirene kadar sınıfın en iyilerinden oldum. Dersler ezbere dayandığı için çok çalışmazdım, hafızam kuvvetliydi, dikkatli dinlersem evde çalışmama gerek kalmazdı.

Lise 1. sınıfta, Suzan adlı bir kıza âşık oldum, aynı sırada yan yana otururduk. Çoban ağının kızına âşık olmuş da demişler ki, 'ulan kızın haberi var mı?' o da, 'sezdirir miyim, enayi miyim ben?' Ben de tabii Suzan'a sezdirmedim âşık olduğumu ancak yaman bir mektup yazdım. Mektup hülâsa şöyleydi: 'Sizi seviyorum, sizinle mes'ut bir yuva kurmak emelindeyim. Bu yuvanın temelini şimdiden atmak istiyorum, bana müsaade eder misiniz?' Kimbilir hangi romanda okumuşum! Mektubu veremedim, Hacı Zahit'te oturlardık, kâğıdı elime alıp yanından geçerken gösterir gösterir çekerdim, ama cesaret edip veremedim. O yıl babam öldü, benim de bu büyük aşkı bitti. Romans vardı o yıllarda sevgilerde, biz konuşamazdık, ama sevgimizi sembollerle anlatırdık. Cebinde kırmızı mendil gösterirsen, 'aşkımdan yanıyorum' demektir. Sarı mendil, 'senin için sarardım soldum' demektir. Beyaz mendil, 'aşkımdan tertemizdir' demektir. Önünüzdeki kız mendilini düşürüp eğilir alırsa, 'beni takip et' demiş oluyordu. Şimdiki gençlere acıyorum; daha tanışır tanışmaz, 'şapur şupur Allah'a çok şükür...'

Bu son söz salonda genç bir kahkaha tufanına ve kuvvetli alkışa sebep oldu. İlhan Başgöz, bir zaman yolcusuydu, sanki ve üç çeyrek asır geçmişten gelip bir devir anlatıyordu. Şehir kültürüyle ilgilenenler için bu tanıklıkların belgesel değeri büyüktü. *Hayat Ağacı*'nda yıllardır yaptığımız yayına şahitlik eden bir zaman aşırı haberci gibiydi İlhan Başgöz. İki gün boyunca birlikte olduğumuz Sivas seyahatinde ve bilhassa bu konuşmada Sivas'ın artık hepten unutulmuş ya da metinlere sıkışmış zamanlarından pek çok işareti, ipucunu, sözü ve bilgiyi hafızasının derinlerinden çıkarıp bizimle paylaştı. Son ve unutulmaz bir hatırayı naklederek konuşmasını sona erdirdi. Yıl 1937, Atatürk, Sivas Lisesi'nin 4A sınıfına girer... Hikâyeyi İlhan Hoca'dan nakledeyim:

"Lisemizde her sabah kılık kıyafet yoklaması yapılırdı. Sabah erken toplandık, bize dediler ki, 'Mustafa Kemal Atatürk Sivas'a geliyor.' Gidip kendisini İstasyon'da karşılayacaktık. Dehşetli heyecanlandık; kurtuluşun temel taşlarından biri, 4 Eylül'de Sivas Kongresi'nde konuşmuştu ve biz bu lisede okuyorduk; Mustafa Kemal'in yattığı oda da müze olarak saklanıyordu. İstasyon'un önündeki küçük meydana yerlerimizi aldık. Bütün Sivas ayakta idi. Biz sevinçten ve heyecandan tir tir titriyoruz. Özel tren geldi, Atatürk yanında tanımadığımız insanlarla binadan çıktı. İstasyon binası ile cadde arasına kırmızı halı döşenmişti. Atatürk halının üzerinden değil taşların üzerinden yürüdü. Biz buna dedik ki, 'görüyor musunuz Atatürk mürayilikten hoşlanmıyor'. 'Yaşa, varol!' sesleri arasında otomobiline bindi, biz de okulumuza döndük. Dersimiz matematikti, müdürümüz Ömer Bego'nun dersi. Sınıfın kapısı açıldı, içeriye de golf pantolonlu ve spor ceketli iki kişi girdi: Atatürk ve Sabiha Gökçen. Sabiha Gökçen'i resimlerinden tanıyorduk, ilk kadın pilot. Hepimiz derhâl ayağa kalktık, Atatürk'e saygılarımızı gösterdik. Onun adı etrafında oluşan efsanenin etkisi altındaydık: Gözleri o kadar güçlüymüş ki bakanlar çarpılır gibi olurmuş. Çarpılmaktan korkarak evvela usuldan, kaçamak baktık Atatürk'ün gözlerine. Çarpılmadığımızı anlayınca ders boyu doya doya seyrettik. Dersimizin ne olduğunu sordu, 'hendese' dedik. En ön sırada oturan, dışının kızı Saadet'i tahtaya kaldırdı. Saadet kısa boyluydu ve sınıfın en soğukkanlı talebesiydi. Siyah önlüğü ve beyaz yakasıyla temiz bir görünüşü vardı. Atatürk geçen derste ne işlediğimizi sordu, iki üçgen hangi koşullarda eşit olur diye bir konu görmüştük. Tahtaya iki üçgen çizdirdi Atatürk, Saadet de ilk üçgenin kenarlarına alfa, beta, gama; ikinci üçgenin kenarlarında da alfa1 beta1 ve gama1 yazdı. Nedense o vakit bu Yunan harfleri kullanılırdı hendese dersinde. Atatürk birden ciddileşti ve Saadet'e sordu: 'Neden Yunan harflerini kullanıyorsunuz kızım'. Saadet gayet soğukkanlı, 'Paşam bunları öğretmenimiz Ömer Bego kullandı, biz de onun için kullanıyoruz' dedi. Ömer Bey sınıftaydı, hemen önce çıktı, Atatürk aynı soruyu ona da sordu. O da topu Mili Eğitim Bakanlığı'na attı. Bize öyle geldi ki biz Ömer Bey'in karşısında nasıl tir tir titriyorsak, Ömer Bey de Atatürk'ün karşısında öyle titriyordu. Ömer Bey şunları söyledi: 'Paşam bize henüz matematik kitabı gelmedi, formalar halinde gönderiyorlar. O formalarda da bu harfler kullanılıyordu. Atatürk o formayı istedi, sayfayı buldu ve yırttı, tahtaya gidip o üçgenlerin kenarındaki harfleri parmağıyla silerek a, b, c yazdı. Sonra bize döndü, 'çocuklar siz şanslı bir kuşaksınız. Biz bu üçgenler, müselles-i mütesavi's sakayn derdik. Siz eşkenar üçgen diyorsunuz. Çocuklar devrimlerinizin kıymetini bilin, onları koruyun. Atatürk sınıftan çıktıktan sonra müze olarak saklanan odaya gitmiş. Odada ne var; bir demir karyola, bir tahta masa, tahta sandalye. Karyolayı sallamış ve

demiş ki; ‘Kongre günlerinde bu karyola ben döndükçe gıcır gıcır gıcırda beni uyutmazdı. O an sallayınca karyola yine gıcırdamış. Meğer Milli Eğitim Bakanı da sınıftaymış. Kitap yırtıldıktan bir hafta sonra yeni matematik kitabı geldi. O kitapta alfa, beta, gama çıkarılmış a, b, c konmuştu. Lise ile ilgili anılarımı uzatmayacağım. Yalnız övünmek gibi olmasın, ama bir şey söyleyeceğim: 1940 döneminde lise bitirme imtihanında 9 kişi başarılı oldu. O vakit bir de olgunluk imtihanı vardı, ona 9 kişi girdik, bir ben kazandım. Soru da şuydu: ‘Hayatta en hakiki mürşit ilimdir’ sözünün izahını yapınız. O vakit nereden aklıma gelecek ki ben Ankara’ya gideceğim ve alnında bu sözün yazılı olduğu Dil Tarih Fakültesi’nde okuyacağım. Köylünün biri Ankara’ya gelmiş, sormuşlar ‘yav hangi binaları beğendin’, ‘vallaha bir mürşitin apartmanı var onu çok sevdim ben’. Ben burslu imtihanını da kazanarak Dil Tarih’e kayıt yaptırmaya hak kazanmıştım, fakat kayıt için başvuruda iki ay geç kalmıştım. Okulun dekanına gittim, dekanın adı Saffet Korkut; dağ gibi bir hanımdı, İngilizce hocası. Sordu bana; evladım kimsin, nerelisin, ne iş yaparsın, baban ne iş yapar, kaç kardeşin var falan... Ben de anlattım. ‘Evladım biz senin gibi halk çocuklarını okutmayacağız da kimi okutacağız. Git herhangi bir doktordan iki aylık sağlık raporu al, senin iki aylık bursunu da vereceğim’ dedi. Benim yolumu çizen Saffet Korkut Hanım oldu.”

İlhan Başgöz şimdi Arkeoloji Müzesi olan Sivas Sanatlar Okulu’nda
(24 Mayıs 2015)

İlhan Başgöz’ün Cumhuriyet Üniversitesi Merkezî Amfi’deki konuşmasının sonuna gelmiştik artık. Bir uzay zaman koridorundan geçmişçesine karşımıza çıkan bu aksakallı ihtiyar, bize kendi hikâyesinden bahisler açmadı sadece. Sivas’ın ve Türkiye’nin geçmişte kalan bir çağından haberler ilettiler. Veda cümleleri de öyle sıcak, öyle, tanıdık ve öyle maziye aitti:

“Uzatmayalım hikâyeti / Koparmayalım kıyameti / Dinleyicilerimize vermeyelim zahmeti.’ Karagöz oyunu biterken Karagöz, o koca patavatsız adam, Hacivat’ı bir güzel patakladıktan sonra seyircilere dönerek der ki, ‘her ne kadar sürç-ü lisan ettikse affola, bir dahaki oyuna yakanız elime geçerse vaaaay halinize vay.’ Ben de diyorum ki, ‘her ne kadar sürç-ü lisan ettikse affola, bir dahaki konuşmamda yakanız elime geçerse vaaaay halinize vay.’ ”

“Sıvaz Uşağı Olduğunuz Belli”

İlhan Başgöz kendisini dikkatle dinleyen yüzlerce kişi tarafından uzun süre alkışlandı. *folklor/edebiyat* dergisinin Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı için düzenlenen toplantı daha iki saat

devam etti. Örnek'in arkadaşları ve akrabaları, onun kurduğu kürsüden yetişen bilim adamları söz aldı. İlhan Hoca hepsini dikkatle dinledi. Artık yorulduğunu ve dinlenmesi gerektiğini fark edince, akşam yemeğinde buluşmak üzere kaldığı misafirhaneye uğurladık. *Hayat Ağacı* dergisinin ofisinin de bulunduğu Osmanağa Konağı'nda verdiğimiz akşam yemeğinde, TÜBİTAK destekli *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı projenin ekibi, *Hayat Ağacı* dergisi yazarları, İlhan Başgöz ve ona eşlik eden Cemil Kurt Bey'le akşam yemeğinde buluştuk. İlhan Hoca'nın da hatırlayacağı Sivas'a özgü yemekleri ikram etmeye özen gösterdik. Özellikle tatlı olarak gelen hurma İlhan Hoca'nın çocukluğundan ve annesinin mutfağından gelen bir tat olarak çok makbule geçti. O günün sabahı evimizde yaptığımız kahvaltıda ikram ettiğimiz kete de aynı etkiyi uyandırmış, İlhan Hoca, "annem bunu yapardı, hamurun içine un kavurur koyardı" demiş, hoşnutluğunu göstermişti. Akşam yemeğindeki bir noksanı da, "Eke tekesakalı yok mu?" sözüyle işaret etti. Çok hayıflandık ama madımak için vakit çok geçti artık... Yemek boyunca okuduğu şiirlerle, naklettiği hatıra ve malumatla, nüktelerle soframızı ışıldattı. "Ben halk edebiyatçısıyım, ama divan edebiyatını da okurum ve bilirim" cümlesini; Nedim'den, Necatî'den, Bâkî'den beyitler ve kıt'alarla süsledi. Abdalbaki Gölpınarlı'dan, 1946 DTCTF tasfiyesinden bahsetti. Onunla yakın olunca, koca bir kütüphaneyi zihninde ve hafızasında taşıdığının farkına vardık. Cilt cilt kitaplardan birini kapatıp diğerini açtığında, sayfalar arasında dolaştıkça, insanı ve hayatı okumanın ne demek olduğunu anladık.

Akşam, karşıdaki Abdiğa Konağı'nda sohbete devam ettik. Geniş odaları, ferah sofaları, oymalı tavanları ile gönül açıcı bir Sivas konağı olan bu ahşap yapıda, İlhan Başgöz'ün bir müddet daha yakınında olma fırsatı bulduk. Önce bizi dinledi, fikirlerimizi ve duygularımızı nezaketle onayladı, iltifatlara mukabele etti. Ne var ki, ertesi sabah erkenden Gemerek'e ve Karaözü'ne doğru yola çıkacaktık ve Hoca'yı bekleyen akrabaları vardı. Bu yüzden erken kalkmak zorundaydı. Gitmeden teşekkür ve veda mahiyetinde, aşağıda tamamını sunacağım konuşmayı yaptı:

"Daha uzun kalmak istiyordum aslında fakat kaldığım yerde emmimin oğlu ve onun kızı beni bekliyor. Şunu söylemek istiyorum: Şeyh uçmaz müritler onu uçurur. Benim için güzel şeyler söylediniz, çok duygulandım, gerçi yarısını iştmedim, ama çok güzel sözler söylediniz. Bizde, doğuda âşıklar der ki, 'o kadar sevindim ki sevincimden kalbim kızıl gül oldu açıldı.' Benim de hakikaten duyduklarımın kalbim kızıl gül oldu açıldı. Hepinizi çok seviyorum, hepimize başarılar diliyorum. Aslında bu akşam ben size şiirler de okuyacaktım, fakat bekleyenim var. Hepinize çok çok sevgiler, saygılar, selamlar... Sıvaz uşağı olduğunuz belli; kalbiniz sıcak, duygularınız tatlı... Hepinize sevgilerimi saygılarımı sunuyorum, sağ olun, var olun."

Ayrılmadan önce, Halûk Çağdaş'ın ricası üzerine okuduğu şiirle sözlerini taçlandırdı. Nazım Hikmet'in, "Köprüden Emanetçi Nuri Efendi'ye verip / Bir selvi sandık yollasa memleketim İstanbul / Bir ceviz sandığı..." şiirini pırıl pırıl hafızasından okudu hoşça kal niyetine.

İlhan Başgöz'le Kısa Yol Arkadaşlığımız

Sivas'taki ikinci günün sabahında şehirden ayrılıp, cenub istikametinde yola revan olduk. Menzimizde, İlhan Başgöz'ün doğduğu ve baba evinin bulunduğu kasaba olan Gemerek ve yıllar önce gittiği ve hiç unutamadığı Karaözü köyü vardı. İlhan Başgöz'ün Ankara'dan beraber geldiği dostu, refiki Cemil Kurt'un emektar Volvo'sunda gidiyorduk. Hoca ön koltukta oturuyor, coğrafyanın sunduğu bahar manzarasını hiçbir detayı kaçırmadan gözleriyle okşuyordu. Kızılırmak'tan geçerken bir türkü tutturdu: "Köprüye varınca köprü yıkıldı / Üç yüz atlı birden suya döküldü / Nice yiğitlerin beli büküldü / Netin Kızılırmak allı gelini / Gelini benim yârimi..." Hanlı ilk durağımız oldu. İlhan Hoca burada durmak ve çocukluğunun silinmez karelerinden olan hanı ve yakındaki değirmeni görmek istedi. Değirmen yeni ana yola uzak düştüğü için onu göremedik fakat çevre İlhan Hoca'ya çok tanıdık geldi. Yeşile bürünmüş

arazide bir müddet dolaştık. Biraz ileride otlayan büyük sığır sürüsünü güden genç çobanla hoş beş ettik. Bu engin yeşil deniz birkaç ay sonra sararacak, daha sonra da bozarıp kalacak. Toprağın, toprağımızın yeşil gelinliğini biraz daha seyrettik ve tekrar yola düştük. Şarkışla'ya kadar yol Cemil Bey ve İlhan Hoca'nın karşılıklı okuduğu şiirler ve bizim de eşlik ettiğimiz türkülerle geçti. Şarkışla'da Âşık Veysel'in adını taşıyan mekânlara uğradık. Kültür merkezi hafta sonunda kapalıydı, parkta bulunan anıtın önünde fotoğraf ve video çekimi yaptık. İlhan Başgöz, heykelinin önünde Âşık Veysel'e dair anılarını anlattı:

“Veysel’le 1940 yılından itibaren dost olmuştuk. Arada bir Ankara’ya gelirdi. Ben Dil Tarih’te öğrenciydim. Kaldığı Kırşehir Hanı’ndan onu alır fakülteye götürürdüm. Veysel bir yürüdüğü yerden bir daha yürürse yardıma ihtiyaç duymazdı. Hanın merdivenlerinden iniyoruz, ben koluna girdim. ‘İlhan Beğ ne goluma giriyon yav, ben kor müyüm?’ dedi. Tatlı bir insandı. 1972 yılında onu köyünde ziyaret ettim. 20 senedir görüşmemişiz. Kapıyı açtı, ‘merhaba Veysel’ dedim, ‘merhaba İlhan Beğ yav, sen nereden çıktın’ dedi. 20 sene sonra sesimden tanıdı beni. Veysel’in duvarında bir Şarkışla kilimi vardı, çok güzel bir kilim. Kızı dokumuş, kenarında da kızının adı var, zekine (Sakine). Böyle bakıyorum kilime. Kızı dedi ki, ‘baba İlhan Bey kilime çok bakıyor. Veysel de niye baktığımı sordu, çok sevdiğimi söyledim. ‘O zaman al götür senin olsun’ dedi. Ben de, ‘Veysel yav ben senin duvarından kilim götürür müyüm?’ dedim, ‘biz yine yaptırırız’ dedi. ‘Parasını da benden alır mısın?’ diye sordum, ‘alırız’ dedi. 1200 lira verip kilimi aldım. O kilim hâlâ Amerika’daki evimin duvarındadır. O günden sonra da Âşık Veysel’i görmedim...”

Şarkışla’dan çıktuktan sonra Gemerek’e doğru, Veysel türkülerini çığırarak yola koyulduk. Hoca o an aklına düşen dizeleri terennüm ediyor, biz de ona eşlik ediyorduk. Volvo gidiyor, yol gidiyor; İlhan Başgöz, her şeyin başladığı yere giderek yaklaşıyordu. Ne var ki Gemerek’te durup doğduğu evi görmeye vaktimiz yoktu. İlhan Başgöz, kaymakamlığın davetlisi olarak ertesi gün Gemerek merkezine gidecek; evini, ocağını görecek. Neyse biz o an Emlek yöresinde olduğumuzu, yörenin şairlerini ve şiir örneklerini İlhan Hoca’dan öğreniyorduk. Yaklaştıkça enerjisi artıyor, kendini daha çok dışa vuruyordu. Karaözü yoluna girdiğimizde, içine düştüğümüz manzara hepimizi kuşatmıştı. Bu yol hikâyesini unutulmaz kılan yolun ve yol arkadaşlarımızın güzelliği ve sıra dışılığı idi. Duygularını şiire ve türküye döken İlhan Hoca’nın, yarı yaşından küçük refiki ve dostu Cemil Bey mısraları tamamlıyor, İlhan Başgöz’ün özde de sözde de yakını olduğunu hissettiriyordu. “Biz Hoca’yla kahvaltılarımızda böyle karşılıklı şiirler okuruz” diye anlatmaya başladı. Divan edebiyatındaki halk şiiri söyleyişlerinin, bilhassa Necati ve Şeyhülislam Yahya’da sıkça rastlanan söyleyişlerin üzerinde durduklarından; o meşhur Eğin türküsünün bilinmeyen üçüncü kıtasını, Amerika’da İlhan Başgöz’den öğrenip saza döktüğünden bahsetti. O kıta şöyle imiş: “Fırat kenarının ince dumanı / Yayılır dağlara seher zamanı / Ben yârimden kestim artık gümanı...”

Karaözü İlhan Başgöz’ü bekliyordu. Bahar şenliğinde, gurbetten ve çevreden gelen binden fazla insan toplanmış; dost ahbap, konu komşu bir araya gelmiş; kazanlar kaynıyor, yemekler yeniyordu. Daha önce bu kadar güzel, bu kadar bakımlı, bu kadar gelişmiş bir köy anlatsalar, doğrusu inanmazdık. Anadolu’nun ortasında, hayallerini emekleriyle birleştiren insanların gerçeğe dönüşen bir rüyası olmuş Karaözü. Bir adı da Maarifözü imiş ve bu isim köyün yakın tarihinde tam olarak karşılığını bulmuş. 1929’da ilkokul, 1957’de ortaokul, 1978’de ise lise köylülerce el birliğiyle yapılmış. Köy enstitülerinden mezun olan Karaözülülerin sayısı da altmışın üzerindeymiş. Ünlü gazeteci Fikret Otyam’ın yarım asır önce keşfettiği ve tüm Türkiye’ye tanıttığı Karaözü, ondan sonra pek çok kişinin dikkatini çekmiş. İlhan Başgöz de onlardan biri. Köyde Fikret Otyam’ın adını taşıyan bir de küçücük şahanecik kültür evi var. Taşın ve ahşabın zarif bir mimariyle bulunduğu bu yapıda İlhan Başgöz bol bol kitap imzaladı. Tanışları ve okurlarıyla görüştü. Geçtiğimiz yıl, Fazıl Say’ın Serenat Bağcan’la bir açık hava konseri verdiği Karaözü, bu yıl İlhan Başgöz’ü, bağlama virtüözünü Erdal Erzincan’ı ve ünlü fotoğraf sanatçısı İsa Çelik’i ağırlıyordu. Fikret Otyam ise ağır rahatsızlığı sebebiyle bu yıl gelememişti. Türkiye’de bazı sanatçıların ve yazarların ilgi odaklarından Karaözü ile bizi

tanıştıran İlhan Başgöz oldu. Bizi hoşça karşılayan, şenliklerine katıldığımız, sofralarına oturduğumuz Karaözülü erenler; “sahipsizlik, çaresizlik” edebiyatına, “devlet bize baksın” kolaycılığına sapanmadan, baba yurtlarını şenlendirmiş, harika bir yaşama alanına çevirmiş. Yüzlerine söylemeye fırsat bulamadığımız takdirlerimizi bu sayfalardan sunuyoruz.

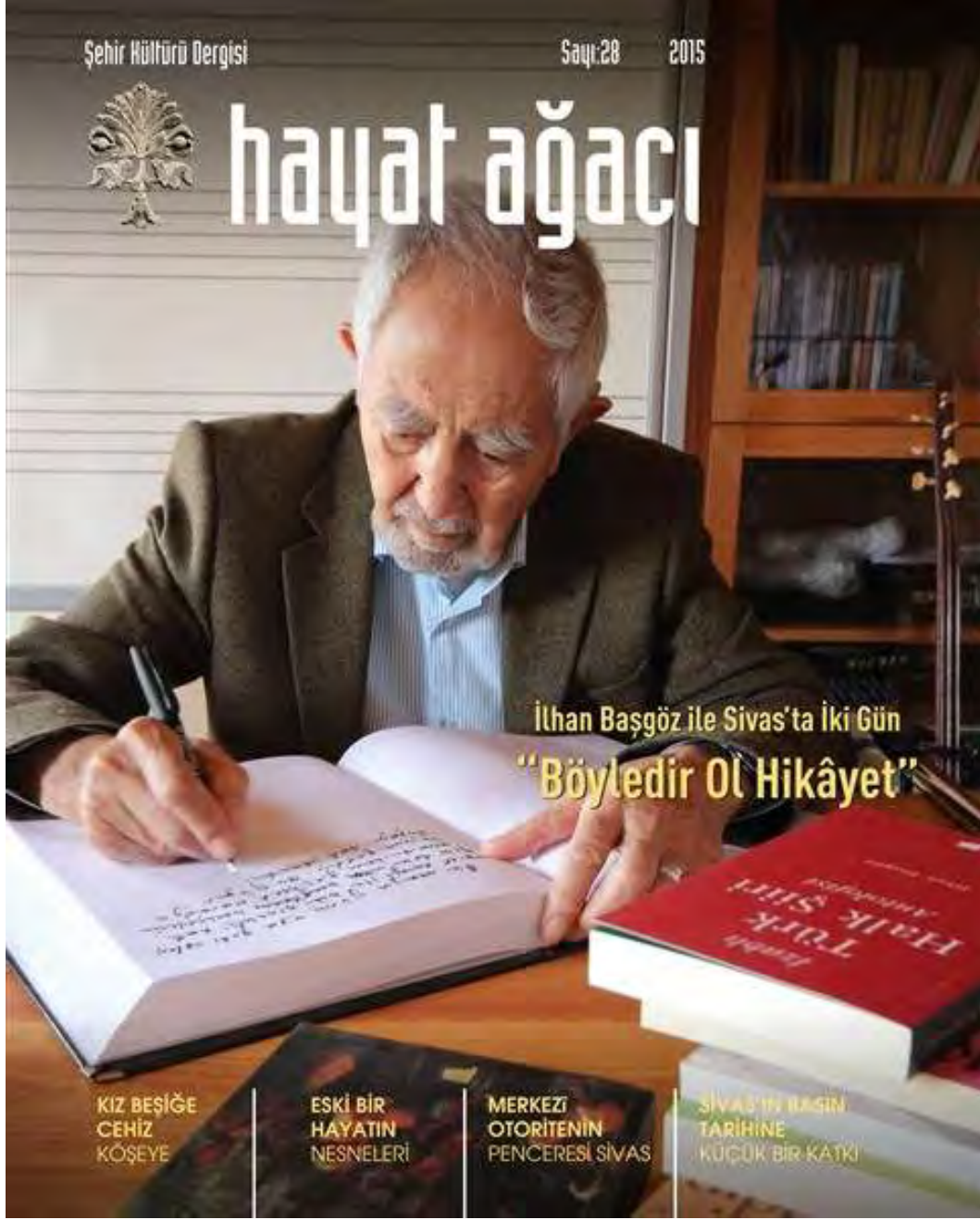
Tören alanına kurulan kürsüde, “Karaözü’nün kara gözlü insanları” diye başlayan bir de konuşma yapan İlhan Başgöz’ü, orada toplananlar gâh alkışlayarak, gâh kahkahalar atarak, gâh pürdikkat kesilerek dinlediler. Âşık Veysel’e dair, Alevi kültürü ile ilgili araştırmalarıyla tanınan İrene Melikof’a dair anekdotlar nakletti. Saha araştırmaları esnasında karşılaştığı ilginç olayları anlattı. Dinleyicileri selamladıktan sonra, “Sakın ha yaşlanmayın, bakın ben yaşlandım gayet zor oluyor” öğüdünü verdi ki, bu nükteye; sevgi, takdir ve sahiplenme ifade eden alkışlarla karşılık aldı.

İlhan Başgöz Fikret Otyam Kültür Merkezi'nde kitaplarını imzalarken
(24 Mayıs 2015, Karaözü köyü/Sivas)

İsa Çelik İlhan Başgöz'ün fotoğraflarını çekerken
(Erdal Erzincan, Cemil Kurt ve Tekin Şener, 24 Mayıs 2015, Fikret Otyam Kültür Merkezi, Karaözü köyü/Sivas)

Hayat Ağacı Sivas Şehir Kültürü dergisinin 2015 yılında yayımlanan 28. sayısının kapağı

Akşamla birlikte Karaözü'den ayrılma vaktimiz de yaklaşıyordu. İlhan Hoca'yla vedalaşırken, tez zamanda tekrar bir araya gelme dilek ve temennilerimizi sunduk. Gemerek'te kendisini bekleyen hemşehrileriyle buluşacağı için bizimle tekrar Sivas'a dönmedi, o akşamı ve geceyi Karaözü'de geçirmek istedi. Onunla geçirdiğimiz iki günden aklımızda, pek çok özel görüntü, duygu gelgitleri ve sözler kaldı. En çok da, bütün anlamları ve çağrışımlarıyla "Sıvaz uşağı" kelimesi yer etti. Bir insan tipini işaret ediyordu bu söz; hak bilir, fedakâr, cömert, duyarlı ve dürüst bir karakter resmediyordu. Bizim biraz tanıdığımız, biraz da tahayyül ettiğimiz ve çokça özlediğimiz bu resmi hatırlattığı ve gösterdiği için İlhan Başgöz'e şükran borçluyuz. Dünya gözüyle bir daha ne zaman görüşürüz bilemiyorum. Şunu söyleyebiliyorum ancak; kendisi, hatıralar defterimizin en mutena sayfasında yerini aldı.

Öyleyse biz de; uzatmayalım hikâyeti, koparmayalım kıyameti, okuyucumuza vermeyelim zahmeti...

Sivas, Sivas, Sivas...¹

İlhan Başgöz

Ankara'dan çıktım yola, selam verdim sağa sola, haydi benim bu dünyaya garip gelmiş hemşerim, yolun açık ola. Mevsim bahardı, havada kışla yazın ezeli kavgası vardı. Düşük Kırıkkale yoluna. Kırıkkale yolu lokanta dolu, lokantalar tıklım tıklım kadın erkek müşteri dolu. Türk Hava Yolları'nın yeni Osmanlıcasını kullanırsak; baylar olmuş beyefendi, bayanlar olmuş hanımefendi. Konuşurken kolay ama yazarken beyefendiyi nasıl yazacağımı bilemiyorum. Bey efendi mi, beyefendi mi? Bitişik mi, ayrı mı? Beyle efendiyi ayırırsan da olur ayırmasan da. Pek fark etmez. Ama hanımefendi ne olacak? Hanımla, efendiyi ayırırsan mesele yok. Ama hanımla efendiyi birleştirtirsen (bin kere haşa) ciddi sorun çıkar. Ben bilmem, Dil Kurumu bilir.

Kırıkkale yolunun iki yanında çam ağaçları dikili, kavak dikili, iğde ağaçları dikili; uzun uzun, yeşil yeşil gülüşüp dururlar. Rahat uyu Bedri Reis. Sen gittin, yeşillerin çevremizde dolanıp durur. Senin yerine yeşile biz merhaba diyoruz: Merhaba Yeşil! “Yeşile de deli gönül hıncınan, başı boş bedava bir sevincinen, muhabbet bir ekin ekip yeşertmek, ister kağıt kalem ister vincinen, yeşile de deli gönül merhaba, erikler vişneler, dutlar merhaba, muhabbet bir ekin ekip yeşertmek, sahipsiz yoncalar otlar merhaba.” İğdelerin eli kulağında, tomurcuklar ha patladı, ha patlayacak. Unutmayın sakın; iğde dalı gevrek olur, basmaya gelmez imanım, elin de kızı nazlı da olur, küsmeye gelmez imanım. Kızılırmak'ın sesi geldi uzaktan. Âşık Veysel'in sesidir bu, uzak değil yakından. Yaralı bir kuş gibi kanat çırpıp durur, bir sağdan, bir soldan: “Parça parça etsem seni, fabrikaya tutsam seni, Kızılırmak seni seni. Üzerine köprü kursam, seni cehenneme sürsem, Kızılırmak seni seni” Mezar taşların çınlasın Âşık Veysel, sevgili dost. Kızılırmak parça parça olmuş. Senin hayallemene gerek kalmamış, başına çelikten bir gem takmışlar. Adına köprü diyorlar. Uslu bir kedi gibi bir o yana, bir bu yana yuvarlanıp duruyor.

---

¹ İlhan Başgöz'ün ilk kez yayımlanan bu metni ve ata toprağında geçirdiği dört gün üzerine bir bilgi notu yazmak isterim. 2015'in Mayıs ayında İlhan Başgöz, doğduğu ve büyüdüğü topraklara geldi ve birkaç gün kaldı. 90'lı yaşlarını sürdüren bir kişi için zahmetli bir yolculuktu bu. Hem fiziksel zorlukları hem manevî zorlukları vardı. Karşılaştığı isimler, dokunduğu taşlar, rast geldiği binalar onu 80 yıl öncesine götürüyor, geçmiş zaman ile şimdi arasında keskin mukayeselere sürüklüyordu. DTCF'de Halkbilim kürsüsünü kuran meslektaşı ve hemşehrisi Sedat Veyis Örnek anısına düzenlenen programı vesile ederek Sivas ve Gemerek yollarına düşmüştü. TÜBİTAK'ın desteklediği *Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması* başlıklı bu projenin önemli bir aşaması Sivas'ta yapılıyordu ve Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz önderliğinde Sivas'a gelen kalabalık bir heyete İlhan Başgöz de katılarak programın onur konuğu olmuştu. “Sivas, Sivas, Sivas...” başlıklı bu metinde İlhan Başgöz, kendi kaleminden bu geziyi ve Sivas ellerinde geçirdiği dört günü anlatıyor. 2015'in Eylül ayında bana epostayla gönderdiği metni o gün bu gündür yayınlama imkânı bulamamıştım. *Hayat Ağacı* dergisinde yayımlanan ve aynı konuyu içeren benim metnimle birlikte broşür olarak yayımlamamı benden rica etmiş, hatta broşürün baskı masrafını karşılamak istediğini belirten bir e-mektupla metni bana göndermişti. Burada bahsetmek istemediğim bazı aksilikler yüzünden yayımlayamadığım bu İlhan Başgöz metnini, Hoca için hazırlanan bir özel sayıda yayımlama imkânı doğunca hiç tereddüt etmedim. *Folklor/Edebiyat* dergisinin bu değerli anıt sayısına katkı vermenin ve Hoca'nın ülkesinde geçirdiği son aylarda çocukluğunun, ilk gençliğinin silinmez anılarıyla buluşmasını bu sayfalara taşımanın sevincini yaşıyorum. Burada, *Hayat Ağacı* dergisinin 28. sayısında yayımlanan, “İlhan Başgöz'le Sivas'ta İki Gün” başlıklı benim metnimi İlhan Başgöz imzasını taşıyan metinle birlikte, peş peşe okuma olanağı bulacaksınız. Aynı olayı konu alan iki metin arasında, birinci şahıs ve üçüncü şahıs anlatımından kaynaklanan farklar, keza gözlem, izlenim ve yorum farkları gayet doğaldır. Bu okuma deneyimi sırasında, aynı olguya iki ayrı pencereden bakan, iki ayrı şahsın cümlelerinden çok; birbirini devam ettiren ve tamamlayan iki metinle buluşacağımızı umuyorum. **Tekin Şener**

Nerde uçan kuşu alan Kızılırmak, nerde allı pullu gelinleri alıp yiğitlerin belini bükten Kızılırmak? Kızılırmak türküsü tarihin sayfalarında kalmış: Köprüye varınca köprü yıkıldı, yıkıldı, üç yüz atlı birden suya döküldü, nice yiğitlerin boynu büküldü büküldü, Kızılırmak nettin allı gelini. Nasıl yedin benim suna boylumu. Suna boylu gelinleri Kızılırmak yemiyor artık. Gözü kanlı kıskanç kocaların kurşunu yiyor. Yalnız kocalar değil, daha sesi kartlaşmamış oğlanlar, ellerinde tüfek, kolundaki bilezikleri almak için anasını yiyor, zehir yutma diyen babasını yiyor. Aç kurtlar gibi millet birbirini yiyor. Polis kurşunları, gaz bombaları, dal boylu, ceylan gözlü kızları yiyor, Arap taylar gibi başını dik tutan delikanlıları yiyor. Yiyor oğlu yiyor.

Kızılırmak'ın suları uslanmış, hangi bahçeye, hangi bostana, hangi tarlaya girse kızıl sular yeşile dönmüş. Yerlere halılar sermiş, üstüne bin bir renkli çiçek dokumuş, ağaçların köküne girmiş, ağaç çiçeğe, meyveye durmuş. Ne güzel! Bir çelik köprüden geçtik Kızılırmak'ı. Vardık Kırıkkale'ye, girdik Kırıkkale'ye, gördük Kırıkkale'yi. Nerde Kırıkkale yahu, nerde Kırıkkale'nin kerpiç damları, toz toprak içinde çember çeviren dal taşak çocukları, ellerinde helkeler su taşıyan yorgun kızlar, gelinler? Hepsi kaybolmuş, almış gitmişler başlarını. Yerlerini TOKİ'nin gökdelenleri almış. Bedava verseler oturmam 15. katında. Yunus diyeni; "benim ayım, yerden doğar", ayaklarım toprağa dokunmalı benim. Biraz ileride bir güzel evler karşıladı bizi. Hepsi tatlı meyillere serpilmiş, iki katlı, kırmızı kiremitli, beyaz boyalı evler. Neredeyim ben? İsviçre'nin kartpostallar dünyasında mı? Yalanım yok hepsi yeşillikler içinde kaybolmuş. Kirecini karan ellere, kiremitini seren ellere, badanasını vuran ellere selam ederim. Hele hele kırmızı kiremiti yeşil çevreye yakıştıran eller dert görmesin: Yakışmazsa öldür beni, yeşil giyin al üstüne. Mutluluklar dilerim bu renk cümbüşü içinde yaşayan insanlara. Gökten iner, yerden biter gibi serildiler önüme, beni kurtardılar TOKİ'nin dikey kültüründen.

Kırıkkale'den vurduk Yozgat yoluna. Direksiyonda Cemil Kurt dostumun elleri, tıpkı Arhavalı İsmail'in dümen tutan elleri gibi sağlam, güvenli. Bakmayın soyadına, kuzu gibi yumuşak, tatlı bir insandır Cemil. Yozgat yolu toz duman içinde, çamurdan ve kuzey rüzgârından değil. İki yanına asılmış yoldüzerler, taşkıranlar, kayadelenler. Toz duman değil gördüklerin, duydukların rüzgâr sesi değil. Onlardan gelen kaba ama düzenli makine korosunun sesidir. Dar yolu iki yandan kavramışlar, düzleyip genişletiyorlar. Eski yol arada dar bir kuşak gibi kalmış. İncecik, utangaç; otomobillere, kamyonlara, otobüslere göğsünü açamadığı için tedirgin, kıvranıp duruyor. Yozgat Anadolu'ya gelen Türkmenlerin ilk konak yerlerinden biridir. Görelim tarih ne diyor:

"Baraklar Horasan'dan uzun boylu yollara düştüler. Deve ve koyunları çoktu. Aç, susuz, perişan olarak Yozgat ve Sivas taraflarında Osmanlılarla birleştiler. Bu aşiret kalabalıktı, seksen bini aşiret, dört bini de Abdaldı. Dört bin ev Abdalın içinde Sarıhanoğullarından Dedemoğlu, hemen bozuk düzenli sazını eline aldı. Şu destanı söyledi:

Çıktık Horasan'dan eyledik sökün,
Düşürdüler bizi tozlu yollara. (Birdoğan: 18)

Sivas'a gidiyoruz. Soğuk Çermik'ten geçtik, Sıcak Çermik'ten geçtik. Biz arada sırada çadır kiralar, kapacak, yatak yorgan bir arabaya yükler, bu çermiklere gelirdik. 1930'lu yılların sonu olacak. Yarım yamalak kulaç atmayı ben bu çermiklerin havuzunda öğrendim. Havuzun bir kenarından ötekine kulaç atınca yüzme öğrendiğimi sanırdım. Şimdi çadırdan eser yok, güzel güzel evler, apartmanlar, konaklar yapılmış. Göçebe kültürü yok olmuş. Ne iyi, darısı köylü kültürün başına. Çermiklerden Sivas'a yaklaşırken yol kenarında büyük bir panoda Başbakanımız Davutoğlu'nu gördük. Diyor ki; "13 yılda 27 bin km asfalt yol yaptık." Doğrudur

yapmışlardır, pek de faydalı bir iş, Yurdun dört bucağını birleştiriyorlar. Ne güzel. Ama sakın mukayeseye kalkmasınlar, “onlar 50 yılda...” filan demesinler. Böyle bir karşılaştırma Cumhuriyet’e büyük haksızlık olur. Şundan, Falih Rıfkı Atay, bana bir mektubunda diyordu ki; “ilk Cumhuriyet Hükümeti’nin bütçesi, Batıda büyük bir bakkal dükkânının bütçesi kadardı.” Sonradan baktım 56 milyon lira. Bu bütçenin zorunlu ödemeleri ve harcamaları vardı. Çiçeği burnunda yeni devlet Lozan’da Osmanlı borçlarının yüzde 62’sini ödemek zorunda bırakılmıştı. 1870’lerde başlayan bu borçlanmalar o kadar artmıştı ki, 1915’te koca İmparatorluk borcun faizini bile ödeyemez hâle düşmüştü. Osmanlı İmparatorluğu buna, yüz kızartıcı bir çare buldu. 4000 memur çalıştırarak, devlet içinde devlet haline gelen Yabancı Borçlar İdaresi’ne, İmparatorluğun aşar vergisini toplama hakkını verdi. Aşar vergisini her yıl bu yabancı idare topluyor, alacağını alıyor, artanını devlete veriyordu. Bu borçların ödenmesi, 1945 yılına kadar her yıl Cumhuriyet bütçesinin yüzde 16’sını götürmüştür. 1945 yılında Cumhuriyet’in, Düvel-i Muazzamaya (Büyük Devletlere) borcu ya kalmamıştı veya adı anılmayacak kadar küçülmüştü. Bu mini bütçenin yüzde 34’ü memur maaşlarına gidiyordu. Cumhuriyetin bu küçük bütçesinin yüzde 30’u silahlı kuvvetlere ayrılmıştı. Yeni devletin kuvvetli bir ordusu olmalıydı. İtalya diktatörü Mussolini cenapları, daha 1930’ların başında gözünün Antalya’da olduğunu saklamıyor, Antalya bizim olacak diye nutuklar atıyordu. Sevr Anlaşması ile elini kolunu sallayarak gelip işgal ettiği Antalya bölgesini çok sevmiş olacak. Halkımız, Mussolini’nin Antalya sevdasından vazgeçip, Habeşistan’a yönelmesini hoş bir fıkra ile izah eder. Mussolini’nin Antalya’ya çıkmak niyetini öğrenince, Mustafa Kemal mareşal üniformasını giymiş ve İtalyan elçisini Çankaya’ya çağırtmış. Elçi gelince emir erine; “Çocuk benim çizmelerimi getir” emrini vermiş. Çizmeler gelmiş. Mustafa Kemal, elçinin önünde çizmelerini bir çırpıda ayaklarına geçirmiş. İtalya çizme biçimindedir ya! Bununla demek istemiş ki: “Aklınızı başınıza toplayın, yoksa sizi de böyle ayağımın altına alırım.” Doğru olup olmaması önemli değil. Halkın gerçeğidir bu. Hikâye öylesine tutmuştur ki, bugün bile söylenir. Sonra genel kurmay başkanına emir vermiş: “Bu adam delinin biridir, aklına eserse Antalya’ya çıkmaya kalkar. Çıkarsa ona iyi bir dayak atarız. Ama siz gene de güneye bir tümen kaydırın.”

Benim hesabım iyi değildir. Bu harcamalardan sonra elinde ne kalmışsa Cumhuriyet onunla gerçekleştirmişti başarılarını. Bugün bütçemiz 450 milyar liradır. Dahası var. Cumhuriyet, memleketin en önemli gelir kaynaklarını, yabancı şirketlerin elinde bulmuştur. Demiryolları, limanlar, önemli tarım ve ticaret alanları, bayındırlık tesisleri, gümrük ve maliye gelirleri büyük Batılı şirketlerinin elindedir. Lozan’da kapitülasyonlar kaldırılmıştır ama bu kapitülasyonlardan faydalanarak kurulan yabancı şirketlere dokunulamamıştır. Türkiye Cumhuriyeti bu şirketleri birer birer satın almıştır. İzmir-Aydın demiryolu 2 milyon İngiliz lirasına satın alınınca, öğretmenimiz bize ödev vermişti, sevincimizi dile getirmeliydik. Benim ödevimin başlığı; “Demir yolumuz, bağımsızlık yolumuz” idi. İstanbul Rıhtımlar İdaresi 40 milyon Frank’a alınca bayram etmiştik. Artık limanlarımıza et mi giriyor, dert mi giriyor bilecektik. Üstelik rıhtımların geliri de bizim olacaktı. Tütün rejisi 4 milyon Frank’a satın alınca bu sefer ayınkacılar bayram etmişti. Ayınkacı, tütün kaçakçısı demektir. Köylümüz, yetiştirdiği tütünün denklelerini eşeğine yükletip, pazara indiremezdi, Tütün ille de bir yabancı tekele, bu tekelin biçtiği fiyattan satılacaktı. İndirse kaçakçı sayılıyor, ya hapse atılıyor veya tütün kolcuları ile çatışıyor ve vuruluyordu. Bir ayınkacı türküsü şöyle der:

Hacılar köyüne bastığım oldu,
Tütünümün dengi yastığım oldu,
Aman dostlar bakın benim çareme,
Tütünün tozunu basın yareme.

Genç Cumhuriyet ekonomik bağımsızlık olmadan, gerçek bağımsızlık olmayacağını iyi biliyordu. Bunun için yabancı şirketleri, o vakit için büyük sayılacak paralar ödeyerek satın alıyordu.

Biz gene tarihi bırakalım ders alınsın diye. Eğer okuyan ve ders alan varsa.

1945 yılında sol bacağı kırık bir demokrasi kurmak uğruna İsmet İnönü yabancı devletlere borçlanma kapısını yeniden açmıştır. Bu sefer adı Truman Doktrini ve Marshall Yardımı idi. Amerika bize savaş artığı otomobilleri, işe yaramaz dağ topraklarını ve Teksas katırlarını verdi. Bunların bir kısmı bedava, bir kısmı kredi ile veriliyordu. Kredi borçlanma demektir. 1950'de iktidara gelen Menderes hükümeti ve daha sonra gelenler bu yolu pek sevdiler. Eski hamam eski tas, yalnız bizi bir güzel terleten idarenin adı değişti. Borç veren idarenin adı şimdi IMF'dir. Ve biz yeniden boğazımıza kadar borca batmışızdır. Borcu devletin veya özel girişimin yapmış olması fark etmez. Biz ödeyeceğiz gene. Yani; alavere dalavere Kürt Memet nöbete.

Biz yolculuğumuza devam edelim. Yoğun Yokuş'un başına varınca göründü Sivas'ın bağları, vara vara vardık ki şalgam tarlaları denmiştir. Şalgam tarlaları yerini gökdelenlere ve fabrika bacalarına bırakmış. Ne iyi. Sivas'ta, Sedat Veyis Örnek için düzenlenen bir toplantının açılış konuşmasını yapacağım. Toplantıyı Serpil Aygün Cengiz ve arkadaşları düzenlemişler. Zor iştir bilirim, ellerine sağlık. Sivas'ta bizi Özel İdare'nin konukevine kondurdular. Beş katlı, tertemiz, bakımlı. Bana en üst katta bir oda vermişler. Penceresinden bakınca Sivas'ın yarısını görüyorsunuz. Odam pek güzel amma... Doğuda insanlar amma deyince; amma sözün çürüğüdür, nedir amma? diye sorarlar. Amması şu ki odamda ne telefon var ne zil var. Bir şişe su istemek için kırk ayak merdiveni iniyor, kırk ayak merdivenden çıkıyorsunuz. İşkence. Yakışmıyor Özel İdare'ye. Haberleri olsun, bir zil çekmek kolay ve ucuz iştir.

Ertesi sabah erkenden sokağa fırlıyorum memleketimin kokusunu almak için. Bir gürültü, bir kalabalık. Sabahın erinde otomobiller, bisikletler, sokak satıcıları, karıncalar gibi çalışıyorlar. Direksiyon tutan eller, pedal çeviren ayaklar, sahlebim kaymak diye Sivas'ın tatlı şivesi ile bağırان diller dert görmesin. Yollarda boş gezen bir tek can yok. Ne güzel! Acıkmışız. Bir kebabçıda yemek yiyoruz. Kebabçı dediysen küçük bir dükkân sanmayın. Çıkarken adımladım, boyu 20 adım. Benim boyumun 5'te 4 buçuğu bacaktır. Ona göre hesaplayın. İç içe odalar. Kocaman bir döner kebab makinesi. Eskisi gibi döneri bıçakla kesmiyorlar. Kes bir yağlı olmasın deyince döner makinesi koca göbeğini sallayarak dönüyor, kebabçının elinde tıraş makinesi gibi bir makine, basıyor düğmesine, başlıyor tıraş etmeye. Kebab yağı ile ıslanmış Sivas pidesi masanızdadır. Sonra Sivas köftesi mi istersin, kuzu şiş mi istersin; bir düğmeye bas yeter.

Soruyorum lokantacıya; "Hemşerim, kebabçınız Ramazan'da açık mıdır?" "Ayıp ettin beyim, yalnız bizim dükkân değil bütün lokantalar ve kahvehaneler Ramazan'da açıktır." Kulaklarıma inanamıyorum. Sivas'ta mıyım ben? Ben Sivas'ta mıyım ben?

Ertesi gün Cumhuriyet Üniversitesinde Sedat Veyis Örnek için hazırlanan bir toplantının açılış konuşmasını yapacağım. Rektör Bey araba göndermiş. Doluşuyoruz. Üniversite kampüsü kimi yerde ekili, kimi yerde dikili, kimi yerde asfalt dökülü. Sivas'ın killi toprağında şalgamdan ve Halil eriğinden başka şey yetişmez demişler, halt etmişler.

İnsan yetişiyor Cumhuriyet Üniversitesinde. Kırk bin öğrenci, kızlı erkekli. Gelincikler gibi serpilmişler kara toprağın üstüne, allı morlu, sarılı yeşilli. Efendim rektörleri YÖK seçiyormuş. Cumhurbaşkanı atıyormuş. Bunların hiç önemi yok. Önemli olan bu kırk bin canın çevreye saldığı kırk bin ışık. Işık giren yere yobazlık giremiyor, gerilik giremiyor, bağnazlık giremiyor. Gazete giriyor, dergi giriyor, kitap giriyor. Rektör Prof. Dr. Faruk Kocacık, yardımcısı Prof. Dr. Ali Erkul bizi bir yemekte ağırlıyorlar. Yüzleri de gönülleri gibi aydınlık insanlar. Yobazlık, bağnazlık, gerilik yanlarından geçmemiş. Çalışkan, dürüst, bilgili hocalar bunlar. Kendilerini öğrencilerine adanmışlar, Kürt, Çerkes, kadın erkek demeden hepsini bağışlarına basmışlar. Bilim ve aydınlık ekliyorlar bu gencecik insanların gönlüne ve kafasına, ne iyi.

Ben ilkokul son sınıfı, ortaokul ve liseyi Sivas'ta okudum. 1932-1940 yıllarıdır. İlkokulumun adı; Hafız Recep Okulu idi. Sonra Recep Evi oldu, daha sonra da yıkıldı, yerine Ziya Gökalp Okulu yapıldı. Evimiz Ferhat Bostanı Mahallesi, Yağcı Sokağı'nda idi. Sabahın erinde okula giderken Çukurbostan'dan geçer, pürçüklü (havuç) ve şalgam çalardık. Ne Çukur var, ne bostan ne de havuç ve şalgam tarlaları. Evimi de bulamadım, önünde bir çeşme vardı. Suyu kesilmiş ama kurnası yerinde, sokağın başındaki mescit de duruyor. Sanki küçülmüş, babam bu mescitte Ramazan aylarında teravih kıldırırdı. 1936 filan. CHP'nin en güçlü, laikliğin en sert olduğu yıllar. Kimse karışmazdı. Ben de sıraya girer, ilahiler öğrenirdim. “Ya hennan ya mennan, evvel hu ahir hu, hu hu ya men hu.” Elbet bir şey anlamaz papağan gibi tekrar ederdim. Değerli dostum Tekin Şener benim Sivas maceramı benden güzel anlatmış. Kalemine sağlık. Ben onun anlattıklarını yeniden yazmayacağım. Ancak Hayat Ağacı'nda yayınlanan; İlhan Başgöz'le İki Gün adlı röportajda dokunulmayan bazı noktalara burada değineceğim.

Bir gün Şeyh Şemseddin-i Sivasi'nin türbesini ziyaret ettik. Bu türbenin bende bir anısı var. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin giriş sınavındayım. Prof. Abdülbâki Gölpınarlı, Sivashlı olduğumu öğrenince soruyor: “Kimdir Şemseddin-i Sivasi?” “Hocam, ben liseye gidip gelirken onun türbesinin önünden geçerdim, ama kim olduğunu bilmiyorum.” Bâki Bey o gevrek kahkahalarından birini patlatıyor ve diyor ki; “Bunun hocaları da bilmez.” Bilmiyor olmaları ki, bize söylememişler. Sonra Şemseddin-i Sivasi'nin *Destan-ı Mürgan* (Kuşlar Destanı) adlı el yazması kitabını buldum, Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuş. Böylece Fakülteye kabul ediliyorum. Türbe yerinde, tek bir taşı düşmemiş. Zamana, yaza kışa direnmiş, tarihin derinliklerinden bize bakıp duruyor. Güvenli, kendinden emin.

Ertesi gün okuduğum liseyi görmek istiyorum. Üç yılım geçti bu lisede. Adı 4 Eylül Lisesi idi. Lisenin seçkin bir öğretim kadrosu vardı. Atatürk'ü bu lisenin 4 A sınıfında 45 dakika dinlemek mutluluğuna erdim. Bu lisede âşık oldum. İlk aşk. Babamı bu lisede kaybettim. 1940 yılında bu liseden mezun olan tek öğrenci bendim. Bu lisenin 4 A sınıfında soldan ikinci sıraya oturmak istedim. Bir arkadaş adımı çağıracaktı: “419 İlhan Başgöz.” “Burada” diyecektim. Tamirde imiş. Giremedim. Ama değerli Dr. Faruk Kocacık, kibarlık etmiş, tamirden evvel bu lisenin bana güzel bir maketini hazırlatmış. Şimdi evimin bir duvarını süslüyor. İnceliğine ne kadar teşekkür etsem azdır.

İlhan Başgöz eğitim aldığı, ama tadilatla olduğu için ziyaret ettiği gün içine giremediği Sivas Lisesi'nin önünde
(24 Mayıs 2015, Sivas)

Lise yılları, bir akşam Belediye binasının karşısındaki parkın kapısından çıkıyoruz. Yanımda İbrahim Karababa var. Bir silah sesi. Önümüzde bir erkek, bir kadın vurulup düşüyor. Vuran bir asker. Doğuda hizmette iken duymuş ki eşi başkası ile konuşuyor, izin alıp gelmiş, gözetlemiş ve ikisini bir vurmuş.

Âşık Talibi Coşkun'la Sivas'ta tanışmıştım. Sivas Palas Oteli yeni açılmıştı. Talibi otele varmış, acayip bir oyun görmüş, yazıyor: "Sivas Palas'ında bir oyun gördüm, bilardo dediler adını sordum, biri vurur ötekisi gözetir, erkek culuk gibi boynun uzatır."

Bir de genelev anım var Sivas'ta. Ben lise öğrencisi iken mahallemizde beklenmedik bir olay oldu. Mahallemizin evlerinden biri genelev oldu. Bu, valiliğin bir kararı ile mi oldu, kararsız mı oldu bilmiyorum. Bu evin arkası Çukurbostan denen boş bir tarlaya açılırdı. Yani evin ön kapısından giren kolayca arka kapısından kaçabilirdi. Süslü, püslü kadınların oturduğu bu eve faytonlarla müşteriler geldiler. Bu kadınlar müşterilere gittiler. Mahallede geceleri sarhoş naraları duyulur oldu. Hepimiz gece olsun, gündüz olsun bu evin kapısı önünden geçerken tuhaf bir korku duyardık. Faytonlarla gelen sarhoşlardan korku. Sonra bu ev kapandı, mahalleli mi şikâyetçi oldu, yoksa idare mi kapattı bilmiyorum.

Bir de Udcu Zöhre hakkında bilgi toplamak isterdim. Sivas'ta hatırlayan, bilen yok. Sosyal hayatta Sivaslı kadınlar pek görülmezdi. Ben ortaokula girince okul karma oldu, kızlarla aynı sınıfta oturmaya başladık. Ama gene de teneffüslerde kızlar bir yere toplanır, kendi aralarında konuşurlardı. Okul dışında kız erkek arkadaşlığı henüz yoktu.

Sivas'ta kadın erkek ayrımını bozan bir cesur kadını Udcu Zöhre. Hiçbir düğün onsuza olmazdı. Düğün sahibi bir fayton tutup gider, Udcu Zöhre'yi getirirdi. Koca göbekli, şişman bir kadındı. Çok iyi ud çalardı, uduna bülbüller konar, dinlermiş Zöhre'nin. Önünden rakısı hiç eksik olmazdı. Yanaklarına allıklar sürer, gözlerine sürme çeker, ud çalarken bir yandan rakısını içer, bir yandan şakır şakır sakız çiğnerdi. Udcu Zöhre pek saygı gören bir kadındı. Sonraları çok merak ettim. Kimdi bu kadın? Nerden ve nasıl öğrenmişti bu kadar güzel ud çalmayı, hangi çilelerden geçerek kendini bu erkek topluluğuna kabul ettirmişti? Bugün, Sivas'ta hatırlayan veya bilen, duyan kalmışsa bu yiğit kadın hakkında bilgi toplamak güzel bir çalışma olur.

İlhan Başgöz çocukluğunun geçtiği Çukurbostan mahallesinde
(24 Mayıs 2015, Sivas)

Gemerek'te babamın öğretmenlik ettiği, benim okuduğum Cumhuriyet Okuluna gittik. Daha da büyümüş. Tazelenmiş. Okulun hemen bitişiğindeki büyük babam Ahmet Ağa'nın evine vardık. Ev gitmiş, öksüz bir bahçesi kalmış. Bu okulun alçak duvarlarından atlar, teneffüs aralarında

büyükannem Fadime Bacı'ya koşardım, mahzeni açar, bana pürçüklü, ayva filan verirdi. Onları yiye yiye koşup derse yetişirdim. Doğduğum ve çocukluğumu geçirdiğim evi aradık. Bulduk. Ama bir harabe. Bahçesinden tanıdım. Bir fotoğrafçı satın almış. Oturulur gibi değil. Satın alıp bir müze yapmayı düşündüm. Fotoğrafçıyı bulamadık. Bulsak da kim bilir, bu fırsatı bulunca ne büyük paralar isteyecekti. Dönerken bir balkonda sohbet eden hanımlar çağırdılar. İçlerinde Erdal Gönen'in eşi de varmış. "İlhan Ağabey, buyur bir kahvemizi iç" dediler. Oturdum, meyvelerini yedim, kahvelerini içtim. 85 yıl evvelin anıları bırakmıyor insanın yakasını. Koşup toza dumana bulandığım küllükler bile yok artık. Eski hükümet konağına varıyoruz. Yanında bir kahve vardı. Gece oldu mu Gemerek'in kabadayıları perdeleri kapatır, kumar oynardı. Naralar atılır, silahlar çekilir, yaralananlar olurdu. Kaymakam alay ederek; "Pek değişmedi bu güzel adet hocam" diyor. Güzelliği batsın. Hükümet binasının ikinci katında güzel bir kitaplık kurmuşlar, ben de kitaplarımı göndermişim. Soruyorum, acaba bir kitaplık kursam, nasıl olur? Meğer bu kitaplığa da pek uğrayan yokmuş. Demek bu güzel âdet de değişmemiş.

İlhan Başgöz çocukluğunun geçtiği Sivas Çukurbostan mahallesinde evinin yerini ararken tanıdık gelen bir çeşme taşının yanında (24 Mayıs 2015, Sivas)

Gemerek'ten Karaözü köyüne gittim. Bu köyde bahar şenlikleri varmış. Dostum Kaya Aydoğan daveti getirdi. Bu köyü size tanıtmak zahmetine girmeyeceğim. Şu kadarını söyleyeyim: Bir Alevi köyü. Bu köyde Fazıl Say konser vermiş. Köyde bir Fikret Otyam Kültürevi var. Önünde de güzel bir Otyam heykeli. Bir de etnografya müzesi yaptırıp benim adımları vermek istiyorlar. Ne güzel. Meydanda oturup, acı bir rüzgâr önünde etli pilav yedik. Âşık Veysel, Ali İzzet, Âşık Veli ve Agahi Baba için anılarımı ve bildiklerimi anlattım. Cömert doğa ve gayretli insan eli birleşmiş, köyü ve çevresini cennete çevirmişler. Ayrılmadan evvel bana bir de kendi yetiştirdikleri baldan ikram ettiler. Katıksız, baldan tatlı idi. Söylemeyi unuttuyordum. Köye bir kadın muhtar seçmişler. AKP'den ama MHP'liler de CHP'liler de "Muhtarımızdan memnunuz" diyorlar. Hiç ayırım yapmaz. Kendisi de zaten "Ben bütün köyün muhtarıyım" diyor. Otyam'ın heykeli önünde şu resmi çektirip, o gün mutluluklar içinde ayrıldım. Bir başkadır benim memleketim.

İlhan Başgöz Karaözü köyünde Fikret Otyam'ın heykeli önünde
(24 Mayıs 2015, Sivas)

Okulunda okuduğum, sokaklarında aşık oynadığım, harmanlarında düven sürdüğüm memleketime de veda ettim. Kim bilir bir daha görebilecek miyim? Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var denmiştir. Kayseri yoluna düştük, Beştepeler'i aşınca yol kenarında Tatılı köyünün adını gördüm. On beş-yirmi haneli bir Türkmen köyü idi Tatılı. Şimdi çok büyümüş. Bu köyün bende unutamadığım bir anısı vardır. İlkokul öğrencisi idim. Tatılı'dan bir grup Gemerek'e gelin almaya geldiler. Aklımda bu düğünden bir türkü kalmış. Bu türküyü daha sonraki araştırmalarımda hiçbir yerde bulamadım. Duymadım. Eşsiz bir türkü. Türküden aklımda dörtlükler kalmış. Gelin almaya gelen gruptan bir kadın şu türküyü söylemeye başlamıştı:

Şu kimin donu
Nişanlımın donu
Altın tepsi içinde
Ben yurum onu.

Şu kimin donu
Kaynanamın donu
Sıracalar getirsin
Ben yumam onu.

Türkü bu içerikle devam ediyor. Gelinin yakınlarının ve sevilen akrabalarının altın tepsi içinde donları yunuyor, ötekilere sıracaya hastalığı layık görülüyordu.

Ankara'ya kadar Kızılırmak birkaç yerde yolumuza çıktı. Irmak değil sanırsın bir can suyu. Nereye sularını serse orası cennete dönmüş. Sivas'tan bu yana ırmağın iki geçesini 50 metre ölçün. Bu alan onun etki alanıdır. Bizim ırmak oraları özel çiftliği yapmış; arpa, yulaf, buğday, yonca ekmiş yemyeşil. İş yerleri kurmuş, bacası tütmekte. Meyve ağaçları dikmiş. Kiminin dallarında hışıldım gibi meyve daha çiçekte. Kimi çiçeğe durmuş. Çalışkan ve becerikli halk tepeleri tıraş etmiş, üzüm asmaları asmış. Derelere değirmenler kurmuş, çarklı. Bu çarklar suyu alçaktan çekip yükseğe döküyor, un öğütüyor, bulgur taşları çeviriyor. Kırşehir'in önünden geçiyoruz. Dinek bağlarında bir bilmece çıkıyor karşıma: Anası yayvan kadın, babası büklüm koca, kızı güzellerden güzel, oğlu meyhanelerde gezer. Üzüm asmasının yaprakları, kökü, meyvesi ve şarap. Dinek bağında gözümüzü üzüm asmalarından ayıramadık. Hacı Bektaş ilçesini geçtik. Yeniden Kırıkkale'deyiz. Bu sefer içine uğramadan kenarındaki yoldan geçip Ankara yolunu tuttuk. Ankara'ya dilimde bir şarkı ile girdim.

Ankara Ankara güzel Ankara
Seni görmek ister her düşen dara
Senden yardım umar her düşen dara
Yetersin onlara güzel Ankara.
Yurduma göz diken dik başlar insin
Türk gücü orada her zoru yensin
Yoktan var edilmiş ilk şehir sensin
Var olsun toprağın taşın Ankara.

İlhan Başgöz Karaözü köyünde
(24 Mayıs 2015, Sivas)

Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki lojmanıma girip yatağıma uzandım. Dört gün süren gezim beni yormuş değil. Güzel bir rüya görmüş gibiyim. Memleketim kanatlanmış, uçu uçu. Yolu yok bütün engellere karşı uçu. Bu yükselme önlenemez. İnsanımız çalışmanın, kazanmanın, rahat yaşamının, birliğin, dirliğin kardeşçe yaşamının tadını almış. Çatışma ve gerginlik yukarılarda. Temel sağlam, ne çatışma var ne gerginlik ne aylıklık. Bu güzel gelişmeyi, Atatürk'ün dediğı gibi önlemek isteyen "dâhili ve harici bedhahlar olacaktır." Ama benim halka güvenim tam, kötü düzeni, kötü idareyi de peşine takıp uçu. Nereye mi, bilemem ya yemyeşil ufuklara yahut cehennem dibine. Bir başka güzeldir benim memleketim.

Eylül 2015

2001 Gre Yaz Kursu'ndan Kalan İmgeler

K. Kerem Yilmazer

İlhan Başgöz

GÜNLERDEN BİR PAZARTESİ
AYRILIP GİTTİN NE BİR HABER
BIRAKTIN NE VEDA ETTİN
SON DEFA SARILMADAN
NASIL TERK ETTİN
YÜREĞİM KAN AĞLAR
HER PAZARTESİ
ALİ OĞLU
MUHARREM TAHTACI
D. 6.6.1994
Ö. 2.1.1996

Balım Sultan Yetgin'in Albümünden

Balım Sultan Yetgin ile İlhan Başgöz (2014, Indianapolis Havaalanı)

İlhan Başgöz (2014, Bloomington/ABD)

İlhan Başgöz çok sevdiği margaritasını içerken (2014)

İlhan Başgöz ve yakın dostları Dr. Mike Borhan, eşi Betina ve Kamran Burhan Balım Sultan Yetgin'in sürpriz doğumgünü kutlamasında (2015)

İlhan Başgöz Erkan Oğur ve arkadaşlarıyla Lotus Müzik Festivali'nde (2014, Bloomington/ABD)

Balım Sultan Yetgin, İlhan Başgöz ve Sema Yazgın Erkan Oğur'un konseri öncesinde (2014, Bloomington/ABD)

İlhan Başgöz Dr. Mike Borhan'la tavla oynarken (2016, Bloomington/ABD)

İlhan Başgöz (2016, Bloomington/ABD)

Balım Sultan Yetgin, İlhan Başgöz, Nesrin Yetgin ve Serdar Aygün (2016)

İlhan Başgöz manevi kızı Aslı Dolucan'la birlikte (2017, Bloomington/ABD)

İlhan Başgöz ve Balım Sultan Yetgin (2017, Monroe gölü / Bloomington/ABD, fotoğraf: Cengiz Sürücü)

İlhan Başgöz ile Cengiz Sürücü (2017, Monroe gölü / Bloomington/ABD)

İlhan Başgöz'ün Bloomington'daki evinin ön bahçesine diktikleri ağacı kutlarlarken (Bloomington/ABD)

Indiana Üniversitesi'nden Kaya Şahin ile Rita Koryan'ın İlhan Başgöz'ü ziyareti sırasında (2019, Bloomington/ABD)

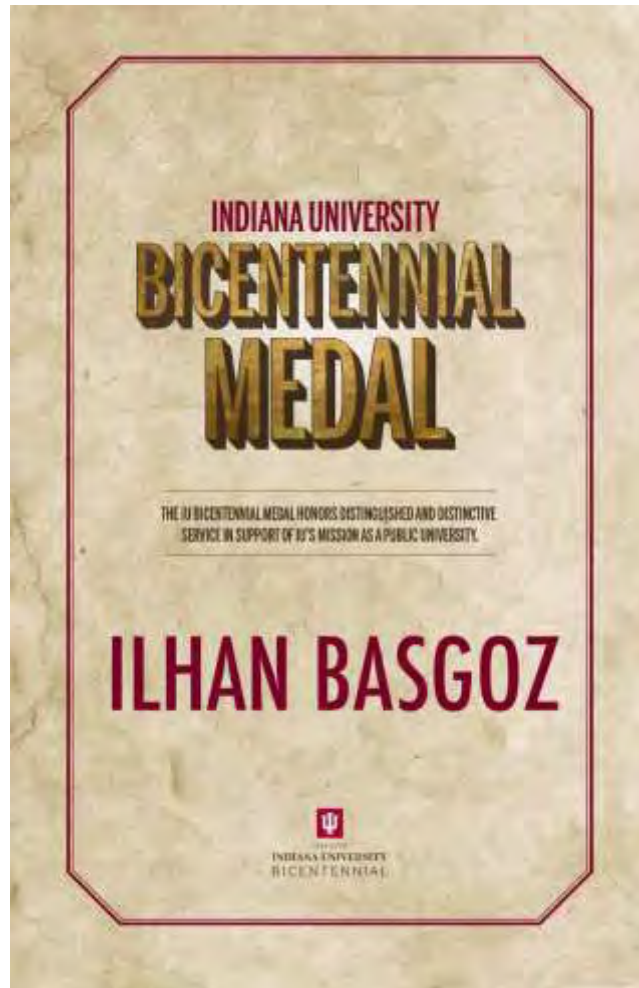
İlhan Başgöz'ün 2019 yılındaki doğumgünü kutlaması (Bloomington/ABD)
(Mary Jane, Fatma Yetgin, Nesrin Yetgin, Steve Mcguigin ve Balım Sultan Yetgin'le birlikte)

Balım Sultan Yetgin ile İlhan Başgöz (Nisan 2020, Monroe gölü / Bloomington/ABD)

İlhan Başgöz Indiana Üniversitesi (1820-2020) 200. Yıl Ödülünü aldığında

İlhan Başgöz'ün Yaşamöyküsü Üzerine İki Kitap (Künye Bilgileri)

Kardeşliğe Bin Selâm - İlhan Başgöz ile Söyleşi¹

Haz.: Gönül Pultar, Serpil Aygün Cengiz

2003, İstanbul, Tetragon Yayınları

ISBN: 975-94789-3-5

244 sayfa

Gemerek Nire Bloomington Nire Hayat Hikâyem

İlhan Başgöz

2017, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ISBN: 978-605-295-004-3

476 sayfa

¹ Bu kitap, Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi'nden ücretsiz-şifresiz olarak indirilebilmektedir: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/71356>.